

9378

17

650th

8-1

S V M M A
D O C T R I N A E
C H R I S T I A N A E P E R
Q V A E S T I O N E S L V C V -
L E N T E R C O N S C R I -
P T A ,

Nunc demum recognita & locupletata, auctore
D. Petro Canisio, Societatis I E S V Theologo, vt
ex eius noua Præfatione constabit.

*Accesit huic recognitioni auctoritas, decretum & priuile-
gium Ferdinandi Imp. & Philippi Regis Hisp.*

C V M L I C E N T I A :

Salmanticæ Excudebat Mathias Gastius.

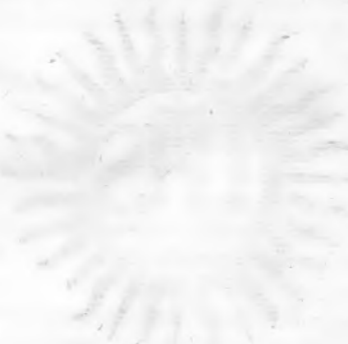
M. D. L X X.

Impensis Vincentij à Portonarijs.

Esta tassado en

DOCTRINA
CHRISTIANA PER
EXERCITIOS DIVERSOS
LEXICO CONCORDANS

Summa...
...
...
...

...
...
...

Licencia.

ON Phelipe por la gracia de Dios Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Secilias de Hierusalẽ, de Navarra, de Granada, de Valencia, de Galicia, de Mallorcias, de Seuilla, de Cerdeña,

de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iauen, de los Algarues, de Algecira, d' Gibraltar, Duque de Milan conde de Flandes, y de Tirol, &c. Por quanto por parte de vos Gaspar de Portonarijs mercader de libros vezino de Salamãca, nos fue fecha relacion diziẽdo q̃ vos queriades hazer imprimir un libro intitulado Catechismo de Canisio, que era muy util y prouechoso y auia falta del, y nos pedistes y suplicastes vos mandassemos dar licencia para ello, o como la nuestra merced fuesse, lo qual visto por los del nuestro consejo: por quanto en el dicho libro se hizo la diligencia que la pragmatica por nos agora nueuamente fecha dispone, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra carta en la dicha razon, e nos touimoslo por bien: por la qual vos damos licẽcia y facultad para que por esta vez podays hazer imprimir en estos nuestros reynos el dicho libro q̃ de suso dicho se haze mencion sin por ello caer ni incurrir en pena alguna, y mandamos q̃ la dicha impresiõ se haga del dicho libro original, que van rubricadas todas las

Licencia.

hojas y firmado al fin de Iuan Fernandez de Herrera nuestro Secretario de camara de los que reside en el nuestro consejo, y que despues de impresso no se pueda veder ni veda sin q primero se trayga al nuestro consejo juntamente con el dicho original para q se vea si la dicha impresion esta conforme a el, y se os de licencia para lo poder veder siendo ante todas cosas tassado en el nuestro consejo el precio a q se viere de veder cada volumen, sopena de caer e incurrir en las penas contenidas en la dicha pragmatica y leyes de nuestros reynos y mas de la nuestra merced y de diez mil maravedis para la nuestra camara. Dada en Madrid a veynte y vn dia del mes de Nouiembre, de mil y quinientos y sesenta y nueue años.

D. Cardinalis
Segunt.

El Licenciado
Menchaca.

El Doctor
Diego Gasco.

El Doctor
Durango.

El Licenciado
Pedro Gasco.

El Licenciado
Iuan Thomas.

Yo Iuan Fernandez de Herrera Secretario de camara de su Magestad la fize escreuir por su mandado con acuerdo de los del su consejo.

PHILIPPO II.
HISPANIARVM RE-
GI CATHOLICO, REGVM
OMNIVM MAXIMO ET PO
TENTISSIMO.

(.?.)

V V M ante aliquot an-
nos ingēti cum labore: tū
sumptu ferè intolerabili
artem Calcographicam in
vrbe tua Andouerpia, em-
porio omnium totius or-
bis celeberrimo, ornandā
suscepissem, quòd hęc sola huius ciuitatis
ornamentis deesse videretur, sæpe multum-
que cogitavi quā maximè occasionem repe-
rire possem: qua patrocinium maiestatis tuę
supplex impetrarē, quo ad hęc artem, si quā
ad aliā in primis opus esse scirē. Medicinam
quia homines prisci talem esse intelligebāt,
vt si quis bene rectaq; ratione & via ea vte-
retur corpora mortaliū perinde atq; manus
quædam diuina adiuuaret: si quis cōtrā im-
peritè & perperā causus esset, nō aliter quàm
pestiferum venenum homines extingueret,

Apollinē artis præfidem cōstituerūt, vt eius
præsidio atq; ductu feliciter, luculētōq; cor
porū adiumēto exerceretur. Sic etiā hac æta
te nostra in Calcographica, quod vsu venire
posse videā, vt quæ ad animos hominū pru
dentia, sapiētia, atq; religione pascendos, for
mādosq; est cōparata, ea tota seruiat ad infi
ciēdas corrūpendasq; mētes stoliditate, insa
nia, atq; impietate, summopere necessarium
esse semper existimaui præsiidiū huic arti que
rere, cui innixa atq; stabilita nūquā vacillet,
aut à recto declinet. Quem verò huic arti, cu
ius vsus est diuin^o, abusus reipub. pernicies,
potiorē præfidē & auspicē, tū etiā ducē atq;
Imperatorē reperire queā in toto hoc orbe,
quàm te potentissime Rex, cuius imperiū ad
iplos vsq; Antipodas infinitis maris atq; ter
rarū spātijs exporrigitur, & qui nomen Ca
tholici à maioribus acceptū optimè tueris,
& ab ipsa Italia, & Germania per totum oc
cidentem ad primos orientis Solis cardines
promoues: ad eò vt speremus breui, pro ra
tione Catholici nominis, totam mundi vni
uersitatē fore nominis huius audientē. Acce
do igitur te, quo labores, conatusq; meos,
tum patrociniō & fauore, tum testimonio
etiā tuo ad Christianæ religionis decus atq;
vtilitatem posthac promouere ac incitare di
gneris,

gneris, & tueri etiam aduersus maleuolorū
& inuidorū morsus, qui ferè, vti curculiones
frumèto, ita virtutibus præclaris semper insi
diatur. Sed quia lege Persarū vetitum fuisse
legimus, ne quis Regem citra munus acce
dat, imitabor eius gentis, non legem modò,
sed singulare etiam, & sæpius laudatū exem
plum, quod Græci scriptores memoriæ mād
darunt de rustico quodā qui casu Artaxerxi
obuius, nec quicquā parati muneris habens,
aquā ambabus manibus è proximo flumine,
cui Cyro nomē esset, hauistā obtulit bibēdā:
quo munere nō solūm gauisus est rex, q̄ ex
inopinato prudētem illā promptamq̄; homi
nis volūtatem cerneret, sed eò etiam, quòd
aquam munus hominibus, vt Pindarus ceci
nit, optimum dedisset: atq; illam aquam de
disset, de cuius nomine admoneretur re
gnum sibi sic gubernādum esse, vt Cyri lau
datissimi Regis & virtutes, & felicitatem as
sequi contenderet. Offero igitur & ego opti
mum omnium eorū quæ habui, fundamen
tum Catholicæ fidei, in cuius muneris nomi
ne, cūm nomen tuum agnoscis, commoneri
poteris, quæ sunt Regis Catholici partes,
quæque sit vitæ regula tuenda, tum ad hu
ius æui, tum ad futuri solidam perpetuamq̄;
felicitatē, quam oro vt Deus vniuersorū con

ditor & redemptor tibi, tuisque omnibus
concedat & efficiat vt progressu actuque im
perij tui hostibus etiam communicetur, vt
sicut Rex Catholicus diceris: ita Rex
sis totius hominum vniuersitatis.

Antuerpiæ, Pridie Idus Iu
nij, Anno Domi
ni

M. D. L X V I.

T. R. C. M.

Humillimus seruulus

C. Plantinus.

**AD SENATUM POPULUM-
QUE COLONIENSEM
PETRICANISII
THEOL.**

P R A E F A T I O.

M

ITTO ad vos Catechismum, siue, vt ego dicere malui, Christianæ doctrinæ summam, Lectissimi amplissimiq; Viri, opus quidem puerile, vt nonnulli fortassis existimabunt & ante hac sæpius editum: sed quod viros etiam exerceat, & cui supremam ego manum nunc tãdem impono. Cùm autem ante decenium Viennæ versarer, & laudatissimo Regi Ferdinando, qui postea Cæsar declaratus est, a sacris esse concionibus, hoc ego qualecunque opus, vt in genuè fatear, eodem Principe sic postulante cõscriptum, in lucem primùm dedi. Causas edèdi repetere nõ attinet, vt quas optimus ille Mæcenas in suo vel diplomate, vel edicto, quod operi præfixũ existat in medium profert. Neque mihi hoc vitio vertendum puto, quòd idem liber absque auctoris nomine prodierit sæpe: & si postea Veneti & Galli, dum opus recudunt, me quidem in scio, nomẽ meũ adscripserunt. Ego verò talis tantiq; Principis, qui facile primas in Germania tenebat, tum auctoritate tum mandato contentus, Deo magis quàm hominibus conatum hunc nostrum comprobare volebam.

lebam . Nam & nominis expressi additamento in futurum prouidebam, vt multorum in me odia concitarem, & virulentos calamos acuerem . Adeò nihil ferè tam exactum & elaboratum nunc editur, quin Momos ilicò reperiat, & crabrones vltro irriterentur. Neque fanè mea mefefellit opinio: quod ve rebar euenire. Ita neq; nomè studiosè suppressum, neque seruata vbique stili modestia, cum sæpe aduersarios insectari potuissem, profuit, quo minus clam palā huius laboris ergo morderer atque profcinderer, Christo interim Opt. Max. qui & ipse cum ageret optimè, audiuit à suis pessime, gratias ago singulares, quòd me dignum fecerit latratibus atque morsibus sectariorum, præsertim quorum iā damnata est, & posteris execranda erit memoria in Ecclesia Dei, horum sauas in me sententias & iniquas damnationis leges surdis veluti auribus prætereò. Etenim ab Ecclesiæ Catholicæ hostibus, multarumq; hæresum patronis reprehendi, quid est aliud quæso, quàm commendari, & bonum Ecclesiæ ciuem magis magisq; bonis omnibus comprobari . Nos quicquid hîc scripsimus, non quæstus, mercedis, aut gloriæ cupiditate pellecti, non hominis odio vel amore prouocati, sed quod sanctè iurare possumus . Religionis & veritatis illustrandæ studio permoti, & ab illo Cæsare impulsî sic scripsimus vt Catholicorum, & præcipuè Germanorum commodo publico inferuiremus. In scribendo autem non fanè nostrum, aut vllius priuatum, sed cõmunem Ecclesiæ Catholicæ sensum & consensum secuti sumus, ac sequi porrò ex animo desideramus. Si quis verò est imbecillior, quàm qui aduersariorum iniquam de libro censuram possit negligere, hic primùm cogitet secum causam quæ oppugnatur,

pugnatur, cum vniuersa Ecclesia, quæ catholicæ nomen meretur, nobis esse coniunctam: deinde maiora & plura quidem nobis fauere quàm obstare suffragia intelligat. Loquor autem de ijs testibus, quos omni exceptione maiores Cæsar in sua præfatione produxit, nimirum principes, Magistratus, Curias, Gymnasia: nam ab his librum eundem studiosè legi legendumq; proponi, & publicè defendi, nobis etiam tacentibus passim res ipsa declarat, Verùm imprudenter ago fortasse qui sanctæ simplicitatis oblitus, hæc persequor, velut satis non habeam Ecclesiæ sanctæ auctoritate fulciri, sed hominum quoque fauorè & iudicia morer. At cupio sanè, quoad eius fieri potest, infirmorum vitare offendiculum, & prouidere bona (vt Paulus iubet) non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Igitur veniam ab omnibus, qui rectè & candidè iudicabunt, me haud grauatim impetraturum confido, quòd in hac editione nomen meum profitear, cum idem in exemplaribus non paucis iam antè (vt dixi) editis circumferatur, cum & Cæsar hoc apertè in suo edicto expresserit, cum demum & lege sit cautum ecclesiastica, vt liber nullus absque auctoris nomine & inscriptione probetur. Cæterum in hac editione, aut potius operis recognitione, ingenuè fatebor id accidisse mihi, quod alijs sæpe doctoribus vsu venire solet, vt ad sensum illustrandum iuuandumq; lectorem nonnulla immutauerim, multa etiam adiunxerim. Quod studium æquis quidem censoribus molestum esse non potest, vt qui re ipsa sæpe comperiunt, haud temerè iam olim dictum esse illud: Posteriora consilia meliora. Quanquam per nos etiam licet, si quibus ita iubet, vt prior editio retineatur. Nam vtranque

Catholicam, & in astruenda veritatis doctrina consentientem esse, docti deprehendent. Accessit porro huic editioni tractatio, eaq; momenti nunc sane maximi, de hominis lapsu & iustificatione, quæ admodum Tridentina Synodus grauissimè docuit ac præscripsit. Nos veluti lac paruulis præbuimus, dum prima & facilia Christianæ doctrinæ seu capita seu elementa percurrimus. A lacte porro ad solidiorem cibum, hoc est, à Catechismo ad præclaram & absolutam hanc de Iustificatione doctrinam sunt adducendi, qui velut ephœbi in Christo grandescunt, & sublimiora quædam pietatis dogmata possunt capessere. Nec video sanè, quid tanta de re grauius, commodius, absolutius & necessarium magis in medium possit adferri, quàm quod est à Synodo dicta profectum, nimirum vt veritatis de Iustificatione doctrina, quæ maximè oppugnatur, sincerè conseruari, ac integrè defendi queat.

Sed iam tempus est, vt ad vos redeam Præstantissimi Viri, qui rem vestram quidem humanitate dignam, mihiq; pergratam feceritis, si opus hoc recognitum, vt dixi, multisq; in locis locupletatum, quod reuerenter à me nomini vestro nuncupatur, æqui boniq; consulatis. Neque verò mihi de sunt causæ huius nuncupationis. Primum enim cupiebam obseruantia ac gratitudinis erga vos meæ testimonium aliquod exhibere, vt qui multis annis in spectata Republ. vestra versatus, cum liberalium artium, tum sacræ Theologiæ studijs apud vos operam dederim. Adhæc Catholicum opus eiusmodi Patronis vel maximè commendandum erat qui de re Catholica præclare meriti, ingentem suæ pietatis ac defensæ religionis gloriam essent consecuti. Vbi non prædicabo, vt sanè possem,

sem, Rempubl. vestram, quæ non frustra tot seculis hoc insignitur elogio, vt iater Germanicas omnes iure quodam suo dicatur, & sit FELIX Agrippina Colonia, sanctæ Romanæ Ecclesiæ fidelis filia. Parùm fit, Urbem vestram in Romano imperio nulli secundam sanctorum Martyrum sanguine mirificè consecratam, fortunis ac opibus abundantem cernere. Mirentur alij vetus apud vos gymnasium, & celebre emporium. Ego verò in primis hoc nomine vobis gratulandum, summæque summo Deo gratias agendas esse duco, quòd Apostolico præconio iam olim Romanis delato vos quoque dignos redditis, vt fides vestra in vniuerso mundo annūcietur. Igitur, vt auitam certam & integram religionem conseruetis, quo nihil habetis aut sanctius aut antiquius, impijs quidem noiationibus, ac prophanationibus nullum iu Republ. vestra locum relinquitis, sectarios autem horumq; conatus, qui vobis sæpe insidiuntur non minus prudenter quam fortiter profigatis: tum præclaro vestræ pietatis zelo id perficitis, vt cum alibi passim distracta sint religionis studia, & sectæ inter se prorsus dissectæ pestilenter vigeant, tamen apud vos cor vnum & anima vna, vnum etiam ouile sub vno pastore vsque perseueret. Itã demum re ipsa declaratis, haud temere dictum esse, quod auctor vetustus, & veritatis comprobandæ, magis, quàm stili ornandi studiosus memorię prodidit, cum Urbem vestram his verbis iam in Ecclesię vestræ vsum receptis, commendauit: *Postquam fidem suscepisti Ciuitas prænobilis, recidina non fuisti, sed in fide stabilis.* Inuideant hanc vobis felicitatem illi, qui depositum à Paulo commendatum non custodiunt, sed in aliud quoduis Euāgelium, quàm quod Apo
stoli

stoli annunciarunt, transferri se patiuntur, neque
rarò fidem perinde ac monetam commutant. Deū
immortalem ex animo precor vobis, vt hanc gra-
tiam & fidei constantiam, qua præluce-

Germaniæ, perpetuam esse velit. Co-

loniæ Agrippinæ ferijs Epipha-

niæ Domini. Anno Vir-

ginei partus

1566.

EDICTI CAESAREI, SIMVL OPERIS HVIVS EDITI, ET NVNC POSTREMÒ recogniti rationem complectens.

ERDINANDVS diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiae, Sclauoniæ, &c. Rex,

Infans Hispaniarũ, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, &c. Marchio Morauiae, &c. Comes Tyrolis, &c. Vniuersis ac singulis fidelibus nostris tam Ecclesiasticis, quàm Secularibus, Prælatibus, Comitibus, Baronibus, Dominis, Militibus, Clientibus, Capitaneis, Marscalcis, Prouinciarum Præsidibus, Vicedominis, Præfectis, Burggrauijs, Officialibus, Iudicibus, Burgimagistris, Consulibus & Communitatibus, omnibusq; alijs & singulis subditis & fidelibus nostris prouinciarum nostrarũ, cuiuscũq; gradus, status, ordinis, conditionis & dignitatis extiterint, gratiam nostram Cæsaream, & omne bonum.

MAGNO cum animi nostri mœrore perpendimus & videmus, quibus hodie, quantisq; motibus

bus & periculis orbis Christianus vndique concu-
 tiatur: potissimum verò miserandus ille status ne-
 glectæ, adeoq; contemptæ passim religionis sæpe
 multumq; nos & pios omnes discriuiat. Qua qui-
 dem religione, vt nihil est sanctius in terris, ita
 præclarior ac firmiter Reipub. ornamentum ac ro-
 bur esse nullum potest. Atque idcirco malarum ar-
 tium nefarius artifex, sanctæ Ecclesiæ, bonorūq;
 omnium hostis atrocissimus Sathan, quantum hu-
 mano generi præsidij in vera religione positum
 sit minimè ignarus, annis ab hinc multis causam
 religionis passim oppugnat ac perturbat: ita vt
 maioribus viribus & copijs, frequentioribusq; do-
 lis & fraudibus, vno eodemq; tempore ipsam an-
 tea nunquam oppugnasse videatur. Nec desint
 adhuc satellites quosdam & ministros suos, qui
 editis suis libellis omnia impietatis studia foueant,
 disseminent ac propagent, subornare: partim, vt
 qui à religione Orthodoxa semel defecere, in er-
 roribus & sectis, quibus se addixerūt, confirmen-
 tur: partim, vt qui etiamnum in tutissimis Eccle-
 siæ Dei castris perdurant, hinc seducti, factionum
 discipuli, & religionis nostræ Catholice deserto
 res fiant. Inter hos autem libellos, quorum ingens
 ubiq; prouentus est, non parum virium ad religio-
 nem euertendam habent Catechismi (sic enim ap-
 pellant) qui sæpe tum breuitatis, tum verborum
 elegantia, & methodi specie commendati egre-
 giè

giè fallunt, & imperitam illam nobilemque iuuentutem veritatis sinceritati natam, grauer viriant atque corrumpunt. Dum enim ex istorum libellorum lectione venenum, ipsa dulcedine blandum, simplicibus & incautis sumendum præbetur, priusquam id sentiant, eorum animi nouis & pestiferis opinionibus quas euellere postea sit difficillimum, deprauatur. Vnde fit, vt eo doctrinae firmo semel infecti, Catholicae fidei, & sanctæ matris Ecclesiæ dogmati et instituta veneranda negligant, fastidiât, atque nonnūquam etiam percontemptum oppugnent. Qua quidem in re, si quid consilijs, monitis, iussis & edictis publici Imperatoris et Principis Christiano dignis, profici potuit. Nos profectò, cum ad ista impietatis studia proficgāda, tum ad sacrosanctæ religionis nostræ Catholicae iura retinenda, officio nostro minimè desuimus. Attamē grassatur indies magis ac magis hæc foeda lues, nouiq; subinde ac nobis illecebris infecti prodeunt Catechismi sparguntur, leguntur, proponuntur in scholis, maiore sanè periculo, quam simplices pueri & creduli improvidiq; adolescentēs, imperitiq; homines, et pleriq; omnes istiusmodi præceptores sentire aut iudicare queāt. Quod igitur in graui morbo boni Medici, in exorta tempestate fidi naucleri faciūt, à nobis alienū non esse existimauimus, vt præsentissima nobisq; ob oculos posita atque prospecta longè grauisissima pericula

EDICTVM

eula ratione quadā aut depellamus omnino, aut sal-
 tem quoad Deus potētem manū suam admouerit,
 mitigemus. Quāobrem matura super his delibera-
 tione habita fidelibus nobis subiectis populis salu-
 berrimū fore duximus, si in tanta dogmatū & se-
 ctarum varietate Cathechisticae doctrinae librum,
 qui Orthodoxus sit, cōscribi simul & fidelibus no-
 stris populis euulgari cōmendariq; unice curare-
 mus: Ad quod Catholicum opus cōscribendum, in-
 ter alios non dubie fidei & doctrinae viros hono-
 rabilem, religiosum, deuotum, nobis dilectum Pe-
 trum Canisium sacrae Theologiae Doctorem dele-
 gimus, & cum ab eo fuisset cōscriptum, aliorum
 etiā, quos nō solum sacrosanctae Theologiae scien-
 tia, verum etiam vitae innocentia & integritate
 perspicuos esse constat, iudicio, & censuræ subie-
 cimus: quò certiores essemus, ne auctoritate no-
 stra in lucem quicquam prodiret, quod Euangeli-
 cae doctrinae, & sanctae catholicae Ecclesiae vllō
 modo aduersaretur. Posteaquam verò Dei Opti-
 mi Maximi gratia factū est, ut cōmemoratus li-
 ber magno ubiq; doctorū & procerū quoque Ca-
 tholicorū applausu exceptus, in varias etiam lin-
 guas conuersus, saepeque apud exteros recusatus, et
 in Gymnasijs publicis simul ad docēdum & discē-
 dum propositus fuerit, existimauimus nos non abs-
 re facturos, si eundē Catechismum ab auctore de-
 dendō recognitū, non solum rursus typis euulgari
 curaremus,

C A E S A R I S.

curaremus, verū etiā pro rudiorū captu in quod-
dam compendiū redigi iuberemus: ac fidelibus no-
stris populis denuò auctoritate nostra cōmendare
mus: ac insuper vtriusque tā maioris quā mino-
ris editionē nostro & sacri Imperij fideli, dilecto
Materno Cholino Typographo Colonieñ. demāda
tam benigno nostro fauore & priuilegio aduer-
sus sinistras emulorū artes tuēdam et fouēdam su-
sciperemus. Inhibēdo, ne quis alius eundem hūc li-
brū ante exactū integrū decenniū imprimere, vel
alibi impressum venūdare audeat, sub pœna decē
marchiarum auri puri. Mandantes idcirco vobis
prædictis omnibus, & singulis, præcipue verò ijs,
qui nostro nomine & loco iuris & iustitiæ admi-
nistrationem in prouincijs nostris exercent, ac in
magistratu cōstituti sunt, ut hunc Catechismum
solum, nullūq; aliū per Ludimagistros, Præcepto-
res ac Pædagogos pueris in scholis publicè, aut
priuatim proponi, prælegi, cōdiscēdumq; tradi, ma-
gnoperè curetis: atque omninò efficiatis quatenus
cū vos, tum ipsi grauissimam indignationem no-
stram, aliasq; pœnas delinquentibus, & huius edi-
cti nostri contemptoribus pro arbitrio nostro ir-
rogādas volueritis euitare. Hæc enim est expres-
sa mens & voluntas nostra. Datum in ciuitate no-
stra Vienna, die. x. mensis Decembris, Anno Domi-
ni M. D. LX. Regnorum nostrorum Rom. XXX,
aliorum verò. XXXIIII.

EDICTI REGIS
PHILIPPI DE HOC
VNICO LEGENDO CA-
TECHISMO.

D HILIPPVS Dei gratia
Rex Castelle, Legionis, Ara-
gonum, Anglie, Francie, Na-
uarre, Neapolis, Sicilie, Ma-
ioricarum, Sardinie, nec non
insularum Indiae & Terra
firmæ, Maris Oceani: Archi-
dux Austriae, Dux Burgundie, Lotharingie, Bra-
bantie, Lymburgi, Luxemburgi, Geldrie et Medio-
lani, Comes Habsburgi, Fladrie, Arthesie, Burgun-
die: Palatinus Comes Hannonie, Holladie, Zelan-
die, Namurci, & Zutphanie, Princeps Suevie,
Marchio sacri imperij, Dominus Phrysie, Salina-
rũ, Mechlinie ciuitatis, ac Vrbiũ, et regionis Tra-
iectine citra & ultra Isulam, & Groningæ, Do-
minator Asiae ac Aphricæ, &c. Vniuersis nostris
locum tenetibus, Gubernatoribus, Præsilibus, Can-
cellarijs, Consulibus, Balliuis, Præpositis, Prætori-
bus, Scultetis, Iudicibus, Iusticiarijs, Officialibus
& eorum vicem gerentibus, Gratiam nostram Re-
giam ac omne bonum.

E D I C T V M

Cum hisce periculosis temporibus tantoperè nihil exoptemus, quàm uti omnes homines, maxime verò populi nobis subditi, Diuina fauente clementia, quietam, compōsitam ac tranquillam vitam transigant: atque huic nihil æquè obstare discordia variarum ac perniciosarum opinionum Christianæ religionis, omnibus in confesso sit & nobis compertum: maturo consilio, huic morbo occurrendum, adeoq; id in primis nostri officij esse animaduertimus. Quare excitis præclaræ vndique eruditionis ac synceræ in Deum fidei viris, nec non vitæ transactæ innocentia & integritate claris, cum eis consilium hoc nostrum seriò contulimus, ut quid facto in tam graui negotio opus esset, nobis liberè referrent. Illorum sententia audita, arbitramur, magni momenti esse, si rectis ac orthodoxis studijs à pueris tenella illa ætas imbuatur, ac catholica fundamenta fidei sedulò doceantur, illorumq; animis instillentur. Quo recens est imbuta semel, seruabit odorem testæ diu. Cuius nobis proh dolor, graue satis exemplum hisce posterioribus annis aduersarij nostræ religionis exhibuerunt. Quos certum est summam semper dedisse operam, ut incautam iuuentutem, quæ per ætatē à felle sibi præcauere male posset, subornatis ac didacticis Catechismorum doctrinis inescarent, varijs, nouis, inauditis animos eorum captantes, ac opinionibus seducentes: qui al-

tius inserti, iam profundis actis radicibus, egre extirpari ab adultis quæunt. Quare operæ precium videbatur, nostrorum hominū animos, quasi salubri antidoto orthodoxo ac pio Anticatechismo, præmunire. Cùm id omninò facere deliberassemus, ac doctos Theologos, ut id muneris susciperent, grauitè hortaremur, illi nullum commodiorum librum tradi posse, nec magis utilem affirmarunt Catechismo Patruī nostri charissimī Ferdinandi Romanorum, Hungariæ & Bohemiæ Regis, quem ille haud ita pridem sua auctoritate suis tenendum proposuit. Insuper eius tantam censebant libri esse puritatem atque doctrinam, ut qui iuxta hanc normam fidem ac mores suos instituerit, Deo haud dubiè placeat, & æternum præmium certò sperare queat. Proinde hūc Catechismum Belgica Gallicaq; lingua tradidit nobisq; eximiè commēdatum auctorifamur, nostrosq; subditos, ut diligenter euoluant, sepositis aliorum consimilium Catechismis, adhortamur: Mandantes vobis prædictis omnibus & singulis, ut hunc Catechismum tantum, nullumq; alium per Ludimagistros, Rectores, Pædagogos in scholis publicè vel priuatim proponi, prælegi, ediscendumq; tradi curetis: quatenus nostram censuram ac grauem indignationem aliasq; quæ pœnas, arbitrio iudicum nostrorum irrogan-

REGIS.

das deuitetis . Hæc enim nostra Regiamens sum-
 maque voluntas est . Datum in ciuitate nostra
 Bruxella , die decima sexta mensis Decembris,
 Anno incarnationis Domini. M. D. LVII. Re-
 gnorum verò nostrorum videlicet Hispaniarum,
 Sicilia, & . II. Anglie autem , Francie, & Nea-
 polis. IIII.

Subscriptũ erat per Regem,
 & subsignatum.

D'ouerlope.

QVOD

QVOD Iesu Christofem
per gratū forman-
dis piè animis salutare, Chri-
stianæ Reip. & posteritati cō-
modum sit: iussu & auctorida-
te singulari opt. maximorum
que Principum, D. Ferdinan-
di Augusti Cæsaris. & D. Phi-
lippi potentissimi Regis, pro-
ponatur, legatur & te-
ratur Catholicus
hic Catechif-
mus.

I
CAPVT PRIMVM
DE FIDE ET SYM-
BOLO FIDEI.

I.

Quis dicendus est Christianus?

VI IESV CHRISTI
veri Dei & hominis, saluta-
rem doctrinam in eius Eccle-
sia profitetur.

Omnes proinde cultus &
sectas, quæ extra Christi do-
ctrinam et Ecclesiam ubiuis
gentium reperiuntur, ut est Iudaica, Ethnica, Ma-
hometica, Hæretica, dñat & detestatur penitus,
qui verè Christianus est: & in ipsa Christi doctri-
na firmiter acquiescit.

II.

Quo compendio Christianam doctri-
nam licet complecti?

VT nimirum Christianus enorit & obser-
uet, quæ tum ad sapiëntiam, tum ad iustitiã,
spectant. Sapiëntiã, ut Augustinus ostendit, circa
virtutes versatur Theologicas, Fidẽ, Spẽ & Cha-
ritatẽ, quæ et diuinitus infunduntur, & cum in hac
vita purè maximeq; excoluntur, beatos homines di-
uinosq; reddunt. Iustitia verò duabus partibus, de

A. elinatione

Actor. ii. d
I. Pet. 4. d
Athan. con-
tra Arrian.
orat. 2.
Cypria. epi-
sto. 2. li. 4. &
de simpli.
præl. Ign. ad
Magnesiã.
August. tra-
cta. 113. in Io-
ãñ. & Ier. 181
de tem. c. 12.
Tert. li. d pu-
di. & præscr-
hæ.

t. Lib. 2. Re-
tract. c. 63. &
Enchir. ca. 3.
I. Cor. 13. d.

clinatione à malo, & boni operatione absoluitur. Huc enim spectat, quod Propheta inquit Regius: 1 Diuerte à malo & fac bonum. Iam ex hisce fontibus, Sapientie scilicet & Iustitie, non difficulter hauriuntur cetera quaecunque Christiane quidem institutioni atque disciplina congruunt.

III.

Quid primum traditur in doctrina Christiana?

Fides, ianua illa nostrae salutis, sine qua Deum inuenire & inuocare, Deo seruire & placere nullus in hac vita potest. 2 Credere enim oportet accedentem ad Deum, inquit Apostolus: 3 qui verò non crediderit, condemnabitur, & iam iudicatus est, ex Christi sententia.

IIII.

Quid Fidei nomine intelligitur?

DEi donum & lumen, quo illustratus homo, firmiter assetitur atque adheret iis, quae ut credantur sunt diuinitus reuelata, & ab Ecclesia nobis proposita.

Cuiusmodi sunt, Deum esse trinum & unum, è nihilo creatum mundum, Deum factum esse hominem, & pro hominibus mortem sustinuisse, Mariam & virginem, & Dei Matrem existere, mortuos omnes ad vitam excitandos esse, hominem ex aqua & Spiritu sancto regenerari, totum Christum in Eucharistia contineri, & id genus alia Religionis

1. Psal. 33. c.
& 36. e
1. Pet. 3. b

Rom. 10. b
Heb. 11. a
Aug. ser. 38.
de temp. &
sermo. 1. de
verbis Apo
stoli.
2 Heb. 11. b
3 Marc. 16. c
Ioan. 3. b

Ephes. 2. b
Heb. 11. a
Basil. in ser.
de fidei cōf.
Bern. Epist.
190.

Aug. contra
epist. funda
menti. c. 5

ligionis nostræ veneranda mysteria, quæ diuini-
tus reuelata, non humani sensus captu comprehē-
di, sed fide duntaxat percipi possunt.

Vnde Propheta: *1* Nisi credideritis inquit, nō
intelligetis. Non enim spectat fides naturæ ordi-
nē, non sensuum fides experientia, non potentia
aut ratione humana, sed virtute & auctoritate di-
uina nititur, illud planè certum habens, summam
æternamq; veritatem, quæ Deus est, nec falli posse
vquam, nec fallere.

Quamobrem id fidei vel maximè propriū est,
vt in 2 captiuitatem redigat omnem intellectū in
obsequiū Christi: 3 apud quē non est difficile, nedū
impossibile, omne verbū. Hæc 4 fides lumen est ani-
mæ, ostium vitæ, fundamentum salutis æternæ.

V.

Estne breuis aliqua fidei complexio ac sum-
ma omnium nobis credendorum?

EST illa, quā duodecim Apostoli suo symbo-
lo tradiderunt, quamq; in sectiones, seu arti-
culos duodecim aptè distinxerūt. Dignū sanè opus
his 1 auctoribus, qui post Christum Dominū Chri-
stianæ fidei præcipui et sanctissimi fundatores ex-
titere. Quod quidem symbolum velut illustris no-
ta est, qua Christiani ab impijs, qui vel nullam,
vel non rectam Christi fidem profitentur, discer-
nendi ac internoscendi sunt.

A 2 Qui

de pass. & epi. 13. ad pulcheriam. & serm. contra Eutychetem, Ma-
ximus serm. de traditione symb.

1. Esaiæ. 7. ba
secundū. 70.
Basil. in Psal.
115. & in sum-
ma. 80. mo-
raliū. ca. 22.

2. Cor. 10. b.
3. Lucæ. 1. c.
4. Euseb.
emil. homil.
2. de Synab.
cyrill. cate-
ch. 5. illum-
chryso. serm
de fide, spe
& chari.
cyril. li. 4. in
ioan ca. 3.

Amb. epist.
81. & serm.
38.

Au. serm. de
Tēpore. 181.
Ruffin. in
symb.

iren. li. 1. c. 2.
& lib. 3. c. 4.
Hier. ad Pa-
machiū ad-
uersus erro-
res ioann.

Hierof.
Leo serm. 11

Qui sunt Symboli huius articuli?

d. *Symbolum
explicarunt.*

Cytil. in ca
techesibus il
lum.

Chrysoft. ho
i. & 3. in sym
bolum.

Ruffin. in
Symb.

Au. in enchi
rid. ad Lau.

Itē. li. i. & 2.
de symb. ad
catech.

In libro de
fide & symb.
ferm. 115. 119

123. 125. 151.

181. 192. 193.

194. de tēp.

CREDO in Deum Patrem omnipoten-
tem, creatorem cœli & terræ.

II. Et in Iesum Christum filium eius, vni-
cum Dominum nostrum.

III. Qui conceptus est de Spiritu sancto, na-
tus ex Maria virgine.

III. Passus sub Pōtio Pilato, crucifixus, mor-
tuus & sepultus.

v. Descendit ad inferos, tertia die resurre-
xit à mortuis.

vii. Ascēdit ad cœlos, sedet ad dexterā Dei
Patris omnipotentis.

vii. Inde vēturus est iudicare viuos & mor-
tuos.

viii. Credo in Spiritum sanctum.

ix. Sanctam ec-
lesiam Catholicam, sancto
rum communionem.

x. Remissionem peccatorum.

xi. Carnis resurrectionem.

xii. Vitam æternam. Amen.

VII.

Hierem. 9. f

Ioan. 17. a.

1. corint. 2. a.

1. pct. 2. b.

Quò maximè spectant hæc Symboli verba?

EO certè, ut verā Dei diuinarumq; rerum co-
gnitionem, quæ ad bene beateq; viuendum est
cuique necessaria, succinctè comprehensam ha-
beamus.

Vbi primum & præcipuum habet locum agniti-
o & confessio sanctissimæ Trinitatis, ne vlllo mo-
do dubitetur, Deū, quo nihil aut maius, 2. aut me-
lius, aut sapiētius potest excogitari, in esētia qui-
dem seu natura diuina vnum & simplicem, in per-
sonis verò trib. esse distinctū, vt alius Pater, alius
filius, alius Spiritus sanctus esse ante oīa certò cre-
datur. Pater est, qui suū ab æterno filiū generat,
fons & opifex rerū. Filius ex patris genitus sub-
stātia, mūdi Redēptor est ac Saluator. Spiritus san-
ctus, qui & paracletus dicitur, Ecclesiæ seu Chri-
sti fidelium est administrator. Iam hi tres vnum
sunt hoc est, vnus, verus, æternus, immensus & in-
cōprehensibilis Deus.

Pulchrè igitur huic sanctissimæ simul et indiui-
duæ Trinitati partes Symboli tres præcipuæ re-
spondent. Primā nimirum de creatione, secūda de
redemptione, tertia de sanctificatione.

Quid sibi vult primus Symboli articulus,
Credo in Deum Patrem?

O Stēdit nobis primum, Deum vnū, et in Dei-
tate primam personam esse Patrem cælestē,
æternum, potentia maiestateq; summū, cui nihil fa-
ctu impossibile sit vel difficile: qui vitæ ac mortis
potestatem omnem obtinet.

Is ipse pater filiū ex omni æternitate genuit, et
nos hoc tēpore gratiæ in filios sibi adoptauit. Eius
tanta vis est, vt verbo solo tā visibilia, quàm inui-

2. Au. cōfes.
li. i. c. 4.

Au. l. de fide
& symb. c. 9.

3. Athan. in
symb.

1. Ioan. 5. b.

VIII. Gene. 1. 26

Esai. 53. a.

Iob. 37. 2. d.

Eccles. 3. b.

Hier. 32. c.

Sapien. 16. b.

psal. 2. b.

Heb. 1. b.

Rom. 8. c. d.

psal. 32. b.

coloss. 1. c.

Matth. 6. d.

Heb. 13. b.

1. Tim. 4. c. *fibilia produxerit ex nihilo, producta verò usque*
 & 6. d. *conseruet, atque gubernet summa cum bonitate ac*
 Rom. II. d. *sapientia: à quo & ad quem omnia. I Ipse Pater lu-*
 1. Iacob, 1. c. *minum, apud quem nō est trāsmutatio, Pater mise-*
 2. Cor. 1. 2. *ricordiarum, & Deus totius consolationis: talis de-*
 Luc. 12. a. *um ac tantus, ut ad nutū illius supera, terrestria,*
 Gen. 17. a. b. *infera subito pareant; quo duce ac protectore nos*
 Psal. 26. a. 9. d. *in summis etiā malis atque periculis illæsi ac tuti*
 a. 124. a. *conseruamur.* I X.

1. Cor. 10. c. *Quid habet secundus articulus, Credo*
 Luc. 1. c. 2. *in Iesum Christum?*

Commōstrat secūdam in Deitate personam,
 Iesum Christū verum Deum & verum ho-
 minem, dictum quidem Iesum, hoc est saluatorem
 populi sui: & Christū, id est vinctum, Spiritu san-
 cto, ac plenum omni gratia & veritate, Messiam,
 Regem & Pontificem nostrum, qui primatum te-
 net in omnibus, & in quo corporaliter inhabitat
 omnis plenitudo diuinitatis.

Ostendit eundem esse filiū Dei vnicū à Patre
 natum ab æterno genitum, naturalem, consubstan-
 tiale, & ei prorsus æqualem secundum diuinitatē:
 Dominum verò nostrum & omnium in ipsum cre-
 dentium, ut quos ipse perditos ex seruitute Satha-
 ne ultrò liberauit, quosq; iugo peccati & damna-
 tionis obnoxios liberalissime redemit.

Is impijs quoque dominatur: omnia enim pedi-
 bus eius subiecta sunt. Tum verò maxime Dominū

Apoc. 19. c. *Matth. 25. c.* *dominan-*

dominatum, & Regem Regū se improbis ac uni
uerso mundo palam declarabit, cum hostes ad unū
omnes quauis inuitos suae subijciēt potestati, ac
veluti paleā igne comburet inextinguibili. Hic di
lectus filius, hic noster Emanuel, et audiendus Prae
ceptor: nec aliud nomen est sub caelo datum homi
nibus, in quo nos saluos fieri oporteat.

X.

Quid credendū proponit tertius articulus,

Conceptus est de Spiritu sancto?

E Vnde testatur Dominū, qui iā inde ab aeterno
gēitus à Deo Patre sine matre fuit, propter
nos de caelis descēdisse, & humanā assumpsisse na
turā, qua tēporaliter & cōceptus sit in Nazaret,
et sub Caesare Augusto in Bethleē natus sine pa
tre ex illibata virgine, operāte scilicet in illa sic
Spiritus sancti virtute, vt (qd' admiratiōnē omnē
excedit). VERBUM caro, & DEVS homo fieret;
atq; MARIA simul Dei mater et virgo esset.

Hæc filij Dei tēporalis cōceptio & generatio,
humanæ salutis ac redemptionis primordia contū
net, nostræq; est forma regenerationis. Qua fit, vt
maledicti Adæ filij de immūdo semine cōcepti, &
iræ filij nati purificemur: tū vt è carnalibus spiri
tuales, ac planè filij Dei efficiamur in Christo, cui
Pater aternus cōformes fieri voluit electos, vt sit
ipse, quemadmodum Paulus ait, in multis fratri
bus primogenitus,

1. Cor. 15. d
Matth. 3. c
Luc. 3. e
Mat. 1. d. 17. a
Act. 4. b.

Mich. 5. a

ioā. 1. a. 16. f

Matt. 1. c. d

Lucæ. 1. c. d

2. a

Esa. 7. c

Hier. 31. d

cog. Eph.

c. 13. a

Hier. in Hel

uid. 7. d. f. a

ioan. 3. a

1 Pet. 2. a. 3. d

Heb. 2. a. 7. d

Tit. 3. b

Iob. 14. a

Ephes. 2. a

Ro. 6. a. 8. b

Rom. 8. f

Act. 10. f
 Matth. 27. f
 Marc. 15. c
 1. sair. 50. c
 53. a. b. c
 10an. 1. d
 Heb. 7. d
 1. Pet. 1. c. 2. d
 1. Apoc. 1. d
 1. Tim. 6. c. d
 2. Rom. 5. b
 10a. 18. a 19 b
 10a. 1. b. 12.
 c. 19. c
 Sap. 2. d
 Matth. 27

Quid continet articulus quartus,
 Passus sub Pontio Pilato?

O Stendit Christū, cum præclare docendi & miracula patrādi finem fecisset, suū pro nobis, qui perieramus, redimēdis agonem tādem absoluisse. Itaque licet Agnus esset absque macula in nocētissimus, imò & 1 Deus simul immortalis, tamē ut charitatem erga nos 2 suam maximam declararet, passus est, ille volēs à scelestissimis extremae & acerbissima quæque: unde nec iudicium impij iudicis Pilati quamuis iniquissimum, neque crucē probrosissimum supplicii genus defugit, mortē pro nobis crudelissimam adiens, & sepulturā in alieno etiam monumento delatam nō recusans: totū vt se viuens moriēs donaret atq; impēderet mortalibus.

Quæ Christi passio, sanguis, crux, vulnera & mors, peccatoribus cōsolationē, sanitatē, virtutē & vitā cōtinuē exhibēt, si tamē paremus & cōpātimur capiti, vt ita simul & cōglorificemur. 1 Cōsummatum enim factus est omnibus obtēperantibus sibi causa salutis æternæ.

XII.

Quis vsus & fructus in eo est, qđ crucē Chri digitis efformamus, et ea frōtē cōsignamus?

H Vnc sane ritum & veterum pietas, & cōstans Ecclesiæ consuetudo nobis cōmendat: ac primū hinc excitamur ad gratam memoriā sum

Tertul. d. co
 rona militis
 Basil. de Spi
 ritu sancto
 cap. 27.
 Au. de Cate

mi mysterij atq; beneficij, quod nobis in cruce per actum ac amplissimè donatum fuit.

Deinde prouocamur ad veram sanctamq; gloriam & totius salutis nostræ anchoram in cruce Domini nostri defigendam.

Est hoc præterea testimoniū, nos cum inimicis crucis Christi Iudæis ac Ethnicis nihil habere cōmune, sed contra hos omnes liberè profiteri quæ colimus, Dominum Iesum & hūc crucifixum.

Hoc etiam signaculo, ad patientiæ studium incitatur, ut si eternæ gloriæ cupidi sumus (esse verò debemus omnes) crucem quā colimus & viā crucis, duce Christo nō grauatim amplectamur. Neq; minus arma hinc victricia petimus aduersus Sathā nā olim crucis virtute prostratū, immò, & cōtra omnes nostræ salutis aduersarios ita cōmunimur.

Demum ut auspiciatius ordiamur, & maiore in rebus gerendis successum experiamur, hoc crucis illustre trophæum arripimus, & in hoc signo victuri, sepe dicere non dubitamus: In nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti. XIII.

Quid credendum profert quintus articulus, Descendit ad inferos, & resurrexit?

Christū docet postquā mortuus esset in cruce secundū animā quidem ad inferos vsq; pene

A 5 trasse

1. Petr. 3. c. 2. d 2. Athan. in vita S. Anthonij. Hieron. in vita S. Hilariionis. Ignatius in epi. ad Philipp. 3. Amb. ferm. 43 4. Euseb. li. 1. de vita Constantini. Niceph. eccles. hist. li. 8. c. 3 Item li. 7. c. 47 & 49 Zach. 9. c 1. Petr. 3. d Eccles. 14. d Act. 2. d Iren. li. 5. in fine

chizād. rud. c. 20. & tract in. ioan. 118. Nazian. orat. 1. in Iulian.

Hierou. ad Eusto. de cust. virg. & ad Fabiol. de veste sacer. d.

Chrysi. i. 1. ad Cor. ho. 12 & 55. in Matth. Trip. hist. li. 6. c. 1

effrē in ser. de S. Cruce. Orig. hom. 8. in diuers. euang.

Ruff. l. 1. eccl. hist. c. 29

Niceph. li. 18. c. 20

Cyroll. ca. tech. 4. & 13 illum.

1 Matt. 16. d Luc. 9. c

Au. epist. 99 trasse, tum ut mortis ac Sathanae deuiCTORē, tū ut
& 57. & lib. 20. Patrū in limbo sedentiū libertatē sese declararet:
de ciui. Dei c. 15 secundum corpus autē, quo iacuerat in sepulchro,
Hier. in c. 4. tertio post die, cum Triūphator sex inferis redire
ad Ephes. vellet eundē ad vitam sua vi immortalē ac glorio
iusti. in dial. sum primogenitum ex mortuis resurrexisse.

cū Tryph. 5. Quo admirabili opere cōsolatur ac docet, electos
Osee 13. d de potestate Sathanae, mortis & inferni liberari,
Matth. 12. c eāq; resurgendi gratiā omnibus offerat atque cō-
Act. 17. g mendat, ut verē credentes in Christū de vitijs ad
ioan. 2. d virtutem, à morte peccati ad vitam gratiæ, in fi-
1. Cor. 15. a e ne porro seculorum omnium de morte corporis ad
1. Thef. 4. c d vitam immortalem resurgant. Nam. 2 qui susci-
Apoc. 1. b d tavit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit.
Coloff. 1. c
1. Rom. 6. a

Col. 3. a b XIII.

Phil. 3. d Quid adfert sext^o articulo, Ascēdit ad cælos?

Ephes. 4. e **A**bsolute humane redēptionis opere. Dominū
1. Pet. 1. a Iesum ostēdit, postquā rediuiuus ille suis ap-
2. 2. Cor. 4. d paruisset, multisq; argumētis resurrectionis sue
1. Thef. 4. c d veritatē confirmasset, demum quadragesimo die
Psal. 67. d 46 in cælum ascēdisse, ut secundum naturam humanā
a. 8. a super omnia exaltaretur, & vnus omnium ma-
Marci. 16. d ximē ab omnibus celebraretur. Sedet igitur Domi-
ioan. 3. b nus Iesus in cælis ad dexterā virtutis Dei, parem
Act. 1. b cum patre potestatem exercēs, gubernans omnia,
Eph. 4. b. 2. b diuināq; maiestate resplendens penitus: quod est ni-
1. c mirum ad Patris sedere dexteram.

col. 3. a Hæc læta Christi ascensio, nostræ Fidei ac Spei
Heb. 1. b certitudo
1. Pet. 2. a
1. ioan. 2. a

certitudo est, ut quo caput præcessit prostratis se
mel hostibus, eodem membra etiam, si capiti modo
pareant & inhereant suo, peruertura esse maxime
confidamus. ¹Vado, inquit, parare vobis locum.

XV.

Quid credendum exhibet septimus articulus,
Inde venturus est iudicare?

Proponit extremum iudicij diem, quando Chri-
stus in humana carne, rursus à summo celo de-
scendet, ac tremendum eget iudicem totius orbis, &
palam unicuique reddet secundum opera sua. Iudi-
cabit ² igitur in sede maiestatis sue ad unum om-
nes probos ac improbos, siue quos iudicij dies illa
vivos adhuc in carne, vel antea mortuos offendet.

Vnde admonemur, eò cautius rectiusque nobis vi-
uendum esse, quò certius persuasum habemus, ³ no-
stras actiones, cogitationes, & vitæ rationes om-
nes ob oculos cuncta cernentis, & acquisimè iudi-
cantis Dei usque versari. Etenim æquus & iustus
est ⁴ scrutator ille cordium & vindex iniquitatum,
ante cuius tribunal manifestari nos omnes oportet
ut unusquisque prout gessit suo in corpore, siue
bonum, siue malum, ab illo recipiat. Qui nec boni quic-
quam in hac vita gestum, suo præmio defraudabit,
nec ⁶ perperam facta vlla impune sinet abire.

XVI.

Quæ summa est articulorum de secunda
in Deitate persona?

Hæc

Rom. 8. e
Heb. 5. c
2. Tim. 2. b
102n. 15. a
1. Ioan. 14. a
Psal. 96. a
Esa. 3. c. 66. d
Soph. 1. c
matth. 4. a. b
Zach. 14. a
10el. 3. a. c
2. matt. 25. e
Lucæ. 21. e
Acto. 10. f
1. Thef. 4. d
1. cor. 15. g
3. matth. 12. c
Sap. 1. c
Ecclef. 12.
Basil. epist.
185.
4. Hier. 17. b
Heb. 4. d
Gal. 6. b
1. Thef. 4. b
Ecclef. 12. d
2. cor. 5. b
Rom. 14. b
5. matt. 10. d
6. 10b. 74. b

HAec summà est, Christum verum Deum & hominem esse, qui mirificum Redemptionis humanæ opus sit aggressus atq; perfecit, ut idē sit ipse nobis via,¹ veritas & vita, per quem unū cum periissemus omnes, saluati et liberati, Deoq; Patri reconciliati sumus.

1. Ioan. 14. a

Rom. 5. b

Apoc. 1. b

1. Tim. 2. b

2. Tit. 2. d

De cuius quidem Redemptionis beneficio ac vero usu ita scriptum est: Apparuit gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè & iustè & piè viuam^o in hoc seculo, expectantes beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei & Saluatoris nostri **I E S V C H R I S T I**: qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operū. Sic Apostolus Paulus. Et alibi ³ Ipsius (Dei) sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus, ut in illis ambulemus. Atque iterum, ⁴ Pro omnibus mortuus est **C H R I S T V S** inquit, ut & qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.

3. Ephes. 2. b

2. Cor. 5. c

Quare cauendus illorū est error maximè, qui Christum nō integrè, sed veluti mutilatū confitentur, dum solum ² Mediatore illum & Redēptore

2. 1. Tim. 2. b

Rom. 3. d

eui fidamus, agnoscunt. nec simul recipiunt eum & 3
 3 legislatorem, cuius iussis obtemperemus, & vir
 tutum exemplar omnium, quod imitemur, & iustum
 iudicem, qui debitum cuiusque operi præmiũ aut
 supplicium certò rependat.

3 Esai. 33. d
 Iacob. 4. c.
 Ioan. 13. b. d.
 1. Ioan. 2. b.
 2. Tim. 4. b.
 Roma. 2. b.

XVII.

Quid docet octauus articulus, Credo in Spi-
 ritum sanctum?

Gen. 1. 2.
 Psal. 103. d.
 Iob. 24. b.
 Matth. 28. d.
 Ioan. 1. e. 14.
 b. d. 16. c.
 1. Ioan. 5. b.
 Rom. 8. b. c.
 2. Cor. 3. d.

S Vbiungit tertiam in Deitate personã, Spiri-
 tum sanctum: qui ex Patre Filioque procedens,
 verus, utrique coæternus, coequalis, cõsubstã-
 lis Deus existit, & eadẽ fide parique cultu & ho-
 nore colendus est.

Hic ille Paracletus & Doctor veritatis, qui
 corda credentiũ gratia sua suisq; donis illustrat,
 purificat, sanctificat, et in omni sanctitate cõfir-
 mat. Hic est pignus & hereditatis nostræ, qui adiu-
 uat infirmitatẽ nostram, & singulis prout vult,
 uarias donationes suas distribuit imperitiquẽ.

Concil. Con-
 stantinop. 1.
 can. 7. & Flo-
 rent.
 Aug. de fide
 & symb. c. 9.
 Hil. li. 8. de
 Trin.

XVIII.

Quid addit articulus nonus, Credo
 Ecclesiam sanctam Catholicam.

O S Tedit Ecclesiam, id est, cunctorũ Christi-
 fidelium i visibilem cõgregationẽ, pro qua
 Dei

4. Ephes. 1. c.
 Rom. 8. e.
 1. Cor. 12. b.
 1. Matt. 5. b.
 Esai. 2. a. &
 60. c. Psal.

18. 2. Au. tract. 1. in ep. Ioan. & de vnitat. eccles. c. 14. Am. in. 11. c.
 Lu. Chry. hom. 4. de verbis Esaiæ. 2. Ioan. 11. g. 10. c. 17. b. Cant.
 5. c. 1. Cor. 1. b. 13. b. d. Ephes. 4. a. Cy. de sim. præl. 1. ren. l. 1. c. 3.
 Hiero. ad Gerontiam de monog. Chry. hom. 1. in. 1. ad cor.

3. cyp. d. simp
& li. 1. ep. 3.
& li. 4. ep. 9.
Iren. 1. 3. c. 3.
Hier. ad Da
masum tō. 2
Leo epist. 89
4. Ephes. 5. e.
Cant. 4. b.
Au. in ench.
c. 36.
Ber. ser. 3. in
vigilia nat.
Greg. li. 35.
mora. c. 6.
Ire. 1. 3. c. 40.
5. act. 1. b.
Marc. 16. d.
Matth. 28. d.
Au. epist. 107
& 166. cōtra
epist. fund. c
4. li. de vera
relig. c. 7.
Vincent. Li-
rin.
Hie. cōt. Lu
cif.
Beda. in. 6. e.
Cant.
1. Eph. 4. c. d.

Dei filius hominis natura suscepta cūcta & fecit
& pertulit: Eamq; docet primū 2 vnā esse &
consentientem in fide, fideiq; doctrina, & admi-
nistratiōe Sacramentorum, quæq; sub vno ca-
pite suo Christo, vnoq; vices eius in terris gerē-
te 3 Pontifice Maximo regitur, ac in vnitāte cōser-
uatur.

Deinde hāc Sanctam 4 esse prædicat, quia per
Spiritum sanctū à Christo vsque sanctificatur, vt
sancti homines & sanctæ leges nūquam in illa de-
sint. Nec vllus extra huius consortium sanctita-
tis particeps esse potest.

Tertiò esse Catholicā, s idest, vniuersalē, adeò
vt per orbē, longē lateque diffusa, omnes omnium
temporum, locorū ac nationum homines, qui mo-
dò in Christi fide ac doctrina cōueniunt, vno qua-
si materno sinu excipiat, concludat, ac saluet.

Quartò esse in eadem Ecclesia Sanctorum Cō-
munionem, vt 1 qui in Ecclesia, veluti domo Dei fa-
miliāq; versantur, societatem quādam inter se &
vniōnem seruent indiuiduam, & sicuti vnius cor-
poris membra, mutuis officijs, meritis & orationi-
bus se inuicem iuuēt. Apud hos est vnitās fidei, do-
ctrina consentiēs, cōformis vsus Sacramētorum:

qui
1. Eph. 4. c. d.
Psal. 118. a. Philip. 1. a. 2. Cor. 8. c. 1. Ioā. 1. b. Ro. 12. b. 1. Cor.
12. b. August. tract. 32. in Io. 2. Euse. eccl. hist. li. 7. ca. 22. Au-
gust. 2. contra Do. cap. 6. & epist. 19, item. de vera relig. cap. 6.
Ephes. 4. a.

qui etiam, 2 qualescunque demum quorundam errores aut dissensiones incidāt, solliciti sunt serua-
re unitatem Spiritus in vinculo pacis. In qua qui-
dem communione non modò sancti Ecclesiæ mili-
tātis in terra peregrinātes, verum etiam beati om-
nes Ecclesiæ cū Christo in cælis 3 felicissimè trium-
phantis, ac insuper piorum animæ, quæ ex hac vi-
ta egressæ, nondum 4 tamen illam beatorum felici-
tatem sunt consecutæ, simul comprehenduntur.

Extra hanc Sanctorum cōmunionem (sicut ex-
tra 5 Noë arcam, certū quidem exitium, nulla verò
salus mortalibus: nō Iudæis aut Ethnicis, qui fidē
Ecclesiæ nunquam receperunt: non Hæreticis, qui
receptam deseruerunt vel corruperūt: nō Schis-
maticis, qui pacem & unitatem Ecclesiæ relique-
runt: postremò neque excommunicatis, qui* quali-
bet alia graui de causa id meruerunt, vt ab Eccle-
siæ corpore, ceu perniciosam quædam membra, præ-
scinderētur ac separarētur. Atque istiusmodi om-
nes, quoniam ad Ecclesiā, eiusque sanctam cōmu-
nionem nō pertinēt, diuinæ gratiæ et salutis æter-
næ nō possunt esse participes, nisi Ecclesiæ, à qua
suo illi vitio sunt semel auulsi, primum recōcilien-
tur atque restituantur. Certa est enim 1 Cypriani
& 2 Augustini regula: Non habebit Deum Patrē,
qui Ecclesiam noluerit habere Matrem.

Quid

1. De simplic. prælatorū. 2. li. 4. de Symb. ad catec. cap. 10. Idem
August. in psal. 88.

3. Au. de tēp.
ser. 181. c. 13.
Et in Enchi-
c. 56.

4. Aug. l. 20.
d. ciuita. Dei
ca. 9.

5. Gen. 7. d.
1. pet. 3. d.
Ire. li. 4. c. 43
cyp. li. 1. epi.
ii.

Au. ep. 50. &
152. de unit.
eccl. c. 16.

Au. vel Ful-
gēt. de fide
ad petrū. ca.
38. & 39.

Gre. 14. mo.
c. 2.

* Num. 17. d.
Marth. 18. b.
cyp. l. 1. epi.
ii.

Ire. li. 4. c. 43
Au. li. 1. cōt.
ad ier. leg.
& pph. c. 17.
1. cor. 5. a.

2. Ioan. c. d.
2. The. 3. b. d.

Matth. 1. d.
 Apoc. 1. b.
 Luc. 24. g.
 Actio. 10. g.
 Heb. 9. d.
 1. Ioan. 1. c.
 1. Pet. 1. c.
 Ephes. 1. b.
 Col. 1. b.
 Aug. in En-
 chir. cap. 64.
 & 65.
 Chryf. lib. 3.
 de sacer.
 Cypr. libr. 1.
 epi. 2.
 Lucæ. 10. f.
 Ioã 20. c. 21. c.
 Matth. 16. c.
 Ber. lib. 2. de
 confi.
 Esaia. 26. d.
 Iob. 19. d.
 Ezech. 37. a.
 1. Cor. 15. g.
 Ioan. 11. c.
 Dan. 12. a.
 Phil. 3. d.
 Hiero. ad.
 Pamma ad-
 uerf. er. 10ã.
 Hierosol.
 Aug. in en-
 chir. c. 92.

Quid proponit articulus decimus?

R Emiffionem peccatorũ, qua sine iustus
 & faluus effe nullus poteft. Hunc autẽ verẽ
 diuitẽ Thezaurũ Christus nobis acerba morte,
 fuoque pretiofo fanguine cõparauit, totus vt mũ-
 dus peccatis eorũq; pœnis perpetuis liberaretur

Cuius quidẽ Thezauri per Christi gratiã par-
 ticipes dũtaxat fiũt ij, qui fe Fide & baptifmo ad
 Christi adiũgũt Ecclefiam, & in eius vnitate obe-
 dientiaque perfiftunt. Deinde qui de cõmiffis poft
 Baptifmum peccatis pœnitentiam ferio agunt, &
 ijs aduerfus peccata pharmacis, quæ Christus infi-
 tuit, hoc eft, Sacramentis, conuenienter vtuntur.

Atque huc fpectat potestas, vt vocãt, clauium
 quam Christus ad remittẽda peccata ministris Ec-
 clefiæ, & in primis Apoftolo Petro eiusque suc-
 cefforibus legitimis, utpote fummis Ecclefie re-
 ßtoribus commendauit.

XX.

Quid habet vñdecimus articulus?

C Arnis refurrectionem, quæ in nouiffimo
 die bonis malifque cõtinget. Nã corpus hoc
 quod fragile, caducũ, multifq; morbis & perpe-
 tuis erumnis obnoxium & poft mortẽ quoq; ver-
 nibus exedendum circumferimus, tum reuiuifcet,
 cũ in textremo illo die mortui omnes Christo vo-
 cante iudice fimul ad vitam & iudicium excitabũ-
 tur

tur. ¹ Igitur ante Christi tribunal in carne cuncti apparebūt vt citra exceptionē vnusquisq; prout gessit in corpore suo quod illi reddetur integrū, siue bonum, siue malum recipiat. ² Procedēt autem qui bona fecerūt, in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerūt, in resurrectionem iudicij, & in supplicium ³ æternum.

1.1. Tess. 4. d
2. Cor. 5. b
Aug. enchir.
cap. 88.
2. Ioan. 5. c

3. Matt. 25. d

Hac fide vir bonus & patiēs in ærumnis se vel maximis consolatur, vt in supremo etiam vitæ agone dicat, ¹ Scio q̄ redemptor meus viuūt, & in nouissimo die d̄ terra surrecturus sum, & rursus circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deū. Prudentes illi sanē, qui terrena hæc & moribūda membra, in iustitiæ ac virtutis seruitutem redigūt, quiq; corpus hoc veluti vas purum, beatæ præparant immortalitati.

1. Job. 19. d

1. Cor. 9. d

XXI.

Quis est postremus articulus?

DE vita æterna, quam electis post mortem superesse minimè dubitemus. Atque hic fructus & finis est fidei, spei, patientiæ & exercitationis Christianæ. Cuius vitæ consequendæ causa nullum pietatis opus arduum, nullus labor grauis, nullus dolor acerbus, nullum in agendo patientiæq; tempus diuturnum ac molestum verè credenti debet existimari. Quod si vita hac, quæ calamitatis alioquin plena est, nihil dulcius ac optabilius ducitur: quanto illa demum potior habentur

1. Cor. 2. e
Ioan. 17. a
Matt. 19. b. d
25. d
Apoc. 2. b. c.
3. c. 7. d. 21. b
22. c.
Tit. 1. a. 3. b
1. Ioan. 2. d
1. Petr. 1. a
Roma. 6. d
Au. de ciuit.
Dei. li. 22. c.
B da 29. & 30. li. 4
de Tri. ca. 2. & lib. 3. de lib. arb. cap. vlt.

da est, quæ ab omni malorum sensu & metu procul abest, quæ caelestibus & ineffabilibus sine fine gaudijs, delitijs ac voluptatibus omni ex parte semper abundat.

Luc. 12. d

De qua vita Christus, Nolite timere pusillus grex, inquit, quia complacuit Patri vestro dare vobis Regnū.

Matth. 25. c

Qui & in extremo iudicij die dicet electis: venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnū à constitutione mundi.

ibidem, d

Impijs verò in hunc modum loquetur: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis eius. Id quod non solum ad Ethnicos, Hæreticos, Schismaticos & palam flagitiosos pertinet, verum etiam ad Christianos, quos in mortali peccato mors opprimit, est referendum.

Adiicitur demū clausula isthæc Amē, ut fidei & cōfessionis huius Christianæ testimoniū apud nos indubitatum esse ac solidum demonstretur.

XXII.

Estne satis Christiano ea sola credere quæ complectitur Symbolum?

Primum & maximè quidem ea quæ Symbolo traduntur Apostolico, cuius credēda et apertè profitenda sunt. Ea vero explicatiora sunt ex collatione tum Nicæni Symboli, tū eius quod Athanasio inscribitur.

Secundò

Secundo Christianus, quæcunque Scriptura Diuina seu Canonica complectitur, credat necesse est. Certos verò & legitimos scripturæ libros nõ aliunde, quàm ¹ ex Ecclesiæ iudicio, & auctoritate petere fas est.

Tertio huc illa pertinent, quæ partim ex Symboli articulis, partim ex Scripturis, velut diuinis fontibus, necessario deducuntur.

Quarto demum pro sacrosanctis habenda firmissimæq; fide complectenda sunt, quæ Spiritus sanctus credenda nobis reuelat pronunciatque ² per Ecclesiam, siue scripto illa, seu viue vocis traditione nobis commendetur. Qua de re postea commodius differetur.

Circa hæc igitur omnia fides orthodoxa versatur, qua sine Sectarij omnes frustra sibi ac alijs gratiam & salutem in Christo pollicentur.

CAP. SECVNDVM.

DE SPE ET ORATIONE

DOMINICA.

I.

Quid est Spes?

IRTVS est diuinitus infusa, per quam certa cum fiducia nostræ salutis & æternæ vitæ bona exspectantur.

2. petr. 1. b.

1 Au. cõt. ep. Fundamēt. cap. 5.

Hier. i sym. ad Damascũ.

2 Cyril. ep. 10. ad Netto. Cõc. Nic. & Const.

Iren. li. 3. ca. 4. & li. 4. ca. 45. & 63.

Au. cõt. ep. fũdamēt. c. 4. Hier. cõt. Lucife.

Cypr. de simp. plic. p̄lat.

Histor. trip. lib. 9. ca. 19.

Tert. de p̄sc̄rip.

Vincent. Ly rinen. cont. nouator.

1. Cor. 13. d.

Rom. 5. a

Tit. 2. d

1. petr. 1. a

Iacob. 1. 2. Parum est alioquin Deo Deiq; verbo fidem ha
 Ioan. 14. b. f. bere, ac diuina, quæ in Ecclesia prædicantur, dog-
 2. a. mata profiteri, nisi Christianus Dei bonitate per-
 1. Ioan. 5. c. cepta, spem inde concipiat ac fiduciam consequen-
 Marc. 14. a. da gratiæ & salutis æternæ. Quæ spes tantoperè
 iustum fulcit in summis ærumnis, vt etiam si mun-
 di præsidij omnibus destituatur, intrepidè tamen
 dicat: ¹ Etiam si me occiderit, in eum spera-
 bo. Et: In Deo speraui, non timebo quid fa-
 ciat mihi caro. Deus meus in te cõfido, non
 erubescam.

I I.

Qua ratione hanc spem licet
consequi?

1. Tess. 5. c. **P**rimum huc pertinet ardens & frequens ad
 Luc. 11. b. Deum precatio. deinde nutrienda Spes est &
 Matth. 7. b. excitanda quotidiana meditatione bonitatis ac be-
 neficiorum Dei, illorum præsertim, quæ Christus
 Dominus pro immensa in nos charitate sua præ-
 stitit ac promisit vel immerentibus. Deum con-
 scientiæ puritas coniungenda venit, eaq; pijs ope-
 ribus & inuicta in aduersis patientia semper est
 comprobanda. ² Nam quibus bonæ conscientie
 2 August. in testimonium aut melioris vitæ propositum deest,
 psalm. 31. hi spem quam oportet, non adferunt, sed præsum-
 ptionem potius, & vanam omnino fiduciam teme-
 re iactant, quantumuis de Christi meritis Deiq;
 gratia gloriantur,

¹ Spera,

¹ Spera, inquit propheta, in Domino, & fac bonitatem. Idemq; rursus: Subditus esto Domino, & ora eum. Et alius, ² Bonus est Dominus sperantibus in illum, animæ quærenti illum. *Quam Spem ab omni timore disiungendam non esse, satis illud ostendit: beneplacitum est Domino super timentes eum: & in eis qui sperant super misericordia eius.*

psalm. 36. e

Thren. 3. e

Psalm. 146. b

III.

Quæ bona sub Spem cadunt, & Christiano speranda sunt?

P Ræcipuè quidē bona illa Regni cælestis, quæ homines beant, nec sinunt vlla ex parte miseros esse. Tum illa demum, quæcunque mortalibus in hac vita conducibilia rectè à Deo desiderantur atque petuntur, in bonis sperandis & expectandis debent haberi. Ea verò præcipue relucent in Dominica Oratione, utpote quam Christus Dominus ore sacro prodidit & admirabili sapientia præscripsit omnibus, qui spem suam ac vota oratione cupiunt Deo explicare.

Matth. 6. b

Lucæ. 11. a

III.

Quæ forma est Dominicæ Orationis?

H AEC est, Pater noster qui es in cælis.

1. Sanctificetur nomen tuum.

2. Adueniat regnum tuum.

3. Fiat volūtas tua, sicut in cælo & in terra.

Orationem

Dñicam ex-

plicat Ter-

tul. de orat.

Cypr. serm.

6. de orat

Domi.

- cyrril. ca. 7
 tech. 5. mys
 stagog.
 chryso. ho
 mil. de orat.
 domi. & in
 ca. 6. matth
 item. Hier.
 Theophyl.
 Euthym. in
 matt.
4. Panem nostrum quotidianum da nobis
 hodie.
 5. Et dimitte nobis debita nostra, sicut &
 li nos dimittimus debitoribus nostris.
 6. Et ne nos inducas in tentationem.
 7. Sed libera nos a malo. Amen.

Quæ summam in Dominica Ora-
 tione tractatur?

Amb. li. 5. de
 sacramentis
 cap. 4.
 Aug. epi. 121.
 ad Probam.
 cap. 11.
 idem. li. 2. de
 serm. do. in
 mon. & ho-
 mil. 42. ex.
 50. & ser. de
 temp. 126. &
 135. & 182.
 chryf. ser. 67
 & sequētib.
 Au. in ench.
 c. 115. & 112.
 de serm. Do.
 in monte. ca.
 pit. 17.
 Exod. 15. c
 Esaiā. 42. b.
 63. d.
 malach. 1. b
 2. cor. 1. a

Septem in ea petitiones proponuntur, ad quas
 referri omnes omnium orationum species &
 formæ possunt ac debent, siue pro expetendis bo-
 nis, siue pro delendis peccatis, siue pro auertēdis
 malis quibuslibet diuinam opem imploremus. In
 prioribus autem tribus petitionibus, quæ propriæ
 ad æternam pertinent, ordine poscuntur: in reliquis
 quatuor etiam temporaria, quæ & ipsa propter
 æterna consequenda sunt nobis necessaria.

Quid sibi vult initium orationis,
 Pater noster qui es in cælis?

Prefatiūcula est, & nos memores reddit sum-
 mi beneficij, quo Deus pater, æterna illa maie-
 stas, in cælis per beatè regnans, nos recepit in gra-
 tiam, & propter Christum filium in suos quoque
 filios & regni cælestis heredes per Spiritum san-
 ctum adoptauit.

Quæ tantorum beneficiorum memoria non solum
 philipp. 4. d Apoc. 4. d Rom. 8. c Gal. 4. a

attentionem excitat, sed etiam ad redamandum Patrem, illique obtemperandum prouocat filios, neq; minus oradi impetradique illis auget fiducia.

VII.

Quis est sensus primæ petitionis, Sanctificetur nomen tuum.

IN nobis quemadmodum in omnib. alijs promoueri ueri semper & augeri petimus quicquid ad gloriam summi optimiq; Patris nostri spectat.

Id uerò fit maximè, cum ueræ fidei confessio, Spes etiam & Charitas ac simul Christianæ uitæ sancta conuersatio suam in nobis lucè ac vim exerit, ut spectantes alij quoque glorificent Patrem.

VIII.

Quid continet secunda petitio, Adueniat regnum tuum?

Petimus, ut per gratiam & iustitiam suam regnet in Ecclesia Deus, imò & in mundo uersò, eiectis hinc aduersarijs potestatibus & cupiditatibus malis omnib. è medio profligatis.

Tum optamus & precamur, ut ex hoc mundo ueluti è graui peregrinatione militiaq; uocati, quam primùm trãfferamur ad regnum gloriæ & felicitatis eternæ, ut cum Christo & Sanctis eius in sempiternum regnemus.

IX.

Quid includit tertia petitio, Fiat uoluntas tua?

Matth. 5. b

1. Pet. 2. c

1. Cor. 10. g

Matth. 5. b

Rom. 14. e

Pf. 22. a. 67. a

1. Cor. 3. c

4. d

Ephes. 1. d

Matth. 13. f

1. Cor. 15. c. d

Coll. 1. b

1. Pet. 2. d

Iob. 7. a

2. Cor. 5. a. b

psalm. 102. d
 Rom. 1. b
 Act. 9. a. 21. c
 Deu. 12. a
 Heb. 13. d
 Iacob. 4. d
 Gen. 8. a

Rogamus, ut sicut in celo Angeli & Beati
 Omnes, nos quoque in terris, quavis imbecil
 les et exigui, exactam Deo præstemus obedientiã,
 nihil habentes prius, quã ut diuinæ volũtati tum in
 prosperis, tum in aduersis libèter nos subijciamus,
 et nostra quæ ad malũ prona est volũtate reiecta,
 in diuina semper acquiescamus.

Quid habet quarta petitio, Panem nostrum
 quotidianum da nobis hodie?

AB omnis boni auctore ac fonte nos veluti pau
 peres & mēdici, ea desideramus, quæ ad hãc
 vitã corporis quotidie sustētandam sunt satis, vi
 ctũ scilicet & vestitũ: præterea quæ ad vitã ani
 mæ promouendam faciũt, nimirũ verbũ Dei, ani
 mæ spirituale pabulũ, sacrosanctam Eucharistiã,
 panẽ illũ cælestẽ, ceteraq; salutifera Ecclesiæ Sa
 cramẽta ac Dei dona, quæ ad bene beateq; viuẽdũ
 pascunt, curant, confirmant hominẽ interiorem.

X I.

Quo pacto intelligitur quinta petitio,
 Dimitte nobis debita nostra?

Hic penitus, à labe peccati, quo nihil foedius,
 nihil animæ pestilētius esse potest, clementer
 expurgari, & ea ipsa quæ peccando cõtraximus,
 debita relaxari.

Ne verò frustranea sit precatio, animo in pro
 ximum perperam affecto, illud addimus, nos vindi
 ctæ cupiditate ac simultate posita, cũ proximis in
 gratiam

Iacob. 1. a
 psalm. 39. d
 Deut. 10. d
 Gen. 28. d
 1. Tim. 6. b
 Prou. 30. a
 1. Hier. in. 6
 cap. Matth.
 Tertulli. de
 orat.
 Cy. serm. 6.
 Amb. libr. 5.
 de Sacr. ca. 4
 1. Cor. 10.
 Leuit. 26. c. d
 Num. 5. a. c
 Exod. 32. f. g
 Lucæ. 7. g

gratiam rediſſe, & cuius ex animo noxam omnē condonaſſe. Hoc eſt enim, quod Chriſtus alibi voluit, cū diceret: Dimittite & dimittimini. Et iterum, Si non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.

Luc. 6. f.
Mat. 6. b 18 d
Eccleſ. 28. a

XII.

Quid continet ſexta petitio, Ne nos inducas in tentationem?

Quoniam præſens hæc vita perinde ac militaria eſt ſuper terram, dum varijs tentationibus ſemper impugnamur, grauiſſimeque cum mūdo, carne & Sathana cōſlictamur, idcirco piè ſolliciti diuinam opem imploramus, ne huiusmodi aduerſariorum impugnationibus ſuccūbamus atque ſuccumbendo damnemur, ſed ut in hac perpetua pugna durantes, Deiq̄ue dextera nitentes, poteſtati Sathanæ reſiſtamus fortiter, contēnamus mūdo, caſtigemus carnem, atque ita demum velut inuicti milites Chriſti, poſt victoriā coronemur. Neque enim coronabitur. Apoſtolo teſte, niſi qui legitimè certauerit.

1ob. 7. 2
Iudith. 8. c
Tobia. 3. d
Matth. 4. 2 b
Heb. 2. d
2. Theſ. 3. 2
1. Ioan. 2. c
Matt. 16. d
1. Cor. 9. d
Iacob. 4. b
1. Pet. 5. c

2. Tim. 2. 2

XIII.

Quid eſt in ſeptima & poſtrema petitione, Libera nos à malo?

Precamur ad extremum, ut huius ſæculi calamitatibus, quibus exercentur etiam pii, non ſinat nos Deus perdi & euerti cum impijs, ſed ut benignitate ſua nos liberet, quatenus ſaluti no-

3. Reg. 8. d
Prou. 10. d
Eccleſ. 23. 2
Hier. 2. c
Tob. 2. c
Eccleſ. 27. 2

stra congruit, atque ab omni malo cum corporis, tum animæ, siue in hac vita, siue in futura propitius tueatur. Nam & ipse ita promisit, ¹ Inuocame in die tribulationis, erua te & honorifica bis me.

1. Psal. 49. c
2. Cor. 1. d
Ambros. in
Psal. 40
2. Mart. 7. b
Luc. 11. b

Demum totam preationem hac una voce Amē claudimus, ut nostram in orando simul & impetrando fiduciam comprobemus, tum propter Christi qui non fallit, promissionem, ² Petite inquit, & dabitur vobis, tum propter Patris erga nos immensam clementiam & propensam in omnes misericordiam, ut hinc Ioannes dixerit, ³ Quodcūque petierimus secundum voluntatem eius, audit nos.

XIIII.

Quæ est summa orationis dominicæ?

Formulam absolutam continet non solum orandi ac postulandi bona, verum etiam deprecandi ac fugiendi mala quælibet.

Inter bona verò primum est illud expetendum, ut Pater cælestis ab omnibus semper & ubique glorificetur: deinde ut verò illius regni participes efficiamur: tū ut ea nobis adminicula suppetant, quibus ad regnū Dei commodè peruenitur. Quale est ex parte quidem animæ nostræ, voluntati diuinæ conformari, ex parte verò corporis victum habere necessarium.

Quæ autem secundo loco ad finem vsque totius

tius precationis adduntur, affectum exprimunt mala deprecantis, ut Dei gratia & virtute aut penitus illa remoueantur, peccata nimirum bonorum omnium corruptela, & reliquorum lerna malorum, aut eadem sic temperentur, ne sua vi saluti cōsequēdæ officere possint. Eiusmodi sunt variae in hoc mundo tentationes, & quaelibet tū præsens, tum futura vitæ calamitates. Reliqua de Oratione tractanda in eum reseruabuntur locū, qui bonorum operum genera triplicia declarabit.

DE SALVTATIONE

Angelica.

XV.

Quæ salutatio dici Angelica solet?

EA, quæ sanctissimæ Virgini Deiq; Matri his verbis defertur. ^I Aue Maria gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui Iesus. Sancta Maria Mater Dei ora pro nobis peccatoribus Amen.

XVI.

Vnde nobis hic modus Deiparam virginē salutandi profluxit?

Primū ex Euangelicis verbis & exemplis nata est hæc salutatio, quando nos ita docent afflati diuino spiritu, magnus Gabriel Archangelus, & præcursoris Domini mater sancta Elisabetha.

Luc. i. c. e
Chryso. & iacob. in Litu-
gijis.
Au. serm. 2.
de Annun.
Amb. in. c. i.
Lu.
Chryso. ser.

143.
Atha in euā-
ge. de sāctis.
Deipara.
Bern hom 3
super missus
est.
Fulgent. in
ser. de laud.
B virg.

Deinde Luc. i. c. e.

DESALVTATIONE

Deinde confirmat nobis hęc salutandi formulam vsus & consensus Ecclesie perpetuus, quem sancti Patres & maiores in hunc vsque diem religiosissime obseruarunt, ac obseruari à nobis voluerunt.

XVII.

Quid prodest huiusmodi Salutatione uti?

HIS præclaris verbis admonemur primum summi beneficii, quod per Mariam Deiparam æternus Pater inchoare voluit in Christo, & humano generi redimendo clementer exhibere.

Tum insignis hęc est commendatio sacrosanctæ & admirandæ Virginis, quam nobis Deus inuentricem gratiæ ac vitæ genitricem esse decreuit.

Quare nihil mirum, si post pia vota, quæ in precatatione Dominica Deo commendauimus, hic acceptæ per Christum gratiæ memores, nõ modò Christi Matrem, sed etiam Deum Patrem in eadẽ Virgine Deipara laudemus, & collatantes angelis, eãdem reuerenter, & sæpe quidem salutemus.

XVIII.

Quis est huius Salutationis sensus?

Primis quidẽ verbis iure gratulamur, & gratulando prædicamus eam, quæ nobis Euam secundam eamquẽ felicem præstitit. Etenim quod illa prior mundo intulit Væ maledictionis, hęc suo salutifero partu sustulit, ipsamque maledictionẽ filio=

Andr. Hiero
so. episco. in
salu. Angeli
cam.

ire. li. 3. c. 31.

33.

Hier. ad Eu-
stoc. de cu-
stodi. virg.

filiorū Adæ, benedictione perpetua commutauit.

Digna quidem illa, quæ gratia plena prædicatur, ut quæ plena Deo, plena virtutibus, sola (vā Ambrosij verbis utemur) gratiam quā nulla alia meruerat, consecuta est. Et quis potuit in eius anima vel corpore locus esse vitiorum, quando sancti sanctorum est templum effecta?

Amb. in. 1. c.
Lu.

Additur porrò, Dominus tecū, quia & virtus Patris illi singulariter obumbravit, et Spiritus sanctus cumulatifimè superuenit, & verbum caro factum ex illa, tanquā sponsus de thalamo suo admirabiliter processit. Ad hæc benedicta in mulieribus, quia virginitate sponsa simul & fecunditate mater existit, quam proinde summo iure beatam dicunt, semperquæ dicent omnes generationes. Mulier tota pulchra & immaculata, Virgo ante partum, in partu & post partum semper incorrupta, ab omni peccati labe libera, super cælos omnes exaltata, quæ nec minus viuificādo profuit, quā infelix Eua obfuit mortalibus occidendo.

Lucæ. 1. d
ioan. 1. b
Psal. 18. a

Hier. ad Eustoc. & cōtra Heluidium.
Athan. in euāg. de sancta Deipara.
Au. de nat. & grat. c. 36.

Et benedictus fructus ventris tui Iesus, ut qui ex Maria radice velut flos ascendens, & ipse quodammodo terræ fructum se præstitit, & æternæ salutis fructum ita membris suis, sicut vitis palmitibus succum & vigorem suppeditat. Vere beatus venter, qui portauit & edidit mundō Saluatorem: verè beata vbera, quæ de cælo plena

Elaix. 11. a

ioan. 15. a
Luc. 11. d

plena

plena, filium Dei lactauerunt.

Et additur demum ab Ecclesia, Sancta Maria Mater Dei ora pro nobis peccatoribus. Quippe sanctorum Patrum vestigijs insistentes, nõ modo laudabilem & admirabilem illam Virginem, quæ sicut lilium⁴ est inter spinas, salutamus, sed & eam virtute Dei auctam esse tanta credimus atque profitemur, ut possit¹ prodesse, fauere, annuere miseris mortalibus, dũ hi præsertim se sua q̄: vota illi commendant, ac diuinam gratiam matris intercessione supplices expetunt.

XIX.

Patrum de Maria Virgine testimonia.

4 Cant. 2 a

1. Effrem de laudibus marie.

Iren. li. 5.

Nazian. in cyp & in tragœ. christus patiens.

Fulgent. in ser. de laud. B. virg.

Anselmus d̄ excellentia.

B. virginis. cap. 12.

Bernar. sermo 2. dom.

1. post octa.

Epiph. & sermon. 1 d̄ Assumpt.

1 Li. 5. cõtr. hæref.

in Liturgia.

IRenæus. ¹Sicut Eua seducta est, ut effugeret Deum, sic Maria suasa est obedire Deo, ut virginis Eue virgo Maria fieret aduocata: & quemadmodum adstrictum est morti genus humanum per virginem, soluatur per virginem æqual lance disposita virginalis inobedientiæ per virginelem obedientiam.

Chrysofomus. Ut verè dignum & iustum est glorificare te Deiparam & semper beatissimam & penitus incontaminatam Matrem Dei nostri, honoratiorem Cherubin, et gloriosiore incomparabiliter Seraphin, quæ citra corruptionẽ Deum peperisti: verè Deiparam te magnificamus. Ave gratia plena Maria, Dominus tecum, be

nedicta

*nedicta tu in mulieribus & benedictus fructus v̄-
tris tui, quoniam Saluatorem animarum no-
strarum peperisti.*

Ambrosius. *Sit nobis tanquam in imagine de-
scripta virginitas vitæ beatæ Mariæ, de qua
velut speculo resulget species castitatis & forma
virtutis. Quid nobilius Dei Matre? quid splēdidius
ea, quā splēdor elegit? quid castius ea, quæ corpus
sine corporis cōtagione generauit? Talis fuit Ma-
ria, ut eius vnus vita omnium disciplina sit.*

Athanasius. *Quando quidem ipse rex est, qui
natus est ex virgine, idemque Dominus & Deus
eapropter & mater quæ eum genuit, & Regina
& domina, & Deipara proprie & vere cēsetur.
Ista noua Eua mater vitæ appellatur, variegataq;
permanet ad primitias vitæ immortalis omnium
viuentium. Dicimus eam igitur iterum atque ite-
rū & semper & vndeque beatissimam. Ad te
clamamus, recordare nostri sanctissima Virgo,
quæ etiam à partu Virgo permansisti. Aue gratia
plena: Dominus tecum: beatam te prædicant om-
nium angelorum & terrestrium hierarchie. Be-
nedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus v̄-
tris tui: Intercede heræ, & domina, & regina, &
mater Dei pro nobis.*

GREGORIVS NAZIANZEN.
O ter beata mater, ò lux virginum,
Quæ templa cæli lucidissima incolis,

Mor-

Li. 2. de virgi-
ni.

in Euan de
sanct. nostra
Deipara.

in Trages.
christus pa-
tiens.

Mortalitatis liberata fordibus,
Ornata iam immortalitatis es stola:
Meis benignam ab alto aurem exhibe ver-
bis,
Measque virgo suscipe, obsecro, preces.

Ser. 2. de an-
nun. Domi-
ni.

Augustinus. Sancta Maria succurre miseris,
iuuap uisillanimes, refoue flebiles, ora pro populo,
interueni pro clero, intercede pro deuoto fœmi-
neo sexu: sentiât omnes tuû iuuamen, quicûque ce-
lebrant tuam commemorationem.

Ser. de Lau-
dibus Ma-
riæ.

Fulg. Facta est Maria fenestra celi, quia per
ipsam Deus verum sudit seculis lumen. Facta est
Maria scala caelestis, quia per ipsam Deus descen-
dit ad terras, ut per ipsam homines ascendere me-
reantur ad cœlos. Facta est Maria restauratio fœ-
minarum, quæ per ipsam à ruina primæ maledi-
ctionis probantur esse subtractæ.

Ser. 2. de ad-
uent.

Vide eundẽ
super missus
est. & in il-
lud Apocal.
Signû mag-
num appa-
ruit. Item in
ser. de nati-
uitate Virgi-
nis.

Bernardus. Virgo regia ipsa est via, per quã
saluator aduenit procedens de ipsius utero, tan-
quam sponsus de thalamo suo. Per te accessum ha-
beamus ad filium, o benedicta inuentrix gratiæ,
genitrix vitæ, mater salutis, ut per te nos susci-
piat, qui per te datus est nobis.

CAPVT TERTIVM

DE CHARITATE ET

DECALOGO.

I.

Estne satis Christiano in fidei, ac spei doctrinā institui?

REFERT summopère illum, qui Fidem ac Spem est consecutus, charitate quoque præditum esse. Nam de his tribus coniunctim docet Paulus, ¹Nūc manent, inquit, Fides, Spes, Cha-
ritas, tria hæc: maior autē horū est Caritas.

I I. Cor. 13. d

Magna certē Fides, quæ satis esse queat ad mōtes transferendos, & patranda miracula: magna etiam Spes, salutis quædā galea & anchora quæ proposita Dei bonitate, et præmij magnitudine tū efficacē consolationem laborantibus, tum fiducia singularē precantibus suggerit. Maxima verò Caritas, ²virtutum omnium princeps, quæ modum finemq; nescit: nec morientes deserit, morte ipsa fortior, qua sine fides & spes Christiano qui dem inesse, sed ad benè beatēq; viuendum sufficere minimè possunt. Vnde à Ioannē dictum est, ³Qui non diligit, manet in morte, quāuis interim credat ac speret ille, ut fatuæ virgines in euangelio nobis exemplo esse possunt.

I. Cor. 13. a
Matth. 7. d
I. Tess. 5. b
Heb. 6. d2 Prospe. 12.
3. de vita cō
tēpl. cap. 18.
Aug. in psal.
74.
idem tra. 5.
in epistolā
10. Itē in eccl
chir. ca. 117.
sermo. 53. de
tempore.

II.

Quid verò est Caritas?

Virtus infusa diuinitus, qua sincère diligitur propter se Deus, & propter Deū proximus.

3 I. 10ā. 3. c
Matth. 25. aMatth. 22. d
Lucæ. 10. e

Diligēdus enim præcipue est Deus in omnibus,

C & su=

Et super omnia et propter se solum, ut qui vnus summum æternumq; bonum existit, quod solum nostros explet animos: cuius amor & honor nostræ tum voluntatis, tum actionis omnis initium & scopus esse debet.

Aug. homil.
37. & 38. ex
50.

1 Augus. in
psal. 118. con
cione. 8.

Deinde propter Deum amandus proximus, hoc est, citra discrimen homo ¹ quilibet, quando inter nos omnes proximi maximaq; propinquitate coniuncti sumus, secundum eãdem scilicet naturam humanam filijs Adæ communem, & ob diuinam gratiam æternamq; gloriam cunctis, qui velint communicabilem.

III.

Quot sunt Charitatis præcepta?

Deut. 6. a
Matth. 22. d
Marc. 12. c
Luc. 10. c

Dvo quidem summaria: quorum primum de diligendo Deo, sic in veteri nouaq; lege proponitur, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex omnibus viribus tuis. Hoc est primum & maximum mandatum. Secundum autem simile est huic, Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus præceptis vniuersa Lex pendet & prophætæ.

Rom. 13. e
Col. 3. c
1. Tim. 1. a

Hæc charitas est plenitudo legis & summa iustitiæ, hoc est, vinculum perfectionis: charitas inquam de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.

IIII.

Quo indicio se prodit sincera charitas?

Probatio dilectionis seu charitatis, exhibitio est operis, & diuinorum obseruatio mādatorū. Vnde & Ioānes CHRISTO dilectus inquit, Hæc est vera charitas Dei, vt mādata eius custodiamus & mādata eius grauia nō sunt. Et rursus: Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est. Qui autem seruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta est. In hoc scimus, quoniam in ipso sumus.

Quin etiam Christus ipse docet, Si diligitis me, mandata mea seruate. Qui habet mandata mea & seruat ea, ille est qui diligit me. Qui autē diligit me, diligitur à Patre meo, & ego diligam eū, & manifestabo ei meipsum. Qui non diligit me, sermones meos non seruat.

V.

Quæ sunt mandata Dei ad Charitatem præcipuè spectantia?

Decem Dei verba, primum per Moysen Iudeis tradita, & deinde per Christū & Apostolos Christianis omnibus commendata, quæ & Decalogi nomen obtinuerunt, atque ita recensentur: Ego sum Dominus Deus tuus.

Greg. ho. 30.
in Euangel.
1. Ioan. 5. a

1. Ioan. 2. a

Ioan. 14. b. e

Exo. 20. a. b
34. d

Leuit. 19. a. b

Deut. 4. a. b.

5. a. b. 10. a

Matth. 19. c

22. b

DE CHARITATE

marc.10.e

Lucæ.18.d

Rom.2.b

Gal. 3. b. 5. c

iacob.2. b

1. Tim. 1. b

Origenes in

Exod. homi

lia. 8.

Aug. q. 71. in

Exod. & ser. v.

95. de tēpo.

& d̄ decem

chordis.

I. Non habebis Deos alienos coram me.

Non facies tibi sculptile vt adores illud.

II. Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.

III. Memēto vt diem Sabbati sanctifices.

IIII. Honora patrem tuum & matrem tuā, vt sis longæuus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

V. Non occides.

VI. Non mœchaberis.

VII. Non furtum facies.

VIII. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

IX. Non cōcupisces vxorem proximi tui.

X. Non domum, non agrum, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, & vniuersā quæ illius sunt.

VI.

Quid sibi vult hoc exordium,

Ego sum Dominus Deus tuus?

Deut. 6. 2. 4

d. 10. d

malac. 1. b. d

Hier. 32. c

psalm. 46. a

matth. 5. c

matth. 19. c

Heb. 5. c

Rom. 8. a

ioann. 1. c

Decalogum exorditur Deus à notitia sui, & ab insinuatione Maiestatis suæ, vt cognitū Legislatorem magis reuereamur, eiusq; propositis mandatis maior apud omnes authoritas cōstet. Nempe tam seriò nobiscum agitur, vt si vnquam salui esse velimus, hic velut in clarissimo speculo diuinæ maiestatis voluntatem omnemq; recte viuendi rationem certò contemplemur, agnitamq; legem

legem illam sanctissimam adiuuante Christi spiritu, accuratè seruemus.

Nec enim præcipit solum, sed benedictionem quoque promittit, & opem tribuit noster Legislator¹ Spiritum meum, inquit, ponam in medio vestri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis & operemini.

Quare cum Christus etiam præcepisset. ¹ Tolerate iugum meum super vos, ne quis causaretur difficultatem, adiecit, Iugum enim meum suauē est, & onus meum leue, ijs videlicet, qui gratiè spiritu imbuti, in charitate non ficta ambulānt.

VII.

Quid complectitur in se, primū præceptum?

Prohibet ac damnat idololatriam, obseruationes superstitiosas, vsum etiam artis magicæ vel diuinatorie.

Docet etiam atq; exigit, vt nullā prorsus creaturam quantumuis excellentem pro Deo habeamus, sed solum vnum verum, æternum, immensumq; Deum credamus & confiteamur, eiq; vni sacrificium & singularem summumq; cultum, quem Græci *λατρεία* appellant, exhibeamus.

Hoc fit, vt super omnia colamus, inuocemus, adoremus summum illud æternumq; bonum, Optimum maximum Creatorem, Redemptorem, Salvatorem, vnum & immortalem Deum, qui est su-

Psalm. 83. b

1 Ezech. 36. f

1 Matt. 11. d

concil. Tri-

dent. sess. 6.

cap. 11.

Chrysostr. 65

ad pop. & li.

1. de cūpūctō

Basil. q. 126.

cōpēd. expl.

Aug. de nat.

& gra. ca. 43

& 69.

item serm.

61. de temp.

Hie. in sym

bolo ad Da

masum.

Deut. 12. a. 4

b. c. 18. b

1. Reg. 28. a

Psal. 113. b. c

Leuit. 1. f

Au. li. 10. de

C 3

per

Ioan. 4. c

Rom. 10. c 1. Ioann. 4. b, c

Matth. 4. b

Lucæ. 4. b

per omnia benedictus, omnis gratia et gloria largitorem.

VIII.

Quomodo præter Deum Sanctos colimus & inuocamus?

Rom. 1. a

2. Cor. 1. a

Philip. 4. d

Coloff. 1. a

Philem. b

Apoc. 5. b

1. Heb. 11. f.

Apoca. 5. b. c

& 7. c. d

2. Dionys.
cap. 1. cælest.
hierar.

Grego. li. 12.

Mor. ca. 13. &

li. 4. Dia. c. 33

Aug. de cura
pro mortuis
cap. 16Nazian. in
Atha.

Orige. cont.

Celsum. li. 8.

1. Hiero. in
Vigil.

Bern. in vig.

Pet. & Paul.

& serm. 2. de sancto Victore.

DE sanctis, hoc est, sanctificatis & in Christo renatis omnibus hoc loco non agimus, sicut Paulus hoc nomen ad Christianos omnes crebro refert: sed eos intelligimus, qui vera suæ sanctitatis in celo præmia sunt consecuti. De quibus idem Paulus testatur, ¹ quod per Fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam & adepti sunt repromissiones.

Ac hi verè quidem sancti & immaculati sine macula & ruga, hæc præstantiora Ecclesiæ membra & electa prorsus organa diuini Spiritus, in quæ peccatum ac malum iam nullū cadere potest. Qui Sancti partim ex Angelica, partim ex humana natura constant, creaturæ quidē illæ omnium nobilissimæ ac beatissimæ, quibus datum est ut summis & æternis in celo bonis affluant, & cum Christo Domino semper coniunctissimè viuant.

Igitur & illius gratia, quæ apud nos in terris geruntur, possunt ² intelligere: & quoniam eximia in fratres etiam absentes charitate flagent, salutis nostræ cura tanguntur, nobis perpetuò fauent, & optant quæq; salutaria, tantoq; studiosius causam nostram agunt, quo sunt minus de seipsis solliciti, ¹ quoq; maiorem sinceræ charitatis ac

virtutis

virtutis omnis, quæ beatissimis congruit, perfectionem continenter exercent.

Est igitur cur hæc cæli lumina & ecclesiæ firmamenta simul & ornamenta post Deum maxima veneremur: est cur sanctos hos præ cæteris mortalibus quantumlibet excellentibus, magni faciamus, prædicemus, imitemur, & amemus plurimum: est cur eosdem tanta taliq; dignitate iam auctos magnis afficiamus honoribus, pro nostra quidem exitate: est deniq; cur eos ipsos pro Christiana pietate compellemus² siue inuocemus, nõ sanè ut per se largiantur, sed ut apud Deum omnis boni largitorem nobiscum præsentur, sintq; vel immerentibus fauentes & efficaces intercessores.

Cuiusmodi cultus & inuocatio, si rectè fiat, ni mirum ut summus ille³ cultus & honos summo Deo debitus, quæ largiri diximus integre cõstet, nihil sane habet incommodi neque cum scriptura pugnat, sed firmis Ecclesiæ testimonijs comprobatur, multumq; affert utilitatis.

Quod autem hunc in modum sanctos colimus & cum Ecclesia inuocamus, adeo Christi Saluatoris & Domini nostri gloriam non obscurat, ut etiam magis illustret, amplificet, augeatq;. Hic enim Christi redemptoris virtus eximia splendescit ac gloria, quòd is non quidem in se tantum, sed in¹ sanctis etiã suis est apparetq; potens, gloriosus,

C 4

mira=

Aug. lib. 20. cont. Faust. 4. cap. 21. & libr. 8. de ciuit.

1 Psal. 67. g Ioan. 12. d Psal. 138. d

2 Basil. in 40. marty. & in Mamãtè. Nazian. in Cypr. Atha. Basilium.

Ambr. de v̄iduis, & fide resur.

Chrysof. ho 66. ad popul. Efrè de lau. Ma.

Hiero. cont. Vigil. & in epitaph. Paulæ.

Aug. de cura p mort. c. 4. Bernard. ser. 66. in cant.

Theo. lib. 8. græc. affect. & in Philotheo.

Prudent. in Lau. 7. syno. act. 6

3 Aug. li. 10. de ciui. Dei. cap. 1.

Dei. cap. 27.

2 Chrysol. *mirabilis: quod eosdem honorat ipse, nimisq; ho-*
 homi. 42. in *norari vult in celo & in terra: quod per eos iti-*
 Gen. & ser. *dem, & propter² eos multa largitur, et parcit se*
 de virtuti- *pe immerentibus. Nec enim obscurum est, quod*
 bus & vitijs
 3 Gen. 26. *³ Abraham, Isaac, Iacob, David, Hieremias, quan-*
 2.c. *quam defuncti viuis tamen profuisse legantur.*

Exod. 32.c. *Vnde patres cum de Sanctis loquuntur, ⁴ sus-*
 3. Reg. 15. 2 *fragatores eos & intercessores patronosq; no-*
 4. Reg. 19. g *stros frequenter appellant. Nec immerito sane, q*
 2. Mac. 15. b *Sanctorum fida suffragia cum humiliter & pie*
 4 Ambro. *in Christi nomine implorantur, experientia teste*
 de viduis. & *in Lucā. lib. multis opitulentur.*

10. c. 21. Leo *Quare iam pridem damnati sunt, Vigilantia-*
 ser. 1. & 2. d̄ *ni, ⁵ qui sanctos & horum Reliquias⁶ sacras suis*
 Petro & Pau *fraudent honoribus, quos illis Ecclesia tribuit or-*
 lo. Et in ser. *thodoxa.*
 de anniuer.

Pontific. *Nec audiendi etiam calumniatores, qui fingunt*
 Paulinus ad *diuinum honorem in homines hac ratione trans-*
 Cyterium. *ferri, Sanctos pro Dijs adorari, creaturas creato*
 Maximus d̄ *ri à Catholicis exæquari. Nā longè secus rē habe*
 Octauio, ad *re, cum alia multa conuincunt, tum vetus & solē*
 ueritio & So *nis illa testatur supplicatio quam Litaniam vocāt,*
 lutore. *vbi DEVS diuinæq; persone primum, ac multō*
 Basil. in. 40. *quidem sublimius quam Sancti & Sanctorum or*
 Marty. *dines omnes coluntur & inuocantur: Hinc &*
 Cyril. li. 10. *illa de Sanctis instituta ferie, quas Augustinus*
 Thezau. ca. *aduersus*
 10.

Aug. q. 108. *aduersus*
 in Exod. 5 *Hier. cōt. Vigil. & in epist. ad Ripa. 2, Synod. Nicæ,*
 6 Au. 22. li. de ciuit. Dei. c. 8. Damaf. li. 4. ca. 16. Basil. in Plal.
 325. Chryf. in Iuuent. & Max. & in Babylam,

aduersus Faustum Manichæum scribens ita defendit: Populus Christianus, inquit, memorias Martyrum religiosa solemnitate cõcelebrat, & ad excitandam imitationem & vt meritis eorum con= societur, atque orationibus adiuuetur.

IX.

Pugnatne cum hoc primo præcepto vsus receptus imaginum Christi atque Sanctorum?

HAud quaquam; quia nõ, sicut ¹ Ethnici solët. Adoramus sculptilia, ligna, lapides, perinde ac Deos quosdam (id enim hoc præcepto cauetur maximè) sed more Christiano & mente pia Christum ipsum & Sanctos illic veneramur, vbi per imagines propositas nobis representantur.

Ita tum præsens, tum vetus ² Ecclesia summo consensu docet commendans nobis piæ & venerãdas Imagines: vt quarum usum Apostolica etiã traditione commendatum acceperimus, & sacrosancta Patrum Synodo approbatum retineamus. Imò & veteri ¹ Synagoga suas Deus imagines dedit.

Quapropter damnatus ² est error Iconoclasta

C 5

rum, imaginis. Greg. li. 9. epi. 9. & lib. 7. indict. 2. epi. 53. & 106. Damasc. li. 4. c. 17. Euseb. li. 7. eccle. hist. ca. 14. Sozo. li. 5. ca. 21. Nicephor. li. 2. c. 7. & 43. Nicetas de imperio Manuelis. Cõnem. li. 5. & Ioan. Con. Nilus de imaginib. & de iisdem Damascenus. 1. Exo. 25. b. 37. 2. Num. 7. g. 3. Reg. 6. c. d. 2. 2. Sy. Nic. act. 7. Nice. lib. 16. c. 17. Greg. lib. 9. epi. 5.

Bernar. ser. de. 4. modis orandi.

Victor. li. 3.

de perfec.

VVandal.

Li. 20. cõtra

Faust. c. 21.

1. Baruc. 6. d

Deut. 4. 5. 6.

10.

1. Reg. 2. 2

Iudicũ. 6. e

Sap. 14. b. c

1. Cor. 10. b.

8. b

2. Bas. d. spi.

fan. cap. 18

Athan. ser. 4

cõtra Arria.

3. 7. synod.

Itẽ. 8. syno.

can. 3. & 7

Aug. li. 1. de

consensu.

euan. c. 10.

Damasc. in

uita Siluest.

Atha. d. pas.

rum, ut qui inter simulachra Deorum & imagines Christi atque Sanctorum discrimen nullum constituerunt: neque rationem temporis gratiæ seu nouæ Legis haberent, quo Deus homo factus imaginem similitudinemque suam initio à se creatam ipse induit, atque in ea se nobis representauit. Neque solum imperitus error, sed etiam nefandus istorum furor est, qui sacris è locis imagines ipsas & in his Dominicam quoque crucem eijciunt, ac sacrilegis manibus sacra fere omnia, ubi possunt, demoliuntur.

X.

Quid nobis præscribit secundum præceptum?

Leu. 19. e

Eccles. 23. b

cōc. Tolet.

8. can. 2.

3. Matt. 5. f

Iacob. 5. c.

Zach. 8. c

Psal. 14. b

Psal. 75. b

Eccles. 5. a

Prohibet ab usum diuini nominis & irreuerentiam, quæ committitur à periuris, blasphemis, & per Deum, Sanctos, vel sacra temerè iurantibus, contra illud, ³ Nolite iurare: sit sermo vester: est, est, non, non.

Deinde requirit, ut iuxta rectum linguæ usum ingentem reuerentiam Diuino nomini exhibeamus, iuramenta seruemus, vota Deo & Ecclesiæ facta non violemus, denique ut verbum Dei tractemus reuerenter.

XI.

Quid imperat tertium præceptum?

Postulat Sabbathum seu diem festum in Ecclesia, pijs operibus transigi. Vult igitur ut animas

mus tunc adsit curis vacuus, qui se liberè transe-
rat ad cultum interiorem & exteriorem Deo in
fide, spe, & charitate præstandum. Vult ut expedi-
ti diuina meditemur beneficia, tractemus sacra,
oremus & adoremus Deum cum priuatim, tum
publice cum alijs in Spiritu & veritate.

Prohibet autem diebus festis laborare, operi-
bus vacare mechanicis & occupationibus dediti
esse prophanis, nimirum ut ocio sancto vacemus
adeundo templum, & audiendo publicum Eccle-
siae sacrum seu Missam, & statam cõcionem, que-
madmodum hoc præceptum obseruare pij consue-
uerunt.

Exod. 20. b
31. c
Deut. 5. b
Leuit. 23. 2
Hier. 17. d
Esaia. 56. b
Apo. 1. e
1oan. 4. c

Aug. contra
Adimant.
ca. 16. & ser.
251. de tẽp.

XII.

Quæ summa est horum trium præ-
ceptorum?

HAEC tria priora quidem præcepta, quæ
sunt primæ tabulæ, nos eo instituunt, ut ve-
rum Deo cultum præstemus, interiorem scilicet
& exteriorem corde, ore & opere, priuatim &
publicè.

Reliqua septem, quæ porrò sequuntur, præcepta
secundæ tabulæ dicuntur, in hoc addita, ut nostrum
erga proximum officium explicent.

XIII.

Quid proponit & iniungit quartum
præceptum?

Docet

Orig. hom.
8. in Exod.
Aug. quæst.
71. in Exod.
Iosephus. li.
3. antiq. c. 6.

Ephes. 6. a
 Rom. 13. a
 Hebr. 13. c
 1. Tim. 2. a.
 6. a.
 1. Pet. 5. b

Docentur hinc filij, quid suis debeant Parentibus, quorum & ope in hanc lucem editi, & labore liberaliter sunt educati. Docentur & subditi, suum deferre officium maioribus, id est, omnibus qui dignitate & potestate quadam siue in politicis siue in ecclesiasticis magistratibus gerendis præcellunt.

1. Pet. 2. c
 1. Tim. 5. c
 1. Cor. 9. b
 Matth. 10. b
 Luc. 10. b
 Hebr. 13. c

Debent autem & illi parentibus, & hi maioribus suis tum interiorem, tum exteriorem quandam reuerentiam & obseruantiam, ¹ opem itidē & obedientiam.

Vetatur præterea, ne quacumque ratione vel offendamus, vel contristemus personas eiusmodi sublimiores, siue verbis aut signis, siue factis id committatur.

XIIII.

Quid includit quintum præceptum?

Exod. 20. e
 Matth. 5. c
 Deut. 5. b
 Ephes. 4. g
 Psal. 4. d
 Rom. 12. a d
 Deut. 32. e
 Ecclef. 28. a
 Hebr. 10. f
 Col. 3. b
 Ephes. 6. b
 Ephes. 4. g

Non solum externā prohibet cædem & vim omnem, quæ corpus & vitam proximi lædit, sed etiam iram, odium, rancorem, indignationem, vindictæ cupiditatem, & quosuis internos affectus ad proximi læsionem propensos amputat.

Requirit verò animi mansuetudinem, humanitatem, clementiam, comitatem, beneficentiam: nimirū vt iniuriarum facile obliuiscamur, nec vindictam expetamus, sed ita condonemus, inuicem offensas, sicut in Christo Deus nobis donauit.

Quid

XV.

Quid habet sextum præceptum?

Prohibet fornicationem, adulterium & omnem concubitum illegitimum, ac impuram qualemcunque libidinem.

Caueri præterea, & præscindi vult occasiones, quæ carnis libidinē irritant ac fouent, vt sunt obscæna verba, cantilenæ inhonestæ, gestus impudici.

Requirit ex aduerso fidem in coniugio, tum pudicitiam omnem, siue cordis in cogitationibus, & desiderijs, siue corporis in lingua, facie, oculis, auribus, tactu atque in omni demum habitu cultuq; exteriori, vt siue soli, siue cum alijs viuamus, non modò luxus & intemperantiæ notam effugiamus, verum etiam modestiam, frugalitatem continentiamq; sedulo exerceamus.

XVI.

Quid docetur in septimo præcepto?

Prohibetur omnis rei alienæ illicita contractio & usurpatione per furtum, rapinam, simoniam, usuras, lucra iniusta, dolum malum, & quosuis contractus alios, quibus fraterna læditur charitas, ac proximus fraude circumuenitur.

Exigit è regione hoc præceptum, vt in omni negotio seu commercio inuiolata seruetur æquitas, & proximi utilitas, sicubi sese offerat occasio quacunque ratione ac ope nostra promoueatur.

Quid

Matth. 5. e
Ecclef. 41. a
1. Cor. 6. b. d
Ephes. 4. g.
&. 5. a
1. Pet. 5. a
1. Thef. 4. a
Heb. 13. a
Tob. 4. b
coloss. 3. b
Ephes. 5. a
Esaï. 3. c
Ecclef. 9. a. b
1. Tim. 2. c
1. Pet. 3. a
Esaïæ. 3. c. d
Amos. 6. b
Iacob. 5. a
Ecclef. 3. e
1. Tim. 5. d

Ephes. 4. f
1. Cor. 6. b
Lucæ. 6. e
Act. 8. c
4. Reg. 5. fg
1. Thef. 4. b
Lucæ. 6. e
Ezech. 17. b

Quid in octauo præcepto compræ-
hensum est?

Leuit. 19. b. c

Exod. 23. a

Deut. 5. c. 16.

d. 19. c. 27. c

Prou. 12. c. 4.

d. 24. c

Iacob. 4. c

3. a

1. Pet. 2. a

Ephes. 4. g

Prou. 17. b. c

18. b

Matt. 12. c

Col. 3. b

Ephes. 4. g

Deut. 5. e

Eccles. 5

Matt. 5. d

1. Theſſ. 4. a

Iacob. 1. a

Eſaiæ. 1. c

Ephes. 4. f

col. 3. c

Eccle. 18. b c

Prohibemur eo falsum dolosumue testimoniū
in quinquā proferre & quoquo modo proxi-
mi causam in iudicio subuertere, vel etiā extra iu-
diciū famam illius ledere: quod sanè fit à susurro-
nibus, detractoribus, maledicis, criminatoribus et
adulatoribus. Breuiter, omne mendaciū, & omnis
linguæ contra proximum abusus hic interdicitur.

Docemur interim de proximo benè, & commo-
dè loqui, nempe ad illius defensionem & utilitatē
sine fūco, simulatione, insidijsue.

XVIII.

Duo postrema præcepta quid continent?

VEtant concupiscētiam vxoris, ac rei alienæ:
vt non solum ab vxore aliena, illicitis com-
mercijs, & externa apertaq; iniustitia nos abſti-
neamus sed etiam ne voluntate quidem noceamus
cuiquam aut nocere deliberemus.

Igitur hoc vtrumque præceptum cordis since-
ritatem & beneuolentiam erga omnes integram
esse vult, vt quæ in rem & salutē proximi cedūt,
optemus ex animo, neque cupiditati vnquam cum
leui alterius iniuria consentiamus.

XIX.

Quo demum referenda sunt mandata Deca-
logi omnia?

AD Charitatē, quam nobis geminam duæ illæ Exod. 32. b
 Tabulæ, quibus Dei digito mandata hæc in- &.34.2
 scripta fuere, commendant. Docent enim primæ
 mandata, quæ ad Charitatem Dei: mādāta verò se
 cundæ Tabulæ, quæ ad charitatem proximi spe-
 ctant.

Igitur ex his decem duo quidem priora id fa-
 ciunt, ut quæ vitia cultui honoriq; Dei maximè
 aduersantur, Idololatria scilicet ac periurium in
 primis caueamus.

Tertium porrò mandatum admonet, verum pu-
 rumq; cultum corde, ore ac opere fideliter exhi-
 bendum esse. Quod sanè ubi rectè obseruatur, so-
 lus utique Deus in omnibus & super omnia diligi-
 tur ac honorificatur.

Iam summa Præceptorum, quæ ad proximū di-
 ligendum pertinet, vel hoc vno constat, ¹ Quod 1. Tobia. 4. e
 tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Cui respon-
 det illa Christi sententia: ² Omnia quæcunq; 2 Mat. 7. b
 vultis vt faciant vobis homines, & vos facite
 illis. Hæc est enim Lex & prophetæ.

X X.

Quæ sunt fraternæ Charitatis officia
 & argumenta?

DE his Paulus ita disserit: ³ Charitas pa- 3 1. Cor. 13. b
 tiens est, benigna est, Charitas non
 æmulatur, non agit perperam, non
 inflatur, non est ambitiosa: Non quærit quæ
 sua

sua sunt, non irritatur non cogitat malum: non gaudet super iniquitate, cōgaudet autē veritati. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

Luc. 22. c

Christus verò, vt seipsum nobis veræ perfectæ q̄; charitatis exēplum præbeat, in postrema illa cæ

1. Ioan. 13. b

na, quā præclaris suæ charitatis indicijs mirè contulit, tam seriò dixit: ¹ Mandatū nouum do vo

2. Ioan. 15. d

bis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem. Ac iterū: ² Hoc est præceptum meū, vt diligatis inuicē: sicut dilexi vos. Quod tāti est sani momēti, vt Paulus af

3 Rom. 13. a

firmet, ³ Qui diligit proximū, legē impleuit.

4 Deut. 30. d

Igitur vt hūc de Charitate locum oraculo Diuino absoluamus. ⁴ Elige vitam, vt & tu viuas & semem tuum: & diligas Dominum Deū tuum, atque obedias voci eius, & illi adhæreas. Ipse enim est vita tua, & longitudo dierum tuorum.

5. Matt. 19. b

Tum ne quisquam dubitet euāgelicam Christi doctrinam hac in parte cum Lege quadrare, dictū illud à Christo meminimus: ⁵ Si VIS ad vitam ingredi, serua mandata.

Luc. 10. c

Et alibi post commendata Charitatis præcepta & opera, idem hæc verba subiungit. H O C F A C

1. Rom. 2. b

& viues. ¹ Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.

Ex hisce factoribus erant Abel, Noe, Abraham, Zacharias, & ceteri, quos scriptura iustos apud Deum fuisse testatur, ut qui opere & veritate Deum proximumq; diligenter.

Quare David inter eos haud postremus & sancte gloriabundus canit: ² Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum: ³ Dillexi, seruavi, custodiui mandata tua & testimonia tua: ⁴ In custodiendis illis retributio multa: ⁵ Maledicti, qui declinant à mandatis tuis.

Gen. 6. b. 7. a
In oratione
Manassis.

Sapient. 10. b
Matth. 23. d

Iob. 13. c

Lucæ. 1. a

Iacob, 2. d

2 Psal. 118. d

3 Ibidem. 10. a

4 Psal. 18. c

5 Psal. 118. e

DE PRÆCEPTIS

ECCLESIAE.

I.

Sunt ne præter Decalogum alia præcepta Christianis obseruanda?

SVNT utique, quando Legislator & Magister noster Christus non solum docuit præcepta Decalogi, sed etiam in uniuersum præcepit, quæ ad obedientiam Apostolicis & Ecclesiasticis mandatis præstandam spectant.

Hinc extant Euangelicæ illæ sententiæ: ¹ Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. ² Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: ³ si non audierit eos, dic Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. Vbi summum, atque extremum iudicium Christus deserit, deferriq; iu-

Iacob. 4. e
Matth. 23. b
Matth. 19. c

1 Ioan. 10. c

2 Lucæ. 10. e

3 Matth. 18. c

4 3. Reg. 8. b *bet ad Ecclesiam, id est, 4 ad Ecclesiae praepositos*
 homil. 61. in *& Rectores, sicut Chrysostomus interpretatur,*
 Matth. *& verba Euangelij mox sequentia declarant atque*
conuincunt.

5 Act. 15. c *Proinde nec frustra scriptum est de Apostolo*
 & 16. a *Paulo: 5 Perambulabat Syriam, & Ciliciam con-*
firmans Ecclesias, praecipiens custodire pra-
cepta Apostolorum & Seniorum.

II.

Cuiusmodi porro sunt Apostolorum Senio-
rumque praepcepta quae Paulus custodire
iussit?

De Eccl. Hic
 rar. ca. 1.

Et Basil. de
 Spiritu fact.
 cap. 57.
 1. Ioan. 4. b

Pauli discipulus Dionysius Arcopagita testa-
 tur, duplicis ea generis: utpote, partim scri-
 pta, partim non scripta esse. Ad utrunque genus
 pertinet quod Ioanes affirmat Euangelista, Qui
 nouit Deum, audit nos: qui non est ex Deo,
 non audit nos: in hoc cognoscimus Spiritum
 veritatis, & spiritum erroris.

Ac primum quidem genus, quod literis manda-
tur, scriptisque legibus constat, satis est perspicuum:
quia libris canonicis constat.

1 Cypria. de
 ablut. pedum.
 Hier. cot. Lu-
 cifer. Chryf.
 in. 2. ad Tes-
 sal. 2.

Posterius vero circa praepcepta & instituta ea
versatur, quae uno Traditionum nomine compre-
hendi, & sic à 1 Patribus nuncupari solent. Non
enim scripto, uti superiora, sed viua voce tradi-
ta, & veluti per manus à Maioribus ad nos trans-
missa, Ecclesiamque commendata retinentur.

Estne

I I I.

Estne vtrunq; hoc præceptorum genus
obseruatu necessarium?

EST planè, si doctorem Paulum sequimur ita præcipientem: State & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem siue per epistolam nostram. Vnde laudat hoc nomine Corinthios, quòd Apostolica præcepta, quæ vniuoce tradita iam acceperant, sedulo custodirent. Tum admonet Thessalonicenses, ut ab omni se fraude subducant, qui inordinate, & non secundum traditionem ab Apostolis acceptam ambulat.

Atque hoc est, quod sacrosancta Synodus Nicæna diuinæ scripturæ consonans, verbis tam luculentis expressit: Oportet nos Ecclesiasticas Traditiones, siue scripto, siue consuetudine in Ecclesia retentas, unanimiter & inuiolabiliter obseruare. Et apud Cyprianum legimus, non minus ratum esse, quod dictante Spiritu sancto Apostoli tradiderunt, quàm quod Christus ipse tradidit. Si cut enim par est Spiritui sancto & Christo diuinitas: ita vtriusque in suis institutis æqua est auctoritas & potestas.

I I I I.

Quomodo cognoscemus, quæ sint Apostolica & probatæ in Ecclesia Traditiones?

DE his nobis regulam obseruatu dignam Augustinus præscribit. Illa, inquit, quæ

2. Tess. 2. d

1. Cor. 11. b

2. Tess. 3. b 2

2. Nicen. cõf. Iconomach.

Item, 8. Syn.

De ablutiõne pèdum.

In epi. 118. ad Ianuariũ. c. 1

non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe seruantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs Concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commenda

Lib. 4. ca. 24.
& ser. 14. de
verbis Apof.
& ad Casula
num. epi. 86.

ta atque statuta retineri. Sic idem contra Donatistas, imò Hæreticos omnes differens, hoc grauitè admonet, Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Concilijs institutū, sed semper retentū est, non nisi auctoritate Apostolica traditū certissime creditur.

Serm. 2. d. ieiun. Pentec.

Cui Leo ille Magnus, consonans ait: Dubitandum non est, quicquid in Ecclesia in consuetudine est deuotionis retentum, de Traditione Apostolica, & de Sancti spiritus prodire doctrina.

1 In. ca. 6. ad Roma.

2 Lib. 10. de gene. ad lit. ca. 23. & ser.

14. de verb. Apof.

3 De Eccle. Hierarc. c. 7.

4 De exhorta. ad castita.

5 Ad Marc. cellam cont. er. Mont.

6 Cont. Aërium hæref.

7 In offi. Me diolanen.

8 In Liturgia.

Cuiusmodi sunt traditiones Apostolicæ quæ Christianis veniunt obseruandæ?

Exempla satis multa apud Patres extant, & eos quidem, qui vel ante mille annos fidem publicam meruerunt. Nimirum secundum Traditionem Origenes¹ & Augustinus² docent, Paruos esse baptizandos.

Dionysius³ & Tertullianus⁴ ostendunt, precationes & oblationes pro defunctis ad altare fieri oportere.

Hinc Hieronymus⁵ & Epiphanius⁶ statas Ecclesie ieiunationes, præsertim Quadragesimæ obseruandas esse commonstrant.

Sic etiam Ambrosius⁷ & Chrysostomus⁸ eo-

rum dignitatem adstruunt, quæ in sacro Missæ officio solenniter peraguntur.

Tum præter, Damascenum Patres, quos Nicæna Synodus secunda citat, eadem ratione testantur, quod Christi & Sanctorum eius Imagines deceat venerari.

Demum, ut cæteros omittamus, Magnus ille Basilius ob traditionem retineri vult sacrum Christum, aliasque solennes ceremonias, quæ Sacramentis sanctissimis adhibentur.

Et addit Basilius: Si instituta consuetudinesque non scriptas tanquam in eis vis magna non insit, semel repudiare aggrediemur, clam ac pedetentim ratas ipsas Evangelij sententias improbabimus, aut potius ad inane nomen eius prædicationem contrahamus. Sed Apostolicum existimo ait, ijs etiam Traditionibus, quæ scriptæ non sunt, inherere.

VI

Quantum hodie circa Traditiones Apostolicas & Ecclesiasticas aberratur?

Plurimum, dum eas plerique contemnunt, alij negligunt, aut certè pluris non faciunt quam Politicorum magistratum constitutiones: et hæc instituta esse hominum fingunt, quæ vel obseruare, vel omittere, liberum sit, exiguaque aut nullius omnino frugis: ipsi *adiaphora* vocant.

Sunt qui uniuersas fere Traditiones eiusdem esse potèris volunt, atque adeò scèdè commiscant

9 Lib. 4. c. 17
o Cōtra Iconomachos.

De Spiritu sancto. c. 27.

Ibidem.

Cap. 29.

Matth. 15. a
Coloss. 2. b
2. Tess. 2. d

Scripturae loca, perinde ac idem sit iudicium de Traditionibus Pharisaeicis & Apostolicis, de Iudaicis & Ecclesiasticis, de priuatis seu particularibus, & ijs quae totius Ecclesiae cōsensu receptae, communiq; piorum usu tot seculis comprobatae, ac veluti per manus ad nos transmissae ubique ferè gentium comperiuntur.

VII.

Quid verò de ijs iudicandum, qui Ecclesiae traditiones repudiant, ac pro nihilo habent?

2. Tess. 2. d
1. Cor. 11. b
Matth. 18. c
Act. 15. c

HOS verbum Dei redarguit ac damnat, cum Traditiones obseruandas esse decernit, cum iubet Ecclesiam audire, & Apostolorum Seniorumq; praecpta custodire. Verbum Dei est, ¹ quod subijcit nos Magistratibus cum Politicis tum Ecclesiasticis, ² modestis iuxta & discolis propter conscientiam: vult illorum legibus & reuerentiam & obedientiam deferri maximam. ³ Obedite, inquit, Praepositis vestris, & subiaccete eis: ⁴ Omnia quaecunque dixerint vobis, seruate & facite: secundum opera verò eorum nolite facere.

1. Rom. 13. a
Matth. 22. c
23. a
Luc. 10. c
2. 1. Petr. 2. c
Rom. 13. a
Tit. 3. a
3. Heb. 13. c
4. Matt. 23. a

1. Tess. 4. b
Ioan. 20. c

Quapropter isti non tam homines spernunt, quam Deum ipsum Opt. Max. quem in Apostolis eorumque successoribus audire ac reuereri sanè oportebat. Igitur planè verbo Dei resistunt, dum potestati & ordinationi Dei resistunt, & hinc sibi damnat-

damnationem, acquirunt, si Paulo credimus. Rom. 13. 2

Nimirum diuina est isthæc ordinatio, quæ nec aboleri potest humana auctoritate, ut certis legibus, iisq; partim scriptis, partim nõ scriptis, quas ¹ Apostolica nobis commendat Traditio, Ecclesia regatur, dogmata conseruentur, Religio vindicetur, alatur concordia, disciplina retineatur.

VIII.

Quid Patres hac de re iudicarunt?

ORigenes, qui celebris & peruetustus est auctor, in hæc verba scripsit: Hæreticus nobis habendus est omnis ille, qui Christo se credere profitetur, & aliud de Veritate Christianæ fidei credit, quam habeat definitio Traditionis Ecclesiasticæ. Tum idem alibi: Illa sola credenda est veritas, inquit, quæ in nullo ab Ecclesiastica discordat Traditione. Et Hieronymi verbum est: Ego illud te breuiter admonendum puto, Traditiones Ecclesiasticas, præsertim quæ Fidei non officiant, ita obseruandas, ut à maioribus traditæ sunt.

Augustinus verò ita docet: Si quid Diuinæ Scripturæ præscribit auctoritas, non est dubitandum, quin ita facere debeamus, ut legimus: similiter etiam si quid per orbem frequenter Ecclesia. NAM HOC quin ita faciendum sit disputare, insolentissimæ insanie est. Accursius idem: In his rebus de quibus nihil certi statuit scriptura diuina, mos populi DEI, vel instituta Maiorum

1. Basil. de Spirit. sanct. cap. 27

Au. li. 4. cõt.

Donat. c. 24.

& lib. 2. ca. 7.

lib. 5. cap. 23.

& 26.

Epiph. hæresi. 55.

Euseb. lib. 3.

eccles. histo.

cap. 36.

In ca. 3. Epist. ad Titum: quæ etiam Pamphilus citat.

Ire. li. 4. c. 43.

Lib. 1. Periarchon in Proœmio.

Ad Luciniũ.

Epist. 118. c. 5

Ad Casulanũ epist. 86.

Dist. 11. ca. 11.

pro lege tenenda sunt. Et sicut prauaricatores diuinarum legum, ita contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum coercendi sunt.

Lib. de præ-
scrip. hæreti.

Demum Tertullianus, doctissimus & antiquissimus Ecclesie scriptor, toto libro aduersus eos disputat qui nihil quod literis sacris non sit expressum admittunt, grauiusque contendit traditiones & obseruationes quasdam Ecclesiasticas esse non scriptas, quæ non possint nisi ab Hæreticis repudiari. Si quis autem videtur contetiosus esse (ut Paulinis verbis utamur) nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.

1. Corin. II. c

IX.

Agè verò, quid est Ecclesia?

Rom. 12. b

1. Cor. 13. b

1. Petr. 5. b

Ioan. 21. e

Matth. 16. c

Concil. Flo-

rent.

ECCLESIA est omnium Christi fidem atque doctrinam profitentium vniuersitas, quam Princeps Pastorum Christus, tum Petro Apostolo, tum huius successoribus pascendam tradidit atque gubernandam.

1 Iren. lib. 3.

cap. 3

Optatus li. 2

Aug. ep. 165.

& in Psal. cō

tra. partē Do

natist.

2 Matth. 18. d

Quare nomen Ecclesie non merentur, sed falso arrogant sibi Hæretici & Schismatici omnes, qui etsi fidem atque doctrinam CHRISTI profiteri videtur: tamen summi Pastoris ac Pötificis, quem CHRISTVS ouili Ecclesie loco suo præfecit, & perpetua¹ successione in Romana Ecclesia usque conseruauit, oues esse² detrectant.

Hanc Petri Cathedram, hunc Ecclesie primatum qui negant & oppugnant, primum illi quidem Christi

Christi

Christi magnificas promissiones³ Petro factas, & mysticas regni cælestis clauces illi uni traditas, aliq; multa de Petro Apostolorum principe, ore, vertice scripta non intelligunt: Deinde pacem Ecclesie ordinemq; certum manifestè perturbant, quæ absque summo Antistite & huius præcellentis auctoritate nec rite gubernari, neq; in unitate atq; contra portas inferorū soliditate necessaria diu contineri posset. Postremò Patribus horumq; Synodis & scriptis de hac illustri Ecclesie nota consentientibus, imò & totius orbis Christianæ consonæ voci detrahunt impudenter.

Agnouit hanc Ecclesiam eiusq; dignitatem⁴ Hieronymus, cuius hæc verba sunt: Qui Petri Cathedræ iūgitur, meus est. Agnouit¹ Optatus Afer, qui Petri Cathedram inter veras Ecclesie notas primam esse testatur. Agnouit² Augustinus, qui apertè scribit, in Romana Ecclesia semper Apostolicæ Cathedræ principatum viguisse. Agnouit Cyprianus³ qui omnium hæresum & schismatum pullulantium causam in eo statuit, quod uni & summo sacerdoti ac iudici vice Christi non obtemperatur. Agnouit⁴ Ambrosius, ut dixerit, se in omnibus cupere Romanam sequi Ecclesiam.

His autem omnibus antiquior, & Apostolicorum temporum vicinus vereque Apostolicus vir

D 5 Ireneus

² Epist. 162. 90. 165 ³ Li. 1. Epist. 3. & lib. 4. epist. 9 ⁴ Li. 3. d. Sacra. c. 1

³ Ioan. 21. c. 1
 Luca. 22. c. 1
 Matth. 16. c. 1
 Cypr. de simp. In. c. 16. Mat. Hilat. Hier. & idem. li. 1. in Iouinian. Cyr. in Ioã. li. 2. c. 12. Au. tract. in Ioan. 56. & 124. Orig. homi. 2. in diuers. euãg. & tract. 6. in Matth. Basil. de pæniten. Chryf. homil. 87. in Ioã. & 55. in Matt. Item. 9. de penitentiâ. Leo. ser. 3. in anniuers. Pont. ⁴ Ad Damasum. 1. Li. 2. cõt. Don.

5 Lib. 3. ca. 3. Irenaeus tale tribuit elogium Ecclesiae Romanae.
 Tertul. de Ad hanc, inquit, Ecclesiam propter potentio-
 presc. haeret. Ad hanc, inquit, Ecclesiam propter potentio-
 Cyp. libr. 4. principalitatem, necesse est omnem conuenire Ec-
 epist. 8. & li. clesiam, hoc est, eos qui sunt undique fideles, in
 1. epi. 2. qua semper ab ijs qui sunt undique, cōseruata est
 Basil. epist. 52. ea quae est ab Apostolis, traditio.
 Theo. lib. 2.

X.

Quaenam Ecclesiae dignitas est atque auctoritas?

hist. c. 4. Ber. epi. 19. & li. 2. d. cōfid. Concil. Chal-
 ce. action. 3. 1. Cor. 12. d
Multis & eximijs sanè dotibus, promissioni-
 bus ac beneficijs illustrat Deus Ecclesiam
 Ephes. 5. f. suam, qua nihil habet in terris charius. Hanc us-
 Ioan. 14. 16. que ornat, conseruat, defendit, vindicat.
 & 17.

Matth. 28. d. Hanc porrò constituit esse domum suam, in qua
 & 16. c. omnes filij Dei foueantur, doceantur & exer-
 ceantur.

Psal. 12. b. Voluit esse columnam & firmamentum verita-
 1. Tim. 3. d. tis, vt de illius nō dubitemus doctrina, quae tanquā
 Psal. 22. a. Magistra, custos & interpres veritatis, fidem at-
 Ioann. 10. c. que auctoritatem obtinet inuiolabilem.
 1. Tim. 3. d.

Cypr. de fim Præterea fundatam esse supra firmam petram
 plici. prælat. decreuit: vt certi essemus, eam immobilem incon-
 Matth. 16. e. cussamq; stare atque inferorū etiam portis, hoc
 2. p. hes. 2. d. est, grauisimis aduersariorum impugnationibus,
 Psal. 86. a. inexpugnabilem præualere.
 Matth. 6. c.

1. Apoc. 21. a. Denum vult eam ¹ sanctissimam quandam es-
 Psal. 86. a. se ciuitatem supra montem positam, omnibusq;
 Matth. 5. b. conspicuam atque aditu facilem: ne quis ea reli-
 1. Saia. 2. a.

Malach. 1. c.

Et pestiferas Hæreticorum speluncas latebrasq; confectetur, & falsis illis vocibus: Ecce hic est Christus, ecce illic, fortè percussus, ab ea diuertat aut dimoueat.

Hæc est quam Scriptura nobis proponit atque commendat, Christi ² amica, soror & sponsa unica: pro qua redimenda, mundanda, sanctificanda, congreganda, & prorsus adiungenda sibi, Filius Dei nihil nõ fecit ac pertulit, ut corpus etiam sanguinemq; suum sacrosanctum illius amore tradere non dubitaret.

Pro hac rogauit & impetrauit, ut fides, unitas & firmitudo eius deficeret nunquam ¹ Huic promisit fideliterq; transmisit & reliquit Doctore, Præsidem ac rectorem Spiritum sanctum. ² ille, inquit, docebit vos omnia, ille suggeret vobis omnia, quæcunque dixerò vobis ³ ille manebit vobiscum in æternũ: ⁴ ille docebit vos omnem veritatem, quæ videlicet scitu credituq; est necessaria.

XI.

Per quos tandem nos docet Spiritus in Ecclesia veritatem?

PER eos planè quos Apostolus testatur à Spiritu sancto, ut ecclesiam regant, esse constitutos, quales vocat Episcopos, Præpositos, Pastores itidem atque Doctores, Et hi post Apostolos fuere semper, ac etiamnũ sunt, primarij Dei

Act. 1. b
Psal. 21. f
1. Ioan. 2. c
Matt. 24. b &
ibidẽ Origenes trac. 229.
2 Cant. 4. b
& 6. b.
Ephes. 5. e
Ioan. 11. e

Ioan. 17. e
Luc. 22. c
Matth. 16. e
1 Ioan. 14. b
d. 15. d. 16. c
Acto. 2. a
2 Ioan. 14. d
3 Ibidem. b
4 Ioan. 16. c

Act. 20. f
1 Tit. 3. a
Heb. 13. e
Ephes. 4. c
1. Cor. 12. d
5. Augu. 10
Eccle. Psal. 44.

1. Corin. 4. a Ecclesiaeq; ministri, & summi dispensatores my-
 6 Can. Apost steriornm Dei.

38. Conc. Ni
 ca. & c.

Sozom. li. 6.
 c. 7.

Cyril. epif. 4.

Basil. Impe-
 rat. in. 8. Sy-
 no. act. 10.

Athan. in e-
 pist. ad solit

vitā agētes.
 Ruff. li. 1. ec-
 cl. histor. c. 5.

1 Actor. 15. e
 Matt. 25. a

2 Deut. 17. b

c. & Cypr. li.
 1. epi. 3.

3 Dist. 19. per
 totum. Hier.
 ad Dam. & 9
 quæ. 3

4 Epist. 118.
 dist. 10. & 13.

Item. Greg.
 li. 1. epi. 24

Horum vero auctoritas cum in alijs tum in sac-
 cris ⁶ Synodis quàm maximè cernitur, ubi de fi-

de ac religione illi nō modo definire quædam, sed

suo etiam iure, ac pro auctoritate Apostolica con-

testari possunt, ac dicere, VISVM EST SPIRI-
 TVISANCTO ET NOBIS, sicut ex actis

constat primū cōcilij¹ Hierosolymis celebrati. Cer-

te olim nefas erat, & extremo supplicio expiaba-

tur crimen, si quis iudicio summi sacerdotis, qui

Moysi regebat Cathedram, non obtemperasset.

² Atqui haudquaquam inferiorem nunc habet Ec-

clesia, quàm tunc Synagoga in regendo, iudican-

do ac decernendo auctoritatem. Quod ius obedien-

di manebat Iudæis, etiam Christianis incumbit, ut

sacerdotum præcellenti dignitate præstantium, iu-

dicia de his quæ ad Religionem pertinent, recipi-

antur, approbentur atq; obseruentur.

Quapropter magno se illi crimine contami-

nant, qui Magistratibus ecclesiasticis auctoritatē
 & obedientiam ad eō non deferunt, ut etiam con-
 uellere & oppugnare palam audeant, iam quidē
 sacras summorum Pontificum sanctiones, penes
 quos ³ de sacris definiendi suprema semper pote-
 stas fuit: iam verò venerandas Conciliorum gene-
 ralium constitutiones, quorum in Ecclesia, ut Au-
 gustinus loquitur, ⁴ saluberrima est auctoritas: iā
 demum

demum certas Patrum de Fide sententias, quorum in re vna communis sensus atque consensus ⁵ fir-
mum est testimonium Christianæ veritatis. Illud
præclare dictum est à pijs Imperatoribus, ² Iuiu-
riam facit iudicio Synodi, si quis semel iudicata et
rectè disposita reuoluere, & publicè disputare
contendit.

XII.

Quorsum verò spectat Diuina isthæc
ordinatio, vt Pastores & Doctores
in Ecclesia conseruentur?

NON parùm utilis ac salutaris est nobis Di-
uina hæc ordinatio, qua potestas & Hierar-
chia Ecclesiastica Politicos Magistratus omnes lō-
gè² antecellit. Est enim potestas hæc spiritualis,
qua Christianus populus ad spiritualia æternaq;
bona consequenda maximè promouetur.

³ Prodest in primis, vt Pauli verbis vtamur,
ad consummationem sanctorum, hoc est, vt
qui illa potestate funguntur, exhibeant omnem ho-
minem perfectum in Christo, sicut idem Paulus ali-
bi loquitur, suoq; studio fideles ad sanctitatis, in
quam vocati sunt, perfectionem adducant.

Prodest etiam in opus ministerij, vt qui sunt
& dicuntur ministri præcipui Ecclesiæ, habeant
⁴ quod vigilent ac curent semper pro concrediti
sibi summi muneris ratione.

Prodest præterea in ædificatione corporis
Christi,

5 Vincēt. Li-
rinen. contra
Nouat.

2 In actio. 3.
Concil. Chal-
cedon.

Gelasius in
epi. ad Episc.
Dardan.

Ber. epist. 191
Leo epif. 43.
50. & 78.

2 Chrysoft.
li. 3. de Sacer-
dot. itē, Ama-
bro. in ex-
hor. ad virgi-
nes & in li. d
dignit. Sacer-
dotali. cap. 2.
Ignatius ad
Smyrnenfes.

3 Ephes. 4. c
Colof. 1. d
2. Cor. 13. d

1 Thef. 4. b
4 act. 20. b
Hebr. 13. c

cyp. libro. 1.
epi. 9.

Ephes. 4. e
1. Corin. 3. b

Christi, ut norint hi spirituales & sapientes architecti, circa corpus Christi mysticum, quod singularem in aedificando contentionem requirit, continenter sibi esse versandum, ut iam vere & fidei fundamenta iaciant ac confirment, iam reliqua fidelibus ac perfectam iustitiam necessaria superstruant.

Ephes. 4. d

Prodest demum, ut nos simus paruuli fluctantes, & circumferamur omni vetero doctrinae in nequitia hominum. Hoc est propter imbecilliores, qui semper in Ecclesia sunt plurimi, necessarium est munus antistitum ecclesiasticorum praesertim haeresum ventis ac persecutionum procellis in ecclesiae domum irrupentibus. Tum enim opus est praesente eorum praesidio, qui pro auctoritate velint & possint arcere lupos, oves defendere, zizania extirpare, & sana confirmare dogmata, ne simplices alioquin fallacium ac perditorum hominum verbis, scriptis & exemplis a via veritatis regia seducantur, quin potius ut omnes veritatem nos modo cognoscentes, sed etiam facientes, in illo caput est Christus, grandescant atque proficiant, ut idem Paulus adiunxit.

Acto. 20. b
Ezech. 33. b

Ephes. 4. d

XIII.

Quo pacto insignes hos fructus consequemur?

Rom. 12. a
Ephes. 4. a

ITA nimirum, si non altè sed sobriè sapiamus, solliciti semper servare unitatem Spiritus

tus in vinculo pacis, vt nosmet oues Christi humi-
les obediētesq; præstemus.

Quarum sanè ouium¹ illud est proprium, Lu-
pos fugere: nec alienos, sed suos Pastores sequi, il-
lis velut Ordinarijs: ouilis Dominici Præfectis se
se submittere, in illis audire spiritum Veritatis.
Is est, qui per² malos etiam præpositos Domini-
cum gregem docere, pascere & conseruare dig-
natur: quiq; per eosdem, tum Dei Patris, tum Ec-
clesiæ Matris præcepta nobis his verbis commen-
dat: ³ Audi fili mi disciplinam patris tui, & ne
dimittas legem matris tuæ. Et rursus. idem in-
culcans: ⁴ Conserua, inquit, fili mi præcep-
ta patris tui, & ne dimittas legē matris tuæ.

XIIII.

Quæ sunt præcepta Ecclesiæ?

PRecipiunt quinque numerantur, cuiq; Christia-
no & scitu, & obseruatu certè necessaria.

1. ¹ Statutos Ecclesiæ festos dies cele-
brato.
2. ² Sacrum Missæ officium diebus festis
reuerenter audito.
3. ³ Ieiunia certis diebus, temporibusq; in
dicta obseruato, vt in *Quadragesima*, quatuor
anni temporibus, & *Festorum quorundā solēniū*
pridianis diebus, quos *Maiores nostri*, quod *ijsdē*
temporibus in templis noctu peruigilaretur, *Vigi-*
lias ⁴ appellarunt,

Ioan. 10. 2. &
21. c
1 Ioan. 10. 2.
Tit. 3. 2
Hebr. 13. c
Matth. 10. c
2 Marc. 23. 2
Philipp. 1. b
Ioan. 11. g
Matth. 18. c
Deut. 17. b. c.
3 Prou. 1. 2
4 Prou. 6. e
1 Concilium
Lugd. apud
Iuonemp. 4.
ca. 14
Mogūt. can.
36. & 37
Ignat. ad Phi-
lip.
2 Concil.
Agath. c. 47.
& 21.
Itē. 1. Aure.
c. 28
2 Aure. c. 28
3 Can. Apost
68.
Gangres. an.
19.
Igna. ad Phi.
Mogūt. can.
34. & 35. Sa-
legūt. can. 2

- Ignat. ad Phil.
lip.
Bernardus in
vigilia San-
cti Andreae.
Vide Bur-
chardum. li.
13. & luonem
p. 4.
4 Tert. li. 2.
ad vxorē. &
in Apologet.
5. Synod. La-
teranen. c. 21
6 Ibidem.
7 Phil. 4. b.
1. Cor. 14. e. f.
1. Matth. 5. b.
Rom. 15. a
Phil. 2. a. c
2 1. Cor. 14. g
4. 5 Peccata tua Sacerdoti proprio annis
singulis confitetur.
5. 6 Sacrosanctam Eucharistiam ad mini-
mum semel in anno, idque circa Festum
Paschæ, sumito.

XV.

Quem fructum adfert horum Præceptorum
obseruatio?

HÆC & eiuscemodi reliqua Ecclesiæ tum
instituta, tum præcepta tot seculis recepta,
magnoque piorum consensu, & usu confirmata,
pietati atque rationi valde consentanea, insignes
secum adferunt commoditates.

Sunt enim Fidei, humilitatis & obediētiæ Chri-
stianæ salutaria exercitia: 7 honestam disciplinam
& concordiam popularem promouent: Religio-
nis pulchra existunt symbola: notas præbent de-
um & indicia interioris nostræ pietatis, quibus
ad ædificationem & ¹ bonis collucere, & malis
prælucere oporteat.

Breuiter hæc eò nos promouent, ut Apostoli-
cus ille Canon, ² Omnia honestè & secundum
ordinem fiant in vobis, ad unguem obserue-
tur.

XVI.

Vbi necessaria est nobis Ecclesiæ auctoritas?

Primùm in eo quidem, ut scripturas canonicas
& veras ab adulterinis certò discernamus.

Vnde

Vnde testatur Hieronymus: Nouum & vetus te= stamentum recipimus in illorum librorum nume= ro quem sanctæ ecclesiæ Catholicæ tradit auctori= tas. Et⁴ Augustinus: Ego verò, inquit, Euangelio non crederem nisi me Catholicæ Ecclesiæ commo= ueret auctoritas.

Deinde vt constet de vero scripturæ s̄ sensu et apta interpretatione: ne alioquin sine fine dubite= mus ac disceptemus de verborū sententia. Omnes enim Hæretici, vt scripsit idem⁶ Augustinus, ex sacris scripturis falsas atque fallaces opiniones suas conantur defendere. Atqui non in legendo, sed in intelligendo Scripturæ consistunt, Hiero= nymo¹ teste.

Tertiò, vt in grauioribus de Fide quæstionibus atque controuersijs, que possunt incidere, iudex adsit, atq; legitima illius auctoritas interponatur. Vt enim verissimum est, quod contra Hæreticos docet Epiphanius,² à Diuina scriptura non posse accipi omnia: ita rectissimè August.³ illud affir= mat: Palam est, quod in re dubia ad fidem & certi tudinē valeat auctoritas Ecclesiæ Catholicæ. Non enim deesse potest Ecclesiæ Spiritus, qui ipsam in omnē ducat veritatē, sicut Christus ipse⁴ p̄misit.

Rursus vt pro ratione personarum, locorum & temporum Canones, s̄ constituātur, disciplina

E integra

4 Ioann. 14. b. d. & 16. c. 5 Canon. Apost. 38. & cæn. cap. 6 Lateranen. cap. 6.

3 In symb. ad Damasū. Cont. Laod. cap. 59.

Conc. 3. Car. cap. 47.

Concil. Flo.

Conc. Trid. sess. 3.

4 Cōt. epif. Manich. c. 5

Vincēt. Liri. cōt. nouato

res.

5 Aug. lib. 1 ca. 33. contr.

Crelcou.

6 Libr. 1. de Trin. cap. 3

Hilar. libr. 2 ad Constan-

tium, & Vin cen. Lirin.

1 Cōtra Lu ciferanos,

& in ca. 1 ad Galat.

Deut. 17. b

Act. 15. b. c.

2 Hæresi. 61

3 Libr. 11. cō tra Faust. c. 2

Synod. 1. Ni

integra cōseruetur, ac iura dicantur. Dedit enim hanc potestatem Deus Ecclesiae¹ ad aedificationem, & non ad destructionem.

Præterea, ut quam Christus instituit coercendi & excommunicandi potestatem, qua² Paulus etiam est usus, peruicaces sentiāt ipsaq; corrigantur & comprimantur. Hinc Augustinus: Eis, inquit, per quos Ecclesia regitur, adest, salua pace, potestas disciplinae aduersus improbos aut nefarios exercenda.

Igitur in his omnibus, ut cætera omittamus, Ecclesiae auctoritatē nō solū utilē, sed etiā necessariā esse constat, ut sine illa quidem nihil aliud Christiana Respublica, quā cōfusio Babylonica possit existimari: Proinde sicut scripturae propter testimonium Diuini Spiritus in illa³ loquentis credimus, adhaeremus ac tribuimus maximam auctoritatem: sic Ecclesiae fidem, reuerentiam, obedientiamq; debemus, quod eo ipso Spiritu à CHRISTO capite, spōsoq; suo informata, dotata simul & confirmata sit: ut non possit non esse quod dicitur, 4 columna & firmamentum Veritatis.

XVII.

Quis est doctrinae totius de Ecclesiae præceptis ac traditionibus usus ac fructus?

Ingens profectò est ac varius. Atque primus quidem, ut intelligamus, nos solis literis seu scripturis diuinis minimè allegari. Quid enim (ut

1 2. Cor. 10.

b

Matth. 18. c

2 1. Cor. 5. b

1. Tim. 1. d

Libr. de fide

& operibus

ca. 5. & lib. 3.

cont. Parme-

nianum. c. 2.

3 1. Pet. 1. d

1. Tim. 3. d

Matth. 18. c

Ioan. 14. b. d

& 16. c

Act. 2. a

Ephes. 4. 2

4 1. Tim. 3. d

Irenæi verbis utanur) si neque Apostoli quidem scripturas reliquissent nobis, nonne oportebat ordinem sequi Traditionis, quam tradiderunt ijs quibus committebant Ecclesias? Itaq; luculenter dixit Basilius: Dogmata que in Ecclesia seruantur ac predicantur, quedam habemus è doctrina scripto prodita: quedam rursus ex Apostolorum traditione in mysterio, id est, in occulto tradita, recepimus. Quorum utraq; parem vim habent ad pietatem, nec his quisquam contradicit, quisquis sanè vel tenuiter expertus est, quæ sint iura Ecclesiastica.

Neque dubium esse potest, quin Christus & Apostoli multa tum egerint, tum docuerint, quæ etsi scripta quidem non sint, ad nos tamen posterorumque maximè pertineant: De quibus generatim Paulus admonens, ¹ De cetero Fratres, inquit, quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iusta, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate. Quæ & didicistis & accepistis, & audistis & vidistis in me, hæc agite, & Deus patris erit nobiscum.

Proximus est, rectè uti Christiana libertate, quam homines ocio luxuque capti, si unquam alias, nunc maximè dant in occasionem carnis ut Apostolus loquitur: illius prætextu, fœdis voluptatibus inserviunt, & quicquid ferè libet, etiã circa

Lib. 3. c. 4.
Item Vincet
Lirinen.

Lib. de Spiritu
sancto, ca
pit. 27.

Ioann. 20. g
& 21. f
Augst. epist.
108.

1 Philippens.
fes. 4. b.

Galat. 5. b
2. Petri. 2. §

Religionis instituta mutanda, id licere sibi arbitrantur. At qui ab ista profana nouitate ac temeritate nos reuocant, tuentur, deterrent Apostolica & Ecclesiastica dogmata simul & instituta: quae frænum iniiciunt humanæ licentiæ, docentq; conuenienter uti Christiana libertate: ita nimirum, ut nos à iugo peccati & à seruitute veteris legis per Christum liberi effecti, vltro libenterq; prestemus Christianum officium, seruiamus Deo in iustitia & sanctitate, ducem sequamur Spiritum in lege Charitatis, Iustitiæ serui, obedientiæ filij, humilitatis cultores, patientiæ custodes, pœnitentiæ & crucis amatores. ¹ Vos, inquit Apostolus, in libertatem vocati estis Fratres: tantum ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per Charitatem Spiritus seruite inuicem. Ad quæ Spiritus Charitatem sanctæ seruitutis obsequio & alendam, & conseruandam cum honesta cuncta profunt, tum ingens pondus adserunt piè obseruatæ ecclesiæ Traditiones. Postremus est, ut verum inter legitimos et nothos Ecclesiæ filios seu inter Catholicos & Hæreticos discrimen inde accipiamus. Illi enim simpliciter in doctrina Ecclesiæ siue scripto ea nempe biblicis literis tradita sit, siue Patrum Traditione comprobata, acquiescunt. Sequantur enim Verbum Dei: ² Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui.

Au. epist. 118.

1. Petr. 1. c
 Roma. 6. d
 Galat. 3. b. &
 4. d
 Rom. 8. a
 Coloff. 3. c
 Lucæ. 1. g
 1. Cor. 9. c
 1. Petr. 1. d
 1. Petr. 2. d
 Lucæ. 21. d
 Matth. 4. c
 & 16. d
 1 Gal. 5. b

Basil. de Spiritu sancto. capit. 27

2 Prouerb. 32. d

Hi verò, qui sunt Hæretici, ab hac simplicitate Fidei, & à venerandæ matris Ecclesiæ, sanctorūq; Patrum probata sententia discedunt, nimiumq; sibi, vel desertoribus Ecclesiæ fidunt, adeoq; ne moniti quidem resipiscunt. Quare Paulus de ijs tā seriò sanxit, dum ait: ¹ Hæreticum hominem ¹ Ad Titū post vnam & secundam correptionē deuita, ^{3.2} sciēs, quia subuersus est, qui huiusmodi est. Atque vt cum Cypriano concludamus, quisquis ^{Ad Pōpēū.} ab Ecclesiæ vnitatem discesserit, cum Hæreticis necesse est inueniatur.

XVIII.

Quæ demum est summa omnium superiorum?

QVAE à principio quidē hucusque tractata ^{Augu. lib. 2.º} sunt de summa Christianæ doctrinæ, ^{Retract. c. 63} eò spectant, vt vera Christiani hominis Sapiētia ^{1. Cor. 13. d} constituatur: quæ tribus illis virtutibus, Fide, Spe ^{2. Timo. 2. d} & Charitate comprehenditur. Et fide ² quidem ² Heb. 11. 2 veritati Dei firmiter assentitur eiq; innititur ani- ^{Gal. 5. 2} ma. Spe autem propiūs adhuc apprehendit bonita- ^{Rom. 8. g} tem Dei Fide iam cognitam atque conceptam: Cha- ^{Ioann. 14. c} ritate demum Deo proximoq; propter Deum con- ^{Roma. 13. c} iungitur & vnitur.

Cæterum de Fide nos docet Symbolum Apostolicum, dum ea proponit, quæ maximè sunt creden- ^{Aug. in En-} da & profitenda Christiano. De his verò quæ spe- ^{chird. ca. 7.} randa & desideranda, precatio nos instituit Do-

DE PRAECEPTIS

mnica, ac Charitatem porrò spectant, quæ duabus tabulis Decalogus exhibet.

In ca. 4. Epi.
ad Roma.

Præclarè igitur Origenes : Puto, inquit, quod prima salutis initia, & ipsa fundamenta Fides est: profectus verò & augmenta ædificij Spes : perfectio autem & culmen totius operis Charitas.

Lucæ. 11. d

Rom. 2. b

Lucæ. 6. f.

Matt. 7. c. d

19. c. 25. d

Ioann. 15. a

Matth. 10. c

& 24. b

Illi ergo beati, qui audiunt & custodiunt verbum Dei, quiq; voluntatem Patris cognoscunt & faciunt, in Fide, Spe et Charitate duce Christo ambulantes atque perseverantes.

Et hætenus pro instituti quidem nostri ratione satis de summis illis virtutib. quæ cum diuinitus infundantur, ac diuinos mortales faciant: iure quidem Theologicæ nuncupantur, rectèq; ad Sapientiam Christianam referuntur.

XIX.

Anne aliud quicquam ad doctrinam Christianam spectat?

Etiā huc enim planè spectat doctrina de Sacramētis, ut norint Christiani, quibus veluti instrumentis diuinitus institutis habeant opus ad Fidem, Spem & præcipuè Charitatem accipiendam, exercendam, augendam, conseruandam ac etiam reparandam.

Aug. in Ioā.
tract 120.

Aug. lib 19.
cont. Faust.
cap. 11. & de
vera religi.
cap. 17.

Item epi. 118
cap. 1.

Adde, q. neq; Sapiētia neque Iustitia Christiana cōstitui, ac retineri absque Sacramētis potest, ut sine quibus Religionem vniuersam extingui prorsus necesse sit. Habent igitur ea sublimem in do-

eterna Christiana locum, & necessariam quoque tractationem.

CAP. QVARTVM

DE SACRAMEN-

T I S.

I.

Cur de Sacramentis docendi sunt
Christiani?

VIA Sacramentorum cognitio & usus facit, ut illi accepta ex Iesu Christi meritis gratia, quæ per Sacramenta ipsa confertur legitimè exerceantur, & conseruètur, atque promouèantur in diuino cultu.

Ad. Tit. 3. b
Ioan. 3. e. 6.
f. & 20. f

II.

Quid & quotuplex est cultus Diuinus?

Cultus Diuinus dicitur, quem Christianus tanquam præcipuum ac summum obsequium debet ac præstat Creatori ac Saluatori suo Deo Opt. Max.

Augu. li. 10.
de ciuit. Dei
cap. 1

Neque enim est dubium, hominem ea potissimum causa, ut Deum purè integrèq; colat, & initio conditum, & postea redemptum, atque ad id omnino destinatum esse.

Prou. 16. a
Geñ. 1. d
2. Cor. 5. c
1. Tess. 5. b

Diuinus autem cultus est duplex: interior, & exterior. Interior, quo per intellectum & affectum Deo coniungimur, Fide, Spe & Charitate, ut

Aug. in En-
chir. cap. 32

Matth. 5. b anteà dictum est, perficitur. Exterior est profes=
 Roma. 12. d sio quædam cultus interioris, quem externis qui=
 1. Cor. 14 busdam et visibilibus signis ritibusq; declaramus.
 1. Psal. 15. a Deus enim, ¹ qui bonorū nostrorum nō eget, quip
 1. Tim. 6. d pe beatus, per se totusq; perfectus, tamen sicut to
 Matth. 5. g tum ipse hominem tum corpore, tum animo con=
 Gen. 2 b stare voluit, sic eundem quoque totum, hoc est, se=
 Prouer. 16. a cundum omnem sui partem reposcit, à quo synce
 Luc. 10. e re studiosèq; colatur: anima quidem secundum in=
 Matth. 22. d teriorem, uti docuimus: corpore verò secundum
 1. Cor. d exteriorem cultum cum interiore coniunctum,
 Psalm. 83. a quod multis sanè modis, sed vel maximè, & salu=
 2 Augus. in berrimè per usum Sacramentorum præstatyr.

Sic enim diuinæ visum est sapiëntie, mortalium
 se imbecillitati accommodare, suamq; ² virtutem
 cap. 9. q. 84. per quasdam externas res & signa quæ sensibus
 super Leuit. percipiuntur, exercere. Animus quippe noster im=
 33. in Nume mortalis, in hoc obscuro & caduco corpore velut
 ros. carcere quodam inclusus, sensuum ministerio plu=
 Tertull. de rimùm utitur, neq; citra hoc ¹ adminiculum ad di=
 resur. carnis uina capessenda solet assurgere. Itaq; tum in vete

Gregor in ri, tum in noua lege Sacramenta multaq; ad cultū
 primū Reg. externum pertinentia instituit Deus, ac Dei popu=
 libr. 6. cap. 3. lus semper obseruauit.

1 Chrysoft. homi. 60. ad pop. Antio.

III.

Quid est Sacramentum?

2 Bern. ser. de Coena Do **E**ST ² Diuinæ & inuisibilis gratiæ exter=
 mini. nū & visibile signum à Christo institutum,

ut per id quisque Dei gratiam accipiat, atque san-
ctificationem.

Quare non quævis signa sunt, quæ Ecclesiæ Sa-
cramenta dicuntur; sed certa, sacrosancta & ef-
ficacia signa, Christianis ex Diuina institutione
& promissione commendata.

Signa³ quidem idcirco, quoniam externa qua-
dam specie & similitudine id nobis referunt &
declarant, quod per ipsa Deus nobiscum inuisibi-
liter atque spiritualiter agit.

Certa⁴ verò, sacrosancta simul & efficacia si-
gna, quoniam indubiè quam gratiam significant,
etiam cõtinent conferuntq; ad nostram sanctifica-
tionem. Sacramenta enim quantum in se est, (ut
¹ Cyprianus loquitur) sine propria esse virtute
nõ possunt, nec vlllo modo Diuina se absentat Ma-
iestas mysterijs, quamuis etiam ab indignis² admi-
nistrentur.

Vt exempli causa, in Sacramento Baptismi ex-
terior ablutio, quæ sordes corporis purgat, effi-
cax est Symbolum interioris ablutionis, utpote te-
stimonium præbēs indubitatum, quòd spirituali-
ter anima purificetur. Sic res aliæ visibiles & ex-
ternæ, ut oleum, panis viniq; species, quarum in
Sacramentis necessarius est vsus, aptè nobis con-
stituuntur tum ad significandum, tum ad conferē-
dum homini Diuinam gratiam, animæq; salutem,
modò ad hæc non indignè³ accedatur.

Aug. li. 3. de
Doct. Chris.
c. 9.

Ambr. li. 4.
de Sacram.
cap. 4.

Goncil. Flo-
rēt. & Trid.
sess. 7.

3 Au. epif. 23
& de cate-
chiz. rudib.
c. 26.

4 Au. in Pl.
73. & 77. &
1. 19. cõt. Fau-
stum. c. 12.
13. & 16.

1 Ser. de Cœ-
na Domini.
2 Aug. li. 3.
cont. Dona-
ti. c. 10. & li.
5. c. 19.

Tit. 3. b.
Rom. 6. a
1. Cor. 6. c
Tertul. in li.
de resur. car-
nis.

3 Prosper
sentēt. 69. ex
Aug. in. Pl.
142.

4 Conc. Flo
ren.
Ioan. 3. 2
Tit. 3. b
Act. 8. ca. &
2. b
Ioan. 6. f
Ioan. 10. f

Per baptismum⁴ etenim regeneramur & re-
nouamur: per confirmationem augetur & robo-
ramur: per Eucharistiam nutrimur & reficimur:
per pœnitentiam restituimur & sanamur in vita
spirituali in qua per reliqua itidem Sacramenta,
pro sua cuiusq; ratione iuuamur atque prouchi-
mur, vt suo deinde loco aperiemus,

IIII.

Quibus partibus constat vnumquod-
que Sacramentum?

Concil. Flo
rent.
Au. tract. 80.
in Ioan.

Verbo et elemēto. Per Verbū hīc intellige cer-
ta quædam & determinata verba in quibus
ipsa consistit forma, quam vocant Sacramentorū.
Per elementum accipe res externas quæ vera ma-
teria sunt Sacramentorum, vt aqua, oleum, panis,
vinum & eiusmodi.

Iam his partibus perfectè sumptis adiungun-
tur reliqua, quæ ad cuiusque Sacramenti tum ido-
neā collationem, tum dignā susceptionē spectant,
videlicet institutio Diuina, minister idoneus, inten-
tio recta in ministro: Fides, in suscipiente, & si
quæ sunt huius generis alia.

V.

Quot sunt Sacramenta?

1 Conci. Flo
rent.
Constāt. 15
& Trident.
Cant. 4. c
1. Tim. 3. d
2 Matt. 28. d

Septem, ¹ quæ à Christo per Apostolos accepta
conseruauit, ac fideliter dispensauit hucusque
Christi sponsa, & columna veritatis Ecclesia.
Sunt autem hæc: ² Baptismus, Confirmatio, Euc-
haristia,

charistia, Pœnitentia, Extrema vnctio, Ordo & Matrimonium.

Nec refert sane si eiusmodi vocabula in Scripturis non extent omnia, modò de re ipsa constet, ac Sacramentorum veritas & virtus Diuinis testimonijs approbetur. Quanquam¹ ea, quæ vniuersalis Ecclesia ex Apostolorum traditione retinet, atque conseruanda commendat, etiam si in Scriptura diuina non reperiantur, plenam apud nos fidẽ, vt antea docuimus, habere merentur. Ac de singulorum quidem Sacramentorum institutione postea suo loco.

Vis autem eorum, vt fidiſſimus Scripturæ interpretres Augustinus² inquit, inenarrabiliter valet plurimum, & idèò contempta sacrilegos facit. Impiè quippe contemnitur, sine quo non potest perſici pietas. Atque, vt idem alibi³ docet, contemptor visibilis sacramenti inuisibiliter sanctificari nullo modo potest.

VI.

Quare instituta sunt Sacramenta?

Primum, vt sint præsentissima remedia contra peccatum, quod lethalis est animæ morbus, ac nisi hoc tempore curetur, perpetuam adfert damnationem. Quamobrem hæc longè præstant legis antiquæ Sacramentis, virtute utique maiora, utilitate meliora, numero pauciora, intellectu augustiora, obseruatione faciliora, significatione

Actor. 8. c.

Matt. 26. c.

Ioan. 20. f.

Iacob. 5. c.

Timo. 4. d.

Ephes. 5. g.

1 Au. li. 4. cõ

tra Don. ca.

24. & li. 2. c.

7. li. 5. c. 23

Itẽ. epi. 118.

cap. 1.

Chryſ. in po

stre. epist. ad

Theſſal. ho-

mil. 4

2 Li. 19. cõr.

Faustũ. c. 11.

3 Super Leui

ticũ. quæ. 84

1. lib. 19. contra Faustum ca. 13. Et li. 3. ad doct. Christiana. ca. 9. Item. ep. 118. c. 1. Rom. 9. a Tit. 3. b Ioan. 6. f. & 20. a 2. Aug. li. 4. contra Do-

præstantiora, quæ præterquàm quòd significant, etiam sanctificant, ac salutem dant: ut è Scripturis Augustinus¹ optime colligit.

Secundò, ut habeamus certa efficaciaq; signa Diuinæ erga nos gratiæ & volūtatis, quæ dum in sensus externos incurrunt, non solum excitant sed in Christum Deique misericordiam & bonitatem, verum etiam viuifica sunt instrumenta, per quæ visum est Deo salutem nostrã efficaciter operari, Ut præclare dictum sit² iam olim, per seipsum quoque Sacramentum multum valere.

Tertio, ut³ extent velut symbola & externæ notæ Christianæ professionis, quibus Dei & Ecclesiæ filij se mutuo agnoscant, utque in unione, humilitate & obedientia se fructuosè exerceant & contineant, atque ita unius religionis necessarijs quasi nexibus & fœderibus inter se inuicem manent collegati: Alioquin sine Sacramentis nec constare, neque discerni satis vlla Religio potest.

VII.

Quid verò sentiendum est de Sacramentorū ministris?

1. Cor. 4. a
Esaïæ. 51. c
Num. 1. g.
3. Reg. 8. c

Ita planè sentiendum est de illis, tanquam ministris Christi & dispensatoribus mysteriorū Dei, qui portant vasa Domini, tabernaculoq; de seruiunt, qui & sacris ex professo præsent, eaq; iure quodam administrant. Non enim omnibus in differenter

differenter, sed sacerdotibus & Episcopis incūbit, ac diuinitus iniunctū est, Sacramenta conficere, dispensare vel administrare.

Concil. Nicæni. c. 14

At neputemus vnquam ex vita et probitate ministrorum Sacramenta pendere, hanc nobis Regulam prescribit¹ Augustinus: Non ideo veriora & sanctiora sunt Sacramenta quia per meliorem ministrantur: illa nanque per se ipsa vera & sancta sunt, propter verū & sanctū Deū cuius sunt: Et rursus:² Memento Sacramentis Dei obesse nihil mores malorum hominum, quod illa vel omninō nō sint vel minus sancta sint. Suffragatur his Ambrosij³ illa sententia: Non merita personarum consideres, sed officia Sacerdotum: puta in administratione Sacramentorum. Nam & per indignos consuevit Deus operari, & nihil propter Sacerdotis vitam Sacramenti gratia leditur, Chrysostomo⁴ teste.

1 Cont. Crescō. li. 4. c. 20

2 Cōt. literas Pecilia. li. 2. ca. 47.

3 De Myst. initian. ca. 5.

4 Homil. 8. in. 1. Corin. t.

VIII.

Quid iudicandum de Cæremonijs præcipuè quarum solennis est vsus in Sacramentis?

Cæremonie ab Ecclesia probatæ, ritus quidem sunt externi, religiosè ac decenter instituti: Primum, ut signa, testimonia & exercitia sint cultus interioris, quem Deus⁵ in primis requirit.

5 Ioā. 9. a. 11. f. 20. e

Mar. 7. d. 8. c

Mat. 8. a. 14. b

6 Ioan. 4. c

Matt. 15. b

Esaię. 1. c

Deinde, ut viua extent Religionis incitamenta quibus

3 Leo epist. 81. ad Diocor. quibus fragilitas humana, ceu adminiculis fulciatur, & ad sacra mysteria tum capeffenda, tum retinenda veluti manu ducatur.

Innocēt. ad Decētū Eugubi. epif. 1. Tol. Cōcil. 4 can. 2. 4 1. Cor. 14. g Philip. 4. 2 b Postremo, ut quæ ad cultum Diuinum promo uendum, & ad disciplinam³ concordiamq; conser uandam publicam pertinent, honestè ac decenti quodam⁴ ordine sicuti Apostolus iubet, in Eccle sia peragantur.

5 Hiero. 6. d Prou. 2. d 6 Basile Spi ritu sanct. c. 27. 1 Tertul. de corona militis Dyonif. de Eccl. Hierar. per totum. Ea verò cæremonia, quarum est vsus in Sacra mentorum administratione, quasq; veluti per manus traditas & cōmendatas nobis⁵ à Patribus⁶ accepimus, ingenti præcipuè studio retineri & obseruari debent. Nam præterquam quod decorem illæ Sacramentis afferunt, & reuerentiam quamdam conciliant, singulari¹ quoque antiquitatis cōmendatione nobis sunt venerandæ.

2 Am. de ini tiandis mys. Augu. & alij passim. Vi de Isidorum d offic. eccl. 3 In ferm. de defunctis. Tum præter institutionem vetustissimam & Apostolicam, habent fœcunditatem mysteriorum grauitate atque dignitate plenam, ut sanctissimi doctissimiq;² Patres annotarunt. De his demū alijsq; id genus, præclare ita³ Damascenus: Quæ Christiana religio erroris nescia, suscipit, & in tot secula seruat inconcussa, minimè vana sunt, sed utilia, Deo placita, salutiq; nostræ conducibilia plurimum.

Rident interim Sectarij cæremonias, quæ Sacramentis adhibentur: sed ipsi magis ridendi, aut potius deplorandi, quòd cæco iudicio & hostili odio

odio (pessimis cōsultoribus) freti, aduersus veritatem clarissimam bellum gerant. Certè de Baptismi ceremonijs vel antiquissimi Theologi nobis testantur, ¹ Dionysius, ² Clemens, ³ Tertullianus, ⁴ Origenes, ⁵ Cyprianus, ⁶ Basilius, ¹ Chrysostomus, * Cyrillus.

Nugentur licet ac blasphemant impij: magno quidem Patres illi consensu commendant abrenūciationem, exorcismos, aquam benedictam, sacrum Chrisma, crucis signaculum. Ante annos bis sexcentos ferè scripsit Basilius ¹ in hunc modum: Cōsecramus aquam Baptismatis, et oleum vñtionis, & præterea eum, qui Baptismum accipit.

Verum de Cæremonijs, quæ Sacramentis omnibus adiunguntur, sigillatim admonere, vt longum est, ita difficile, & huic quidem instituto haud necessarium. Quin & apertè fatetur Origines, ² in Ecclesiasticis huiusmodi obseruationibus esse nõ nulla, quæ omnibus quidem facere necesse sit, rationem autem eorum, cur ita fiant, nondum satis esse compertam.

DE BAPTISMI

SACRAMENTO.

I.

Quid est Baptismus, & an cunctis necessarius?

EST hoc nouæ legis primum & maximè necessarium Sacramentum in ablutione corporis

¹ Dionys. c. 8
eccl. Hierar.
² Clem. 3. e-
pist.

³ Tertul. de
corona mili-
tis.

⁴ Ori. hom.
12. in Nume.

⁵ Cyp. lib. 1.
epi. 12.

⁶ Basil. d. Spi-
ritu sanct. c.
27.

¹ Chrysoft.
hom. de Adã
& Eua.

* Cyril. Hie-
ros. Catech.
2. 3. & 4. my-
stagog.

¹ Basil. ibi-
dem.

Vide Raban
de iustitu.

cler. l. 1. c. 27
& sid. li. 2. d.

offic. eccl. c.
20.

² Hom. 5. in
Nume.

Actor. 2. f
 Marc. 16. d
 Ioan. 3. e
 Tit. 3. b
 Matt. 28. d
 Ephes. 5. f
 3 Cōcil. Late
 ran. can. 1. &
 Mile. can. 2
 Dionys d ec
 cl. Hierar.
 c. 7

corporis exteriore, & legitima verborum enun-
 ciatione iuxta Christi institutionem consistens.

Necessarium, inquam, Sacramentū non solum
 3 adultis, sed etiam paruulis, ac simul eis efficac
 ad salutem eternam consequendam. Nascuntur
 omnes iræ ¹ filij: opus igitur habent, etiam paruu-
 li, emundatione peccati, nec possunt absque ² hoc
 Sacramento mundari, & in filios Dei regenerari:
 Nā & generatim Legistator edixit: ³ Nisi quis
 renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, nō
 potest introire in Regnum Dei. Alibi ⁴ verò
 Non est voluntas ante Patrem, qui in cælis
 est, vt pereat vnus de pusillis istis. Perirēt ⁵ au-
 tem non baptizati etiam paruuli, sicut olim in Sy-
 nagoga Hebræorum pueri ⁶ incircuncisi.

Iam cū sit vnum ¹ Baptisma Christi fidelium,
 hoc semel acceptum, nefarium ² est prorsus itera-
 re, quicquid demum prætexant iam olim ³ damna-
 ti Anabaptistæ: Cum Synodo Nicæna dicendum
 est, Confiteor vnum baptisma in remissionem pec-
 catorum. Et cum Augustino, ⁴ Rebaptizare here-
 ticum hominem omninò peccatum est: rebaptiza-
 re autem Catholicum, immanissimum scelus est:
 quod iccirco, Cæsareis etiam legibus ^{*} prohibe-
 tur.

II.

Quæ circa hoc Sacramentum præcipue
 sunt notanda?

Elementum abluens, eiusq; significatio, verbum & effectus Baptismi.

Elementum est aqua simplex, materia ad hoc necessaria, quæ natura sua sordes corporis ablue re solet. Cui hæc pulchrè respondet significatio, Baptismo animam emundari peccatis, & hominem, uti dicemus, iustum effici.

Verbum, quo Sacramenti forma consistit, ex Christi præcepto sic habet: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Et quanquam sit Sacerdotum munus baptismum administrare, tamen ubi necessitas vehementer urget, baptizare possunt alij¹ quoq; ne impijs quidem & hæreticis exceptis; modo à forma Ecclesiæ & eius verbis conceptis non recedatur.

III.

Quem fructum & effectum præstat
Baptismus?

EV M planè, quem docente Christo, ac testibus Apostolis Petro & Paulo discimus, nimirum per Baptismum & peccata remitti, & spiritum dari, quo & vetus homo aboleatur, & noua fiat in Christo creatura. Quippe susceptus rite Baptismus non hoc modo largitur, ut impio plene peccata omnia condonentur atque tollantur, sed etiam ut baptizatus planè innouetur, ac vere innocens, iustus, sanctus & celestis gloria dignus

F in Pelag. c. 13. & lib. 3. c. 3: Bedæ in c. 3. Ioan. Damasc. lib. 4. cap. 5

Ioann. 3. b
Ephes. 5. f

Tit. 3. b
i. Cor. 6. e

Cōci. Latero
& Florenti.

Matth. 28. d

i August. cō

tra Parmen.

li. 2. c. 13. & d

Vnic: Bapt.

c. 9. cōtra Do

nat. li. 3. c. 15.

Hila. i Ps. 67:

Conci. Late

ra. c. 1.

2. Mar. 16. d

Actor. 2. f.

1. Petr. 3. d

Ezech. 36. e

1. Cor. 6. e

Rom. 6. b

Gala. 6. b

Basi. in exor.

ab bap. & li.

d Spiritus an

cto c. 15.

Aug. li. 1. cō

tra duas epi:

1. Cor. 6. c
 1 Tit. 3. b
 2 Ephes. 5. f
 3 Gal. 3. d
 Rom. 6. a
 4 Serm. in
 cœn. Domi.
 Vide Cypr.
 de baptis.
 Iren. libr. 3.
 cap. 19.

in Christo efficiatur. Vt iure à Paulo dictum sit omnibus baptizatis: Abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis in nomine Domini Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri. Atque alibi testatur ¹idem, Baptismum esse Lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti: Lauacrum ² etiam aquæ in verbo vitæ. Et rursus ille scribit: ³ Quicūq; in Christo baptizati estis, Christum induistis.

Orig. in ca.
 5. episto. ad
 Roma.
 5 Iacob. 1. b
 Ro. 6. b. 7. b
 Iustin. cont.
 Tryp. & A-
 po. 2.

Scitè ⁴ Bernardus, ac breuiter Sacramenti huius effectus præcipuos complectitur: Lauamur in Baptismo, inquit, quia deletur Chirographū damnationis nostræ, & gratia hæc nobis confertur, ne iam nobis concupiscentia noceat, si tamen à consensu abstineamus.

Cyprian. de
 bap. Christi
 Aug. li. 1. de
 nupt. & cœc.
 cap. 25. & li.
 1. cōtr. duas
 epist. Pelag.
 cap. 13.
 Chrysoft. in
 act. homi. 1.
 & homil. 17.
 in Matth.
 1 Rom. 8. a
 Ephes. 4. c
 Col. 3. b
 2. Cor. 4. d
 Rom. 6. c

Quæ ⁵ concupiscentia in renatis manens, non per se peccatum est, sed vt Theologi appellant, fomes peccati, ad agonē relictus, vbi baptizati hæc occasione vigilantius Dei gratiam quærant, virtutes studiosius exerceant, fortiusq; certando maiorem sibi gloriam parent. Itaq; vt Paulus docet, ¹ Nihil damnationis est iis, qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem, sed secundum spiritum ambulant, quique secundum Pauli doctrinam & exemplum, veterē hominem exuentes, de die in diem secundum interiorem hominem renouantur: id quod proprium est baptizatorum.

I I I I.

Quid à nobis requirit acceptum tanti
Sacramenti beneficium?

Primùm à nobis summam postulat & assiduã
animi gratitudinem, ut prædicemus, amemus
& celebremus eum, qui secundum suam mise-
ricordiam saluos nos fecit per Lauacrũ hoc
regenerationis & renouationis Spiritus san-
cti: quem effudit in nos abundè per Iesum
Christum Dominum nostrum: ut iustificati
gratia ipsius, hæredes simus secundum spem
vitæ æternæ.

Deinde sic huius Sacramenti mysterium² reme-
morandum est, ut identidem se ipsum quisque ad-
moneat præclaræ illius suæ spõsionis & Christia-
næ professionis, quam in sacro lauacro per¹ spon-
sores edidit. Cogitet igitur Christianus, illic se ex-
iræ filio & Sathanæ seruo, ² Dei filium Christiq;
membrum, & cohæredem, viuumq; templum Spi-
ritus sancti factum esse.

Ingressus es regenerationis sacrarium, inquit
³ Ambrosius: repetè quid interrogatus sis, reco-
gnosce quid responderis. Renunciasti Diabolo &
operibus eius, mundo & luxuriæ eius ac volupta-
tibus. Memor⁴ esto sermonis tui, & nunquam tibi
excidat tuæ series cautionis. Et præclara Pauli
baptizatos omnes adhortantis vox est: ⁵ An

Tit. 3. b

2 Orig. ho.
ii. in Nume-
ros.1 Au. de nu-
pri. & conc.
lib. 1. c. 20.2 Rom. 8. a
Gal. 4. a. d3 Ambr. de
initiandis
myste. c. 2.4 Idè li. 1.
de Sacramè-
cap. 2.5 Rom. 6. a
Gal. 3. d

DE SACRAMENTO

sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.

DE CONFIRMATIONIS
SACRAMENTO.

2 Lib. 2. cōtra literas Petil. ca. 104.

Concil. Eliber. c. 38. Au rel. ca. 3.

Laodice. 48. Meld. ca. 6. Florent.

Constantiē. sess. 5. Trid. sess. 7.

Bernard. in vitæ Malac. episc.

Pet. Damia. serm. 1. d. de dica. eccles.

Isidor. de eccl. offi. li. 2. cap. 26.

Raba. de institut. cleri.

lib. 1. cap. 30.

I.

Quod est alterum à Baptismo Sacramentum?

Confirmatio, quæ Sacramentum est nouæ legis æquæ sacrosanctum, ut Augustinus¹ inquit, ac ipse Baptismus: quod baptizatis conferatur cum impositione manuum Episcopaliū, & sacri Chrismatis inunctione.

II.

Vnde nobis comprobatur hoc Sacramentum?

Testimonium habet à Diuina scriptura secundum Patrum² & ecclesiæ concordem sententiam atque interpretationem. Huc enim spectat, quod Lucas³ Euangelista semel atque iterum scribit de Apostolis, qui super baptizatos manus imposuerunt, hoc signo vtentes visibili diuinitusq; instituto,

2 Cypr. lib. 1. epi. 12. Aug. lib. 5. cōt. Donat. c. 19. & tract. 6. in Epist. Ioann. 3 Acto. 8. c. & 19. 3

instituto, per quod Christo iam initiatis nova & amplior Spiritus sancti gratia cōferretur. Quare cum Apostoli manus illis imposuissent, acceperūt, ut Lucas de iisdem baptizatis refert, Spiritum sanctum, cum accessione scilicet ac exuberantia quadam gratiæ spiritualis.

Nunc verò ubi Apostolorum vicem Episcopi gerunt & locum tenent, non fraudat Deus Ecclesiam suam hac tam salutari gratia, sed per eosdē Episcopos ¹ in hoc Sacramento efficaciter operatur, ut adsit Cypriano ² teste, & veritas signo & Spiritus Sacramento.

Atque huc pertinet veteris Ecclesiæ Canon: ³ Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum Spiritum sanctum post Baptismum accipere debent, ut pleni Christiani inueniantur, quia cum Spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & constantiam dilatatur.

III.

Quæ necessaria sunt ad conficiendum hoc Sacramentum?

TRia præcipuè ad hoc requiruntur: Sacramenti propria materia, certis verborum forma, & minister idoneus.

Materia ex oleo & ⁴ balsamo mixta est, quæ ab Episcopo consecrata, sacri ⁵ Chrismatis nomen iam olim obtinuit, & in hoc Sacramento fronti solenni ritu illinitur.

Ibidem.

1 Hiero. c6 tra Luciferianos.

2 Ser. de vñctiōe Chrismatis.

3 Vrba. Pōt. & Mart. quī anno. 227.

vixit. in epi. ad oēs Epif.

4 2. Conci. Bracar ca. 4. Gre. in. 1. c.

Cant. Fabianus & Florēti. Concil.

5 Cy. de vñctiōe Chrismatis. & li. 1. epist. 12.

Basil. de Spīritu sancto, cap. 27.

Fabia. qui vixit. ann. 241. epi. 2.

6 Cöci. Flo.

Forma verborum hæc præscripta est, ⁶ Consi-
gno te signo Crucis, & confirmo te Chris-
mate salutis, In nomine Patris & Filij & Spi-
ritus sancti.

1 Act. 8. c.

Clemēs epi

sto. 4. Vrbā.

Melchiaz. Da

masus epi. 4

Leo. epi. 88

Conci. Vor-

mari. Florē.

& Trident.

2 Eusebius

Pōt. & mar.

qui vixit. an

no. 308. epi-

sto. 3.

3 Act. 8. c.

& 12. 4

Basil. de Spi

ritu sancto,

cap. 27.

4 Epist. 4.

5 De Eccl.

Hierar. c. 4.

6 In Epist. 2

ad Orien. E-

pisc.

8 Synod.

Lao. can. 48.

7 Lib. 1. E-

pisto. 12. Et

de vnctione

Chrismatis.

Minister Sacramēti huius solus est Episcopus,
¹ ut Apostolorum exemplum, forma, & traditio
retineatur. Quæ de re iam olim ita sancitum acce-
pimus: ² Manus impositionis Sacramētum magna
veneratione tenendum est, quod ab alijs perferri nō
potest, nisi à summis sacerdotibus: nec tempore
Apostolorum ab alijs, quàm ab ipsis ³ Apostolis le-
gitur & scitur esse peractum.

III.

Cur autem baptizati sacro Chrismate
inunguntur?

Quia per Spiritum sanctum sic nobis Apo-
stoli tradiderūt, sicuti ⁴ Clemēs & ⁵ Dio-
nysius, Petri Pauliq; Apostolorum discipuli pro-
bant. Tradiderunt autem illi quod à Domino ipso
ubiq; acceperant, de Chrismate conficiendo, ut
gravis est testis ⁶ Fabianus, idem & Christi Mar-
tyr, & pontifex Ecclesie.

Sacrosancta etiam ⁷ Synodi præceptum de hoc
tale extat: Oportet baptizatos post Baptismum sa-
cratissimum Chrisma percipere, & celestis Re-
gni participes fieri. Rationem Cyprianus ⁸ reddit
hanc, ut accepto Chrismate, id est, vnctione Chri-
stianus esse vnctus Dei, & habere in se Christi
gratiam

gratiam possit, teneatq; sanctitatem.

Atqui unguentum hoc visibile, quo Ecclesia baptizatos ungit, ut ¹ Augustinus docet, significat inuisibilis gratiæ donū, quo Spiritus sanctus Christi in primis, qui & à ² Chrismate nomē suū trahit, ac deinde Christianos oēs interna unctiōe imbuunt atque cōfirmat. Vnde pulchrè ³ Tertullianus, velut ad olei naturam alludens, ita de hoc Sacramento scripsit: Caro ungitur, ut anima consecretur: Caro signatur, ut & anima muniatur: Caro manuum impositione adumbratur, ut anima Spiritu illuminetur.

Vnde qui sacrum Chrisma rejiciunt, magnum illi imperitiæ suæ argumentum præbent, ut qui apertè antiquissimam & vetustissimam Apostolorum institutionem negent, ac perpetuum Ecclesiæ usum ac traditionem temerè danment.

Quis Sacramenti huius est usus & fructus?

IN Baptismo ⁴ regeneramur ad vitam: post Baptismum autem in hoc Sacramento confirmamur ad pugnam. In Baptismo abluimur, hoc verò post Baptismum roboramur, ut regeneratis custos & consolator, & tutor adsit Spiritus sanctus. Hæc summi & Pontificis, & Martyris Melchiadis est doctrina. Nec dissentit ab eo, quod

1 Lib. 15. de Trinit. ca. 25.

2 In sententijs Prosperii. 342. extracta. 33. in Ioann.

3 Lib. 8. carnis resurrectione.

Ioan. 3. b

4 Melchides ad Hispaniæ Epif.

Vixit anno 307.

DE SACRAMENTO

1 Epif. 4. ad Iuliu & Iulianu. Vixit Apostoloru tempore.

Clemens¹ testatur, se ab Apostolis ipsis accepisse: Cum regeneratus, inquit, quis fuerit per aquam, postmodum septiformis Spiritus gratia ab Episcopo confirmetur: quia aliter perfectus Christianus esse nequaquam poterit.

Dionys. de eccles. Hierar. c. 4. & 1. 2. 1. Pet. 2. a

Prodest igitur hoc Sacramentum mirifice ut qui fide mysterijs initiati sunt, sicut geniti² modo infantes & adhuc imbecilles, in Christo adolescant atque corroborentur.

Psal. 50. c. 3. Augu. in Psal. 141. Luc. 9. c. Matth. 10. d. 1. Pet. 2. d. Luc. 21. d. Matth. 5. g

Hos ceu Christianae militiae tyrones Episcopus admonet inunctione, ut aduersus tot hostes et quotidiana pericula Spiritu principali confirmantur. Consignat illis Cruce³ frontem, quae pudoris est sedes, ut constanter & intrepide nomen Domini confiteantur: impingit & alapam, ut Christianam militiam inuicta patientia exercendam & ornandam esse sibi perpetua memoria retineant.

1 Diony. Eccl. Hierar. cap. 3. Concil. Tri. sess. 13. ca. 3. 2 Orig. contra Celsum lib. 8. 3 Chrysof. hom. 60. ad pop. & 83. in Matthe

DE EUCHARISTIAE

SACRAMENTO.

I.

Quid significat nomen Eucharistiae? **S**ummum illud¹ et longe sacratissimum Sacramentum, quo nihil habet Ecclesia dignius, admirabilius, efficaci², salubriusque, hoc vno nomine designatur.

Et recte quidem Eucharistia, tanquam bona² gratia, seu gratiarum actio dicta est, quia praecipuum³ & maximu³ Dei donu, ipsumque omnis gratiae fontem

fontem & auctorem continet, summorumq; nos bonorum admonet, pro quibus acceptis gratiarū actionem, laudem & gloriam summam Deo summo debemus. Maius enim beneficium optare non potuissemus, quàm quod Christus Iesus Dominus noster de virgine natus, cruci affixus, & in gloriā assumptus, se nobis totū ita largiatur, ut etiā nunc corpus eius sanguinemq; verè sumamus, illiq; per hoc Diuinum Sacramentum prorsus ⁴ incorporeremur.

II.

Quæ in hoc Sacramento præcipuè continentur?

Tria continet Eucharistia, species visibiles, veritatem¹ corporis & sanguinis Dominici & spiritualis gratiæ virtutem.

Quod enim oculis nostris apparet, ¹ species sunt visibiles, panis videlicet ac vini. Quod autè sub speciebus ijsdem Fides nostra, ² non sensus aut ratio comprehendit, id verum Corpus ³ & Sanguis est Christi Saluatoris.

Cæterum quod participatione Sacramenti huius consequimur, ⁴ eximia quædã est Spiritus sancti gratia, fructus nimirum & effectus, ut ostendimus, salutaris Eucharistiæ.

III.

Quæ sunt præcipua de hoc Sacramento capita scitu necessaria?

4 Cyril. li. 10. in Ioã. c. 13. Et Hilarius de Trinit. lib. 8.

Cyril. Hiero. catech. 4. mysta.

5 Matt. 26. c. Luc. 22. b

Marc. 14. e

1 Amb. li.

4. de Sacramen. c. 4. &

lib. 6. cap. 1.

2 Damasc.

li. 4. c. 14.

3 Matt. 26. c

4 Au. Tract.

in Ioan. 16

EA quinque potissimum sese offerunt: Primum de veritate Eucharistiæ. Alterum de panis & vini transubstantiatione. Tertium de adoratione eius. Quartum de eiusdem oblatione & Sacrificio. Postremum de sumptione ipsius sub altera vel utraque specie. De his enim præcipuè haec quidem tempestate scire, magnum est operæ præcium.

Patrū testimonia existant apud Roffensem li. 4. a duers. Oecolam:

Item apud Tonstallum Gropperū & Garetium.

5 Ioan. 6. f & ibidē Cyrillus.

Cōcil. Ephe sin.

Lateranen. ca. 1.

Constantiē. sess. 8.

Tridēt. sess. 13.

1 Luc. 1. d.

2 Ps. 148. a.

3 Amb. li. 4. de Sacram. ca. 5.

Luc. 22. b.

4 Matt. 26. c. Iusti. Apol. 2. Ire. li. 4. c. 32 & 34.

IIII.

Quid igitur de veritate Eucharistiæ feutiendum?

ID planè, ut cum tota Ecclesia contra omnes Capharnaitas ⁵ certò credamus ⁶ sub speciebus panis & vini veram Iesu Christi carnem, ac verum eius sanguinem in Eucharistia exhiberi ministerio quidem Sacerdotis, virtute autem ac potentia Domini nostri Iesu Christi, apud quem impossibile non ¹ est omne verbum. ² Ipse dixit, & facta sunt; ipse mandauit, & creata sunt.

Dixit autem in cœna illa pridie quàm ³ pateretur, instructa, cum panem primum, ac deinde calicem suis manibus apprehendisset, cumq; de huius Sacramenti tum institutione, tum veritate certos omnes reddere vellet, dixit inquam planissimè. ⁴ Hoc est Corpus meum, quod pro vobis datur. Dixit: Hic est Sanguis meus, qui pro multis effundetur, De qua institutione dixit

xit & antea, ⁵ Caro mea verè est cibus, & San-
guis meus verè est potus. Dixit: Ego sum pa-
nis viuus qui de cælo descendi. Si quis man-
ducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et
panis quem ego dabo, caro mea est pro mun-
di vita.

Nec obscura sunt alia tum Euangelistarum
⁶ tum Apostoli Pauli testimonia, quæ nobis hæc fi-
dem euidenter adstruunt, ne quis dubitare possit,
Christum in Eucharistia totum secundum Diuinã
humanamque naturã existere, & nobiscum mane-
re vsque ad⁷ seculi consummationem.

Igitur eandẽ planè Christi carnẽ in tẽplis habe-
mus et sumimus, quæ olim in Palestina corã² cer-
nebatur, sed ea nec sensibus hìc patet, nec trãs-
mutationi & corruptioni est obnoxia: utpote in-
uisibilis, impassibilis, immortalis, summa & diui-
na resplendens gloria, quã solis fidei oculis licet
hoc tempore intueri: Beati autem in cælis clarè
perspiciunt incredibili cum voluptate.

Et sunt adhuc Sacramentarij (ò horrendam
sepeq; ³ damnatam impietatem) qui adoran-
dum hoc magis, quàm inuestigandum myste-
rium dum sensu suo assequi non possunt, etiam
negare audent, Euangelij verba quamuis lucu-
lenta mirè deprauantes. Quod nihil est aliud
sanè, quàm velut è mundo solẽ tollere, summoque
sponsi thesauro sponsam Ecclesiam spoliare, &

panem

⁵ Ioan. 6. f
Vide Hilar.
8. de Trinit.
⁶ Marc. 14. e
Luc. 22. b

1. Corinh. 10
d. 11. e

1 Matt. 28. d

2 Au. in. Pf.

33.

Prosper d p
mis. & præ-
dict. p. 2. c. 2.
pit. 25

Chrysl. hom.

2. in post. ad

Timoth.

Presbyt. A-

chaic in his.

S. Andreæ

3. 2. Syno. Ni

cæ. acto. 6.

tom. 3

Turon. sub

Victore. 2

Roman. sub

Nicolao. 2

Roma. sub

Gregor. 9.

Constantiè.

sess. 8. in ar-

ticul. 3. Ioan

VVicleff.

Tridèti. sess.

13. can. 1

panem vitæ fidelibus eripere: ne sit demum, unde exules illi in hoc mûdi deserto pascantur, atque sustententur.

1 Cœcil. La
teranēse. c. 1
Chrysl. 3. de
sacerdot.

2 Iustinia,
apo. 2

Chry. d. pro
dit. Iudæ. vi
de Bessario
nē hac d. re.

3 Euseb. E-
mise. hom. 5
de pasch.

Cypria. ser.
d. Cœna. Do
min.

Cyrl. Hier.
cathe. 4. My
stag.

Cyrl. Alex.
ad Caiosyr.
Amb. li. 5. de
sacer. ca. 4

Chrysl. i Mat
th. homil. 83
& de Ence-
nijs.

Dam. li. 14. c
14.

4 Concil.

Rom. sub. Greg. 7

Lateranē. c. 1.

Cōstan. sess. 8.

Trident. sess. 13

5 Amb. de ijs qui myst. init. c. 9. & 5. Et lib. 4. de sacramen. c. 4.

V.

Quid verò de Transubstantiatione?

HIC duo in primis animaduertēda, eaq; aper-
tè profitenda sunt: alterum, sacerdotem¹ qui
conficiat Eucharistiam, legitimè ordinatum esse
oportere: alterum, tantam inesse vim² verbis illis
arcanis & consecratorijs, quibus idem sacerdos
Christi vice panem & vinum in altari consecrat,
vt panis quidem in Corpus, vinum autem in san-
guinem Domini subitò³ trāsmutetur.

Verè stupēda, solaq; fide metiēda trāsmutatio,
quæ omnipotēte Christi virtute per ea ipsa ver-
ba operante fit: nec immeritò Transubstantiatio
tum à⁴ Synodis, tū à Patribus appellata est, quod
panis viniq; substantia in Corpus Sanguinemq;
CHRISTI certò conuertatur.

Si enim valuit tantum sermo Eliæ, vt ignem
de cælo deuocaret, non valebit Christi sermo (sic
enim colligit⁵ Ambrosius) vt species mutet elemē-
torum? De totius mundi operibus legisti, Ipse di-
xit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt.
Sermo ergo Christi, qui potuit ex nihilo facere
quod non erat, non potest ea quæ sunt, in id muta-

re

re, quod non erant? Non enim minus est nouas res dare, quàm mutare naturas. Atqui Christi sermone nihil apertius, dum ait, ⁶ Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus, vt nullus omninò relictus sit locus suspicandi post consecrationem panem & vinum in Eucharistia manere.

VI.

Est ne venerandum nobis, adorandumque hoc Sacramentum?

EST ¹ maxime, sic postulante à nobis officio Religionis, vt quem adesse in Eucharistia credimus, cultu quoque debito prosequamur creaturæ Creatorem, serui Dominæ atque Redemptorē Opt. Max.

De quo Scriptura ² ipsa pronunciat: Adorent eum omnes Angeli eius. Et rursus: ³ Adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes seruient ei. Tum alibi diuinus Propheta, cum hoc Sacramentum, eiusque magnitudinem contempletur, non sat habet dicere, ⁴ Edent pauperes & saturabuntur & laudabunt Dominum. Sed hoc etiam addit: Adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium. Item, Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ.

Laudantur sanè Magi simileque nonnulli apud Euangelistas, quod Christo adhuc in carne mortali honores diuinos exhibuerint, coram eo procidē

6 Matt. 26. ca.

Mar. 14. c. & ibidē Theo phil. atq; in 6. c. Ioan

Vide etiam Greg. Nyss. in orat. de transmutatione panis in corpus Christi.

1 Au. in Ps. 98. & Amb.

lib. 3. de Spī ritu san. c. 12

Matth. 4. b Apoc. 14. b

2 Psal. 94. b 96. c.

3 Psal. 71. b

4 Psal. 21. f

Ibidem Au. expos. prima

5 Matt. 2. b Ioan. 9. g

Matt. 14. d 5. c. & 28. d

Lucæ vltimo. g

1 Rom. 6. b
 Psal. 94. a
 2 Chryso.
 hom. 24. in.
 1. Cor. 8. 61.
 ad pop. Itē.
 li. 6. d Sacer.
 Naz. in Gor
 goniam.
 Gregor. 4.
 dial. c. 58.

tes, eumq; adorantes. Atqui nobis idem nunc est
 Christus in Eucharistia: non ¹ mortalis, sed immor
 talis, omni gloria & virtute prorsus admirabilis.
 Quam nos fidem religioso ² corporis animiq; cul
 tu iure testamur, dum Christianæ humilitatis &
 debitæ gratitudinis officium coram tremenda illa,
 semperq; reuerenda Dei Maiestate venerabundi
 ac supplices exhibemus.

VII.

Quid porrò de Altaris Sacrificio cre
 dendum est?

3 Dionys.
 eccl. hiera. c
 3. & ep. 8 Ig
 na. ad Smyr
 Iust. in dial.
 cum Trip. &
 apol. 2
 Au. epist. 23.
 & 20. cōtra
 Fau. c. 21
 4 Iacob. Ba
 fil. & Chry
 sost. in litur
 gijs.
 Au. 22. de ci
 uitat. c. 8
 Chry. 77 Ioā
 & 18. in Act
 Apost. Gre. 4. dial. c. 57 Beda 4. Angl. histor. c. 22 5 Clemēs
 ep. 3 Chryf. hom. 3. ad Philip.

ID proculdubiò institutam esse Eucharistiā non
 in eum usum tantum, ut à Christianis velut ali
 mentum salutare sumatur: vnde cibus, potus, vi
 uus ac vitæ panis dicitur: sed etiam ut tanquam
 summum & proprium noui Testamenti sacrifi
 cium ³ offeratur: ut hinc iam olim nomen acce
 perit hostiæ, sacrificij, victimæ, oblationis, ho
 locausti.

Offertur autem in iugem passionis Dominicæ
 memoriam & gratiarū actionē, atque ut creden
 tibus profit ad ⁴ huius & futuræ vitæ mala depel
 lenda bonaq; impetranda: neque solum viuus, sed
 etiam defunctis profit in remissionem peccatorū,
 sicut è scriptura Diuina & traditione ⁵ Apосто
 lica grauißimi Patres asseuerant.

Hoc

Hoc

Hoc est eximium illud & incōparabile sacri-
ficiū, quod Christus in extrema cœna sub panis
& vini specie¹ instituens, suis Apostolis, ut pri-
mis noui Testamenti sacerdotibus, horumq; suc-
cessoribus, ut offerret, his verbis mādauit.² Hoc
facite in meam cōmemorationem.

Hæc est oblatio, quæ per varias sacrificiorū na-
tura³ & legis tempore similitudines⁴ figuraba-
tur, utpote quæ bona omnia per illa tum significa-
ta, velut illorum omnium consummatio & perfe-
ctio complectitur.

Hoc illud est inge sacrificiū, quod nō nisi ad fi-
nem mundi⁵ abolendum, Daniel⁶ testatur.

Ad hoc spectat Sacerdotium¹ secundum ordi-
nē² Melchisedech, quod etiam Dauid in Christo
futurum & permansurum prædicat.

Hæc oblatio munda, quam nulla vel indignitas,
vel malitia offerentium inquinare possit: quæ Iu-
daicæ legis³ Sacrificijs quā plurimis unice⁴ suc-
cedens, apud Gentes in omni loco, id est, toto
orbe terrarum ad celebrandum Dei & Redempto-
ris nostri nomen offertur atque sacrificatur, ut
apud Malachiam legimus.

Hæc

Euseb. 5. de demonstrat. ca. 3 Hieron. ad Marcellam, & ad Eua-
grium to. 3 Aug. in Psalm. 33. con. 2 Epiphan. hæres. 55. D. 2. li.
4. c. 14 3 Num. 24. b 4 Au. 17. de ciuitat. c. 20 5 Malac. 1. c.
Vide Martial. ad Burdeg. capitul. 3. Iustian. in dial. cum Triph.
Iren. li. 4. c. 32. 33. & 34.

1 Iren. li. 4. c. 32
Euseb. li. 1. c. 10. demonstr. euang.
Cyp. li. 2. ep. 3.
Au. 10. de ci. ui. cap. 20
2 Luc. 22
3 Gene. 4. & 14. d. E-xod. 12
4 Au. li. 10. de ciuit. ca. 20. & li. 6. cōtra. Fau. c. 5.
5 Hypol. d. consum. mū di.
Chry. 49. o- peris imper fe.
6 Dan. 12. d
1 Pl. 109. b
Heb. 7. a
Gen. 14. d
2 Cyp. li. 2. epi. 3.

Chrysoft. in Psal. 49. Au. 19. de ciuit. c. 23. & l. 18. c. 35. 1 Can. 3. & 9 Apostol. Hæc est missæ oblatio, Sacrificium, Liturgia, cui testimonium omni exceptione maius præbent Canones & Traditiones¹ Apostolorum: sanctæ Synodi, magnus consensus & usus perpetuus totius Ecclesiæ Græcæ² & Latine, Orientalis & Occidentalis.

2 Nicæn. 1. c. 14. Laod. c. 19. & 58. Ephe. i epist. ad Nestor. & cæ. Trideti. sess. 22. Quod Missæ⁴ Sacrificium, si rem omnem æquè perpendimus, est reuera Dominicæ passionis & illius cruenti Sacrificij, quod in cruce pro nobis est oblatum, sancta quedam & unica representatio, atque simul incruenta & efficax oblatio.

Ex qua fit primum, ut memoria, fides, & gratitudo nostra in Redemptorem ipsum viuida quotidie excitetur confirmeturque secundum illud, Hoc facite in mei cõmemorationem. Quorum verborum Ecclesia tam sedula interpretes fuit, ut omnem incruenti huius Sacrificij externum ornatum⁶, vestes sacras, vasa, ritus, actionesque omnes ita instituerit, ut ob oculos circumstantium nihil aliud, quàm commemoratio illa sancta obuersetur, tantique sacrificij maiestas magis commendetur, ac mentes fidelium his tum signis, tum adminiculis exterioribus ad meditationem rerum diuinarum, quæ in hoc sacrificio latent, facilius sustollatur.

3 Vide liturgiam Iacob. Bassi. Chryso Am. Grego. & c. 4 Missæ nomẽ Clemens habet epist. 3. Alex. 1. epist. 1. Telesph. Damasus, Sixtus. 1. Soter. epist. 2.

Fabian. epi. 3. Amb. epi. 19. & 33 Aug. ser. 237. de temp. § Luca. 22. b 1. Corin. 11. c 6 De cæremonijs Missæ Diony. de eccles. hier. c. 3. Isidorus. Remig. Tuitien. Concil. Trident. Hier. ad Theophil. ante libros eius Paschales.

tur & veluti manu ducantur.

Hinc fit etiam, ut oblationis Christi in cruce factæ & redemptionis fructus nobis, atque credentibus itidem omnibus tam ¹ defunctis, quam viuis applicetur.

Quare Cyprianus ² hoc Sacramentum ad sanandis infirmitates & purgandas iniquitates tum medicamentum, tum holocaustum esse testatur. Martialis ³ verò Apostoli Petri discipulus, ita scribit: Quod Iudæi per inuidiam immolauerunt, putantes se nomen eius à terra abolere, id causa salutis nostræ in ara sanctificata proponimus, scientes hoc solo remedio nobis vitam præstandam & mortem effugiendam. Omittimus interim eiusdem fidei ac sententiæ testes Patres alios, ut institutum nobis breuitas retineatur.

Ex quibus liquidò constat, Christum dici & esse nobis Sacrificium duplici modo, cruento videlicet ac ⁴ incruento. Nam in cruce cruentum ille Sacrificium pro nobis obtulit ⁵ sese, ut typo Paschalis agni, qui apud Iudæos immolabatur, verus ipse agnus sine macula, id est, figuræ veritas responderet. In cœna verò ⁶ sicut & in altari, modo cultuque incruento, quemadmodum & Cyrilus ⁷ vocat, idem offerri voluit ut oblatio Melchi

G

sedech

cap. 21. ⁵ Ephes. 5. a Heb. 10. c Exod. 12. a. b ⁶ Euseb. lib. 1. demon. euan. ca. 10. Naz. orat. 2. in Iulian. & ad Episcopos. Itē ad Constantino. sacerdot. ⁷ Epist. 10. ad Nestorium, & ad Euo-

1 Cyp. lib. 1. epi. 9. Chry. 69. ad pop. Damasc. orat. de defunctis.

Au. de cura. cap. 1. & ser. 34. de verb. Apost.

Item. lib. 9. confes. c. 11. 12. & 13.

Epiph. cōtra Aërium hæresi. 75.

² Serm. de Cœna Dñi.

³ Ad Burdegalenf. ca. 3. Vide Hier. in cap. 1. ad Titum.

Ambr. 1. offic. ca. 48. & in Psal. 38.

⁴ Concil. Ephes. 1. epi. ad Nestor. Aug. contr. Faust. li. 20.

⁶ Euseb. lib. 1. ad Episcopos. Itē ad Nestorium, & ad Euo-

3 Gen. 14. d sedech 8, qui panem vinumq; obtulit, consum-
 Heb. 7. 2 mationem suam acciperet maneretq; verus Sacer-
 Hiero. in ca dos secundum ordinem Melchisedech, ac eius sa-
 pi. 26. Matt. cerdotium esset in æternum, nullo vnquam alio
 succedente.

1 Heb. 9. g Illic semel¹ et vno dütaxat in loco Iudææ per-
 10. c. egit sacrificium, de quo Paulus Hebræis scribens
 2 Chry. ho differit: hic² verò sæpius & omni in loco, nempe
 mil. 17. in e per omnē passim Ecclesiam sacrificatur, vt Malac-
 pis. ad Heb. chias³ Propheta cōfirmat. Illic in montē offertur,
 Aug. epi. 23 hic in mortis illius iugē viuāq; recordationē, et sa-
 Teophylac. in ca. 5. 7 & lutiferā eius, quæ inde velut à capite ad mēbra di-
 10. ad Heb. manat participationē, vt nimirum illius in cruce
 Itē Oec. & oblatis sacrificij fructus ac efficiētia hoc Missæ sa-
 Photius. crificio quotidie nobis exhibeatur atque applice-
 3 Malac. 1. c tur.

VIII.

Estne sub altera tantum, panis scilicet, an ve-
 rò sub vtraque panis ac vini specie, sumen-
 da Eucharistia?

Concil. To- **D**E Sacerdotibus quidem seu sacrificantibus
 let. 12. can. 5 constat ambas Sacramenti species illis esse
 sumendas, sine quibus neque ritè cōsecrare, neque
 offerre possunt vnquam Eucharistiam. Cuius rei
 causam ex sacrificio ipso pendētem reddere, hic
 iam necesse non est.

De alijs verò fidelibus non sacrificātibus illud
 fatendum est, nullo eos Diuino præcepto ad Eu-
 charistie Sacramētum sub specie vtraque sumen-
 dum

dū adstringi, sed ad salutē illis esse satis, alterius
speciei cōmunionē. Igitur si veteris Ecclesiæ statū
repetimus, nūc vnā tantū, nunc vtrāq; speciem
fidelibus dispēsātā fuisse cōperiemus. Si vero scri
pturā sacrā cōsulimus², sic illa de hoc Sacramen
to differit, vt modō panis & calicis, modō solius
quidem panis soleat meminisse. Vbi enim legimus,
³ Nisi māducaueritis carnem filij hominis &
biberitis eius sanguinem, non habebitis vitā
in vobis: Legimus etiam: Si quis māducauerit
ex hoc pane, viuet in æternum. Et qui dixit:
Qui manducat meā carnem, & bibit meum
sanguinem, habet vitam æternā: dixit etiam:
Panis quem ego dabo, caro mea est pro mū
di vita. Et rursus idē qui affirmavit: Qui man
ducat meā carnem, & bibit meū sanguinem,
in me manet, & ego in illo: affirmavit & illud:
Qui manducat hunc panem, viuet in æter
num: vt omittamus quæ⁴ Lucas de fractione so
lum panis adducit.

Neque Christi nobis hic deest exēplum, qui pri
mū in extrema illa cœna⁵ sub vtraque specie hoc
instituit, Ac Apostolis tradidit sacramentū. Dein
de vero in Emaus cū duobus discipulis agens sub
vna solum specie¹ porrexit illis Eucharistiam, ac
postea statim illinc sese subduxit, sicut Euāgelicū
hunc locum Patres interpretantur.

Proinde damnandi non sunt siue qui nunc uni

1 Tertullias
li. 2. ad vxor
Cypria. ser.
si de lapsis
Orig. hom.
13. in Exod.
Basil. ad Cæ
sa. pa. Hiero
ny. apol. pro
lib. cont. Io
uina.

2 1. Cor. 10
d. & 11. e
Act. 2. g. 10.
b

3 Ioan. 6. f
Ibidem.
Ibidem.

4 Acto. 2. g

5 Mat. 26: 2

1 Luc. 24. e
& ibid. The
ophy. & Be
da Chrysof.
in Matt. ope
ris imperfe.
homi. 17. &
Au. lib. 3. de
consensu e
uang. c. 25.

2 Euseb. fi.
6. eccles. hi-
sto. ca. 34.

Aug. homi.
26. ex homi

lijs. 50. &
serm. 252. de
temp.

Amb. in Sa-
tyrum.

Paulinus in
vita S. Am-
brofij.

Amphiloch
in vita Basi-
lij.

Beda Angl.
histo. lib. 4.
ca. 14. & 24.

Theodoret.
1 Philotheo
de Basso ar-
chipref.

3 1. Tim. 3.
d

Cyp. de sim-
pli. praelat.

4 Mat. 26. c
Mar. 14. c
Lucæ. 22. b

5 Acto. 26. f
1. Petr. 5. 2
Lucæ. 10. c
Ephes. 4. c

1 1. Cor. 11. g
3 Ad Ianuar. epist. 118. cap. 6.

ca contenti specie ab usu calicis abstinent, & mul-
tis ab hinc seculis² abstinuisse leguntur, siue qui
olim cum ita probaret Ecclesia, utranq; speciem
in usu publico habuere.

Verum magister rerum usus paulatim docuit,
maiore cum populi commoditate, ac minore peri-
culo, multisq; de causis frugiferè fieri, ut omisso
calicis usu, alterius tantum speciei communio reti-
neatur: Atq; ita faciendum iamdiu decreuit Eccle-
sia non discédens illa quidem à Sponsi sui institu-
to præceptoue (columna enim³ & firmamentum
veritatis est, & mysteriorum Dei fida dispensa-
trix) sed potestatem à Sponso acceptam in dispens-
sands mysterijs ad ædificationem communemq; fi-
delium utilitatem conuertès, prout temporum ho-
minumq; conditio quæ nonnulla etiam in sacris
inmutari cogit, postulare videtur.

Nam & Euangelij nobis verba⁴ declarant,
Christum in coena cum illis egisse, quibus potesta-
tem fecit non sumendæ modò, sed etiã consecran-
dæ offerendæq; Eucharistiæ, imò⁵ & ordinandæ
& administrandæ totius Ecclesiæ. Horum iudicio,
prudentiæ & authoritati reliquit, cum de alijs ple-
risq; ad rem Christianam spectantibus, tum de mo-
do ordinemq; dispensandæ fidelibus Eucharistiæ,
ius in posterum constituendi, atque pro ratione
temporum ritè disponendi.

Id probat etiam ex Paulo¹ Augustinus², &
multis

multis Apostolorū institutis euinci facile potest.

*Nec est cur Laicis iniuria irrogari vlla pute-
tur, si ut in plerisq; itidem³ alijs, hac in parte non
æquantur sacerdotibus. Nam in confesso est, Chri-
stum non esse dissectum in partes duas secundum
duo Sacramenti huius signa: sed tam sub vna, quā
sub utraq; specie, immò sub vnius etiam hostiæ
consecratæ⁴ particula, Christum totum exhiberi
atque sumi, videlicet secundum carnem, animam
sanguinem, diuinitatem. Vbi autem Christus totus
ac integer sumitur, illic deesse non potest integer
quoque fructus & efficax gratia tanti Sacramen-
ti. Quapropter nulla hic laici utilitate fraudan-
tur, siue rem ipsam in Sacramento contentā, Chri-
stum scilicet Deum & hominem spectes, siue fru-
ctum & gratiam: quæ Euchariſtiam sumentibus
ad animarum salutem donatur, quæras: sed tantū
tum hi sub altera accipiunt, quātum sub vtraque
si liceret, specie essent percepturi.*

*Qua de re ambigēdi¹, vel disceptādi amplius
nullus iam relictus est locus, posteaquam Spiritus
sanctus, qui iuxta promissionem Christi docet, ac
regit Ecclesiam, certam nobis & explicatam sen-
tentiā edidit, editamq; semel, ac iterum sacrosan-
ctæ² Synodi nō violanda auctoritate cōfirmavit.
Vnde perspicuè colligi potest hanc sub altera spe-
cie communicādi consuetudinem præcepto diuino
haud aduersari, Ecclesiæ legitima auctoritate*

3 Matt. 18. c
Ioan. 20. f
1. Tim. 3. 2. b
c. & 4. d
Tit. 1. b.

4 Cyril. in
epist. ad Ca-
lolyrium.
Concil. Flo!
Euseb Emi
sen. homi. 5.
de pasch.
Triden. sess.
13. cap. 3. Et
de Conf. di-
stin. 2. c. qui
manducat,
& c. Singul.
1 Au. ad Ia-
nuar. epist.
118. c 5.

Ioan. 14. d &
16. c

Lucæ. 22. c
2 Synod.
Constāt. ses.
13

Basilien. ses-
sio. 30.
Tridet. ses-
sio. 21.

fulciri, temporis longaeuitate magnoq; populorū
fidelium consensu comprobari, ratione ac utilita
te certa commendari: ac demum pro lege, quam
solanutare possit Ecclesia, certò habendam esse.
Sed nec aduersarij, quantumuis hic obstrepant,
eiusmodi in communicando ritus initium ullum
possunt demonstrare.

Ut mirum sit adhuc reperiri, qui priuata pie-
tatis specie ducti, aliter sibi persuadeant, & hac
in parte cum nouis Ecclesie contemptoribus³ ad-
uersus venerandam totius Ecclesie⁴ auctoritatē
conspirent. His verendum est sanè, ne dum exter-
na Sacramenti signa tantoperè urgent, & con-
tentioni seruiunt, Sacramenti fructum internum,
ad eòq; Christum totum amittant, vt ab omni usu
Sacramenti præstet eos penitus abstinere. Quan-
doquidem neque¹ Fides, neque Sacramenta ullis,
nisi persistentibus in Ecclesie unitate, sunt salu-
taria. Vt hinc Augustinus² dixerit: Omnia Sacra-
menta Christi non ad salutem, sed ad iudicium ha-
bentur sine charitate unitas. Ac iterum prodest
bonni vel sana fides, vel sanum fortasse fidei Sa-
cramentum, vbi lethali vulnere, schismatis per-
empta est sanitas charitatis? Nec dubium sanè,
quin grauer in Christum ipsum peccet, qui hoc
unitatis sanctissimo⁴ symbolo ad schismatica di-
uisionis symbolum audent abuti.

Quem

3. I. Tim. 3. d

Matth. 18. c

4. Au. con.

Gresc. lib. 1.

cap. 33.

1. Augu. de

unit. eccles.

cap. 4.

2. Libr. 3. co

tra lit. Petil.

cap. 40.

3. Et de ba

ptis. contra

Donat. li. 1.

cap. 8.

4. Au. 21. de

trinit. c. 25.

IX.

Quem fructum exhibet ritè sumpta
Eucharistia?

Purimum sanè maximumq; præbet. Hoc enim sacrum est conuiuium, in quo Christus sumitur, recolitur memoria passionis eius, mens impletur gratia & futuræ gloriæ nobis pignus datur: ut præclare horum fructuum sensu experientiaq; excitata decantat Ecclesia.

Hic est ⁶ panis, qui de cælo descendit, & dat vitam mundo, nostrosq; animos in vita spiritali sustentat atque confirmat.

Hæc sacra synaxis siue communio, 7 quæ fideles tanquam eiusdem corporis membra inter se iungi, ac sanctorum piorumq; omnium meritis associari significat atque præstat: tum quod augustius est, eosdem capiti suo Christo¹ arctissime vnit, ut in eo illi² maneant, & ipse in illis, atque ita vitam æternam consequantur.

Hoc est viaticum³ nostræ peregrinationis, quod in huius vitæ deserto militiaq; versantibus & hinc ad cælestem Hierusalém contendentibus, veluti Manna⁴ Patribus datum, affert consolationem, delectationem, virtutem & gratiam longè efficacissimam.

Duo Sacramentum illud (ut egregie docet ⁵ Bernardus) operatur in nobis, ut videlicet & sensum minuatur in minimis, & in grauioribus pecca-

5 Ambr. in Psal. 118 sero 15. vers. 4.

6 Ioann. 6. e. f. & ibidè Theophyl. ac Cyrill.

7 1. Cor. 10 d

1 Hilar. li. 8 de Trinit. Leo ferm. 14 de pass. Dñi Cyrill. 11. in Ioan. 26.

2 Ioan. 6. f
3 1. Nicæn. concil. can. 12. Chryf. 6. de sacerdot.

4 Exod. 16. c. d

Deut. 8. a
Sap. 16.
Ioann. 6. f
5 Serm. de

tis tollat omnino consensum. Si quis vestrum non tam sæpe modo, non tam acerbos sentit iracundie motus, inuidie, luxurie, aut cæterorum huiusmodi, gratias agat corpori & sanguini Dñi, quoniã virtus sacramenti operatur in eo, & gaudeat quòd pessimum vlcus accedat ad sanitatem. Et idem alibi: Hoc corpus Christi agris medicina, peregrinãtibus via: quod debiles cõfortat, valentes delectat, læguore sanat: Per hoc homo mansuetior efficitur ad correptionem, patientior ad laborem, ardentior ad amorem, sagacior ad cautelam, ad obedientiam promptior, ad gratiarum actionẽ deuotior. Festinate igitur (inquit beatus ille¹ Ignatius) frequẽter² accedere ad Eucharistiã & gloriam Dei. Quando enim assidue hoc ipsum agitur, expelluntur potestates Sathane, qui actus suos conuertit in sagittas ignitas ad peccatum. Medicamentum est panis ille immortalitatis, antidotum nõ moriendi, sed viuendi per Iesum Christum in Deo.

X.

Quenam ad Eucharistiam dignè sumendam eiusque fructus consequendos requiruntur?

¹ Corin. 11. f. **E**Xpedita est Apostoli responsio: Probet se ipsum homo, & sic de pane illo edat: quẽ admodum & Augustinus³ dixit, In Christi corpore vita nostra consistit: mutet ergo vitam qui vult accipere vitam.

Hac

Hæc autē probatio sui, & vitæ mutatio in qua tuor potissimum rebus versatur, videlicet, ut adsit fides, pœnitentia, mentis attentio, & Christiani hominis habitus decens.

Fides, hoc postulat, ne ⁴ de his quæ diximus, alijsq; similibus ad hoc mysterium pertinentibus quicquã dubites. Id fiet, si simpliciter quidem in fide atque sententia Ecclesiæ, ¹ ut est sanè necessarium, per omnia acquiescas.

Penitentia, ² de qua nos plura dicemus, peccatorũ detestationẽ & explicatam corã Sacerdote cõfessionem impetratamq; absolutionem exigit.

Animus deinde præsens accedat opus est, qui se se per meditationes & preces ³ pijs ad hoc tantum Sacramentum seriõ conuertat.

Postremò decens habitus & cõpositio postulat ad sacram synaxim neminem, nisi ⁴ castum, ⁵ ieiunum, modestum, humilem, supplicẽ, ⁶ minimeq; sordidum accedere oportere.

Qui verò sacram Eucharistiã indignè sumũt, non vitam sed iudicium sibi sumunt, & ¹ rei sunt Corporis & sanguinis Domini, Apostolo teste: cũ Iuda igitur & Iudæis sanguinarijs Christi hostibus grauissimè condemnandi.

4 Basil. q. 122. cõpẽd. explicata.

1 1. Tim. 3. d

2 Basil. li. 1. de baptif. c. 3. & li. 2. q. 3. Con. Tridẽt. scf. 13. c. 7

3 Am. in oratione ante missam.

4 Au. ser. 2. d̄ aduẽtu. et 252. de tempor.

5 Au. ad Iana. epif. 118 ca. 6

6 Orig. homil. 6. in diuers.

1 1. Cor. x. g

DE POENITENTIAE

SACRAMENTO,

I.

Quid est poenitentiae Sacramentum?

EST in quo Sacerdotalis absolutio à peccatis, quæ detestatus riteq; confessus quis fuerit, impenditur.

Ioan. 20. f

Quam absoluendi potestatem ut in Ecclesia certam haberemus, Diuina promissio Sacerdotibus facta hæc fuit: Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Tum alio in loco: Amen dico vobis, inquit, Dominus, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo.

Matt. 18. e

Ex quibus liquidò cernitur, præstantem & cõsolationis plenam Sacramenti huius efficaciam esse, ut quo remittantur quæcunque peccata foedisimè perpetrata, & soluantur indiscriminatim, qui coram Deo reas habent conscientias: idq; Sacerdotum ministerio ex diuina Christi institutione. Quare Sacerdotum potestas & auctoritas nunc longè quàm olim, est excellentior plurisq; facienda, ut quibus non corporis lepram, verum animæ sordes non dico purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est, Chrysostomo teste. Et

Chrys. li. 1.
de Sacer.

Augu

Augustinus: ² Quid facit Ecclesia, inquit, cui dicitur est, quæ solueritis, soluta erunt nisi quod ait Dominus ad discipulos ³ Soluite illud, & finite abire.

II.

Cur opus est Pœnitentiæ sacramento?

VT homo post Baptismum relapsus & inimicus Dei factus, per hoc Sacramentum remissione peccatorum accepta, Deo reconcilietur & ex mortuo uiuus, ex impioq; iustus efficiatur.

Vnde Patres ¹ pœnitentiam non temerè secundam post naufragium Tabulam vocant, qua scilicet ex vortice mortalis peccati, tanquam è naufragio subuehi, & in gratiam amicitiamq; Dei transferrī vnusquisque possit, quātumlibet multis malignisq; criminibus prægrauatus.

III.

Quando hoc Sacramentum ritè accipitur, & efficaciter operatur?

CVM is qui remissionem peccatorum imploret, tres illas partes seu actiones adhibet, Contritionem, Confessionem & Satisfactionem, quæ totam hominis ad Deum conuersionem, pœnitentis officium & renouationem complectuntur. De quibus ita Chrysostomus: ² Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ferre: in corde eius contritio, in ore confessio, in opere tota humilitas. Hanc esse frugiferam pœnitentiam Chrysostomus asserit, ut quibus modis Deum offendi-

² Aug. de verbis Domini. ser. 8

Vide etiam ser. 44. & in Ioan tract.

49. item homi. 27. ex. 50.

³ Ioan. 11. f. Amb. lib. de pœnit. 1. & 2.

¹ Tertu. de pœnit. Pacianus epist. 1. & 2. ad Sempr.

Hier. in c. 3. Esaiæ. & ad Demetrian.

de ser. virg. Ezech. 18. g.

& 33 c. Concil. Florent & Trident. sess. 14

² Homil. de pœnitentia.

offendimus, offendimus autem corde, ore ac opere, usque de recõciliemur Deo, corde quidẽ per Contritionẽ, ore per cõfessionẽ, ac opere p̄ satisfactionẽ.

1 Psal. 50. d Ad contritionem pertinet illud, ¹ Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritũ & humiliatum Deus non despicias.

2 Act. 19. d Confessionem his verbis Lucas indicat, ² Multi credentium veniebant confitentes & annunciantes actus suos: Et ³ Iacobus Apostolus docet: Confitemini alterutrum peccata vestra.

4 Mat. 3. b Ad Satisfactionem porrò spectant, digni ⁴ pœnitentiæ fructus, quos Iohannes Baptista postulat, inter quos & Eleemosynæ. De his autem Daniel Propheta: ⁵ Peccata tua, inquit, Eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum.

6 Ambr. ad Grande scelus grandem habet necessariam satisfactionem, ait Ambrosius. ⁶

virg. lapsum cap. 8 Atque eò referendum etiam, quod Paulus ait de Corinthijs deplorandis, quando quidem super ¹ immunditia, fornicatione & impudicitia quam gesserant, pœnitentiam necdum egissent.

2. Cor. 12. g

IIII.

Quid est contritio?

EST animi dolor, & quæ de peccatis propter Deum offensum concipitur detestatio, cum proposito vitæ in melius cõmutandæ coniuncta.

Hæc

Hæc contritio paratur, si quis peccatorum suorum sceditatem magnitudinem ac multitudinem sedulo intueatur: si de summa bonitate offensa, de Dei gratia, cæterisq; donis amissis sollicitè cogitet si mortis incertæ ineluctabilem¹ necessitatem, futuri iudicij horrendam seueritatem, ac paratas etiã peccatoribus pœnas sempiternas expendat atque pertimescat.

Huc pertinet illud Ezechie, ² Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ? Et illud Davidis ³ A iudicijs tuis timui. Et quod idem gemens orat, Afflictus sum & humiliatus sum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei. Nec multò post, Iniquitatè meã annuntiabo, & cogitabo pro peccato meo.

Quin & manifesta Dei vox est ad peccatorẽ: ⁴ Charitatem tuam primam reliquisti: memor esto itaque vnde excideris, & age pœnitentiam. Sed & Christus in euangelio, ⁵ Time te eum, inquit, qui postquam occiderit, habet potestatè mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timete. Iam verò contritionis hic dolor ita demum ad remissionem peccatorum nos præparat, si cum fiducia diuinæ misericordiæ votoque præstandi ea, quæ ad pœnitentiæ Sacramentum spectant, coniungatur.

V.

Est ne Confessio necessaria?

Est

Au. hom. 50.
ex. 50. c. 15
Chry. in Ps.
50. & de cõ-
pun. cor. li. 2
Basil in Psa.
33.

1 Heb. 9. g
Sophon. 1. d
Matt. 25 d
Marc. 9. f
2 Esai. 38. e
3 Psal. 118
Psal. 37. b

Ibidem. d
4 Apoc. 2. b
5 Luc. 12. a
Matt. 10. d

2 Chryso.
hom. 42. in
Matth.

3 Pſal. 31. b

4 Orig. in

Pſ. 37. hom. 1

Chryſ. li. 3. d

sacerdot.

Cyri. li. 2. in

Leuiticum.

5 Act. 19. d

6 Cōcil. La

tera. can. 21.

Florent. &

Tridēt. ſeſſ.

24.

1 Clemens

epiſto. 1. ad

Iacob.

Dionyſ. epi

ſto. 6. ad De

moph.

Tertul. de

pœni.

Orig. in Pſal

mū. 37. ho-

mil. 2.

Cypr. de la-

pſis.

Pacianus in

paraneſi ad

Pœnitentes

Cyri. 2. in

Leuiti Hie-

rony. in capitul. 10. Eccleſiaſticis, Chryſoſtomus homil. 20. in

EST utique, non ſolum autem, ut quidam fal-
ſo autumāt, interior illa, quæ coram Deo² quo
tidie faciendæ eſt Dauidis exemplo, qui ait,³ Dixi
confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam
Domino: Verum etiam hæc exterior, quæ apud
4 Sacerdotem de criminibus peragitur omnibus,
quæ poſt examinatam ſedulò conſcientiam in men-
tem homini veniunt.

Ita de hominibus Eccleſiæ primitiæ ſcriptum
eſt:⁵ Multi credentium veniebant confiten-
tes & annunciantes actus ſuos.

Quam conſitēdi rationem eſſe neceſſariam nõ
Eccleſiæ⁶ modò ſacra iura, & patrum¹ veneran-
da ſcripta confirmant, ſed etiam Chriſti diuina
verba concludunt declarantq;, cùm ait:² Quorū
remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quo-
rum retinueritis, retenta ſunt. At qui remitte-
re, vel retinere peccata (cùm iudicis hæc ſunt of-
ſicia) nullus rectè poteſt Sacerdos niſi peccantis
cauſam, de qua iudicandum eſt, probè antea cogni-
tam habuerit atque perſpectam. Quæ cauſa co-
gnitio prius haberi non poteſt, quam is, qui expen-
dendum ſe Sacerdoti, ut iudici ac medico ſuo, ab-
ſoluendumq; tradit, ſpontanea confeſſione vulne-
ra ſua ſigillatim detegat, atque ita aperiat, ut Sa-
cerdos ubi peccata ſoluenda & ubi liganda ſint
explicatè cognoſcere queat.

Quo-

Gene. 8, Ioan. 20, c

Quomodo Patres de Confessione scribunt?

HI certè non modò confitendi utilitatem & usum, qui semper in Ecclesia fuit, sed ius etiã atque necessitatem nobis magno consensu commendãt comprobantq;.

Vt verò è plurimis paucos, & probatissimos illos testes producamus, sic habet in primis magnus ille Basilius: ¹ Necessarium videtur his quibus dispensatio Mysteriorum Dei commissa est, confitèda esse peccata. Sic enim & hi qui antiquitus pœnitebant, inveniuntur apud Sanctos confessi esse peccata sua.

Tum Cyprianus, ² Confiteantur, inquit, singuli, quæso vos fratres, delictum suum, dum adhuc qui delinquit, in seculo est, dum admitti eius confessio potest, dum satisfactio cuiusque, & remissio facta per Sacerdotes apud Dominũ grata est. Accedit his Augustini sententia, qui docet in hũc modum: Agite pœnitentiã qualis agitur in Ecclesia, ut oret pro vobis Ecclesia. Nemo sibi dicat, Occultè ago, apud Deum ago: nouit Deus qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergo sine causa dictum est: Quæ solueritis in terra, soluta erunt in cælo? Ergo sine causa sunt clauæ datæ Ecclesiæ Dei? Frustramus Euangelium Dei, frustramus verba Christi? Promittimus vobis

¹ Quæst. 288
cõpend. explic. vide eũdem. quæst. 299. & 110. comp. expl. & in libro d̄ virginitate, ante finem.
² Ser. 5. de laps. Vide eũdem libr. 3. epist. 14

Homil. 49.
& 50

Ioan. 20

Li. 2. de vi- vobis quod ille negat? Nonne vos decipimus? Tum
 sit. infirmo. alibi, Sunt, inquit, qui sufficere sibi ad salutem au-
 6.4 tumant, si soli Deo, cui nihil occultum est, quem
 nullius latet conscientia, sua confiteantur crimi-
 na. Nolunt enim aut erubescunt siue dedignantur
 se ostendere Sacerdotibus, quos tamen inter leprā
 & lepram discernere per Legislatorem cōstituit
 Dominus. Sed nolo, ut ipsa decipiari opinioe, qua
 tenus confundaris confiteri coram Domini Vica-
 rio, vel tabescēs præ rubore, vel cernicosus præ
 indignatione. Nam ipsius similiter subeundū est iu-
 diciū, quem Dominus sibi non dedignatur Vi-
 carium.

1 Epist. 91. Nec minus est evidens, quod Leo ille Magnus
 ad Theodo scriptum reliquit: ¹ Multiplex misericordia Dei
 ita lassibus subuenit humanis, ut non solum per Ba-
 ptismi gratiam, sed etiam per Pœnitentiæ medici-
 nam spes vitæ reparetur æternæ, ut qui regenera-
 tionis donum violassent, proprio se iudicio con-
 demnantes, ad remissionem criminum peruenirēt:
 sic Diuinæ bonitatis præsidij ordinatis, ut indul-
 gentia Dei, nisi supplicationibus Sacerdotum, ne-
 queat obtineri. Mediator enim Dei & hominum
 1. Tim. 2. b homo Christus Iesus, hanc præpositis Ecclesiæ tra-
 didit potestatem, ut & confitentibus satisfactio-
 nem pœnitentiæ darent, & eadem salubri satisfa-
 ctione purgatos, ad cōmunionem Sacramentorum
 per ianuam reconciliationis admitterent.

VII.

Quid porro de satisfactione sentien-
dum est?

ID videlicet, quod alia Christi Redemptoris
propria, alia fidelium pœnitentium communis
sit Satisfactio. Illa semel² in corpore Christi cru-
cifixi, dum agnus ille mundi peccata tulit peracta
est, ut qui natura sunt³ iræ filij, Deo reconcilien-
tur: Hæc verò, quæ ad pœnitentes pertinet, à Chri-
sti membris in Ecclesia quotidie peragitur, cum
pœnitentes post Confessionem ea quæ Sacerdos
absoluens iniunxit, perficimus: aut cum ultro qui-
dem dignos pœnitentiæ fructus edimus, quibus an-
te actæ vitæ errata siue commissa aliqua saltem ex
parte compensamus.

Hæc vindicatoria simul & emendatoria quæ=
dã est satisfactio, & Redemptoris Christi benefi-
cium atque Satisfactionem adeò non obscurat, ut
magis etiam commēdet illustretq;: Illa enim præ-
eunte, ac præcipuè¹ cooperante, iuxta diuinã scri-
pturam iudicium² facimus, & iustitiam, delicta
nostra contra nos ipsos vindicantes, & residuas
in nobis peccatorum reliquias diluētēs, Deiq; gra-
tiam nobis pleniorē concilians atque prome-
rentēs: denique hac ratione testantes, nos Christi
cruce[m] libenter amplecti, ³ abnegare nos ipsos,
mortificare carnem, veteris nos hominis odio com-
motos ad perfectiora conniti, dum aduersus deprava

Grego. in. 6.
91. Reg.
2 Heb. 9. g.
Ephes. 5. a. f.
1. Ioan. 2. a
Ioan. 1. d
3 Ephes. 2. a
1. Cor. 15. d
2. Cor. 5. d
Cypr. lib. 3.
epist 8. & 4.
Terull. de
pœnitentia.

i Chrysol.
homi. 80. ad
POP.
2 Esai. 56. a
Ezech. 18. g
Hier. 22. a
2. Cor. 7. c
Psaln. 50. a
& Chry. ibi
dem, & in 3.
cap. Matth.
3 Lucæ. 9. c
Matth. 16. d
Rom. 6. d
Ephes. 4. e
Coloiss. 3. b

4. 2. Reg. 12. *uati animi motus ardēti zelo fortiterq; certamus.*
 d. Quo quidem pacto Satisfactioni operam dabant
 Ionæ. 3. b. ⁴ David, Niniuitæ & alij: quos in cilicio, cinere,
 3. Reg. 21. g. gemitu, luctu, ieiunijs alijsq; afflictionibus pœni=
 Matth. 21. c. tuisse constat, qui & hinc Deo grati & approba=
 Judith. 4. b. c. ti fuisse leguntur. Quam pœnitentia partem Scri=
 Ioaelis. 2. c. ptura confirmans, nobisq; commodans clamat:
 1. Ioaelis. 12. c. ¹ Conuertimini ad me in toto corde vestro,
 Ezech. 18. g. in ieiunio & fletu, & planctu. Et alibi: Con=
 uertimini & agite pœnitētiam ab omnibus
 iniquitatibus vestris: & non erit vobis in rui=
 2. 2. Cor. 7. c. nam iniquitas. Et quidem Paulus ² docet, tristi=
 tiam quæ secūdum Deum est, operari vindictam:
 3. 1. Cor. 11. g. & generatim admonet: ³ Si nos ipsos dijudica=
 remus, non vtique iudicaremur à Domino.
 Ea propter non est, cur de Satisfactionis nomi=
 ne, quod certe Patribus est perquam familiare, di=
 sceptemus, cū in scripturis res ipsa perspicuē
 proponatur.

VIII.

Profer aliquot Patrum de Satisfactione
sententias.

4. Ser. 5. de **C**yprianus ille, sanctissimus Martyr & tes=
 laps. Idē li. 1. stis grauisimus in hūc modū docet: ⁴ Deus
 epi. 3. & li. 3. quantum Patris pietate indulgens est, tantum iudi=
 epi. 14. cis maiestate metuendus est. Alto vulnere diligens
 & longa medicina non desit: pœnitentia crimine
 minor non sit: orare oportet impensius, diem lu=
 ctu

Et ut transigere, vigilijs noctes ac fletibus insomnes ducere, tempus lachrymosis occupare lamentationibus, stratos adherere cineri, in cilicio volutari & sordibus. Idemq; rursus: ¹ Rogandus est Deus & satisfactione nostra placandus, delicta nostra reputanda, actus nostri & animi secreta voluenda, conscientia merita ponderanda. Nec multo post: Pœnitentia iter quod ostendit antistes, amplectamur: remedia vitalia, quæ de scripturis cælestibus ille depromit, assumamus, & ex vulnibus etiam occultis, quorum exomologesi fecimus, exponentes apud eum conscientia nostra pondus, salutarem medicinam exquiramus: nec cessemus in agenda pœnitentia atque in Domini misericordia deprecanda, ne quod minus esse in qualitate delicti videtur, in neglecta Satisfactione cumuletur.

Et ² Augustinus clarissime dixit: Non sufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, nisi etiam de ijs quæ facta sunt, satisfiat Deo per humilitatis gemitum: per contriti cordis sacrificium, cooperantibus elemosynis.

Et apud Hieronymum ³ legimus in hunc modum: Affligendum corpus, quod multis vacauit delitijs: longus risus perpeti compensandus est fletu: mollia linteamina & serica preciosissima, asperitate cilicij commutanda.

¹ Sermo. 54.
de laps.

² Hom. 50
ex homilijs
50. ca. 15. Vi-
de etiam in
enchir. c. 70

³ In Epitaph. Pauli.

1 Libr. 2. de *Eodem spectans Ambrosius*¹: Qui agit pœnitentiam inquit, non solum diluere lachrymis debet peccatum suum, sed etiam emendationis factis operire & tegere superiora facta, ut ei non impotentur. Atque idem alibi: ² Grandi plagæ alia & proluxa opus est medicina. Grande scelus grædem necessariam habet satisfactionem. Ita demum Gregorius: Cogitandum est summopere, ut qui se illicita meminit commisisse, à quibusdam etiam licitis studeat abstinere: quatenus per hoc conditori suo satisfaciatur.

IX.

Estne satisfactioni etiam post mortem locus?

AD hoc explicandum varia morientium conditio est obseruanda. Horum enim alij gratiam Dei, vitæque innocentiam ad finem usque conseruant. Ad quos pertinet Manassis³ dictum, Iustis & ijs qui non peccauerunt, ut Abraham, Isaac & Iacob, pœnitentiam non esse positam. Alij peccauerunt quidem, & ex accepta Dei gratia exciderunt, sed criminum sordes dignis pœnitentiæ fructibus in hac vita expiarunt: ut ¹ Dauid, ² Ezechias, ³ Petrus, ⁴ Magdalena. Vtrunque hoc genus nulla post mortem eget Satisfactione, sed ab ea prorsus est liberum.

At longè plures sunt homines medijs generis morientes, nec valde mali, ut ³ Augustinus indicat, qui peccatorum suorum pœnitentiam in vita per

sectantur

1 Libr. 2. de pœnitent. c. 5
2 Ad virginem lapsum cap. 8.

Homi. 34. in Euāgelia. Vi de Emisenū ad Monach. hom. 5. & 10
Itē Theodor. retum in epitome diuini norū decret. ca. de pœnit.

3 In oratione Manassis pœnitentis.
4 Reg. 12. d Pfalm. 6. b

1 2. Reg. 12. d Pfalm. 6. b

2 Esaiæ. 38. c

3 Mat. 26. g

4 Lucæ. 7. e

5 In Enchirid. ca. 110. & Beda in cap. II. proterb.

fectam non præstiterūt: ideoq; per ignem⁶ saluan-
di, vt quod satisfactioni pro hac vita conuenienti
defuit, in altero seculo iustitiæ diuinæ persoluatur.
7 Nihil enim coinquinatum intrabit in
sanctam illam ciuitatem.

Huiusmodi ergo defunctis, vt ad quæstionem
propositam respondeamus, subeunda est quædam
& grauis illa profectò post mortem satisfactio.
Quam interim Deus pro ingenti clementia sua re-
laxare consueuit, pietate viuorum intercedente,
vt defuncti, suorum in Ecclesia fratrum adeoque
membrorum adiuti suffragijs, à peccatis horren-
disq; peccatorum pœnis releuentur. Et huc spe-
ctat quod sacræ scripturæ tradit authoritas,⁹ Sã-
cta & salubris est cogitatio, pro defunctis o-
rare vt à peccatis soluantur. Vnde laudatus est
Iudas ille Machabæus, quod singulari religione
ductus, pro mortuorum peccatis non preces mo-
do, sed etiam sacrificium^o offerri sollicitè atque
sumptuosè curarit.

In hanc sententiam concedunt venerandæ¹ Sy-
nodi & Patres, qui veram Ecclesiæ doctrinam
tradiderunt. Ex quibus vt vnus pro multis, idemq;
fide dignissimus testis² Augustinus proferatur:

H 3

In

Grego. 4. dial. ca. 39. Bernar. de obitu Humberti. Damasce. in
serm. de defunctis. Concil. Florët. Triden. sess. 5. can. 30 & sess.
25. par. 9 2. Mach. 12. g 0 Ibidem. 1 Conci. 4. Carthagi.
can. 79. & 95. Tolet. 11. can. 12. Tribur. can. 31. Brachar. 1. can.
34. Florent. Trident. sess. 25. 2 Lib. de cura pro mortuis ge-
renda. cap. 1.

6 1. Cor. 3. e
Sic interpre-
tatur eū lo-
cū idē. Aug.
in psalm. 37.
lib. 21. de ci-
uit. ca. 26. de
fide & oper.
cap. 16. & in
psalm. 80.
Orig. homi.
12. & 13. in
Hiere. item
25. in Nu. &
6. in Exod.
Gregor. 4.
dialog. 49.
Beda in. 3. c.
Lucæ.
7 Apo. 21. g
Psalm. 14. 8
& 23. 4
8 Augu. vt
supra, & lib.
21. de ciuit.
ca. 24. hom.
16. cap. 50. &
serm. 41. de
sanctis.

In Machabæorum libris (inquit) legimus, oblatum pro mortuis sacrificium.

Sed etsi nusquam omnino in scripturis veteribus legeretur, non parua est vniuersæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret, authoritas, ubi in precibus Sacerdotum, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locū suū habet etiam cōmendatio mortuorum. Et rursus alibi: ³ Purgatorias pœnas nullas futuras opinandum est, nisi ante illud vltimum tremendumq; iudicium. Et quid illis verbis luculentius? ⁴ Orationibus sanctæ Ecclesiæ, & sacrificio salutari, & eleemosynis, quæ pro eorum (defunctorum) spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adiuuari, ut cum eis misericordius agatur à Domino, quàm peccata eorum meruerunt. Hoc enim à Patribus traditum vniuersa

3 De ciuit. Dei. libr. 21. cap. 16.

4 Augu. de verb. Apost. serm. 34.

5 Lib. 4. epi sto. 2. & lib. 1. epist. 9.

6 vt sup.

7 De Eccl. hierarch. c. 7

8 Epist. 1.

9 Homil. 3.

in episto. ad Philip. & 41

in. 1. Corint.

& 69. ab po-

pu. Damasc.

in orat. de

defunctis,

observat Ecclesia. Sic Augustinus ante. MCC. annos, ut interim eo vetustiores etiam, Cyprianum, & Origenem, ⁶ Dionysium, ⁷ Clementem, ⁸ in hac doctrina maximè consentiētes, prætermittamus.

Quocirca ¹ Chrysostomus palàm hortatur, ut pro viribus & ipse defunctos iuueamus, & alios qui pro ipsis orent, commonefaciamus: Non enim temerè ab Apostolis hæc sancita fuerunt, ut in tremendis mysterijs defunctorum agatur cōmemoratio. Sciunt enim illis inde multum contingere lucrum, utilitatem multam. Ita Chryso-

Hoc est demum, quod aduersus² Aërianos Ec-
clesia fida Scripturæ interpres vsque docuit, ig-
nem³ esse quendam purgatorium seu emendato-
rium, vt Augustinus⁴ appellat, eoq; pœnas pecca-
torum, quas hic Pœnitentiã perfectè non diluit, de
functis in Christo fidelibus luendas & expiandas
esse, nisi, prout Augustinus⁵ loquitur, viuentium
suorum pietate illi releuentur.

X.

Quæ commendatio ac dignitas est
pœnitentiæ?

HÆC est Euangelicæ prædicationis exor-
dium, angelorum in cælis gaudiũ, via in ter-
ris arcta, & angusta porta, per quam fideles ad vi-
tam contendunt, & violenti rapiunt regnum cæ-
lorum.⁶ Hæc lapsos erigit, saucios curat, imbecil-
les roborat, mortuos viuificat, perditos restituit:
omnia demum quæ peccatum vitiat, Pœnitentiã
in nobis redintegrat. Hac veteris vitæ odium no-
striq; contemptum & omnem submissionem testa-
mur: hac ipsa duce lugentes¹ consolationem affli-
cti curationem, humiles vero exaltationem repor-
tamus. Hæc est qua Dæmones & vitiorum pestes
superamus: qua meritas² pœnas auertimus, Dei
placamus iram, conciliamus gratiam, & gloriam
eternam comparamus.

H 4

Hinc

Chrysoft. in homi. de pœniten. 1
Ezechie. 18. f. g. & 33. c. d
Acto. 11. c

Matth. 5. a 2
Ionæ. 3. b
Matth. 3. b

2 Epiphani.
hæresi. 75. &
August. hæ-
resi. 53.

3 Tridenti
fess. 25. & 6.
Conci. Flor.

4 In Psal.
37. & libr. 2.
de gen. cõt.

Manich. ca.
20. Greg. in

3. Psal. pœni-
tential. & li.

4. dial. c. 39.
Bernar. ser.

66. in Canti.

5 In enchi-
110. Et de cõ-
ra pro mor-

tuis gerẽda.
ca. 14. & 18.

Mat. 3. b. 4. c
Marc. 1. b

Luc. 15. b
Matth. 7. b

Matt. 11. b

6 Lib. de ve-
ra & falsa pœ-
nit. ca. 1. Ba-

fil. in orat. d
pœnitentiã.

Hierem. 18. a
2. Corin. 7. c

3 Matt. 4. e

Lucæ. 5. f

4 Et. 13. a

Cypria. ser.
5. de lapsis.5 Cōcil. Cō
stantien. sess.

15. & Floret.

& Trid. sess.

14.

Inno. 1. epif.

1. ad Decen
tium.

Eugub. c. 8.

Petrus Da
mianus ser.1. in dedica
tione Eccle.Bernar. in vi
ta Malachię

episcop.

Cōcil. Vvor
matien. c. 72

Iacob. 5. d. &

ibidē Beda.

Hinc illæ Christi voces in Euangelio: ³ Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnū cælorum. Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. ⁴ Nisi pœnitentiā habueritis, omnes similiter peribitis. At is demū veram pœnitentiā agit, vt Cypriani verbis hæc omnia concludamus, qui Dei & sacerdotes præceptis obediens, & obsequijs suis, & operibus iustis Dominum promeretur.

DE SACRAMENTO EXTRE MÆ VNCTIONIS.

I.

Quid de Sacramento extremæ vnctionis credendum est?

Idissum nempe, quod Catholica & Ecclesia constanter docet, signum hoc esse sacrum, in consecrato oleo institutum, vt per illud cælestis virtus ad salutem non animæ solum & corporis applicetur ægrotis ex diuina institutione.

Cui Sacramento testimonium longè clarissimum præbet Iacobus Apostolus cum in hæc verba scribit: Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orēt super eum vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis fuerit, remittentur ei,

Quid

II.

Quid his verbis docet Apostolus?

Primùm sacramenti huius ostendit elementũ, seu materiam oleum esse, Pontificali benedictione (vt rectè ait Beda) ¹ consecratum. Significat autem ² hilaritatem animi & confirmationem internam, quæ per Dei gratiam Sacramenti huius virtute ab ægroto percipitur.

Deinde per Apostolum designatur Sacramenti minister proprius, nimirum ³ Sacerdos, qui sacram hanc Vnctionem cum orationibus decenter exerceat. Nec frustra de Apostolis est scriptum, ⁴ Vngebant oleo multos ægros, & sanabantur.

Præterea, qui suscipiunt hoc Sacramentum, à Iacobo dicti sunt infirmi, quoniã vt Ecclesiæ mos est, in grauibus & periculosis infirmitatibus tantum sacra isthæc vnctio celebratur.

III.

Quid est Sacramenti huius fructus & effectus?

Confert primum ad remissionem ¹ peccatorum quæ quidem ab ægroto Pœnitentiæ remedijs non sunt expurgata, vt decumbentis anima peccatorum suorũ onere ac morbo in primis leuetur.

Deinde prodest ad corporalem infirmitatem

H 5 vel

¹ In. cap. 6
 Marc. 8. Luc
 & c. 5. Iac.
 Innocent. 1.
 vt su.

Concil. Mel
 dè. can. 1. a
 pud Bur
 char. li. 4. c.
 75. & Iuonè
 part. 1. c. 269

² Theophy
 lact. in ca. 6.
 Marci

³ Chryf. li.
 3. ð Sacer. et
 Cyril. l. 2. in
 Leuiticum.

⁴ Marc 6. b
 & ibid Theo
 phy. & Beda

¹ Bernar. in
 vita Mala
 chie episc.

2 Ibid. Bernard.

vel² depellendam, vel alleuiandam, quatenus expe-
dit eam aegrotis recuperare.

3 Gregor. hom. 39. in euang. Climach. gradu. 6

Postremò ad consolationem & fiduciam subministrandam valet, qua sane in supremo illo agone exituq; animæ opus est maximè, quando & cū doloribus acerbissimis, & cum horrendis³ Demonibus morituro est grauissimè consiliandum. Unde licet salus corporis aegrotis non restituatur, ut qui post acceptam hanc vnctionem moritur sepe, tamen gratia in hoc Sacramento peculiaris prebetur ad morbi vim molestiasq; constantius perferendas, & ad mortem ipsam facilius excipiendā.

Euseb. Emif. homil. 1. ad monach

Atque hoc est, quod per apostolum suū Deus promissit.⁴ Oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis fuerit, remittentur ei.

4 Iac. 5. d

Ad quos quidem designandos effectus etiā olei natura, seu natia vis pulchrè congruit, ut explicat¹ Theophylactus. Quo circa retinendū est prorsus, quod saluberrimè monet Augustinus:² Quoties aliqua infirmitas superuenerit, corpus & sanguinem Christi ille qui aegrotat accipiat, & inde corpusculū suum unget, ut illud quod scriptū est impleatur in eo:³ Infirmatur aliquis, inducat presbyteros, & orent super eum, ungentes eum oleo, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei.

1 In cap. 6. Marc.

2 Ser. 213. de tempore. Vide etiam de rec. Cathol. cōuersat. & de visit. infirm.

3 Iacob. 1. d

DE ORDINIS
SACRAMENTO.

I.

Quid est Ordinis Sacramentum?

EST, quo singularis gratia, ac potestas spiritalis quibusdam traditur, ut munus in Ecclesia ex professo gerant.

Hoc est Sacramentum per quod, velut ostium, necessario intrant legitimi dispensatores¹ mysteriorum & eloquiorum Dei, ministri Christi & Ecclesiae, Episcopi, Presbyteri, Diaconi & quotquot demum in Ecclesiasticis munijis obeundis ritè & cum auctoritate versantur.

Nemo enim, ut scriptura² testatur, sibi sumit honorem, exercendorum videlicet ministeriorum Ecclesiae, nisi qui vocatur à Deo tanquam Aaron: host est, nisi Sacramento visibilis Ordinationis initiatus, et ab Episcopo legitime ordinatus missusque³ fuerit ad opus certi ministerij quod in Ecclesia pro suo statu gerat iuxta leges Diuini & Apostolicae Traditionis.

II.

Nonne omnes Christiani ex æquo
sunt Sacerdotes?

Dici quidem⁴ ita possunt hactenus, quòd sicut Sacerdotes externa quaedam Sacrificia & ministeria sacra exercere solent: sic quotquot sunt

Au. li. 2. c. cõt.
ep. Parm. c.
13. de bono
coniug. c. 24
& li. 1. c. cõt.
Donatist. c. 1
Leo epif. 61.
ad Diolcor.
Grego. in. c.
10. l. 1. Regū
Cõc. Florët.
Trid. ses. 22.
Am. in 12. c.
1. ad Corin.
1 1. Cor. 4. 2
Malac. 1. b. c
1. Tim. 3. a b
Ephes. 4. c
1. Corin. 14.
a. b. c
Ephes. 4. c
2 Heb. 5. b
Act. 1. d
Cyp. 1. 4. ep.
2
Tert. de præ
scrip. Hære.
5 Matt. 10. a
Lucæ. 9. a b
Marc. vit. d
Ioan. 20. f
Act. 13. a
Tit. 1. b
4 Apoc. 1. b
5. c

1. Pet. 2. 2^b sunt in CHRISTO renati, spiritualia quaedam^s sa-
 Rom. 12. 2 crificia, nimirū orationes, laudes, gratiarū actio-
 Psal. 49. d nes, carnis mortificationem, & id genus alia quo-
 Psal. 50. d tidie possint ac debeant offerre seduloq; exercita-
 Phil. 4. d re. Vt hinc spirituales coram Deo Sacerdotes, &
 Hebr. 13. c spirituales offerre hostias in scriptura dicantur.
 Vide Basil. li. 2. de bap-
 tif. c. 8 tur.

Au. 20. de ci Verūm si propriè nomen hoc Sacerdotij acci-
 nitat. c. 10 pimus, non sunt promiscuè Sacerdotes omnes, sed
 hi duntaxat, quibus authoritas Ecclesiæ vt Sacra-
 1 Ignatius mentorum¹ proprij sint ministri, demandauit, at-
 ad Heronē que ad consecrandum, offerendum, dispensandū=
 Chryl. li. 3. q; sacram Eucharistiam, & ad peccata hominum
 & .6. d sacer tum remittenda, tum retinenda ius contulit.
 dot. & hom.

Ac de his quidem nouæ legis sacerdotibus seu
 60. ad pop. presbyteris ita Paulus:³ Qui bene præsunt pres-
 Hier. ad He byteri, duplici honore digni habeantur, ma-
 liod. & ad- ximè qui laborant in verbo & doctrina. Id
 uersus Luci quod certe congruere non potest mulieribus³ quas
 ferianos. Itē in ecclesia idem Apostolus docere vetat ac tacere
 ad Euagrū. iubet: neque omnino plebeis cōuenit, quorum est,
 Victor, li. 2 de perfec. ouium more pasci⁴ non pascere, regi non rege-
 VVandal re, nec se præferre sed subijcere et subiaceri præ-
 Cyp. l. 1. ep. 2 positus, & quæcūq; hi, siue boni siue mali, in Cathe-
 2 i. Tim. 5. c dra sedentes dixerint, audire, seruare & facere,
 3 i. Tim. 2. c ut verbo Dei præceptum legimus. Quapropter si
 1. Cor. 14. f
 4 Ioan. 10. b. c. 21 e

1. Pet. 5. 2. 2. c d Hebr. 13. c Rom. 13. 2 Matth. 23. 2 Luca. 10. c
 1. Ioan. 4. b 5 Ephes. 1. d Coloss. 1. b Dan. 7. c. d Diony. de ce-

cut in Ecclesia triumphante Angeli sunt & ordine ac potestate differētes, qui iniuncta sibi munia decenti quadam obseruata dispositione obeunt, ac fideliter exequuntur: sic militans etiam Ecclesia, ⁶ quæ domus Dei, & velut castrorum acies quædam ordinata est, ministros habet sibi peculiares, à reliquis Christianis seiunctos, & pulchro ordine inter se dispositos ad publica & communia Ecclesiæ ministeria in terris peragenda: nimirum ut pro Christiano populo in his, ¹ quæ ad Deum salutemq; animarum spectant, suas illi operas ex professo ac pro dignitate præstent.

III.

Quo loco Scriptura testimonium huic Sacramento præbet?

Illic scilicet, ubi de Apostolis docet, quod in Ecclesia ministris diligendis, instituēdis, atque ordinandis vsi sunt ² manuum impositione. Hoc enim veluti symbolo certo & efficaci præsentis gratiæ, quæ in ordinum collatione exhibetur, & ³ accipitur, Sacramentum illud nobis est commendatum.

Quare Paulus ad Timotheum à se creatum Episcopum scribens, & acceptæ in hoc Sacramento gratiæ illum admonens, ⁴ Noli, inquit, negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum Presbyterij: Et rursus ad eundem: ⁵ Admoneo

lest. hierar. c. 10

6 Tim. 3. d
Canti. 6c

Anacl. epist. 2. et. Iſidorus lib. 20
ad Ecclesiast. off. c. 5. & sequent.

1 Hebr. 5. 2
& 13. c

2. Cor. 5. d

2 Act. 6. c.
& 13. 2

1. Tim. 4. d

2. Tim. 1. b

3 Am. li. 2.

de Dignit.

sacer. c. 5

Niceph. lib.

12. c. 14.

4 1. Tim. 4.

d. & ibidem

Theoph.

5 2. Tim. 1. b

te vt resuscites gratiam Dei, quæ in te est per impositionem manuum mearum.

Quoniam verò, permagni refert, quales in Ecclesia quibuscunque munijs præficiantur, & Ecclesiasticam potestatem ex hoc sacramento accipiant, ad omnem Episcopum dicitur: ¹ Manus citò nemini imposueris neque communicaueris peccatis alienis.

IIII.

Quot gradus in se continet hoc Sacramentum?

Generatim quidem minores ordines maioresq; continet: minores, scilicet² quatuor, Ostiariorum, Lectorum, Exorcistarum, & Acolytorum: maiores verò tres, nempe Subdiaconorum, Diaconorum, ac Presbyterorum. Ex presbyteris porò alij maiores, alij minores à Christo ² instituti inveniuntur.

Maiores enim Presbyteri Apostoli sunt, eorumq; successores⁴ Episcopi, magna sanè potestate et reuerenda dignitatis prærogatiua excellentes. Nà horum est (Scriptura teste) attendere sibi & universo gregi, quem à Spiritu sancto curandum passendumq; accipiunt, regere Ecclesiam, ea quæ de sunt corrigere, per ciuitates item Presbyteros constituere.

Minores verò Presbyteri sub Episcopis, sicut septuaginta ¹ duo illi Discipuli sub Apostolis, in Ecclesia

1. Tim. 5. d

Leo in epif.

87. ad Epi-

scopos Mau-

ritaniæ.

Syno. Rom.

sub Syluest.

can. 11

Trident. ses.

23. c. 12. refor-

mationis

Chry. 2. de

sacer.

2 Cõc. Car-

th. 4.

Itẽ Loadic.

& Tridẽt. I-

gnatius ad

Antioch.

Diony. eccl.

hierar. c. 3

Euse. hist. li.

6. c. 33

3 Lucæ. 9. a

& 10. a

4 Cyp. li. 1.

epi. 3. & li. 3.

ep. 9

Igna. ad Phi-

lad.

5 Acto. 20. f

1. Pet. 5. a

Heb. 13. c

Ad Tit. 1. b

Ecclesie ministerio deseruiunt, dona & sacrificia
 2 pro peccatis offerunt, atque in curāda Domini=
 ca messe, tanquam 3 operarij secundum illos exi=
 stunt.

Ac minorum quidem quatuor ordinum Cleri=
 ci hoc proprium habent munus 4 ut sacerdotibus
 & Episcopis multis in rebus præstò sint, ut ad sa=
 cra conuenientem populum ordinent, utque pau=
 latim ipsi velut quibusdā gradibus ad maiora mu=
 nia in Ecclesia obeunda ritè instituuntur atque
 præparentur.

Cæteri verò maiores 5 tres ordines cùm in alijs
 tum in sacris Eucharistiæ mysterijs maiorem con=
 ferunt potestatem. Igitur Subdiaconus & Diaco=
 nus dictis iam mysterijs tanquam administri adese=
 se, ipsi s; sacerdotibus proximi esse possunt. Et
 quanquam quod ab Ordinis Sacramentum ac sa=
 crificandi auctoritatem attinet, discrimen inter
 Episcopos, & Sacerdotes non sit, 6 tamen sunt il
 li Sacerdotibus multò excellentiores, si Ecclesie
 gubernandæ, pascendarum animarum ius, tum ba=
 ptizatos confirmandi & Clericos ordinandi pote=
 statem consideremus.

Verùm præsentis instituti non est, quæ singu=
 lis Ordinibus functiones 1 & leges præscripta
 sunt, enucleare. Illud sanè constat, magno in præ=
 tio cūctos Ordines habēdos, ac sedulò retinēdos ef=
 se. Firmum enim testimonium illi præbet sacra

1 Luc. 10. 2
 Anaclet. epi
 sto. 3

2 Heb. 5. 2

3 Matt. 9. d

4 4. Carth.
 can. 6. & se=
 quen.

Isidor. li. 2.
 de off. eccl.
 cap. 11. & se=
 quen.

5 4. Cartha
 ca. 3. & seq.
 Isidor. li. 2. d
 off. eccl. c. 7.
 & sequen.

6 Isidor. 2.
 de off. eccl.
 ca. 5
 Hiero. cōtra
 Luciferia=
 nos

1 Vide Cle
 mētē. epi. 3.
 ad Iacobum

1 Am. in-
pist. ad E-
phes. c. 4

Traditionis Apostolicæ¹ Ecclesiasticæq; obserua-
tionis disciplina quæ ad nos vsque transmissa per-
durat.

V.

Quomodo veteres Patres de hoc Sacramen-
to scribunt?

Li. q. veteris
& noui Te-
stamen. q. 93
Et lib. 2. cō-
tra epistolā
Parmeniani
c. 13
2 Ioan. 20. f

DE hoc Augustinus Doctor verè Catholicus
suam & Ecclesiæ sententiam his verbis ma-
nifestè declarat: Quòd insufflasse in discipulos
Dominus legitur, post dies paucos resurrectionis
sue & dixisse, ² Accipite spiritum sanctum,
Ecclesiastica potestas collata intelligitur esse.

Quia enim omnia in Traditione Dominica per
Spiritus sanctum aguntur, idcirco cùm regula
eis et forma traditur huius discipline, dicitur eis:
Accipite spiritum sanctum. Et quia verè ad ius
Ecclesiasticum pertinet, statim subiecit, dicens,
Cuius tenueritis peccata tenebuntur, & cuius re-
miseritis remittentur ei. Inspiratio ergò hæc, gra-
tia quædam est, quæ per Traditionem infunditur:

3 1. Tim. 4. d

ORDINATIS, per quam commendatiores ha-
beantur. Vnde Apostolus dicit ad Timotheum³ No-
li negligere gratiam, quæ est in te, quæ data est ti-
bi per impositionem manuum Presbyteri. Semel er-
go fieri oportuit, vt de cætero traditio ista nõ si-
ne dono Spiritus sancti esse crederetur. Hucusque
Augustinus.

Extant & Apostolorum Canones, in quibus
hoc

hoc modo ¹ statuitur: Episcopus à duobus aut tribus Episcopis ordinetur: Presbyter ab uno Episcopo ordinetur: ita Diaconus & reliqui Clerici. Tū ² infra: Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Hypodiaconus, aut Lector, aut Cantor sacram Quadragesimam nō ieiunauerit, aut quartam feriam, aut Parasceuen (hanc sextam feriam nunc dicimus) Ordine mouetur, nisi forte infirmitas corporis impediatur.

Caius ³ verò ante annos. M. CCC. Pontifex & Martyr illustris, hos ipsos gradus & Ordines sigillatim recenset, quum ait: Si quis Episcopus esse meruerit, primò Ostiarius, deinde Lector, post Exorcista, deinde sacretur Acolytus: de hinc verò Subdiaconus, Diaconus, et postea Presbyter: exinde, si meretur, Episc. ordinetur.

Laudat igitur ⁴ Cyprianus Cornelium Episcopum, ac bonis omnibus tum in Clero, tum in populo eundem laudabili prædicatione cōmendari scribit: quia non iste ad episcopatum subito peruenit, sed per omnia Ecclesiastica officia promotus, & in Diuinis administrationibus Dominum sæpè pro meritis ad sacerdotij sublime fastigium cunctis religionis gradibus ascendit, tum deinde Episcopatū ipsum nec postulauit, nec voluit, nec vi inuasit: sed quietus, modestus, castus, humilis, verecundus, demum & coactus excepit.

Quos igitur ordines vetus & Apostolica probauit

1. **Can. 1.**
 2. **Can. 68.**
 Vide in signis canones si. distinct.

3. Vide Damasū in Pontificali.

4. Li. 4. ep. 2. Sozimus epist. 1. ad Iulianum.

1. De eccle. *hauit Ecclesia, sicut* ¹ Dionysij, ² Anacleti, ³ Ignati
 hierar. ca. 5. *tiq; scripta declarant, quos etas etiam omnis com-*
 & ad Demo *plexa posterior, eos praesens ecclesia non potest*
 philum. *sanè non conseruare atque defendere.*

2. Epist. 2.
 3. ad Antio
 chens.

Quis est Ordo in Ecclesia magis
 celebratus?

Presbyterorum Ordo siue Sacerdotium: de cuius
 Pius ingenti semperq; reuerèda dignitate Chry
 sostomus & Ambrosius libros integros ediderunt.

4. Epist. ad De quo magnus etiam ille Ignatius, ⁴ SACER-
 Smyrnaes. DOTIVM, inquit, summa est omnium honorum,

qui in hominibus consistunt: quod si quis inhono-
 rauerit, Deum inhonorat, & Dominum Iesum
 Christum primogenitum totius creaturae & so-
 lum natura principem sacerdotem Dei. Sic ille.
 Quin & dilucide testatur Diuinum oraculum,

1. Malach. 2.
 b.

¹ Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, &
 legem requirent ex ore eius, quia Angelus

Aggæi. 2. b
 Greg. cura
 past. part. 2.
 cap. 4.

Domini exercituū est. Et rursus: ² Qui super
 bierit, nolens obedire Sacerdotis imperio,
 qui eo tēpore ministrat Domino Deo tuo,

2. Deut. 17. c
 Et Cyp. li. 1.
 epi. 3. & li. 3.
 epi. 9.

ex decreto iudicis morietur homo ille, & au-
 feres malum de Israel, cunctusque populus
 audiēs timebit, vt nullus deinceps intume-
 scat superbia. Hinc & Apostolus iubet: ³ Ad-

3. 1. Tim. 5. d
 Vide. 2. Epi.
 Fabian.

uersus Presbyterum accusationem noli reci-
 pere, nisi sub duobus aut tribus testibus. Idq;

ad Timotheum Ephesiorum Episcopum scribitur, sicut & illud iam antè citatum: ⁴ Qui bene 4 1. Tim. 5;
 presunt Presbyteri, duplici honore digni ha c
 beantur, maximè qui laborant in verbo &
 doctrina.

VII.

Quid verò de malis Sacerdotibus est
 sentiendum?

Divina isthac est ordinatio, quæ non potest
 aboleri, ut non boni modò, sed mali quoque
 Sacerdotes in ecclesia honorentur. Vult enim in
 suis ministris agnosci, recipi, audiri atque obser=
 uari ille qui dixit: ¹ Super Cathedram Moyfi
 sederunt scribæ & Pharisei: omnia ergo quæ=
 cunque dixerint vobis, seruate & facite: se=
 cundum autem eorum opera nolite facere.
 Dicunt enim & non faciunt.

Cæterum inter malos delectus quidam habentur
 est, ut quod ad munus auctoritatemq; docen=
 di spectat, illis tantum fidem obedientiamq; debe=
 ri intelligamus qui ab episcopis legitime ² ordi=
 nati ac missi, sanam ecclesiæ doctrinam profitentur:
 ab alijs verò, ut hostibus & pestibus, sedulo
 caueamus.

Quæ de re sapientissimè monet atque hunc in
 modum docet antiquissimus Irenæus, ³ Iis qui in
 ecclesia sunt Presbyteris obaudire oportet, et qui
 successionem habent ab Apostolis, & qui cum epi

5 Eccle. 7. d
 Chryf. ho. 7.
 mil. 2. in. 2.
 Timoth.

Orig. homi. 7.
 in Ezech. Aug. episto. 137.

Matth. 10. & Luc. 10. c

1 Matth. 23 Aug. ser. 49.

de verb. Dñi 2 Cyp. li. 1. epist. 3.

Chryf. ho. 11 in epist. ad Hebræos.

Leo. epist. 63 ad Theodo

retum.

3 Li. 4. c. 43 Vide eundè

li. 3. c. 2. & 3.

scopatus successione charisma veritatis acceperunt: Reliquos verò qui absistunt à principali successione, quocunque loco colliguntur, suspectos habere, vel quasi hereticos & male sententiae, vel quasi scindentes & elatos. Nec multò post ab omnibus talibus absistere oportet: adherere vero his, qui Apostolicam sicut prædiximus, doctrinam custodiunt & cum Presbyterij Ordine sermonem sanum, & conversationem, sine offensa præstant ad confirmationem & correctionem reliquorum. Hæc Irenæus ille, qui sancti Ioannis Euangelistæ discipulum Polycarpum præceptorem audiuit. Nec aliter Tertullianus¹ docet, qui hereticis hoc exprobrat dicens: Ordinationes eorum temerariæ, leues, inconstantes. Nunc Neophytos collocant, nunc seculo obstrictos, nunc Apostatas nostros: ut eos gloria obligent, quia veritate non possunt. **N V S Q V A M** facilius proficitur, quam in castris rebellium, ubi ipsum esse illic, promereri est. Itaque alius hodie Episcopus, cras alius: hodie Diaconus, qui cras Lector: hodie Presbyter, qui cras Laicus. Nam & Laicis² sacerdotalia officia iniungunt. Hucusque Tertullianus, perpulchre nobis depingens non solum, sed huius etiã ætatis præposteros mores, & prophanos in turbandis sacris ordinandisq; ministris conatus sectariorum ostendens.

VIII.

Quæ virtus est huius Sacramenti,
& quis effectus?

4 Cyp. 44.
lib. 4.

1 Libr. de
prescrip. hæ
reticorum.

2 Vide & E
piph. hære
ar. 42.

EXimia certè virtus est, & effectus multiplicex, Nam qui septem his ordinibus, quos diximus, ritè initiantur, Dei consequuntur gratiam¹ & potestatem spiritualem, ut quæ ad Ordinum ipsorum functiones proprias pertinent, salubriter exequantur, ac inter Deum Deiq; populum idonei ministri sint constituti. Vnde Ambrosius:² In loco ordinis officij Ecclesiastici positus, gratiam habet, qualisuis sit, nõ utique propriam, sed Ordinis per efficaciam Spiritus sancti.

Habent præterea iidem³ ordinati certum ex eo & illustre testimonium, quo se ministeriaq; sua commendent & comprobent alijs. Ita fit ut ijs Ordinibus insignes, & in ministerium Ecclesiæ segregati rectè cognoscantur, & suo in loco habeantur, meritoq; honorètur. Væ autem ijs,⁴ quos non Aaronis à Deo vocati exemplum impellit, sed nouandarum rerum studium ac animi tumor ad instar Ozie Regis: ad Sacerdotalis dignitatis munera quomodocunque occupanda ac arripienda præcipitat. In quos diuinus ille sermo rectè competit:⁵ Non mittebã prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi propheta-
bant.

Et hos non Ecclesiæ ministros habendos, sed uti⁶ fures, latrones, vulpes, canes & lupos cauendos esse Scriptura monet: quoniam illi non per ostium ingrediuntur, sed aut propria temeritate,

1 Conc. Florent. & Trid.
Et Aug. li. 2. cõr. epi. Parmeniasii, & Orige. in ca. 10. li. 1. Reg. 2. In. 12. c. 1. Corinth.
3 Acto. 6. b. c. 15 a 14. d 15. 2. g
1. Tim. 4. d Titum. 1 b
Cypr. libr. 1. epist. 4. & 6.

4 Num. 16 c
Heb 5. b
2. Paralip. 26 c^d

5 Hier. 23. d

6 Ioan. 10. 2
Cantic. 2. d
Acto. 20. f
Matth. 7. c

aut propter magistratus duntaxat, ciuilibus vel tur-
 ba popularis fauorem ecclesiastica munia sibi
 sumunt, absque legitima vocatione & ordi-
 natione in sacra illa munia inuolantes. Quo-
 modo ¹ autem prædicabunt nisi mittan-
 tur? ut segregatus ² ille in ministerium Paulus
 inquit.

1 Rom. 10. c

2 Act. 13. a

3 Ex Leone
 & Gregorio
 qui citantur
 etiam distin-
 ctio. 61. & 89

4 Dionys. in
 li. eccles. hier-
 arch.

5 Cant. 6. a

Certè ordine³ confuso, & sublato Sacerdotio,
 Ecclesiastica corrueret Hierarchia, quæ tum ex
 Presbyteris & alijs ministris, tum verò ex Episco-
 pis rectè ordinatis ⁴ constat: nec esset Ecclesia,
 quod dicitur, castrorum⁵ acies ordinata, nec veri
 & legitimi Ecclesiæ ministri internoscerentur:
 præterea docèdi munus & auctoritas vilesceret.
 Sacramentorū dispensatio infidè præpostereq; cu-
 raretur, ac vana etiã foret: functiones demū eccle-
 siasticæ perturbaretur, atque sicut res nunc ipsa
 nimium docet, nouæ falsæq; doctrinæ per novos
 istos falsosq; sponsæ ministros gliscerent, unde
 grauibus etiam & exitialibus motibus, quos expe-
 rimur, identidè Ecclesia concuteretur. Quapro-

6 1. Cor. 12. d

pter Apostolus Paulus ⁶ non modò gradus mini-
 strorum in Ecclesia diuersos posuit, verum etiam
 quàm salutares ac necessarij essent, adiunxit, ut
 affirmet ⁷ diuinitus eos esse datos Ecclesiæ, quem-
 admodum antea dictum fuit, Ad consummatio-
 nem Sanctorum in opus ministerij, in ædifi-
 cationem corporis Christi, & ut iam non si-

7 Ephes. 4. c

simus paruuli fluctuantes, & circumferamur
omni véto doctrinæ in nequitia hominum,
in astutia, ad circumuentionem erroris.

Et est profectò illustris hæc nota¹ Ecclesie, mul-
toq; certissima, quòd videmus perpetuam illam,
nullaq; hæctenus atate interruptam Episcoporum
ac legitimorum in ea ordinum successiõnem, quos
Deus in ea ad huius regni sui gubernationem inte-
gram collocavit. Eoq; magis ministrorum isthæc
institutiõ, tanquam nexus firmissimus Ecclesie, &
conseruandæ unitatis pulcherrimum vinculum,
sedulò retinenda, & in malis etiam Ecclesie mini-
stris (vti diximus) propter Diuinam ordinatio-
nem est vsque honoranda. Quod Augustinus intel-
ligens, ²In illum, inquit, ordinem Episcoporum,
qui ducitur ab ipso Petro vsque ad Anastasium,
qui nunc eandem Cathedram sedet, si quisquam
traditor per illa tẽpora subrepsisset, nihil præiu-
dicaret Ecclesie, & innocentibus Christianis: qui
bus dominus prouidens, ait de præpositis malis:
³Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, fa-
cere nolite. Hæc Augustinus.

1 Iren. li. 3.
c. 2. & libr. 4.
cap. 43.

Optatus. li. 2
contra Dona-
tist.

Aug. epi. 165
Item contra
epist. Fūda-
capit. 4. & in
psalmo con-
tra partē Do-
natist.

Tertullia. de
præscrip. hæ-
retic.

2 Epist. 165.
Nicolaus. 1.
ad Michaëlẽ
imperat. tit.
6. cap. 6.

3 Matt. 23. 2

I 4 DE

DE MATRIMONIO

SACRAMENTO.

I.

Quid est Matrimonium?

Matrimonium¹ est legitima viri & femineque coniunctio, ad consuetudinem vitæ indiuiduam inter ipsos coniuges transigendam diuinitus instituta.

Legitima, inquã, ut & mutuus amborum² consensus accedat, & gradus, quos vocant,³ consanguinitatis & affinitatis, aliãque id genus matrimonium vel prohibentia, vel dirimentia, minimè intercedant. Cuius quidem conjugalis coniunctionis si primarium auctorem queris, ⁴ Deus est Opt. Max. qui primos coniuges & humani generis parentes in ipso paradiso coniunxit, suaque benedictione cohonestauit. Sin finẽ institutionis spectas, est humani generis ad Dei gloriam & propagatio, & coniugum inter se familiaris fidusque; ⁶ conuictus: ac præterea fornicationis in hac nature corruptæ imbecillitate deuitatio.

II.

Qua ratione Matrimonium est Sacramentum?

Quatenus hæc coniunctio, quæ inter uirum & uxorem arctissima intercedit, congruum

1 Au. in li. de fide & operib. c. 7. & li. 1. de nupt. & conc. c. 10 & 21. Lib. de bon. coniug. capite. 24. Amb. in. c. 5. Eph. Petrus Damianus ser. 1. d. dedi 3. in. 5. decretal. tit. 7. c. 9 Constatiën. concil. sess. 15. articulo. 8. Trid. sess. 24 canon. 1. 2 Gen. 24. 8 Tob. 7. c. d. Amb. de instit. virginis cap. 6. 3 Calixtus 1. epi. 2. Late ran. can. 50. Triden. sess. 24. de refor. Matri. 4 Gen. 2. d. Matth. 19. a 1. Corin. 7. a Ephes. 5. g. 5 Gen. 2. d 6 Chryf. hom. 20. in epis. ad Ephes. in mortali exhort. 7 1. Co rin. 7. 2 Aug. li. 9. de gen. ad lit. c. 7. Chryf. in Psal. 43. 8 Ambr. in. c. 5. Ephes. Aug. vt sup. Concil. Florent. Trident.

gruum & sacrum est signum diuinitus institutū, quo Christi sponsi & Ecclesie sponsae coniunctio sanctissima firmissimaq; designatur.

Hoc ipsum signū Christianis coniugibus, quando matrimonium ritē¹ auspicantur, ad gratiā Dei prodest accipiendā. Quae gratia coniugibus naturalē² perficit amorē, & indissolubile unitatē confirmat, eosq; sanctificat, ut nō modo duo sint³ maneātque in carne una secundum suā vocationē, verum etiā ut mutuā inter se fidē, pacē, dilectionem & cōsensionē maximā vsque conseruet. Atque ita in eis efficitur quod Apostolus⁴ docet, honorabile cōnubiū in oībus, & thorus immaculatus.

Proinde Paulus⁵ idē, ubi cōiunctionis eiusmodi tractat mysteriū, perspicuē dixit: SACRAMENTUM HOC MAGNUM EST, ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Sic et Augustinus: Nō tantū, inquit,⁶ fecūditas cuius fructus in prole est, nec tantū pudicitia, cuius vinculū est fides, verum etiā quoddā Sacramentū nuptiarū cōmendatur fidelibus cōiugatis. Vnde dicit Apostolus:¹ Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiā. Et² rursus: In nuptijs plus valet sanctitas Sacramenti quam fecunditas ventris.

III.

An dirimi vnquam potest Matrimonium?

Matrimonium dirimi non posse, sed illius nexū indissolubilem esse primi hominis verba illa

1 Tob. 3. c.

6. c. 8. b Eua

rist epi. 1

Tridet. c. 1.

reform. ma

trim.

2 Chryf. ho

mil. 20. epi.

ad Eph.

Am. li. 1. de

Abrahā. ca. 7

3 Gen. 2 d

4 Heb. 13. 2

5 Ephes. 5. g

Am. ibidem

Leo epi. 92

ad Rusticū

Marc.

6 Li. 1. d nū

pt. & concu

piscencia. c.

10. & 21

1 Ephes. 5 f

2 Au. li. de

bono coniu

gali. c. 12

2. Gen. 2. d *demonstrant*, ² Relinquet homo patrem suū & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. *Quam rem Christus* ³ quoque confirmauit, cum Adæ verba veluti diuina repeteret, illud etiam adiungens: Quos Deus coniunxit, homo nõ separet. Atque alibi docet: ⁴ Omnis qui dimiserit vxorem suā, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit, mœchatur. Hanc porrò Dei legem & inuiolabilem ordinationē de perpetua coniugalis nexus firmitate Paulus ⁵ illustrans, His, ait, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro nõ discedere: quòd si discesserit, manere innuptā, aut viro suo recõciliari. Et vir vxorem non dimittat. Ac postea ⁶ subiicit: Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit.

1 Au. de bono cõiug. c. 7. 15. 18. 24. Hier. in epist. Fabiolæ, Et si igitur nulla etiã speretur ¹ proles, & que libet vitæ incommoda durissimiq; casus accedant, tamen cõtractum semel matrimoniū valet, adeoq; ratum & firmū est si præsertim sit consummatum, vt vsque indissolubile in omni vita perseueret. Vnde non potest alter coniugum ab altero in vniuersum diuertere, nisi fortè priusquam inter coniuges carnale commercium intercesserit, religiosè ² vitæ institutum suscipiatur. Vbi verò cause quedam offerunt sese ob quas aliquando coniuges separentur, non idcirco vinculum soluitur, ³ sed

2 Decretal. li. 3. tit. 32. c.

2. Trid. sess.

24. can. 6

³ sed thori & cohabitationis communitas, quæ antea fuit, impeditur.

Cuius rei causam in Christo ipso statuemus, qui summa, perpetua et inseparabili prorsus unione ⁴ Ecclesiam, sponsam illam unicam semperq; charissimam, sibi adiunxit atque copulauit. Neque solùm hæc ipsa quæ inter virum & uxorem est, coniunctio, vinculi coniugalis habet firmitatē, verùm etiam omnem inde Polygamiam, ⁵ ne uni videlicet viro plures nubant, aut vna pluribus detur maritis, penitus excludit. Quare Christus, vt Matrimonium & certius confirmaret, & ad puriorem primæuūq; illum statum reuocaret, significanter dixit Erunt duo in carne vna. Et rursum: Iam non sunt duo, sed vna caro.

IIII.

Est ne permissum omnibus Matrimonium?

Minimè, Tradiderunt enim sancti Apostoli, vt ¹ Epiphanius inquit, peccatum esse post decretam votoq; firmatam virginitatem ad nuptias conuerti. Idq; tale ac tantum esse peccatum asserit Hieronymus, ² vt dicat, Virgines, quæ post cōsecrationem nupserint, non tam adulteras, quàm incestas esse. Et Augustinus ³ ait: Virgo, quæ si nuberet, non peccaret: sanctimonialis si nupserit, Christi adultera reputabitur. Respexit enim retrò de loco, quo accesserat.

3 Conc. Florent. Trid. sess. 24. can. 7. & 8

4 Ephes. 5. f. g

Cæt. 5. a. b. c
5 Isidor. li. 2. de off. eccle. c. 19

Tridēt. sess. 24. canon. 2
Gen. 2. d

Matt. 19. 2
Marc. 10. b

1 Epiphani. hæresi. 61. cōtra Apostolikos

cos
2 Hier. 1. cōtra Iouinianū. Basil. de virginitate epist. 185

3 In Psal. 83

Vide eundē in Psal. 75. & de bono viduit. c. 8. 9. &

11. Oecu. in 1. Corint. 7. Cypr. li. 1. c. pist. 21

Proinde

4 1. Cor. 7. b Proinde quod Apostolus habet, 4 Melius est
 5 1. ad vir- nubere quam vri, prout 5 Ambrosius discretè
 ginè lapsam pronunciat, ad nõ pollicitam, ad nondũ velatã per
 ca. 5 tinet. Ceterum quæ se sponndit Deo, & sanctũ
 Hier. li. 1 in velamen accepit, iam nupsit, iam immortalis nupti
 Iouin. Au. 1. est viro: & si iam voluerit nubere communi lege
 2. de adult. coniug. c. 15 adulterium perpetrat, ancilla mortis ef-
 & ca. 8. d. bo ficitur. Sic Ambrosius. Vnde semper laudatũ fuit
 no viduira- Iouinianus¹ imperatoris rescriptũ, & à Iustiniano
 ris. Imperatore in Codicem relatũ, 2 quod sic habet: Si
 Occ. 1. 1 Co quis non dicam rapere, sed attentare tantũ iun-
 rinth. 7 gendi causa matrimonij sacratissimas virgines au-
 Isidor. li. 2. d. sus fuerit, capitali pœna feriatur.
 off. ecc. c. 17
 2 Sozom. 1. Iam³ de Monachis, & 4 sacris ordinibus ini-
 6. hist. c. 3. & tiatis eadem ratio, idem iudicium est prorsus: dam-
 Niceph. lib. nationem enim habent, si laxatis libidini habenis,
 10. ca. 39 primã fidẽ Deo & Ecclesiæ datam fefellerint; seu,
 2 L. Si quis vt Apostolus⁵ loquitur, irritam fecerint. Qui vl-
 C. de sanct. trõ se abdicarunt coniugio, dũ seruandum perpe-
 Episc. & Cle tuo cœlibatum aut voto expressè nũcupato firma-
 ric. runt, aut sacrorũ Ordinum susceptione saltem ta-
 3 Basil. q. 14 citè⁶ comprobarunt, atque testati sunt.
 diff. expl. Itẽ
 ser. 4. exerci-
 tamentorũ
 pietatis. Cõ
 stitutionum exercitatoriarum ca. 21. ep. 183. & 184 Chry epist.
 6. ad Theodorũ laps. Leo ep. 92. c. 13 Au in Ps. 75. & ser. 1. de cõ
 muni vita cler. Chalc. synod. c. 16 4 Epiph. hæresi. 59. & in com
 pend. doctrin. Hier. 1. cont. Iouinian. & aduersus Vigilantium.
 Au. 2. de adul. coniug. c. 20 Greg li. 3. ep. 34 Leo epist. 92. ad
 Rustic. c. 3 Ber. ser. 65 in Canti. Triden. sess. 42. can. 9 5 1. Tim.
 3. b 6 6. decret. tit. 15.

AU=

Audiant igitur Verbum Dei: Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere. Et Quodcūque ueris, redde, Tum alibi, ² vouete & reddite Domino Deo vestro. Quin & Christus ipse docet: ³ Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est Regno Dei.

1 Eccl. 5. 2
Ibidem, &
Deu. 23. d
2 Psal. 75. b
3 Luc. 9. g.

V.

Cogit igitur ad Cœlibatum quosdam
Ecclesia?

NON cogit sanè pia prouidaq; mater, quæ legem Cœlibatus nemini imponit: ab ijs uerò qui legem, eam, uti dictum est, ultrò receperunt, exigit, ¹ ne soluant religionem, uenè conuentio- nem quam cū Christo & eius Ecclesia sanctè ini- uerunt, violent atque rescindant.

2 Beda lib.
3. de tabern.
& uasis eius
c. 9. & in Lu
cæ cap. 1
Hier. in c. 1.
ad Titū, &
in apol. pro-
lib.

Meritò igitur uigentur illi stare promissis, & seruare quod semel firmiter amplexi sunt, consili- um Euangelicum: de quo Paulus: ² Et qui matri monio iungit virginem suam, bene facit (quã diu scilicet voto cœlibatus ³ adstricta non est) & qui non iungit, melius facit. ⁴ Ac rursus: Bonum est homini mulierem non tãgere. Quo circa laudantur à ⁵ Christo, & in Ecclesia semper apprimè laudati fuerunt ⁶ Eunuchi Euangelici, siue uti Tertullianus ⁷ uocat spadones voluntarij, qui seipsos propter Dei regnum castrauerunt, ut sint

Iou. Orig.
hom. 23. in
Num. Amb.
Epist. 82. &
1. off. ca. 50
Euseb. 1. de-
mòst. euang.
ge. ca. 9
Vide Can.
dist. 28
2 1. Cor. 7. g
3 Theophyl
ibi.

Hier. li. 1. cõt. Iouinianū Greg. in. c. 15. li. 1. Regū Epipha. hæ-
ref. 61 4 Ibidē. a 5 Matt. 19. b 6 Esa. 56. & ibi. Hieron. Basil.
lib. de uirg. Aug. de sancta uirg. c. 24. & 25 7 Lib. 1. ad uxore-

8 1. Cor. 7. 8 sint sancti & corpore & spiritu, Deo in carne sine
 1 Hiero. in carne militantes.

Iouinianum
 Aug. hære-
 si. 82

2 Trident.
 sess. 24. ca-
 non. 10

3 1. Cor. 7. 8

4 Au. 6. et. 8
 confes. c. 11.
 Orig. Hier.
 Chry. in Ma-
 th. c. 19.

1. Cor. 10.

5 Aug. in
 Psal. 75

6 Epist. 45

Vbi duplex error nobis est valde cauendus, al-
 ter eorum, qui cum Iouiniano Matrimonium sic
 extollunt, vt aut ¹ æquent, aut ² anteponant hinc
 statũ cœlebatui seu virginitate, cum Paulus ³ qui
 dem & Patres omnes aperte reclamant: alter eo-
 rum qui fingunt continentiam & cœlibatum ab
 hominibus Christianis vix posse præstari, ideoq;
 nulli eum facile suscipiendum, aut sanctè pro-
 mittendum esse contendunt. Nec intelligunt isti
 Euangelicæ gratiæ vbertatem, quæ talis ac tanta
 per Christum tot seculis data est, & quotidie da-
 tur credentibus, ⁴ petentibus, quærentibus, pul-
 santibus, vt hi iugum Domini suaue & continen-
 tiæ viam non minus sibi commodam quàm saluta-
 rem experiantur. Inter quos erat & Paulus pa-
 lam affirmans, Fidelis Deus est qui non patie-
 tur vos tentari supra id quod potestis, sed fa-
 ciet etiam cum tentatione prouentum.

Quamobrem Augustinus ⁵ vbi locum illum, Vou-
 uete & reddite Domino Deo vestro: explicat, ita
 scriptum reliquit: Non sitis pigri ad vouendum.
 Non enim viribus vestris implebitis. Deficietis, si
 de vobis præsumitis. Si autem de illo cui vouetis,
 vouete, securi reddetis. Et idẽ alibi: ⁶ Felix neces-
 sitas quæ ad meliora compellit.

Quæ est summaria doctrina
superiorum?

QUÆ pro instituta dicta sunt hæctenus bre-
uitate, eò sunt demũ referenda, ut habeãt
simplices assertionem Catholicam de septem Ec-
clesiæ Sacramentis. Quæ duplicis quidem esse ge-
neris inueniuntur.¹ Alia enim, ut priora quinque
singularem vniuscuiusq; fidelis salutem promo-
uent: alia verò duo videlicet posteriora, multipli-
cando Dei populo & Ecclesiæ propagande deser-
uiunt. Vtrumque autem illud ex diuina, nobisq; ne-
cessaria institutione efficiunt.

Enimuerò Baptismus² ad spiritualem vitam,
quæ in Christo est, regenerat. Confirmatio³ vires
porrò ac robur addit Regenerato. Eucharistia⁴ ci-
bus, potus ac viaticũ est peregrinanti. Pœnitentia⁵
præsens aduersus omnes animi morbos pharma-
cum, lapsum hominem erigit, curatq; vulneratũ.
Succedit extrema⁶ vnctio, quæ in postrema cum
morte lucta munit atque cõsolatur emigrantem.
Ordo deinde⁷ ministros præbet Ecclesiæ, qui sa-
cris præsent ac superiora omnia rite procurent,
dispensent, conferuent & applicent. Denique Ma-
trimonium,⁸ Christianam gentem propagat, &
humane prouidet incontinentiæ.

Vbi etiam istud discrimen retinendum est,
quòd Baptismus, Confirmatio & Ordo semel col-
lata,

1 Concil.
Florent.

2 Ioan. 3. b
Tit. 3. b

3 Act. 8. b c

4 Ioan. 6. f

5 Ioã. 20. f

Ezech. 18. g

6 Iacob. 5. d

7 Tit. 1. b

1. Cor. 4. a

8 Ephes. 5.

f. g

1. Cor. 7. a

1 Conc. Floren. Triden. sess. 7. can. 9. de sacram. Au. 2. cōtra epist. Parme c. 13

lata, nunquam¹ iterentur. Baptismus item necessa-
riò suscipitur² ab omnibus, Eucharistia³ à ratio-
ne utentibus: & à relapsis⁴ Pœnitētia. At est arbi-
trarium uti reliquis, modò nullum contemnas aut
negligas in tempore.

2 Ioan. 3. b

3 Trid. sess. 21. ca. 4

4 Apoc. 2. b

5 Luc. 10. f

1. Cor. 4. a

Ioan. 10. c

Hec sunt igitur antidota, diuinaq; remedia,
quæ misericordia plenus ille⁵ Samaritanus insti-
tuit, & Ecclesiæ præpositis dispensanda concredi-
dit, nimirum ad probè curandos ægros, id est, pec-
catores omnes in Ecclesia, quoad illi si velint, ve-
rã perfectamq; sanitatem adipiscantur. Quæ quidē
remedia ritè cognoscere, salubriter accipere, at
que fideliter etiam alijs applicare non artis profe-
ctò humanæ, sed Christianæ est sapientiæ. De qua
cùm satis dictū sit hæctenus, quemadmodū presen-
tis instituti ratio tulit, reliquū est vt Christo duce
ad alteram huius operis partem, quæ Christianam
Iustitiam continet, porrò transeamus.

Ecclesiastici IIII.

SAPIENTIA filijs suis vitã inspirat, & su-
scipit inquirentes se, & præbit in via IUSTI-
TIÆ. & qui illam diligit, diligit vitam.

IVSTVS PRO INIVSTIS
MORTVVS.

1. Pet. iii.

VT PECCATIS MORTVI
IVSTITIAE VIVAMVS.

Ibidem.

K

DE IUSTITIA

CHRISTIANA.

I.

Quænam pertinent ad Iustitiam Christianam?

Chrysoft. in
psalm. 4.
Prosper. sen-
tent. 98. ex
August.

1 Psal. 36. e
Psalm. 33. c
2 Esaiæ. 1. c
3 Colof. 3. b
Ephes. 4. c

SUMMATIM duo, quæ his verbis continentur: ¹Declina à malo, & fac bonum: sicut & Esaias docet, ²Quiescite agere peruerse, & discite benefacere. Hoc est, quod Paulus³ monet, veterem cū actibus suis exiendum, & nouum hominem in iustitia & sanctitate veritatis induendum esse. Prius est in cognoscendis sugiendisq; peccatis positum, quoniam ea ipsa maxima sunt mala mortalibus: posterius verò in bonis expetendis atq; consecrandis versatur.

4 Bernard.
ser. 1. de Pē-
tecoste.

5 Augu. de
gratia & li-
arb. ca. 15. &
18.

Basil. ser. de
lib. arbit.

Hiero. 2. in
Iouinia.

6 1. Ioã. 3. b

Vt autem iustitiæ hoc officium utrunque⁴ præstemus, Dei gratia per Iesum Christum nobis parata & promissa, semperq; necessaria est, & ea verò præeunte atque cooperante, efficitur id in nobis, quod Ioannes affirmat: ⁶Qui facit iustitiam, iustus est, sicut & ille (Deus) iustus est. Addit porrò, Qui facit peccatum, ex Diabolo est.

Quid

Quid est peccatum?

Augustino¹ teste, Peccatum voluntas est retinendi vel consequendi quod Iustitia vetat, & unde liberū est abstinere. Et alibi docet, ² Peccatum esse dictum, vel factū vel cōcupitum cōtra legem Dei. Ambrosius verò, ³ Quid est Peccatum, inquit, nisi legis diuinæ præuaricatio, & celestiuū inobedientia præceptorum?

1 Lib. 1. Re tractationū cap. 15.

2 Lib. 22. cōt. Faustū. cap. 27.

3 Lib. de Pa radiso, ca. 8.

Quotuplex verò peccatum est?

Triplex: Originale, Mortale, ac Veniale. Primum Originale vocamus, quod à primo humani generis parente Adam transfusum, nobisq; in ipsa conceptione contractum, per Baptismum in Christo tollitur. De quo Paulus in hūc modum: ⁴ Per vnum hominem, inquit, peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatū mors, & ita in omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerunt. Et rursus ad baptizatos loquens, ut vim Christiani baptismi ad hoc quoque peccatum expiandum porrigi ostenderet, aperte testatur: ⁵ Abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis, in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in Spiritu Dei nostri.

4 Rom. 5. 12.

5 1. Cor. 6. 11.

Mortale verò, est peccatum (ut vocant) actuale, quod vitam spiritualem eripit, ac mortem

DE PECCATIS

adfert animæ peccātis : quæ mors & à Deo Deiq̃ regno separāt, et supplicio æterno dignum facit.

1 Rom. 6. d Vnde scriptum est, ¹ Stipendia peccati mors.
2 Sap. 1. d ² Iniustitia mortis est acquisitio: Impij autē manibus, verbis accersierunt illam.

Demum Veniale peccatum est actuale quidem, sed quod Dei inimicum hominem non efficit, cuiusq̃ à Deo venia fidelibus facile impetratur. De hoc Ioānes dixit: ³ Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Nam & Iacobus apertè fatetur, ⁴ In multis offendimus omēs. Et si sapienti credimus, ⁵ Septies cadit iustus in die, & resurgit.

4 Iacob. 3. a
5 Prouerb. 24. b
Eccle. 7. c

Iam verò peccatum unum altero esse grauius constat, & quidem grauiori pœnam maiorem debere, non solum humanæ sed etiam diuinæ est iustitiæ consentaneum. Proinde Christus inter culpam pœnamq̃ scienter ac ignoranter peccantes

Luc. 12. f ita discreuit. ⁶ Ille feruus, inquit, qui cognouit voluntatem domini sui, & non se præparauit, & non fecit secundum voluntatem eius, plagis vapulabit multis : qui autem non cognouit & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Alibi verò idem de peccato iræ eiusq̃ gradi-

1 Matt. 5. c

bus loquens, hanc tulit sententiam, ¹ Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio : qui autem dixerit fratri suo Racha, reus erit concilio,

lio, qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis. Vbi per gradus culpæ creuit ordo sententia, ut Gregorij² verbis utamur, dum ira sine voce, iudicio: ira in voce Concilio, ubi causæ sententia definitur: ira verò in voce atq; sermone, gehennæ ignibus mancipatur.

2 Grego. 37
moral. c. 5.
Chrysol. in
5. cap. Matt.

IIII.

Quare peccatum est fugiendum?

PRIMUM quia DEVS nemini mandauit impiè agere, & nemini dedit spacium peccandi sed³ odit omnes qui operantur iniquitatem, ut aperte scriptura testatur. Nec est quicquam Deo magis inuisum ac exosum, qui⁴ diligit alioquin omnia, que sunt & præter peccatum nihil odio atque supplicio persequitur, illudq; nec in celo, nec in terra finit impunitum abire.

Ecclesiast. 15
d

3 Psal. 5. d

4 Sap. 11. d

Deinde peccatum, ne parum execrandū videatur, Christo Domino, qui alioquin peccatum non fecit, causam præbuit subeundæ crucis & acerbissimæ mortis perferendæ. Etenim¹ Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum:

1 Esai. 53. b

² Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Ac propterea quidem lauit

2 1. Ioã. 2. 2

³ nos à peccatis nostris in sanguine suo, ut quot-

3 Apoc. 1. b

- 4 Rom. 6. a quot cum ipso per baptismum⁴ in mortem conse-
- 5 1. Petr. 2. d peliuntur, hi peccatis⁵ mortui, iustitiæ uiuāt, ac
- 6 Rom. 6. a in⁶ nouitate uitæ per ipsius gratiam ambulent
continenter. Cæterum qui post acceptam in Ba-
ptismo Christi gratiã, iterũ volũtariẽ peccat, in
Christũ peccant, Christũ persequũtur, Christum
denuò crucifigunt, quos Christo iusto iudici pœ-
nas minores quàm sceleratos Ethnicos, dare oportebit. Sic enim Paulus docet: 7 Voluntariẽ pec-
- 7 Heb. 10. c cantibus nobis post acceptam notitiã veri-
tatis, iam non relinquitur pro peccatis ho-
stia, terribilis autem quædam expectatio iu-
dicij. De quibus & Apostolus Petrus dixit, ¹ Me-
lius erat illis non cognoscere viam iustitiæ,
quàm post agnitionem retrorsum conuerti,
ab eo quod illis traditum est sancto manda-
to. Quare qui stat, videat² ne cadat: nam cadendo posteriora prioribus deteriora fiunt. Præterea
- 2 1. Cor. 10. e 3 qui faciunt peccatum & iniquitatem, ho-
stes sunt animæ suæ, si Raphaëli credimus.
- 3 Tob. 12. c Nam homo⁴ per malitiam occidit animam
suã. Anima⁵ quæ peccauerit, ipsa morietur.
Nihil autem ea morte infelicius, qua homo à San-
ctorum omnium consortio: ab Angelorum & ce-
litũ gaudio, atque ab ipso denique summo & æter-
no bono, in cuius cognitione ac fruitione sanè om-
nis salus & perfecta hominis beatitudo consistit,
in eternum separatur.

Ad hæc ea peccati natura est atque malignitas, ut non solum à Deo Deiq; gratia & gloria homines etiam ⁶ iustos abducatur, sed præterea summis æternisq; malis cum corporis tum animæ subijcit: nec solum in hac, sed etiam in futura vita infelicissimos reddit, ut in potestatem dæmonum redacti, supplicijs grauissimis & malis omnibus perpetuò addicantur. Hinc notanda sunt in Scripturis sacris, quæ passim de reprehensis ac punitis peccatoribus exempla proferuntur, ut de ¹ Cain, ² Pharaone, ³ Nabuchodonosore, ⁴ Sodomitis, ⁵ Agyptijs, ⁶ Israëlitis, & cæteris, quorum scelera iustus Deus miris ac horrendis modis est persecutus. Obseruandæ quoq; sententiæ, quæ peccatorum pestes fugiendas & execrandas docent. Vt, ⁷ Qui facit peccatū, seruus est peccati. Odio ⁸ sunt Deo impius & impietas eius. ⁹ Miseros facit populos peccatum. Quasi à^o facie colubri fuge peccata. ¹ Non Deus volens iniquitatem tu es, neq; habitabit iuxta te malignus neq; permanebunt iniusti ante oculos tuos. Qui ² in vno peccauerit, multa bona perdet. ³ Omnibus diebus vitæ tuæ in mente habeto Deū, & caue ne aliquādo peccato cōsentias, & prætermittas præcepta Dei nostri. Hæc cōspectant, ut æquissimus peccatorū vindicem Deū homo cognoscat, cognoscendo timeat, timendo caueat salutis suæ, & cauendo pœnas euadat horri-

6 Ezech. 18

c. 18. v. 25

18. v. 25

18. v. 25

18. v. 25

18. v. 25

18. v. 25

18. v. 25

1 Gen. 4. b

2 Exo. 14. g

3 Dan. 4. f

4 Gen. 19. e

Ezech. 16. f

5 Exod. 8. 9

10. 12. 14.

6 Deut. 32. c. d.

7 Ioan. 8. d

8 Sap. 14. b

9 Prou. 14. d

o Eccle. 21. 2

1 Psalm. 5. 2

2 Eccle. 9. d

3 Tob. 4. 3

4 Psal. 31. c. biles peccatorū. 4 Multa enim flagella peccatoris.

V.

Quæ via ad peccati foueam ducit?

1 Aug. li. 1.
de ser. Dñi
in mōte, ca.
23. & lib. 12.
de Trinita.
cap. 12.

Itē Gregor.
homil. 16. in
euangel.

2 Iacob. 1.
b. Beda ibi-
dem.

3 Gregor.
ad interr. II.
August.

4 Ex Gre-
gorij Mag-
ni moralium,
lib. 4. ca. 27.

Tribus præcipuè gradibus¹ ad peccatum peruenitur: Suggestione, delectatione, cōsensu. Suggestione quidem hostis, dum nobis praua ingeritur cogitatio, siue tentatio à mundo, carne vel Sathana: delectatione autem nostra dum animo iam nimium adlubescit, quod praua suggestit tentatio: demum et proprio consensu, dum in peccatum ipsum voluntas allecta consentit deliberatè: Ex quo sane consensu peccatum iam² consummatur, ut hominē non modò immundum iniquiq; faciat, & spiritualiter occidat: verum etiam coram Deo gehennæ obnoxium reddat, etiamsi non semper opere perpetretur. Vnde non temerè dictum est illud:³ in suggestione semen, in dilectione nutrimentum, in consensu perfectionem inesse peccati.

Quod si exactius consideremus, qui soleat gradus esse peccati, imprimis oritur ex⁴ suggestione cogitatio, ex cogitatione affectio, ex affectione delectatio, ex delectatione consensus, ex consensu operatio, ex operatione consuetudo, ex consuetudine desperatio, ex desperatione peccati defensio, ex peccati defensione gloriatio, ex gloriatio damnatio. Hæc est demum longa illa & horrenda peccatorū cathena: hi funes atque cōpedes, quibus adstri

adstri

adstrictum hominem Sathanas nunc in omne genus malorū, ac tandem in tartaream abyssum precipitat infelicissimè. Atque idcirco plurimum refert peccatorū gradus eiusmodi atque propagines, ne fallamur, atque periclitemur, studiosè discernere & obseruare.

VI.

Quomodo peccata facilè deuitantur?

Primùm quidem, si quæ peccatis mala ex pericula succedant, provideamus: deinde si illorū iniurijs prauisq; suggestionibus, quibus ad peccandum facilè sollicitamur, statim occurramus atque repugnemus fortiter: postremò, si virtutes peccatis contrariis exercitare nitamur, Christo in his omnibus auxiliante.

Monet igitur Ecclesiasticus: ¹ Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere. Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. ² Nonne si bene egeris, recipies? sin autem malè, statim in foribus peccatū aderit? sed sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius. Atque hic locum habet armatura spiritualis, quæ vult Paulus Christi milites aduersus peccatum et insidias omnes Diaboli esse munitos, ut peccato repugnare, in die malo resistere, & omnia tela nequissimi extinguere possint.

Eccl. 18. d

Gen. 4. a

Ephes. 6.

b. c

Heb. 12. b

DE SEPTEM PECCATIS

CAPITALIBVS.

I.

Quæ sunt peccata præcipuè animaduertenda?

EA nimirum, quæ dicuntur Capitalia, quòd sint veluti fontes vel capita reliquorum, & è quibus velut ex corrupta radice, pestiferi plane fructus nascuntur, & longa quasi stirpe omnis generis vitia, turpitudines, scandala, damna, corrupte læ, ac postes humani generis descendunt, & vltima magna profluunt.

II.

Quot sunt peccata eiusmodi Capitalia?

De his Cre.
li. 31. Moral.
c. 31. Cassia.
li. 5. & sequē
tib
Itē collat. 5.

Sepitem, quæ sic numerantur: Superbia, Auaritia, Luxuria, Inuidia, Gula, Ira, Acedia. Sed vt hæc maximo semper odio prosequenda fugiendaq; sic virtutes septem, quæ peccatis illis opponuntur, summo quidem studio & amore, si vitam animæ querimus, sunt conseruanda. Superbia contraria est Humilitas, Auaritiæ Liberalitas, Luxuriæ Castitas: cum Inuidia pugnat Charitas, Gula opponitur Abstinencia, Iræ Patiētia: demum Acedia deuotio, seu pia sedulitas, sedulaq; pietas aduersatur.

III.

Quid est superbia, & quas gignit filias?

Super-

Superbia¹ est inordinatus appetitus excellen-
tia, siue intus lateat in animo, siue extrinsecus
etiam sese prodat.

Hæc & si vitiorum quidem omnium mater, prin-
ceps² ac regina est: præcipuè tamen infelicè hæc
sobolem gignit, inobedientiam, iactantiam, hypo-
crisim, contentionem, pertinaciam, discordiam,
curiositatem.

Vt autem delictum hoc maximum caueatur,
Tobias in hunc modum admonet: ³ Superbiam
nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo do-
minari permittas: in ipsa enim ⁴ initiū sump-
sit omnis perditio. Hinc Apostolica illa doctri-
na: ⁵ Deus superbis resistit, humilibus autē
dat gratiam. Imò si Ecclesiastico credimus, Odi-
bilis est coram Deo & hominibus superbia.
Radices gentium superbarum arefecit Deus,
& plantauit humiles ex ipsis gentibus. Quid
ergo superbis terra & cinis?

IIII.

Quid est Auaritia, & quarum filiarum mater?

Auaritia¹ est habendi appetitus inordinatus.
Auarus enim rectè iudicatur, non solum qui
rapit, sed etiam qui concupiscit aliena, vel cupide
seruat sua.

Filiae² sunt huius pessimæ matris, Proditio,
fraus,

¹ Vide Chry-
sost. homil.
43. ad popul.
Antioch.
Bern. de gra-
dibus humi-
lit.

Prosp. ad De-
metriad. Isi-
dor. de sum-
mo bono. l. 1.
2. c. 38

² Gregor.
li. 31. moral.
ca. 31

Prosp. lib. 3.
de vita con-
temp. c. 2

³ Tobie. 4. c.

⁴ Eccl. 10. b

⁵ Iacob. 4. b

1. Pet. 5. b

Eccles. 10. a

Ibidem. c

Ibidem. b

1. Consule

Basil. in ora-

de auari.

Prof. li. 3. de

vita. cōtēpl.

c. 4. Isidor. d.

summo bo-

no. li. 2. c. 41. Augu. li. 3. de libero arbit. c. 17. & ser. 196. de temp.

² Greg. li. 31. moral. c. 31.

*fraus, fallacia, periurium, inquietudo, violētia, im-
misericordia, seu inhumanitas, et cordis durities.*

3 Ephes. 5. b Damnat hoc vitium Apostolus, ³ vt Idolorum ser-
uitutem dixerit: nec eo contentus, ita scribit:

4 1. Tim. 6. b ⁴ Qui volunt diuites fieri, incidunt in tenta-
tionem & laqueū Diaboli, & desideria mul-
ta & inutilia & nociua, quæ mergunt homi-
nes in interitum, & perditionē. Radix enim
omnium malorum est cupiditas. Et alibi scri-

5 Eccl. 10. b ptum habemus, ⁵ Auaro nihil est scelestius. Itē,
Ibidem. Nihil est iniquius, quàm amare pecuniam.
Hic enim & animam suam venalem habet.

6 Matt. 6. c Et Christus ipse testatur: ⁶ Non potestis Deo
seruire & Mammonæ. Et iterum: Nolite sol-
liciti esse in craftinum. Quod Paulus etiā expli-

Ibidem. d catius reddens, ita monet, ¹ Sint mores sine aua-
ritia, contenti præsentibus. Ipse enim dixit,
non te deseram neque derelinquam: ita vt
2 1. Tim. 6. b confidenter dicamus, Dominus mihi adiu-
tor. ² Habentes alimēta, & quibus tegamur,
his contenti simus.

3 Videatur
Prosper de
vita cōtēp.
li. 3. c. 6

Isido. d sum-
mo bono. l.
2. c. 39

4 Grego. vt
sup.

Quid est Luxuria, qualemq; sobo-
lem gignit?

Luxuria ³ est appetitus inordinatus impure
& libidinosæ voluptatis. Gignit ⁴ autem ex
se mentis cæcitatē, inconsiderationem, inconstan-
tiā, præcipationem, amorem sui, odiū Dei, deside-
rium

rium huius vite nimium, mortis futuriq; iudicij horrorem, ac felicitatis æternæ desperationem.

Aduersus hoc peccatum, quod sapientes amentes, et homines penè pecudes facit, ita Paulus: ⁵ Fugite fornicationem. Omne enim peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus est: qui autē fornicatur, in corpus suum peccat. Quamobrē & alibi in hunc modum scribit: ⁶ Fornicatio, & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet Sāctos: aut turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinent, sed magis gratiarum actio. Ac mirum est sanè, ingenti pudore non affici Christianos, qui coram Deo & angelis eius scæda se libidine polluunt: cum corpora membraq; sua Spiritui sancto, & Christo Domino veluti templa pura in baptisate cōsecrarint: Hinc iterum Paulus: ¹ An nescitis, quoniã mēbra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo, & nō estis vestri? Tum rursus, Nescitis quoniam corpora vestra, membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Ac demum ita concludit: ² Empti estis precio magno: glorificate & portate Deum in corpore vestro: ³ Fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus.

5 1. Cor. 6. d

6 Ephes. 5. a

1 1. Cor. 6. d

Ibidem.

2 Ibidem.

3 Heb. 13. a

Quid

Quid est Inuidia, & quas procreat filias?

4 De hoc peccato scribit Cyp. ser. de zelo. & liuore. Basil. in orat. d Inuidia Chryf. ad pop. homil. 44. & sequentib.

Prosper. li. 3. de vit. cont.

c. 9. Isidor d summo bono. li. 3. c. 125

1 Au. li. II. de genesi ad lit. c. 14

Prosp. sentent. 292

2 Greg. vt sup.

3 Gen. 4. 2

4 I. Reg. 20. f.

5 Sap. 2. c

6 Gal. 5. d

7 Gregor. vt supra

8 Legatur

Basil. in orat. cō. ebriosos

Inuidia⁴ est tristitia de bono alterius, & odiū alienae felicitatis respectu superiorum, quia eis non aequatur: & respectu inferiorum, ne sibi aequentur: & respectu parium, quia sibi aequantur, vt Augustinus¹ inquit: Filias² verò procreat, odium, susurrationem, detractionem, in aduersis aliorum rebus exultationem, in prosperis afflictionem.

Certè Cain³ Abel germano fratri, & Saul⁴ Dauidi destinato regi generoq; suo legitur inuidisse. Hoc execrandum crimen, præterquam quod ab omni est charitate & humanitate remotum, homines etiam demonibus persimiles reddit. ⁵ Inuidia enim Diaboli mors introiuit in orbem terrarum: imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius. Rectè igitur Apostolus monet: ⁶ Non efficiamur inanis gloriae cupidi, inuicē pro-uocantes, inuicem inuidentes.

Quid est Gula, & quænam illius filia?

Gula est cibi ac potus appetitus inordinatus ⁷ Filias habet ineptam letitiam, multiloquiū, scurrilitatem, spurcitiem, sensuum & intellectus hebetudinem.

Quid verò scædus, quàm ⁸ hominem à beluis naturali

naturali quadam fragilitate contentis superari, dum ventris, crapulae & vinolentiae quasi mancipium agit, dum bona dissipat, valetudinem laedit, morbos accersit, ac vitam demum ipsam abrum- pit eripitq; sibi? Nam verè dictum est illud: ¹ Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adiicit vitã. Item, ² In multis escis erit infirmitas. Iubet ergo Christus, ³ Attendite vobis, ne fortè grauentur corda vestra in crapula & ebrietate. Caterùm ab ebrietate nos reuocans Paulus, Nolite, ⁴ ait, inebriari vino, in quo est luxuria. Ebriosi ⁵ regnum Dei non possidebunt: vt idcirco tam grauiter interminetur quoque Propheta potatoribus: ⁶ Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.

Aug. de tēp. ser. 231 232
Chryl. infer. cont. luxum & crapulam
Isidor. li. 2. d. summo. bo. ca. 42. & 43.
Am. de He- lia & ieiun. c. 12. & seq.
1 Eccl. 37. d.
2 Ibidem.
3 Luc. 21. g
Vide Bur- chardū. l. 14. decretorum
4 Ephes. 5. d
5 1. Cor. 6. b
6 Esaia. 5. c

VIII.

Quid est Ira, & quæ soboles ex illa nascitur?

IRA est immoderata cupiditas puniendi eius à quo lesum se quis arbitratur, ⁷ Nascuntur ex illa detestandæ filiae, Rixæ, tumor mentis, cõtume- liae, clamor, indignatio, atque blasphemia.

Est ⁸ hoc animi virus perniciosum, omnem iudicij prudentieq; vigorem, & animi saepeq; corporis sanitatem labefactans. Quare monuit Ec- clesiastes, ¹ Ne sis velox ad irascendū, quia ira.

7 Gregor. vt sup.
8 Lege Ba- sil. in orat. cõtra. irasc. Chrysoft. ad pop. homil. 29. & s.
1 Eccle. 7. b

2 Ephes. 4. 8
Coloss. 3. b

in sinu stulti requiescit. Et gentium doctor precepit: 2 Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia. Estote autem inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem, sicut & Deus in Christo donauit vobis. Ceterum aduersus iracundos, contentiosos, contumeliosos iam lata est Christi sententia, valdeque metuenda illa: 3 Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: Qui autem dixerit fratri suo Racha, reus erit concilio: Qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.

3 Matt. 5. c
Vide Chryf.
in Matt.

IX.

Quid est Acedia, & quas gignit filias?

Bern. ser. 9.
& 6. de ascensione Domini

Greg. 3. parte curæ past. admonitione. 16

4 Gregor. 31. moralium c. 31

1 Matt. 20. a
Matt. 22. a

2 Apoc. 3. c

3 Matt. 7. c

Acedia est remissi animi languor ad bene operandum: præsertim verò tristitia est de re spirituali. 4 Quæ has gignit filias, Malitiam, rancorem, pusillanimitatem, desperationem, torpore, circa præcepta necessaria, mentisq; circa res illicitas euagationem.

Huic peccato sunt obnoxij homines ociofi, inertes, & quos 2 tepidos scriptura vocat, ac omnes demum, qui tempus hoc gratiæ diemq; salutis rebus ac studijs vanis transigunt. Finis autem huius peccati est, quem docet in Euangelio Christus: 3 Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Tum alibi: 4

bi: 4

bi: ⁴ Inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores. Neque tacuit ille, quid interim à nobis, ne torpeamus, fieri velit: ⁵ Videte, inquit, vigilate & orate: nescitis enim quando tempus sit. ⁶ Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico vobis, quærēt intrare, & non poterunt.

Matt. 25. c.

Marci. 13. c.

Lucæ. 13. c.

Hæc summam perstrinximus, ut qui iustitiæ vias sunt minus edocti, præcipuos humani generis morbos, atque execrandas pestes, quas ostēdimus, non solum cognoscant & obseruent; sed etiam ex præscripto diuinæ legis, à se alijsq; depellere & penitus arcere contentur. Beatus verò vir qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentie non sedit, quemadmodum Psalter canit Regius, ut primam iustitiæ ac beatitudinis partem cantico suo primo demonstret.

Psalmi. i. c.

DE PECCATIS

ALIENIS.

Quæ peccata dicuntur aliena?

EA, quæ licet aliorum manibus operaq; perficiantur, & interim nobis tamen merito imputantur, nostrasq; conscientias damnationis coram Deo reas constituunt. Quamobrem de his accipi potest, quod scriptura imperat: ¹ Ne communi-

i. Tim. 5. d.

L caueris

1. Tim. 5. d. cauere peccatis alienis. Et quod orat Propheta
 2. Psal. 8. c. Regius: Ab occultis meis munda me Domi-
 ne, & ab alienis parce seruo tuo. Eodem refert
 3. Lib. 2. de Basilius ³ Magnus, quod Ephesijs scriptum est à
 baptif. q. 9 Paulo, ⁴ Nolite communicare operibus in-
 4. Ephes. 5. c. fructuosis tenebrarum, magis autem redar-
 5. 2. Tess. 3. b. guite. Tum illud eiusdem Apostoli: Subtraha-
 tis vos ab omni fratre ambulante inordina-
 tè, & non secundum traditionem, quam ac-
 ceperunt à nobis.

II.

Quot numerantur eiusmodi
 aliena peccata?

Nouem, sicut nouem serè modis committuntur,
 utpote Consilio, Iussione, Cōsensu, Irritatio-
 ne, Laudatione, seu Adulatione, Reticentia culpe
 alienæ, Conniuentia vel indulgentia, Participatio-
 ne criminis, ac praua defensione.

III.

Quando peccatum alienum consilio
 perpetratur?

Cum mali scilicet consilij, quod alij sequun-
 tur vel sequi possent, ipsi sumus auctores &
 1. Ioan. 11. f. administri. Exemplo sit Cayphas, ¹ qui consilio
 suo Senatum Iudaicum in mortem Christi concita-
 uit atque permouit. Contrà verò laudatur Ioseph
 2. Luc. 23. f. ab Arimathia, et vir bonus iustusq; dicitur, ² quia
 non consenserat consilio & actibus eorum, Pon-
 tificum

tificum scilicet & Phariseorum in Christi³ necē
 impię, conspirantium. Eiusdem classis fuit Deme-
 trius⁴ ille, qui cum alijs opificibus, vt suo stude-
 ret quęstui, totam penę urbem Ephesiorum ad-
 uersus Paulum Pauliq; doctrinam ingenti seditio-
 ne compleuit. Impegit hic etiam infamis Herodias
 qua rex Herodes per adulterium fœdē abuteba-
 tur. Nam illius consilio & suasu instructa salta-
 trix filia, quod crudeliter appetiuit sanctissimi Ioa-
 nis obtruncatum caput, nefarię impetrauit.

LIII.

Quando Iussio est peccatum alienum?

CV M ex decreto, mandato imperiōue nostro
 credit ad proximum iniuria, vel malum quod
 cunque perpetratur. Sic David Rex innocentem
 occidit¹ Uriam, non suis quidē, aut seruorum ma-
 nibus, sed per literas hoc agens atque demandans,
 vt in pręlio ille occideretur. Et pręses² Pilatus
 mortis Christi est, quod illum in Iudeorum gra-
 tiam cruci affigendum, & si inuitus quodammo-
 do, auctoritate sua adiudicauit ac tradidit. Ita sum-
 mo se crimine³ Pharao & Herodes obligarunt,
 cū legem tyrannicam de occidendis Hebræorū
 infantibus ferrent, ⁴ Væ autem illis, qui conduunt
 leges iniquas.

V.

Consensus quando alieni peccati nos
 reos facit?

3. Ioan. II. g

Matt. 26. a

4 Actor. 19

Matt. 6. c

Matt. 14. a

12. Reg. II. c

2 Ioan. 19. c

Luc. 23. d

3 Exod. 1. c

Matt. 2. c

4 Esai. 10. a

§ Auguſt. in
 pſalm. 50. in
 fine.
 6 Iren. li. 4.
 cap. 46.
 1 Act. 7. g
 2 Acto. 23. c
 3 Matt. 27. b
 Marci. 15. a. b
 4 Acto. 3. c
 & 2. d
 5 Rom. 1. d
 6 Lib. 2. epi
 ſto. 7.

CVM ſ quod ab alijs fit nequiter, à nobis
 quaſi ſuffragium accipit, & ſaltem tacitè
 6 approbatur. Ita peccauit Saulus in Stephani Pro
 tomartyris necem¹ conſentiens. Peccarunt & vi
 ri ex Iudæis plures quadraginta² qui facta etiam
 voti nuncupatione, in Pauli necem armarūt ſeſe.
 Peccauerunt demum & ciues³ Hieroſolymitani,
 ſuis Magiſtratibus, quò Chriſtus perderetur, ſuſa
 fragantes, vt idcirco Petrus illis exprobrans dixit,
 4 Autorem vitæ interfeciſtis: Notanda eſt
 igitur Pauli ſententia, 5 Non ſolum qui faciunt
 mala, ſed etiam qui cōſentiunt facientibus,
 digni ſunt morte. Et huc referri poteſt, quod
 apud Cyprianum legimus, 6 Nō eſt immunis à ſce
 lere, qui vt faceret impetrauit: nec alienus à crimi
 ne, cuius conſenſu licet non à ſe admiſſum crimē
 tamen publicè legitur.

VI.

Quando irritatione nobis peccatum
 alienum conſiatur?

7 Iob. 2. c
 8 Tob. 2. d.
 & 3. a

CVM ſciētes alium ad iram, vindictam, bla
 ſphemiam, crudelitatem, aut conſimilia vi
 tia, ſiue dictis id fiat, ſiue factis, aut quacunque ra
 tionē alia, prouocamus. Vt cum vxor Iob⁷ patien
 tiſſimo viro petulanter inſultans, quantum in ſe
 quidem erat, ſuaſit etiam Deum blaſphemare. Et
 Tobie vxor⁸ æquè moroſa, maritum ſuis conui
 tijs frequenter inſectans & exaſperans hoc facit.

ut vir anxius domesticam iniuriam suspirijs, lacrymis & precibus ad Deum suscipere prosequi cogatur. Contra verò monet Ecclesiasticus: ¹ Abstine te à lite, & minues peccata. Homo enim iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in mediò pacem habentium immittit inimicitiam. Sic & Salomon dixit, ² Semper iurgia quærit malus, angelus autè crudelis mittetur contra eum.

Ecc. 18. a. b

Pro. 17. b

VII.

Quando per Laudationem, vel Adulationem nostram peccato alieno foedamus?

CVM aliquem in malefactis, vel de improbitate commendamus, vel tanquam re bene gesta, calcare addimus malè curreti, ut ille in pravo instituto pergat. ³ Væ autem qui consuunt puluillos sub omni cubitu manus, & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis ad captandas animas, ut est apud Prophetam. In hoc vitium incidunt nonnunquam Ecclesiastici cõcionatores, & magistratus malè vulgo blandientes, dum eius licentie palam fauent & applaudunt. Rectè autem Esaias, ¹ Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. Vnde Paulus eos iubet vitari Doctores, ² qui per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium. Quoniã enim ³ laudatur peccator in desiderijs animæ suæ,

Ezech. 13. c

Esai. 3. c

Rom. 16. c

Pct. 2. a

Psal. 9. c

iniquus benedicitur, exacerbat Dominus peccator: ut regius propheta testatur.

VIII.

Quando Reticentiæ nostræ culpa peccatum alienum in nos redundat?

Quam intempestiuum nostrum silentium siue subdito: siue cuius alteri adfert detrimen-

tum, Exempli causa, si docendi, monendi, corripiendiq; fratris aut populi nobis munus incumbit;

et in eo interim, dum prodesse possumus, sine iusta causa cessamus. Vnde per Esaiam testatur Do-

minus omni Euangelizanti: Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia

populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Audi porrò periculum in his,

qui non abs re canes, muti latrare non valentes dicuntur: Si dicete me ad impium, dicit Do-

minus, morte morieris, non annunciaueris ei; neq; locutus fueris, ut auertatur à via sua

impia & viuat, ipse impius in iniquitate sua morietur: sanguinem autem eius de manu

tuâ requiram. Adeò necessarium est obseruatum, quod Paulus non sine graui obtestatione postulat,

Prædica verbû, instâ opportunè, importunè, argue: obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Tum idem alibi, Peccâtes, inquit,

coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant.

Quando

Quando nostra Conuenientia alienis
criminibus implicamur?

Quoties id, quod facultate vel auctoritate nostra emendari vindicariq; potest, et debet, nos tamen impunitum & in peius abire sinimus.

Ita peccant Magistratus, cum gladium frustra portant, neque quod dicuntur, ³ ministri Dei sunt ³ Rom. 13. b
& vindices in iram his, qui agunt sceleratè vel se ditiosè. Hoc modo à Rege Saul ⁴ peccatum fuit, ⁴ 1. Reg. 15. d.
cum aduersus Dei mandatum clementior esset ac parceret hostibus Amalechitis. Peccatum idem ab Achab Rege admissum est quando Benadab Regem Syriae in gratiam recepit: unde nec seueram ita conimunicantis Prophetæ sententiam effugit: ¹ 3. Reg. 20. d.

¹ Hæc dicit Dominus: Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius. Eodem referri potest, quod Apostolus Corinthijs præcipit: ² Auferte malum ex vobis ² 1. Cor. 5. d
ipsis: Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate vetus fermentum.

Secundò hic peccant Patres & Matres familias, Heri & Præceptores, dum sibi concreditos nimia dissimulatione, & indulgentia quadam in educando perdunt, & negligentia scordiaque sua in discrimen deduci permittunt. Sic paternæ

3. 1. Reg. 3. *prorsus indulgentiæ culpa deprauatos legimus filios Heli, ³ qui idcirco immodicæ lenitatis suæ penas graues dedit.*

4. Matt. 18. *b* *Hic etiam addi potest peccatum, quod vocari solet omiſſio fraternæ correptionis, admonitionis vel reprehensionis. Quandoquidẽ Christus ⁴ quoque semel atque iterum, & tertio corripendum esse fratrem monuit, vt peccantem illum lucrificamus. Quanquam alij distinguunt inter huiusmodi omiſſionem, & priorem, de qua diximus, conuenientiam, vt duos alieni peccati modos ex hisce cõstituat.*

Quid est Participazione alienum peccatum contrahere?

1. Psal. 49. *c*
 Au. in Psal. 129
Id maxime fit, quando in partem lucri cum furibus, siue raptoribus venimus: cum itidem bona iniuste parta, vel quouis modo aliena nobis vna cum alijs scienter vendicamus aut retinemus: cum insuper spolijs alienis ditescimus. Quò pertinere videtur, quod Psalmographus dixit, ¹ cum furibus ipsis currere, & cum adulterijs portionem habere.

2. Esaiæ. 1. *c*
re. Sic & Esaias obiicit populo Iudaico: ² Principes tui infideles, socij furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Grauius adhuc delinquent, qui lucrum sibi ex aliena turpitudine aperte parant, vt Lenones: quiue latronibus, & notæ turpitudinis vel factionis hominibus præbere audent hospitium & lo-

eum, quò se illi, aut sua recipiant.

XI.

Quomodo alienum peccatum nostra Defensione committimus?

CV M aut malefactoribus patrociniatur, aut doctrinam alterius quamuis peruersam & impiam tuemur, vel spargimus, quum nostra itidem cura vel opera, quod contra fas æquum instituitur, promouere atque propugnare contendimus. Aduersus hos diuinum intonat oraculum: ¹ Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Ac rursus: ² Non sequeris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiæ, vt à vero deuias.

¹ Esaiæ. 5. e

² Exod. 23. a

Hæc satis de peccatis, vt vocant, alienis, quæ nunc profectò longè lateq; patent, & summa quotidie licentia, à magnatibus præsertim, perpetrantur. Adeoq; vulgo ea non cauentur, vt plerique peccata non esse putent ac floccipendant, etiam si suas & aliorum sæpè conscientias his criminum sordibus cõspurcent, ac perpetuis pœnis obliget. Possunt autem dictæ species omnes in tria serè genera conijci, breuiterq; vt Magnus Basilius³ ostendit, comprehendendi. Quod enim in alieni erroris vel peccati societatem incidimus, id fit aut re & opere, aut volûtate certòue animi proposito tãtũ: aut

³ Basili. li. 2. de baptis. quaest. 9

DE PECCATIS.

supina negligentia, sic quando admonēdi, & emēdandi officio nostro alij defraudantur.

Sed longè omnium deterrimū peccādi genus est, quo delinquitur in Spiritum sanctum.

DE PECCATIS IN SPIRITUM SANCTUM.

I.

Quid est peccatum in Spiritum sanctum?

EST, oblatam Dei munificentiam & gratiā, quæ Spiritui sancto, ceu fonti bonorum, tribui peculiariter solet, ex malitia contemptim abijcere. Atque hoc est peccare inexpiabiliter, ut iuxta Christi verbum, nec in hoc ipso, neque in futuro seculo tales tātiq; peccati remissio impetretur. Hac enim lege nobiscum agit Deus, ut nec gratiā in terris, neq; gloriam in cælis tribuat alijs, quā qui peccatum detestantur agnitum, & præter id bonum sibi proponunt, rectumq; eligunt vitæ institutum. Cæterum in hisce peccatis, quæ fiunt in Spiritum sanctum, abest, tum peccati detestatio, tum boni quod sectandum erat, electio, & abijcitur præterea id, quo Spiritus sanctus pro sua gratia hominem à peccādo solet reuocare. Hinc fit, ut eiusmodi peccatis implicati, Dei gratiam aut nunquam, aut rarò & ægre admodum consequantur.

Peccat

1 Matt. 12. c
 Marc. 3. d
 Au. de verbis Domini
 ser. II.
 Gelasius in
 tomo d̄ vinculo Ana-
 thematis

Peccatur enim nō ex humana imbecillitate vel fragilitate: quod vocant peccare in Patrem Patrisq; potentiam, ut in Petro¹ Apostolo Christum ipsum negante cernimus: neque rursus ex ignorantia, quod est peccare, ut appellant, in Filium Filijque sapientiam, sicut²: Saulo accidit Ecclesiam persequenti: sed quod longè grauius est, ex malignitate & peruicacia mentis peccatur: ut exemplum præbent peruersissimi & obstinatissimi illi Pharisæi.

1 Matt. 26. g
Vide Greg.
li. 25. moral.
c. 16
2 1. Tim. 1. c
Act. 9. 2

II.

Quot sunt peccata in Spiritum sanctum?

Eiusmodi sex recensentur, ut vulgò quidem recepta sunt eorum hæc nomina: Præsumptio de misericordia Dei, vel de impunitate peccati, Desperatio, Agnitæ veritatis impugnatio, Fraternalis charitatis inuidia, obstinatio, & Impœnitentia. Significantius autem erit, si quis ita numeret.

- I. Diuina misericordia confidenter abuti.
 - II. De gratia Dei vel salute sua prorsus desperare.
 - III. Veritatem Religionis aduersus suam ipsius conscientiam hostiliter oppugnare.
 - IIII. Pertinaci inuidia concitari grauius ob alienæ salutis & virtutū fraternalium successum.
 - V. Obfirmato animo in crimine sciēter persistere.
- VI. Absque

VI. Absque pœnitentiæ proposito peruersæ vi-
tæ finem nullum facere.

III.

Quænam Præsumptio facit peccatum in Spi-
ritum sanctum?

1 Gre. in. c.
3. li. 1. Regū
& li. 3. mo-
ral. c. 15

2 Au. de fi-
de & operi-
bus. c. 21

3 Ioel. 1. d

4 2. Pet. 2. d

5 Luc. 13. a

6 Rom. 2. a

1 1. Cor. 15. a

2 Philip. 2. b

3 Iacob. 2. d

4 Galat. 5. a

5 Eccl. 5. a. b

Vide Aug.
hom. 50. ex
50. c. 10

EA,¹ quæ hominem sola Dei misericordia con-
fidentem, & ad peccandum audacem facit, se-
posita videlicet ac abiecta omni iustitiæ timorisq;
Diuini ratione.

Etsic sanè peccāt hodie complures, qui sola² fi-
de in Christum sibi blandientes, vel in medijs pec-
catorum sordibus,³ vt iumenta, computrescunt,
nec sibi solum, sed alijs itidem polliceri audēt⁴ se-
curitatem, modò meritis Christi & Dei gratiæ
per fidem apprehensæ fidant quantumuis interim
pœnitentiæ⁵ fructus negligantur. Horū verò sin-
gulis acclamat gentium Doctor in fide & verita-
te Paulus:⁶ An diuitias, inquit, bonitatis Dei,
& patientiæ, & longanimitatis contemnis?
Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœni-
tentiam te adducit? Quamobrem idem Paulus
alibi fidem solam¹ adeò iactari non vult, vt etiam
credentes omnes iubeat cum metu² ac tremore sa-
lutem suam operari: Fidemq; commendat, nō mor-
tuam,³ vt Iacobus vocat, sed viuam & efficacē,
quæ per⁴ Charitatem legitime operatur: Con-
tra hoc enorme peccatum sic Ecclesiasticus cla-
mat:⁵ De propitiato peccato noli esse sine
metu,

metu, neque adicias peccatum super peccatum. Et ne dicas: Misericordia Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserabitur. Misericordia enim & ira ab illo citò proximant, & in peccatores ira illius respicit. Rectè igitur *Propheta*: ⁶ Misericordiã & iudicium cantabo tibi Domine. *Tum alibi*: ⁷ Honor regis iudicium diligit.

IIII.

Quomodo peccatur in Spiritum sanctum
Desperatione?

Cum præsumptione, de qua dictum est, contra *crisium* prorsus vitium accesserit, ut omnem spem abiciat homo vel impetrandæ apud Deum veniæ, vel salutis æternæ consequendæ.

Hoc modo peccavit desperando *Cain*, ut sua ipse voce testatur, cum inquit, ⁸ Maior est iniquitas mea, quàm ut veniã merear. Peccavit & *Iudas* ¹ Christi proditor, cum salutis desperatione commotus, vitam laqueo sibi infelix abruptit. Atque nulla nimis est fera homini pœnitentia, uti *La-tronus* ² exemplo demonstratur, qui in cruce extremisque vitæ spacijs Christi ingentem gratiam & cælestem gloriam est consecutus.

V.

Quando veritatem impugnans
peccat in Spiritum
sanctum?

Quomodo

Quum de fidei, & religionis negotio veritas
 non ex ignorantia sed malitia studiosè
 oppugnatur, ut hinc veritatis Catholicæ ledatur
 3 **Matt. 12.** synceritas. Huic peccato Pharisei³ obnoxij erant,
 b. 15. a. 21. d. quibus vel præcipuè videmus curæ fuisse, tam ma-
 22. b. lignè, quam falso blasphemare Christum, insecta-
 Ioan. 7. g. ri doctrinam Euangelij, testimonium⁴ Apostolorum
 4 **Act. 4. d.** suppressum, idque contra suam ipsorum con-
 5. d. scientiam. His⁵ non sunt absimiles, qui à Prophetis
 5 **Leo epif.** dicuntur sedentes⁶ in cathedra pestilentie, à Pe-
 10. ad Flavia tro⁷ autem magistri mendaces, qui introducunt
 num ca. 1 sectas perditionis, à Paulo⁸ demum vocantur He-
 6 **Psal. 1. a** retici, homines, ⁹ corrupti mente, reprobi circa fi-
 7 **2. Pet. 2. a** dem, ^o attendentes spiritibus erroris, subuersi, &
 8 **Tit. 3. c** suorum ipsorum¹ iudicio condemnati. Quibus an-
 9 **2. Tim. 3. b** numerari potest seductor Elymas, què Paulus pa-
 10 **1. Tim. 4. a** lam obiurgans mira cum vehementia dixit: ² O
 1 **Tit. 3. c** plene omni dolo & omni fallacia, fili diabo-
 2 **Act. 13. b** li, inimice omnis iustitiæ, nõ desinis subuer-
 2. v. 11. tere vias Domini rectas?

Refertur ad hanc quoq; classẽ blasphemia Spi-
 ritus: quod peccatum Christus in Iudæis magnope-
 re taxat, ac reliquis peccatis deterius facit. Atque
 utinam modò hic non peccaretur, Nam blasphemant
 Spiritum sanctum & illi, ut scribit Damasus,³
 qui contra sanctos Patrum Canones Spiritus sancti
 instinctu dictatos libenter aliquid aut proteruè
 agunt, aut loqui præsumunt, aut face-

3 **In epist. ad Aureliũ Carthag.**

re volentibus sponte consentiunt. Talis enim præsumptio manifestè unum genus est blasphemiarum in Spiritum sanctum. Sic Damasus.

VI.

Quomodo Inuidia fraternæ gratiæ peccatum est in Spiritum sanctum?

Quando dolemus ac tristamur grauiter de splendore augmentouè virtutum donorumq; Dei, quibus frater est conspicuus.

Quod crimen non tã hominis videtur esse proprium, quàm Sathanæ,³ qui Dei gratiam in homine tum augeri tum conseruari fert impatientissimè: & idcirco non modo fratrum¹ accusator, verum etiam bonorum omnium implacabilis est² aduersarius, qui tanquam Leo rugiens circumit querens quem deuoret. Sathanæ filij ex Iudæis fuerunt, qui nascentem Euangelij gratiam omninò gentibus inuidebant, vt in actis³ Apostolicis legimus.

3 Sap. 2. d

1 Apoc. 12. c

2 1. Pet. 5. c

3 Act. 11. a

VII.

Quæ obstinatio facit peccatum in Spiritum sanctum?

EA nimirum, quæ obfirmatum planè animum adfert aduersus bene monentem, vt nullis quidem rationibus ab instituto damnabili se deflecti quis patiatur.

Fuit hoc peccato insigniter obstrictus Rex Pharaos, qui & si toties moneretur à Moysè, & subinde flagellis Dei grauissimis affligeretur:

4 Exod. 7.

8: deinceps.

tamen

- 5 Exod. 14. g tamen in proposito Tyrannico perstitit, & perijt
 6 Hier. 5. a obstinat^o. Nota est & Iudeorū inuicta⁶ pertina
 7 Act. 7. f cia, quos suis veluti coloribus depingens Stepha
 nus, 7 Dura ceruice, inquit, & incircuncisi cor
 1 Psal. 57. a restitistis. Nec sunt dissimiles hodie, qui nobis ad
 2 Iob. 21. b dicti Sectis, ne audire quidem aut legere sustinēt
 Catholicè docentem, quasi aspidum¹ instar occlus
 3 Rom. 2. a sis illi contra dulcem melodiā, id est, sanam Eccle
 4 Prou. 29. a siæ doctrinam auribus, dicere videantur: ²Rece
 de à nobis, scientiam viarum tuarum nolu
 mus. Quod nihil aliud est, quàm vt Paulus loqui
 tur, ³secundum duritiam & impœnitens cor the
 saurizare sibi iram in die iræ, & reuelationis ius
 ti iudicij Dei. Nam vt Salomon quoque docet,
 4 Prou. 29. a ⁴Viro qui corripientem dura ceruice con
 temnit, repentinus eius superueniet interi
 tus, & eum sanitas non sequetur.

VIII.

Quando peccatum Impœnitentiæ
 committitur?

- Au. d̄ verbis
 Domini. ser.
 11. **C**Um homo peccatorum suorum, quæ salutari
 * Vel essent pœnitentia expianda forent, * finem modum
 que nullum facit, ac proponit insuper se nolle un
 quam pœnitere.
 5 Psal. 33. d Talium certè qui deploratè peccatores sunt,
 ac manere volunt, vita iuxta & mors pessima
 est, quum illi si non verbis, at re ipsa dicere videā
 tur:

tur: ⁶ Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Ac de his etiam dictum accipi potest, quod Ioannes testatur, ⁷ Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget quis.

Hæc dicta sint hæctenus de peccatis in Spiritum sanctum, grauisimis illis quidem, & quæ aut nunquam, aut ægrè admodum à Deo homini remittuntur. Quapropter aduersus ea sæpe nos ipsos munire, & alios confirmare debemus, ut obseruetur illud: ¹ Nolite contristare, nolite extinguere Spiritum Dei: ² Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Non ³ obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Cor ⁴ enim durum habebit malè in nouissimo. Nunc porro ad peccata quæ & ipsa non parum enormia sunt, & in cælum clamantia dici solent, accedamus.

DE PECCATIS IN COELVM CLAMANTIBVS.

I.

Quæ dicuntur peccata in cælum clamantia? **E**A, quæ præ cæteris insignem & manifestam improbitatè habere noscuntur, diuinamque iram & ultionem insigniter accersunt ijs, à quibus committuntur. Eiuscemodi quatuor è Scriptura numerantur, Homicidium voluntarium, Peccatum Sodomiticum, Oppressio pauperum, &

6 Esaiæ. 24
d.
7 1. Ioã. 5. d

1 Ephes. 4. g
1. Theff. 5. c
2. Psal. 94. b
3 Heb. 3. c

4 Eccles. 10
d.

Aug. in En-
chir cap. 80.
& libr. An-
nota. in Iob.
cap. 30.

Merces operariorum defraudata.

II.

Quomodo Scriptura vindicari docet
Homicidium voluntarium?

GRauiter sanè, quemadmodum hisce verbis
Deus ostendit, quibus Cain primum incre-
pat homicidam: ¹ Quid fecisti? inquit, Vox san-
guinis fratris tui clamat ad me de terra. Núc
igitur maledictus eris super terram. Et alibi
vox Diuina testatur: ² Quicumq; effuderit hu-
manum sanguinem, fundetur sanguis il-
lius. Ad imaginem quippe Dei factus est ho-
mo. Cōcinit Psaltes Regius: ³ Viri sanguinum
non dimidiabunt dies suos. Summum enim
hoc scelus est & atrocissimam proximo iniuriam
adfert, qui vitam & adimit absque legitima au-
thoritate. Vnde à Christo etiam dictū est, Omnes
qui acceperint gladium, gladio peribunt.

III.

Quid verò de Sodomitico peccato, eiusque
punitioe scriptum extat?

Homines Sodomitæ, inquit Scriptura, pes-
simi erant, & peccatores coram Domi-
no nimis: Nefandum hoc & flagitiosum pecca-
tum Petrus ¹ & Paulus ² coarguunt: tum natura
ipsa execratur: Scriptura verò tanti flagitij ma-
gnitudinem his etiam verbis declarat: ³ Clamor
Sodomorum & Gomorrhæorum multipli-
catus

catus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis. Vnde ad Loth iustum & ab infandis Sodomitarū stupris maiorem in modum abhorrentem sic Angeli loquuntur, ⁴ Delebimus locum istum, eò quòd increuerit clamor eorum coram Domino, qui misit nos vt perdamus illos. ⁵ Igitur Dominus pluit super Sodomam & Gomorrhā sulphur & ignem à Domino de cælo, & subuertit ciuitates has & omnem circa regionē. Neque tacet Scriptura causas, quæ ad hoc pergrauē peccatum Sodomitas impulerunt, & alios itidem permouere possunt. Sic enim legimus apud ⁶ Ezechielem: Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ: superbia, sa-
 turitas panis, & abundantia, & ocium ipsius & filiarum eius, & manum egeno & pauperi non porrigebant.

Huic autem flagitio nunquam satis execrando sunt obnoxij, qui diuinam, immo & naturalem legem in Leuitico scriptam violare non verentur.

Ea sic habet, ¹ Cum masculino non commiscearis coitu scæmineo, quia abominatio est. Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. Quod si fiat, terram ipsam tam te-
 tris ac nefandis libidinibus pollui ac iram diuinam aduersus populum maiorem in modum concitari, tum crimen mortis supplicio expiandum esse, eodem ² loco monemur. Vnde Paulus nõ semel etiam

⁴ Gen. 19. c

⁵ Ibidem. d
 Vide Greg. 14. Moral. capit. 10.

⁶ Ezech. 16 f.

¹ Leuit. 18. c
 Vide Chryf. homil. 4. in epist. ad Ro. Tertullia. in lib. de Pudicitia.

Au. li. 3. confess. cap. 8.

² Leuit. 20 b.

- 3 1. Cor. 6. b arguit masculorum³ concubitores: damnat præ-
 1. Tim. 1. b terea immundos atque molles. E quibus vnus erat
 Galat. 5. d Onan⁴ Iudæ filius, qui præsentem Dei ultionem
 4 Gen. 38. b effugere non potuit, quòd in terram semen fun-
 deret, peiorq; bestijs, naturæ honestatem ac ordi-
 nem vellet perrumpere.

IIII.

Quid Scriptura de pauperum Oppres-
 sione proponit?

- 8 Exo. 22. d **A**Duenam non contristabis, dicit Domi-
 nus, 5 neq; affliges eum: aduenæ enim
 & ipsi fuistis in terra Aegypti. Viduæ & pu-
 pillo non nocebitis: si læseritis eos, vocifera-
 buntur ad me, & ego audiam clamorem eo-
 rum, & indignabitur furor meus, percutiãq;
 vos gladio: & erunt vxores vestræ viduæ, &
 filij vestri pupilli. Quapropter Aegyptij tot pla-
 8 Exod. 7. gis¹ attriti, & cum suo Rege crudelissimoq; Ty-
 & deinceps ranno Pharaone, qui ne à paruulis² quidẽ Hebræo-
 2 Ibidẽ. 1. c rum occidentis sibi temperauit, submersi³ demum
 3 Exod. 14. fuere, videlicet ob suam in Israëlitas plusquã Bar-
 8. baricam immanitatẽ. Vidi, inquit Dominus, 4 af-
 4 Exod. 3. b flictionẽ populi mei in Aegypto, & clamo-
 rem eius audiui, propter duritiã eorum qui
 præsumunt operibus, & sciẽs dolorem eius de-
 scendi, vt liberem eum de manibus Aegy-
 8 Eiaiz. 10. ptiorum. Hinc apud Esaiam quoque intermina-
 b. tur Dominus: 5 Væ qui cõdunt leges iniquas:
 & scri-

& scribentes iniustitiam scripserunt: ut opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei: ut essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent? Et apud eundem Prophetam de inhumanis & iniquis Magistratibus extat hæc querimonia: ⁶ Principes tui infideles, focij furum: omnes diligunt munera: sequuntur retributiones. Pupillo non iudicant, & causa viduæ non ingreditur ad illos. Item, ⁷ Populum meum exactores sui spoliauerunt. Nec dubium quin ciuitates & prouinciæ hoc execrando peccato quod à tyrannicis Magistratibus perpetratur, in summum sæpè discrimen adducantur.

6 Esaiæ.1.e

7 Esaiæ.3.b

v.

Quid postremò Scriptura docet de mercede operarijs retenta, vel imminuta?

A pud Iacobum Apostolum legimus, quàm is grauitè diuitibus exprobrèt crudelem tenacitatem, summamq; in defraudandis operarijs iniquitatem. ¹ Ecce merces, inquit, operariorum qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis clamat: & clamor eorum in aures Domini Sabbaoth introiuit. Ecclesiasticus ² verò in hunc modum, Panis egentium, ait, vita pauperis est: qui defraudat illum, homo sanguinis est. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. Qui fundit sanguinem,

2 Iacob.5.s

Eccles.34.d

guinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.

2 Deut. 24.
6.

Itaq; lege diuina sancitum est: ² Non negabis mercedem indigentis & pauperis fratris tui, siue aduenæ, qui tecum moratur in terra & intra portas tuas est: sed eadem die reddes ei precium laboris sui ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Dominum, & repute tur tibi in peccatum.

VI.

Quò referenda est omnis hæc de peccatis tractatio, & quis illius vsus?

HÆC tractatio ad priorem spectat Christianæ iustitiæ partem, quæ in malis cognoscendis & fugiendis est posita: vsus autem ac fructus tractationis est, ea quæ verè mala, Deo contraria, hominibus perniciosa sunt, ritè discernere, discreta prorsus cauere, & si quid horum admissum sit, sedulo expiare.

1 Prou. 14. b

2 Prou. 18. c

3 Prou. 4. c

Hinc etiam discimus, quo modo sapiens à stulto, iustus ab impio differat. ¹ Sapiens enim timet & declinat à malo: Stultus verò transilit, & cõfidit. ² Non enim recipit stultus verba prudentiæ, nisi ea dixeris quæ versantur in corde eius, teste Salomone, qui hoc etiam scriptum reliquit: ³ Iustorum semita quasi lux splendens, procedit, & crescit vsque ad perfectam diem:

diem: via impiorum tenebrosa, nesciunt ubi
 corruât, pleriq; certè peccata quæ indicauimus,
 perniciosas illas animorum pestes turpiter igno-
 rant: ¹ alij ut norint maxime, non fugiunt tamen, ¹ Au. in En
 neque detestantur. Pessimì verò illi sunt, qui pecca-
 ti cõsuetudine ² obduruerūt: de quorū genere dictū
 est illud: ³ Impius cū in profundum vene-
 rit, contemnit: sed sequitur eum ignominia
 & opprobrium. Ea verò in primis contemnit,
 quæ Christiana Iustitia nõ solum ad vitiorum ob-
 seruationem seu differentiam cognoscendam, sed
 etiam ad eorum deuitationem et expiationem ad-
 hibendam postulat.

VII.

Quibus verò modis peccata expiantur?

HIC in primis est extra cõtrouersiam, Chri-
 stum nobis esse ⁴ propitiatorem, & illum ⁴ Rom. 3. d
 Dei agnum, qui tollit peccata mundi, quiq; solus ⁵ Ioann. 1. d
 remissionem peccatorum nobis potuerit prome-
 rerit, & purgationem eorum facere. ^{1. Cor. 1. d}
^{Heb. 1. 2}

Deinde certum est, Deum fide purificare cor-
 da, ut Petrus ⁶ inquit, quod citra fidem (humane ⁶ Act. 15. b.
 salutis ostium ac fundamētum) nullus peccatorum ^{Heb. 11. a. b.}
 remissionem aut expiationem, consequi aut spe-
 rare possit. Fide verò destituuntur, qui cum Eccle-
 sie fide non consentientes, vana quadam fiducia
 peccati remissionē & iustificationis gratiam pro-
 pter Christum sibi alijsq; pollicentur.

DE PECCATIS

1 Cyrill. li. 3. in Leuiti. Au. lib. 2. cōtra Cresc. ca. 12. Cbryf. con- cione. 4. de Lazaro in fi ne.

Qui verò in Ecclesiæ fide & eius unitate persi- stentes, à peccatis cupiunt liberari, multos illi mo- dos¹ ad peccatorum suorum expiationem in Scri- ptura propositos habent, inter quos principem te- net locum Pœnitentiæ Sacramentum, quo negles- cto, ² frustra de reliquis lethalium peccatorum re- medijs adhibendis agitur. Hoc enim vt præfens, ita necessarium pharmacum Christus animarum medicus instituit, contra omnem peccati leprã va- liturũ, idq; cōmendans dixit Sacerdotibus:³ Quo- rum remiseritis peccata, remittuntur eis.

I.

2 Vide su- pra in Sacra- mento Pœ- nitentiæ.

3 Ioan. 20. f

II.

4 Au. hom. 47. ex. 50.

5 Tob. 4. b

6 Dani 4. c

Chryf. hom. 26. in Matt.

Secundò purgantur & expiantur ⁴ eleemosy- na: quia scriptum est, ⁵ Eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Monet igitur prophe- ta: ⁶ Peccata tua eleemosynis redime, & ini- quitates tuas misericordijs pauperum.

Tertiò remittuntur peccata, dum quantumuis laesi, fratri offensam condonamus: dicente Domi- no, ¹ Si dimiseritis hominibus peccata eo- rum, dimittet & vobis Pater cælestis delicta vestra.

III.

2 Iacob. 5. d

Quartò idem fit, cùm peccantem fratrem cor- ripiendo emendamus ac lucrifacimus, sicuti scri- ptum est: ³ Qui conuerti fecerit peccatorẽ ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à mor- te, & operiet multitudinem peccatorum.

V.

Quintò huc pertinet abundãtia synceræ chari- tatis,

tatis, ad impetranda & conficienda bona omnia
 prepotentis: ob quam de Magdalena dicitur: ³ Re
 mittuntur ei peccata multa, quoniam dile-
 xit multum. ⁴ Charitas enim operit multitu-
 dinem peccatorum.

Sextò ad idem valet contriti^s cordis sacrificiũ,
 quod nunquam despicit Deus, & humilis cognitio
 sui, confessioq; peccatorum. ⁶ Respicit enim Do-
 minus in orationem humiliũ, & non despicit pre-
 ces eorum. Vt hinc etiã David de seipso testetur,
⁷ Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam
 meam Domino, & tu remisisti impietatem
 peccati mei. Ac Iohannes generatim omnibus ve-
 re confitentibus hanc gratiam pollicetur. ¹ Si cõfi-
 teamur, inquit, peccata nostra, fidelis est &
 Christus, vt remittat nobis peccata nostra, &
 emundet nos ab omni iniquitate. Igitur Ni-
 niuite cum humilitatis & pœnitentiæ operibus se-
 dulò insisterent, præsentem Dei iram placauerũt,
 & iamiam imminens vrbi, ac patriæ exitium auer-
 terunt. Quare sic de illis scriptum legimus: ² Vi-
 dit Deus opera eorum, quia cõuersi sunt de
 via sua mala, & misertus est Deus super ma-
 litiam quam locutus fuerat vt faceret eis, &
 non fecit.

Sic demum scriptura teste discimus his alijsq;
 modis & officijs veræ pietatis Christi gratia ediz-
 eis hoc effici, vt credentium et pœnitentium in Ec-

3 Luc. 7. g

4 Prou. 10. b

& 1. Pet. 4. b

5 Psal. 50. d

VI.

6 Psal. 101. c

7 Psal. 31. b

1 1. Ioan. 1. d

Ionæ. 3. b. c

2 Ionæ. 3. d

3 2. Cor. 7. 2

clesia, sicut diximus, peccata expientur. Eoque spe
 Etans Apostolus monet: ³ Has habetes promif-
 siones charissimi mundemus nos ab omni
 inquinamento carnis & spiritus, perficietes
 sanctificationem in timore Dei. Nec minus
 grauiter Iacobus ⁴ Emundate, inquit, manus
 peccatores, & purificate corda duplices ani-
 mo. Miseri estote & lugete et plorate: risus ve-
 ster in luctum conuertatur, & gaudium in
 mcerorem. Humiliamini in conspectu Do-
 mini, & exaltabit vos. Etenim non sufficit mo-
 res in melius commutare & à factis malis recede-
 re, vt Augustini ¹ verbis iterum vtamur, nisi etiã
 de ijs quæ facta sunt, satisfiat Deo per pœniten-
 tiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per
 contriti cordis sacrificium, cooperantibus elee-
 mosynis.

1 Homi. 50.
 ex 30. c. 15. Et
 enchir. c. 70.
 & Cypr. de
 lapsis.

2 Ser. 41. de
 Sanctis.

3 1 Cor. 3. c

Idẽ Aug. ho
 mi. 16 ex. 50
 In enchir. c.
 67

Itẽ de fide et
 operibus c.

14. & .q. 1. ad
 Diuicizium.

Alioquin quisquis de peccatis lethalibus in se
 aliqua dominari cognouerit, vt idem Augustinus
² est auctor, nisi dignè se emendauerit, & si ha-
 buerit spacium, longo tempore pœnitentiam ege-
 rit, & largas eleemosynas erogauerit, & à pec-
 catis ipsis abstinuerit, illo transitorio igne, de quo
 dixit ³ Apostolus, purgari non poterit, sed ater-
 na illum flamma sine vilo remedio cruciabit. Non
 enim capitalia post hanc vitam, sed minuta pecca-
 ta purgantur expianturq;.

VIII.

Quid verò de minutis peccatis est
sentiendum?

ID scilicet, quod eiusmodi leuiores viti mentis
euagatio verbum ociosum, risus immoderatus,
& consimilia, quæ quotidiana, seu venialia pec-
cata dicuntur, & sine quibus hæc vita non duci-
tur:⁴ In multis enim offendimus omnes, vt
antea quoque monuimus, & si lethalia nõ sunt, &
in speciem minuta videntur, tamen haud quaquam
¹ sunt contemnenda, Siquidem Deo displicent,
seu vt Paulus loquitur,² cõtristant Spiritum san-
ctum, obfuscant conscientiam, Charitatis feruo-
rem imminuunt, virtutemq; profectum remoran-
tur, & ad grauiora sæpe vitia periculaq; pertra-
hunt. Vnde scriptum est,³ Qui spernit modica,
paulatim decidet.⁴ Qui amat periculũ, peri-
bit in illo.⁵ Qui in vno peccauerit, multa bo-
na perdet.

Cauendæ sunt igitur, quantum licet, hæc labes
& sordes animæ, quoniam vt legimus,⁶ non in-
trabit in cælestem Hierusalem aliquid coin-
quinatum. Ac nisi in hac vita illæ diluantur,
etiam ⁷ post mortem hominem grauant, nec sine
pœnis quidem acerbis purgatorij ignis expian-
tur. Qui quidem ignis, & si perpetuus non sit, ta-
men si Augustino ⁸ credimus, grauior est, quàm
quicquid homo in hac vita potest perpeti.

Quibus

4 Iacob. 3. a
1 Au. ð decé
chordis. c. II
& in Ps. 129.
Ser. 244. de
temp.
Itẽ tract. 12.
in Ioan
Chryl. hom.
8. in. 1. Cor.
& in ser. de
leuiũ pecc.
periculis.
2 Ephes. 4. g
3 Eccl. 19. a
4 Ibid. 3. c
5 Eccle. 9. d
6 Apoc. 21. g
7 Vide sup
præ de Satis
factione
8 in Ps. 17.
ser. 41. ð san-
ctis
Grego. in 3.
Psal. pœni-
rent.

Quibus autem remedijs peccata leuiora purgantur?

VT eiusmodi animæ sordes in hac vita diluatur, Ecclesia vetus remedia isthæc ¹ agnouit & in usu habuit, humilem sui accusationem, Dominicam præcationem, pectoris tunctionem, & alias id genus piæ in Deum ac etiam erga proximum exercitationes, corporisq; afflictiones sponte ac religiosè susceptas. Quæ quidem remedia tãtò lubentius ac studiosius amplectuntur sapientes, quò rectius norunt, & diligentius expendunt diuinæ iustitiæ in vindicandis ² peccatis seueritatem.

² Quod vel ex illa metuenda Christi sententia placum fieri potest: ³ Dico vobis, quoniam omne verbum ociosum, quod locuti fuerint homines, reddet rationem de eo in die iudicij. Itemque ex illo dicto Petri, ⁴ Iustus vix saluabitur. Vt hinc Iob, vir alioquin iustus & innocens, dixerit: ⁵ Verebar omnia opera mea sciens, quia non parceres delinquenti. Et Apostolus Paulus, ⁶ Horrendum est incidere in manus Dei viuentis: ⁷ Quod si nos ipsos diiudicaremus, vt idem admonet, non vtique iudicaremur. ⁸ Beatus igitur homo, qui semper est pauidus: qui verò mentis est duræ, corruet in malum.

¹ Au. epist. 108. in enchir. c. 72

In Ioã. tract. 12. Ser. 41. d. sanctis. Lib. 21. de ciuit. c. 27. & homi. 50. ex. 50. ca. 8

² Prosper in sententijs Au. c. 210

³ Matt. 12. c

⁴ 1. Pet. 4. d

⁵ Iob. 9. c

⁶ Heb. 10. f

⁷ 1. Cor. 11. g

⁸ Pro. 28. b

An ne satis est à peccatis abstinere?

Iustitia quidem Christiana, de qua hucusque diximus, duas partes proponit, & velut aequè necessarias nobis commēdat hisce verbis: ¹ DECLINA A MALO, ET FAC BONVM. Si-
cut & Paulus docet: ² ODIENTES MALVM, ET ADHAERENTES BONO. Non sufficit igitur, quod Augustinus perspicuè dixit, abstinere à malo, nisi fiat quod bonum est: et parum est nemini nocere, nisi studeas multis prodesse.

Quapropter absoluta utcumque Iustitiae prior parte, quae mala prohibet, consequens est, ut fauente Christo de altera porro, quae in bonis consistendis est posita, dicere pergamus.

Bern. ser. 34
61. paruis ser-
mon.

Chry. in Ps. 4
Au ser 59 d
tempore.

1 Psal. 36. e
& .33. c. & ibi
de Aug.

2 Rom. 12. c
In sentētis
Prosper. c. 86

DE TRIPLICI GENERE

BONORVM OPERVM.

I.

Iustitia Christiana circa quæ bona
versatur?

HÆC iustitia tam latè patet, ut omnia bona, quae honestè, iustè ac piè fiunt, in se cōtineat nobisq; expetenda & consecranda proponat. Unde ita fideles Apostolus commonefacit: ¹ Ambuletis dignè Deo, per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes: ² prouidentes bonè

Chry. in Ps. 4
& 14. & ho-
mi. 23. in Ge-
nes.

1 Colof. 1. b
2 Rom. 12. d
na 2. Cor. 8. d

- na non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Hic enim nostræ vocacionis, & Christianæ iustitiæ per Christum parte verus est usus ac fructus proprius. Petro teste, ³ ut peccatis mortui iustitiæ viuamus, hoc est quæ admodum à Paulo explicatum est, ⁴ Ut abnegantes impietatem, & secularia desideria, sobriè, & iustè, & piè viuamus in hoc seculo. In eundem sensum nobis proponitur Euāgelicum illud: ⁵ Ut sine timore, de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi in sanctitate & iustitia coram ipso omnibus diebus nostris. Nam idcirco redemit nos Christus ⁶ ab omni iniquitate, ut mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. ⁷ Ipsius enim Dei sum⁹ factura creati in Christo Iesu, in operibus bonis, quæ præparauit Deus, ut in illis ambulemus.

- Ita constanter Paulus scribit, omnesq; admonet de obseruanda & colēda semper Iustitia Christiana. Proinde Ioannes etiam prudenter admonet, ac absolutè definit, ita scribens: ¹ Filioli, nemo vos seducat. Qui facit iustitiam, iustus est, sicut & ille iustus est: qui facit peccatum ex Diabolo est. Et Iacobus cōstanter docet, ² Ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum. Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est: ita & fides sine operibus mortua est:

est: Tum idem rursus: ³ Qui perspexerit in lege ³ Iacob. 1. 8
 perfectæ libertatis (sive in legē perfectam quæ
 est libertatis) & permanferit, non auditor obli-
 uiosus factus, sed factor operis, hic beatus in
 facto suo erit. Nec aliud sanè voluit Paulus, cum
 in hunc modum diceret: ⁴ Non auditores legis ⁴ Rom. 2. b
 iusti sunt apud Deum, sed factores legis iu-
 stificabuntur.

II.

Quem fructum pariunt Opera iu-
 stitiæ Christianæ?

PRÆCLARVM sanè atque multi-
 plicem, cum in hac, tum in futura vita. Huc
 enim spectat Pauli sententia, ⁵ PIETAS ad omnia ⁵ 1. Tim. 4. c
 utilis est promissionem habens vitæ quæ
 nunc est & futuræ. Tum alibi scriptum legi-
 mus, ¹ Bonorum laborum gloriosus est fru- ¹ Sap. 3. d
 ctus.

Primum enim hæc opera ex viua fide, id est,
 per charitatem ² operante profecta, non modo si- ² Galat. 5. a
 gna sunt Christianæ vocationis, sed eandem no-
 bis quoque confirmant certamq; faciunt. Quamo-
 brem Petrus Apostolus, qui ad opera bona nusquã
 non cohortatur, hoc etiam adiecit: ³ Fratres, ma- ³ 2. Pet. 1. b
 gis fatagite, vt per bona opera certam ve-
 stram vocationem & electionem faciatis.
 Hæc enim facientes, non peccabitis aliquan-
 do,

II.

4 2. Cor 7. b

5 Iacob. 2. d

Secundo gratiam credentibus augent, atque
 4 sanctificationem perficiunt, Apostolo teste:
 ut hinc etiam Iacobus affirmet, quod Fides quæ
 operibus cooperatur, ex iisdem quoque consum-
 metur.

III.

6 Tobie. 4. b

7 1. Io. 3. d

Tertio fiduciam bonæ conscientie pariunt, ma-
 gisq; ad orandum & quid libet à DEO impetran-
 dum animant. Scriptum est enim: 6 Fiducia ma-
 gna erit coram summo Deo elemosyna om-
 nibus facientibus eam. Et rursus, 7 Charissi-
 mi si cor nostrum non reprehenderit nos, fi-
 duciam habemus ad Deum: & quicquid pe-
 tierimus, accipiemus ab eo, quoniam man-
 data eius custodimus, & ea quæ sunt placita
 coram eo facimus. Exemplum extat in Ezechia
 Rege, qui bona conscientia fretus, ac Dei voce in
 hoc ipso comprobatus dixit: 1 Obsecro Domine
 memento quæso, quomodo ambulauerim
 coram te in veritate & in corde perfecto, &
 quod bonum est in oculis tuis fecerim.

8 Esai. 38. a

IIII.

2 Matt 20. a

& Gre in ho

mii. 19. in

Euang.

3 2. Tim. 4. b

4 Matt. 19. c

5 Matt 20. a

6 Psal. 18. c

Demum id efficiunt, ut laborantes in vinea 2 Chri-
 sti, denarium diurnum accipiamus, hoc est promif-
 sam æternæ vitæ mercedē, iustitiæq; 3 coronā, quā
 in Ecclesia 4 Dei mandata seruantes, in Christo
 promeremur. Ait igitur Dominus, 5 Voca opera-
 rios, & redde illis mercedem, Ait David, 6 Ser-
 uus tuus custodit ea, Diuina scilicet præcepta,
 in custodiendis illis retributio multa. Ac ite-

terum, Inclinaui cor meum ad faciendas iu- **Pfal. 118. c**
 stificationes tuas in æternum propter retri-
 butionem. *Ait & Paulus:* 7 Bonum certamen **7 2. Tim. 4.**
 certavi, cursum consummaui, fidem seruaui: **b.**
 in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ,
 quam reddet mihi Dñs in illa die iustus iu-
 dex: nō solum autem mihi, sed & ijs, qui dili-
 gunt aduētum eius. *Ait deniq; et ipse Christus:*
 1 Si vis ad vitā ingredi, serua mādata. **Et iterū: 1 Matt. 19. c**
 2 Procedent qui bona fecerūt, in resurrectio **2 Ioan. 5. c**
 nem vitæ: qui verò mala egerunt, in resurre-
 ctio nem iudicij. *Tum alibi:* 3 Qui facit volun- **3 Matth. 7. c**
 tatem patris mei qui in cælis est, ipse intra-
 bit in regnum cælorum.

*Ex quibus fit perspicuum, quanti nostra omnium
 referat, si vitam æternam cupimus, diuinas obser-
 uare voces:* 4 Qui iustus est, iustificetur ad- **4 Apoc. 22. c**
 huc: & sanctus sanctificetur adhuc. Ecce ve-
 nio citò, & merces mea mecum est, reddere
 vnicuiq; secundum opera sua. 5 Bonum igi- **5 Gal. 6. b**
 tur facientes non deficiamus: tempore enim
 suo metemus non deficientes.

III.

Quot sunt genera bonorum operum, in qui-
 bus iustitia Christiana præcipuè cernitur
 & exercetur?

Eiusmodi sunt triplicia, sicut sacris è literis Petrus Chry-
 accipimus, videlicet, Oratio, Ieiuniū, & Eleec **sol. ser. 4 3.**

mosyna. Nam reliqua ferè benefacta, quæ ex fide
viua proficiscuntur, & iustitiam Christianã com-
mendant, augent atque consummãt, ad hosce tres
fontes facile referuntur. Hinc illa præclara vox

1 Tob. 12. b Angeli Raphaëlis, ¹ Bona est oratio cum Ieiunio, & Eleemosyna magis quàm thesauros auri recondere. Augustinus verò dilucidè dixit: Hæc iustitia hominis in hac vita, Ieiuniũ, Eleemosyna, Oratio.

2 Matt. 6. 2 De quibus Christus ² apud Matthæum sigillatim docet, additq; promissiones de parata celesti mercedè ijs, qui in Ecclesia citra hypocrisin sincerè ieiunant, orant ac eleemosynam tribuunt: Hinc

3 Ibidem, a & c. fidelis illa spõsio toties repetita: ³ Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Et hæc ipsa sunt, in quibus Christus, vt bene beateq; viuamus,

4 Matt. 5. c abundare ⁴ vult nostram iustitiam, & ita lucere
5 Ibidem. b coram hominibus, vt videãt opera nostra bona, & glorificent Patrem. Ad hæc præstanda in Chri-

6 Ephes. 2. b sto creati, ⁶ & destinati sumus, quæ nimirum præ-

7 Matt. 13. f parauit Deus, vt in illis ambulemus. Propter 7 hæc
10. d. & 25. d è charitate præstita, iusti in regnum adsciscuntur
Ioann. 5. e æternum: ob eadem verò neglecta, iniusti in gehē-
2. Corin. 5. b nam ignis precipitabuntur.

Vt verò, ⁸ Pharisaicum ac vanum est, cum alio
8 Lucæ. 18. a rum contemptu se ipsum iustificare, & suis, ope-
9 Ro. 10. a ribus fidere: ita Christianum est atque legitimum,
hominem cum sui submissione operibus bonis ope-

ram sedulam dare, & si quando gloriari velit, in
 2 Domino gloriari, ut qui operatur in nobis velle
 & perficere, Apostolo teste.

2. 2. Cor. 10.
 d.
 Philipp. 2. b

I I I I.

Quid est Ieiunium?

NON simplex huius nominis est acceptio.
 Magnum & generale Ieiunium³ Augusti-
 nus vocat, abstinere ab iniquitatibus & illicitis vo-
 luptatibus seculi. Deinde Philosophicum, ut quidam
 vocant, Ieiunium, est parsimonia illa cibi ac potus
 moralisq; sobrietas, qua temperatè etiam ab Eth-
 nicis secundum rectam rationem viuitur, Tertio
 Ecclesiasticum⁴ est Ieiunium, utpotè cum iuxta
 certum Ecclesiæ morem atque præscriptum, cer-
 tis diebus & carniū esum nobis subtrahimus, et
 unica duntaxat refectioe contenti sumus. Cuius-
 cemodi Ieiunium piè & Christianè⁵ suscipitur ad
 cultum diuinum religiosius exhibendum, ad car-
 nem edomandam spirituiq; subiiciendam, ad fru-
 ctus poenitentiae dignos præstandos, ad obedi-
 tiam exercendam, ac demum ad quamlibet Dei gra-
 tiam consequendam.

V.

Quid verò his respondendum est, qui legem
 Ecclesiastici Ieiunij conuellunt
 atq; contemnunt.

3 Au. tract.
 17. in Ioann.
 & libr. 2. q.
 euang. c. 18.
 4 Isidor. li.
 1. de eccles.
 offi. ca. 36. &
 sequentibus
 Raban. d. in
 stit. cler. lib.
 2. ca. 17. & se-
 quentibus.
 Iuo part. 4.
 ca. 25. & se-
 quentibus
 Burchard. li
 bro. 13.
 5 Cypria. d.
 ieiunio & tē-
 tationibus
 Christi.
 Chrysof. ho-
 mil. 1. & 2.
 in Genes. &
 ser. de ieiun-
 nio.
 Basil. orat. 1.
 & 1. de ieiun-

N 2

Primum

no. Ambro. in libr. de Hella & ieiun. & episto. 82.

1. Tim. 4. 2
 Colof. 2. c. d
 Canō Apost.
 50. & 52. Cō
 cil. Gangrē.
 can. 2.
 2. Tolet. 1. af
 fertione fi-
 dei. 1.
 Braçcar. ca-
 non. 14.
 2. Lib. 30. cō
 tra Faust. c. 5
 Item Theo-
 doret⁹ in e-
 pitome diui-
 norū decret.
 ca. de absti-
 nent.
 Bernar. ser.
 66. in cātica.
 3. Hæresi. 75
 & Au. hære.
 53.
 4. Hiero. in
 epist. ad Ga-
 lat. cap. 4.
 Leo ser. 3. &
 4. de ieiunio
 7. mensis.
 Basil. orat. 2.
 de ieiunio.
 3. Libr. 2.

Primū admonendi sunt isti, ne falsò Catholi-
 cis affingant quod Apostolus¹ detestatur, &
 Ecclesia semper damnauit in Iudæis, Manichæis
 & Priscillianistis: quòd videlicet aut secundum
 legem Mosaicam, aut ex superstitione à cibis qui-
 busdam abstineant. Catholici enim, sicut Augusti-
 nus Fausto Manichæo² respondet, quòd à carni-
 bus abstinent, edomādi corporis causa id faciunt,
 propter animā ab irrationalibus motibus amplius
 humiliandam, non quòd carnes esse immundas cre-
 dant. Nec solūm à carnibus, verūm à quibusdam
 etiam terræ fructibus abstinent, vel semper sicuti
 pauci, vel certis diebus atque temporibus, sicuti
 per quadragesimam fermè omnes. Sic Augustinus:
 atque ante illum id ipsum etiam docet Epiphanius:
 ubi confutat Aërianam hæresim, ³ quæ statà Eccle-
 siæ Ieiunia quique libera esse vult, atque ad ea ne
 minem obligari.

Quòd autem in publicis ⁴ ieiunijs, sicut & in
 precationibus & ferijs, ratio temporis obserua-
 tur, id ordinem & concordiam publicam in Eccle-
 sia confirmat, illustrat ac promouet. Deinde priua-
 ta ieiunia nō ita multi quidem imposerēt sibi, ut-
 pote naturali carnis amore ventrisq; studio ad su-
 scipienda ea impediti.

Iam quòd magni momenti, & certi meriti sit,
 eiusmodi ieiunia reuerenter amplecti seduloque
 obseruare, tam apertè probat Hieronymus¹ cōtra

Iouinianum, hac de re amplius ut à nullo possit dubitari. Quibus addenda sunt, quæ supra docuimus de præceptis Ecclesiæ obseruandis, idq; ad scandalum² euitandum, & ob disciplinam publicam retinendam, neque modò propter iram, sed etiam propter conscientiam, ut Apostolus³ dixit.

Constat autem, sicut omnium ætatum scriptores comprobant, Ecclesiæ disciplinam, consuetudinem, traditionem, sanctionem hanc & esse constantem, & inde ab initio fuisse, ut diebus⁴ quibusdam, præsertim⁵ Quadragesimæ, Ieiunium hoc Ecclesiasticum obseruaretur. Ita docent Canones⁶ Apostolorum & Sacrosanctæ⁷ Synodi: Gangrensis⁸ quidem Anathemate eos ferit, qui communia totius Ecclesiæ Ieiunia contemnunt: Toletanus⁹ verò communionem eos priuari iubet, qui sine inuitabili necessitate & euidenti languore carni-
bus in Quadragesima vescuntur.

Et singularis Patrum est ardor in commendando, urgendo & exigendo¹ ieiunio, præsertim

Epiph. in compendiar. doct. Teophil. Alex. lib. 3. paschal. Maxim. in ser. de Quadr. Item Ambr. Aug. & Leo, de eadem. Cyril lib. 10. in Leuit. Isido. de off. c. 36. Au. epist. 119. c. 15. 6 Cz non. 68. 7 Laod. can. 50. 2. Braccar. can. 9. Tribur. can. 35. Agath. can. 12. 8 Can. 19. Item Mogunt. can. 35. 9 8. Tolet. can. 9. Vide Telesph. in epist. ad vniuersos. Theophil. Alexan. lib. 3. paschal. Aug. ser. 64. de tēp. Niceph. li. 17. ca. 32. Chryf. hom. 6. ad pop. Itē. 1. & 2. in Genes. 1 Basil. orat. 2. de ieiunio. Aug. ser. 62. de temp. Ambro. serm. 23. 25. 34. 36. & 37.

2 Au. epist.

118. ad Ianu
ar. cap. 2.

3 Rom. 13. b

4 August.
episto 86.Epiph. in cō
pediar. doct.Calixtus epi
sto. 1. ad Be-

nedictum.

Leo ser. 8. &
9. de ieiunio

7. mensis.

Isidor. lib. 1.
de off. eccl.cap. 37. & s.
Conci. Mo-gunt. ca. 34.
Salegunsta.cap. 2. Ber-
nard. in vigilijs Andreæ.
5 Ignat. ad
Phil.

2 Hiero. ad
Marcellā cō-
tra errores
Mont.

Epiph. hære
fi. 75.

3 Galat. 5. d
1. Corint. 2. d

4 1. Thef. 5.
c.

Ambr. ser. 36
Max. ser. in
Iritanijs.

5 Luc. 10. c
Rom. 13. a

Act. 15. e

Quadragesimæ, quod quidam ab Apostolis² in-
stitutum videri volunt. Ab hoc Patrum spiritu
sunt alieni, qui ieiuniorum legem sibi alijsq; rela-
xant, & carnis licentiæ, non libertati Euangelicæ
patrocinantur. Hic carnem³ cum vitijs & concu-
piscentijs nolunt crucifigi, ac proinde quæ sunt
spiritus, non sapiunt: sed spiritum potius⁴ extin-
guunt, aduersus doctrinam Apostolicam. Deinde
palam obsistunt Ecclesiæ matri, immò etiam⁵ Chri-
sto in Ecclesia sponsa loquenti atq; præcipienti,
unde sibi certam dānationem acquirunt, quando
sanctum & salutiferū, et ab Ecclesia nobis vsque
commendatum ieiuniorum institutum, abrogant
repudiāntue.

VI.

Quid de Ieiunio sacra Scriptura tradit?

6 Ioël. 2. c

7 Ibidem. d

1 In Ioël.

2 Ibidē, &
lib. 2. contra
Iouinia.

3 David. 9. f
Ioan. 3. d

3. Reg. 19. b
Exod. 24. d

Deut. 9. b
Mat. & Luc.

Diuina vox est, quæ per Ioëlem ad peccato-
res clamat: ⁶ Conuertimini ad me in to-
to corde vestro, in ieiunio, fletu, & planctu.
Nec multò post: ⁷ Canite tuba in Sion, inquit,
Sanctificate ieiunium, vocate cætum, con-
gregate populum, vel sicut alij legunt, Sanctifi-
cate ieiunium, prædicate curationem. Vt hinc di-
scamus, Ieiunium sanctificari cæteris bonis operi-
bus, & sanctificatum curationi proficere pecca-
torū, ut Hieronymus¹ interpretatur. Nam ut idē
² è sacris literis colligit, per ieiunia Daniel³ vir
desideriorum futura cognouit: & Niniuite iram
placauit

placauerūt Dei: & Elias ac Moyses quadraginta dierum esurie, Dei familiaritate saturati sunt: & ipse Dominus totidem diebus in solitudine ieiunauit, ut nobis solēnes ieiuniorum dies relinqueret: & acriora demonia docuit: 4 nō nisi oratione & ieiunijs posse superari: & Apostolus frequenter se ieiunasse dicit, & in psalmis poenitens loquitur: 6 Manducabam sicut cinerem panem meum, & potum meum cum fletu miscebā. Et, 7 Cū mihi molesti essent, induebar cilicio, humiliabam in ieiunio animam meam. Denum quid eo manifestius, quā quod Christus affirmat & fore, ut cum ipse sponsus discipulis suis maxime dilectus ablatu sit, tunc illos licet Spiritu & sancto plenos, ieiunaturos esse? Itaq; Paulus fideles omnes hortatur, Exhibeamus^o nosmetipsos, sicut Dei ministros, in multa paciētia, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate. 1 Qui enim sunt Christi, carnem suam crucifixerūt cum vitijs & concupiscentijs.

VII.

Quid est oratio?

EST pius nostræ mentis in Deum affectus, quo petuntur fideliter, quæcunque sunt nobis, aut alijs salutaria: quo diuinam quoque gratiā & virtutem celebramus, aut qualicunque ratione coram summa & æterna illa Maiestate nos deuotos testamur. Ut huc spectet nō solum precatio,

4 Matt. 17. e

5 2. Cor. 6. b. & 11. f

6 Psal. 101. b

7 Psal. 34. b

8 Matt. 9. b

Lucæ. 5. g

9 Acto. 13. 2

0 2. Cor. 6. 2

1 Galat. 5. d

Damasc. li. 3.

orthod. fidei

cap. 24.

Aug. li. 2. de

ser. Dñi in

monte. ca. 7.

& ser. 230. &

tempore.

Basil. in Iulie

tā martyre.

Chry. homi.

sed etiam adoratio, oblatio seu sacrificium, inuocatio, laudatio, gratiarum actio.

Modum autem precandi & formulam singularem Christus² prescripsit, sicuti supra declarauimus: Et nullum est sanè opus magis in scriptura commendatum, nullum pijs sanctisq; hominibus familiarius: nullum quod à pluribus & sæpius, & diligentius magisq; necessario in hac vita sit exercendum, atque præcatio. Verè dictum illud, ³Oratio humiliantis se nubes penetrabit. Item, ⁴Oportet semper orare, ardenti scilicet cordis affectu & circa hypocrisim, & absque laudis humane respectu, hoc est, in spiritu & veritate.

Interim orantes externum corporis gestum & habitum ritusque nonnullos adhibent sæpe. Et rectè quidem, ut exempla Scripturæ commostrant. Nam & Christus Dominus nunc¹ subleuatis in cælum oculis, ²nunc elata voce, nunc in terram ³prostratus patrem orauit. Tum ⁴Danielis ac Niniuitarum præcatio⁵, quia non sine ieiunijs, sacco & cinere instituta fuit, magis commendatur. Nec frustra de Publicano ⁶dictum est, quòd humili facie, depressis oculis, pectorisq; tonsione suam in templo precationem instruxit. Quæ quidem licet externa videantur, & ab impijs etiam fieri ac ostentari queant, tamen hætenus laudem illa merentur, quatenus & piè corpus exercent, rediguntque in obsequium creatoris, & ani-

num excitant, fulciunt ac promouent in cultu inferiore. Præterea sunt hæc testimonia quædam fidei humilitatis atque pietatis non negligenda, ut quæ non solum spectant proximo, sed etiã Ecclesiæ adferunt ædificationem.

VIII.

Cur in orando seduli & assidui esse debemus?

Primùm ob maximas & infinitas eorum, qui ritè precantur utilitates. Deinde quòd oratio proprium et necessarium sit fidei exercitium. Habet præterea præceptum in diuinis¹ literis passim, neque modò frequentem, sed etiam eximiam plenamq; consolationis & suauitatis promissionem.² Dico vobis, inquit, ipsa veritas Christus: Omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & eueniẽt vobis. Et rursus: ³ Ego dico vobis, Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Atque iterum: ⁴ Si vos cum fitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quantò magis Pater vester qui in cælis est, dabit bona petẽtibus se? Talibus quidem dictis, ut rectè colligit Chrysostomus, ⁵ ac tali spe prouocauit nos ad orandum vniuersorum Dominus. Nos verò decet obtemperãtes Deo sem-

Isido. ð sum
mo bono. li.
3. ca. 7.

Au. ser. 226.
de temp.

Chry li. 1 &
2. de orãdo
Deum, & ho
mi. 5. ð incõ
prehẽs. Dei
natura. Item
hom. 75. ad
popul.

1 Matt. 26. d

Lucæ. 18. a

Rom. 12. c

1. Thess. 5. c

1. Tim. 5. a

1. iacob. 5. d

2. Marc. 11. c

3. Luc. 11. b

Matt. 7. b

4. Matt. 7. b

Luc. 11. c

5. Lib. 1. de

orando Deũ

per omnem vitam in laudibus Dei, precibusq; trá-
figere, maiore studio curam agētes diuini cultus,
quàm vitæ nostræ. Sic enim contigerit semper vi-
uere vitam homine dignam. Hæc ille.

IX.

Quibus exemplis vim Orationis &
fructum colligemus?

Iacobus Apostolus, ut orationis virtutem ex-
plicaret exemplo, ita scripsit: ¹ Elias homo
erat similis nobis, passibilis: & oratione, ora-
uit, ut non plueret super terram, & non pluit
annos tres, & menses sex. Et rursus orauit,
& cælum dedit pluuiam, & terra dedit fru-
ctum suum. Pluribus exemplis Augustinus rem
eandem comprobat: Orante ² Mose & Samuele
vincuntur à Iudæis hostes Amalechitæ atque Phi-
listæi. Orans Hieremias ³ confortatur in carcere.
Orans Daniel inter Leones exultat. Orantes tres
pueri in fornace tripudiant. Orans ⁴ de cruce La-
tro inuenit paradisum. Susanna per orationem in-
ter senes falso accusantes defenditur. ⁵ Stephanus
orans in cælum suscipitur, & inter lapidantes pro
Saulo exauditur.

Quibus exemplis non modo fructus Orationis
ostenditur, sed etiam precandi studium ac seduli-
tas nobis commendatur. Quare Scriptura quoque
apostolica cohortatur: ⁶ Sine intermissiōe ora-
te, in omnibus gratias agite. Et rursus: ¹ Ora-
te

1 Iacob. 5. d
3. Reg. 17. a.
18. g

2 Exo. 17. c. d
1. Reg. 7. c. d
3 Hic. 32. c. d
Daniel. 6. c
Daniel. 3. c
4 Luc. 23. f
Daniel. 13. c
5 Acto. 7. g
Hier. contra
Vigilant.

6 1. Thef. 5. c
1 Iacob. 5. d

te pro inuicem vt saluemini : multùm enim valet deprecatio iusti assidua. Item, Hæc est fiducia quam habemus ad Deũ, quia quodcunque petierimus secundum voluntatem eius, audit nos. Præterea: ² qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, peccat, & dabitur ei vita.

1. Ioan. 5. c

2 1. Ioã. 1. d

DE ELEEMOSYNA ET OPERIBVS MISERICORDIAE.

X.

Quid est Eleemosyna?

EST beneficium seu munus, quo alterius miseriae ex nostro cõmiserationis affectus subuenitur. Quò spectat id, quod apud Tobiam Raphael Angelus testatur: ³ Bona est Oratio cum Ieiunio & Eleemosyna: vt intelligamus, sicut Cyprianus ⁴ admonet, orationes nostras ac Ieiunia minus posse, nisi eleemosynis adiuuentur. Bona misericordia, inquit, ⁵ Ambrosius, quæ & ipsa perfectos facit, quia imitatur perfectum Patrem. Nihil tam commendat Christianam animam, quàm misericordia, sic ille: ¹ Estote ergo misericordes, sicut & pater vester misericors est, vt sitis filij patris vestri qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos

Vide Chryf. hom. 13. in. 2

Cori. & ser. 30. de verb. Domini

3 Tob. 12. b

4 Ser. 1. de eleemosyna

5 Li. 1. Officiorũ. c. II

1 Luc. 6. f

nos

nos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Ita Christus Saluator et Samaritanus noster,

- 2 Luc. 10. f¹ omni gratia & misericordia plenus, qui³ pertrā
 3 Act. 10. f¹ fuit bene faciendo, & sanando omnes oppressos à
 Diabolo.

IX.

Quo pacto Scriptura nobis commendat Eleemosynam?

- 4 Ser. 1. de eleemosyna
 Vide etiam Au. ser. 227. de temp.
 Item homi. 29. & 47. ex 50
 Amb. ser. 30. & 31
 Chryf. hom. 32. ad pop. & sequent.
 5 Luc. 11. f
 6 Luc. 12. d
 7 Luc. 16. c
 1 Luc. 6. f
 2 Dani. 4. c
 Chryf. hom. 26. in Matt.
 3 Eccl. 3. d
- M**ultis quidem & apertis præceptis, promissionibus & exemplis. Quin Cyprianus⁴ docet in Euangelio, nihil præcipi frequentius, quam ut insistamus eleemosynis dandis: nec terrenis possessionibus incumbamus, sed cælestes thesauros potius recõdamus. Hinc illæ Christi sententiæ: 5 Quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis. 6 Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cælis. Atque alibi: 7 Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Breuiter, 1 Date, & dabitur vobis. Proinde Daniel Propheta impio Regi consulit: 2 Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperū. Tum alibi legitur: 3 Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis. Neque hominis verò, sed Angeli vox ea fuit: 4 Eleemosyna à morte liberat, & ipsa

& ipsa est quæ purgat peccata, & facit inueni
 re misericordiam & vitam æternam. *Quin et*
CHRISTVS ipse pronunciat: *5* Quicumque
 potum dederit vni ex minimis istis calicem
 aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli.
 amen dico vobis, nõ perdet mercedem suã.
6 Beati igitur, misericordes, quoniam ipsi
 misericordiam consequentur. *E contrariò au-*
tem, vt Iacobus affirmat. 7 Iudicium sine mise-
 ricordia illi, qui non facit misericordiam.

XII.

Quibus exemplis Eleemosynæ virtus
 & fructus declaratur?

IN sacris quidẽ literis Abraham & Loth pro
 pter hospitalitatem & DEO placuisse, & An-
 gelos¹ hospitio excepisse dicuntur. Tobie & Cen-
 turionis eleemosynæ tantum valuerunt, vt in me-
 moriam ascenderint in conspectu Dei & non so-
 lum testēs, sed etiam collaudatores habuerint san-
 ctos Angelos. Zachæus² Christi verbis permotus,
 & ex Principe Publicanorum speculum miseri-
 cordie factus, dimidium bonorũ dat pauperibus,
 & mox Abrahæ filius à Christo ipso pronuncia-
 tur. Tabitha,³ vt plena operibus bonis & eleemo-
 synis, quas viduis præsertim faciebat, à Luca cele-
 bratur. Sic pie matronæ laudem habent in Euan-
 gelio⁴ singularem, quæ cum Magdalena & Mar-
 tha Christo Domino eiusq; pauperibus discipulis
 liberaliter

4 Tob. 11. b

5 Matt. 10. d

6 Matt. 5. a

7 Iacob. 2. b

8 Genes. 18.

2 & .19. a

1 Heb. 13. a

Tobie. 12. c

Act. 10. a

2 Luc. 19. a

3 Act. 9. g

4 Luc. 8. a

& .10. g

liberaliter de suis facultatibus inferuebant. Et de
 Laurentio Leuita & martyre iustissimè canitur,
 5 Psal. 111. b
 Am. li. 2. off.
 ca. 28
 5 Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius
 manet in seculum seculi.

XIII.

Quid est Misericordia?

6 Li. 9. de ci
 ui. Dei. c. 5

EST, sicut⁶ Augustinus affirmat, alienæ mi-
 serie quædam in nostro corde compassio,
 qua utique si possumus, subuenire compellimur.

Eccl. 16. b

1 Homi. 53.
 in Matt. &
 32. ad popul.
 35. & 37

2 Chryf. ho
 mi. de mise
 ricordia. &
 duab. viduis

3 In Epist. 1
 ad Tim. ca. 5

Quod misericordia nomen pro eleemosyna dici
 & accipi persæpe solet. Omnis autem miseri-
 cordia, teste diuina Scriptura, faciet locû vni-
 cuique secûdum meritum operum suorum.

Hanc sæpè & mirifice commēdat¹ Chrysostomus,
 nec dubitat alicubi dicere: ² Misericordia est salu-
 tis præsidium, fidei ornāmētum, propitiatio pec-
 catorum: hæc est quæ iustos probat, sanctos robo-
 rat, Dei cultores ostendat. Quin etiam, si Ambro-
 sio³ credimus, omnis summa disciplinæ Christi-
 anæ in misericordia & pietate est.

XIII.

Sunt ne vnus generis misericor-
 diæ opera?

4 Au. li 1. 3
 morib. eccl.
 Cathol. c. 27
 & in enchir.
 c. 72.

Duplicis ea generis esse⁴ inueniuntur: cum alia
 sint corporalia, alia spiritalia. Corporalia
 quidem dicta, quoniam ad corporalem miseriam
 proximi subleuandam exercentur: Spiritalia ve-
 rò, quòd in his saluti proximi spiritali bene con-
 sulimus

fulimus atque operam damus. Huius multiplicis misericordiae clarum præbet exemplum Iob benignissimus, qui de seipso testatur: 5 Ab infantia mea crevit mecum miseratio, & de utero matris meæ egressa est mecum. 6 Oculus fui cœco, & pes claudus: pater eram pauperum & causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam. Cõterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam. Item, 1 Foris nõ mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.

5 Iob, 31. b
& ibidè Gregor.

6 Iob, 29. c

1 Iob, 31. d

XV.

Quot sunt opera misericordiae tum corporalia, tum spiritalia?

Septem in utroque genere numerantur. Ac primùm quidem corporalia hæc sunt. Esuriētes pascere, potum dare sitientibus, operire nudos, captiuos redimere, ægrotos inuisere, hospitio peregrinos suscipere, mortuos 2 sepelire.

Spiritalia 3 verò hæc: Peccantes corrigere, ignorantēs docere, dubitantibus rectè cōsulere, pro salute proximi Deum orare, cōsolari mœstos, ferre patienter iniurias, offensam 4 remittere. Quæ humanæ pietatis officia, hominibus præsertim Christianis, nec barbaris planè, tam aperta sunt, ut longa tractatione neutiquam egeant.

XVI.

Quomodo isthæc Scripturis ostenduntur?

Pulchrè Chryf. hom. 36. ad pop.

Vide Am. li. 1. off. c. 30. & li. 2. c. 21

Itē. li. 3. ca. 6

2 Au. li. 5. d. ciui. dei. c. 13

3 Au. in en chir. c. 72. & de moribus eccl. cath. c. 28. ser. 203. d. temp.

4 Au. hom. 40. ex homi lijs. 50. et ser. 203. de cœpore.

- P**vlchrè quidem ac pafim: ficut in primis illa
 Efaia verba, aut potius Dei præcepta cõmon
 strant, ¹ Frange, inquit, efurienti panem tuũ,
 egenos vagosq; induc in domum tuã. Cũ
 videris nudum, operi eum, & carnem tuam
 ne despexeris. Quorum officiorum ingens quo-
 que fructus ibidem subiicitur: ¹ Tunc anteibit
 faciem tuam iustitia tua, & gloria Domini
 colligit te. Et Ioannes, qui in charitate & miseri-
 cordia fraterna nobis commendata totus est, inter
 cætera docet: ² Qui habuerit substantiam hu-
 ius mundi, & viderit fratrem suum necesse
 habere, & clauerit viscera sua ab eo, quomo-
 do charitas Dei manet in eo? Neque contentus
 hoc dicto, præclare concludit: ³ Filioli mei, non
 diligamus verbo, nec lingua, sed opere & ve-
 ritate. In hoc cognoscimus, quoniam ex ve-
 ritate sumus.

Hæc sunt fidelium verèque iustorũ opera, quæ
 in ⁴ extremo illo iudicio Christus agnoscet & pa-
 lam approbabit: propter quæ regnum promissum
 decernet, iustitiæq; coronam reddet misericordi-
 bus, quos & ipse iustos prædicat. Quæ quidẽ ope-
 ra tantò plus veræ laudis æternique præmij por-
 rigit, quanto fiunt ab animo Christiano synce-
 rius, alacrius, liberalius, nimirum vt in illis huma-
 nae vanitati atque cupiditati quàm minimum loci
 relinquatur, ea verò ad Dei gloriam proximiq;

5 Efa. 58. b

1 Ibidem. c

2 1. Ioã. 3. c

3 Ibidẽ. c. d

4 Matt. 25. d

Luc. 14. c

Au. ser. 50. d

tempore

Greg. curæ

past part. 3.

admo. 21

eui seruiunt commodum propriè referatur. Hinc ille scripturae voces obseruandae: ¹ Qui tribuit, 1 Ro. 12. b
 in simplicitate: qui miseretur, in hilaritate.
² Noli auertere faciem ab vilo paupere. Quo 2 Tob. 4. b
 modo potueris, ita esto misericors. ³ Hilarè 3 2. Cor. 9. b
 datorè diligit Deus. ⁴ In omni dato hilarem 4 Eccle. 35.
 fac vultum tuum. ⁵ Iucundus homo, qui mi 5 Psal. III. a
 feretur & commodat. Certè Christus apud Lu- 6 Luc. 10. f
 cam ⁶ talem depingit Samaritanum, qui non so-
 lum Christianis sed etiam Ethnicis præclarum
 exēplum præbeat summæ humanitatis perfectæq;
 misericordiæ ignotis etiam & immerentibus ul-
 tro præstandæ. ⁷ Qui verò parcè seminat, parcè 7 2. Cor. 9. b
 & metet, Apostolo teste. Satis autem hæcenus de
 corporalibus præcipuè operibus misericordiæ.

XVII.

De spiritualibus quid porrò Scripturâ
 testatur?

Debemus, ⁸ inquit, nos firmiores imbe- 8 Rom. 15. a
 cillitatem infirmorum sustinere, & nõ
 nobis placere. Vnusquisque vestrum proximo
 suo placeat in bonũ ad ædificationem.
 Etenim Christus non sibi placuit. Ac rursus:
¹ Estote inuicem benigni, misericordes, do- 1 Ephe. 4. g
 nantes inuicem, sicut & Deus in Christo do-
 nauit vobis. Item, ² Estote ergo imitatores 2 Ephe. 5. a
 Dei, sicut filij charissimi: & ambulate in di-
 lectione, sicut & Christus dilexit nos. Præ-

- 3 Colof. 3. b *terea*, ³Induite vos sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes inuicem, & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam, sicut Dominus donauit vobis: ita & vos. Iterum
- 4 1. Tes. 5. 2 *verò*: ⁴Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.

- Hec aliāq; id genus per multa passim inculcat
- 5 1 Cor. 9. d *Paulus*: qui, ut ⁵omnes faceret saluos, omnibus
- 6 1 Corint. *omnia factus est: ut hinc ipse testetur*: ⁶Quis infirmatur, & ego non infirmior? quis scandalizatur, & ego non vr̄or? Et iterum: ⁷Tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo. ¹Optabam enim ego ipse anathema esse
- 7 Ro. 9. a *à Christo pro fratribus meis. Tum alibi* ²Ego libentissimè impendam, & superimpendar pro animabus vestris abundantius, licet plus vos diligens minus diligar.
- 1 Rom. 9. a
- 1 2. Cor. 12. e

XVII.

Quæ summa est doctrinae omnis de misericordiae operibus præstandis?

- 3 Galat. 6. a **A**postolus rem omnem hoc quasi unico verbo complexus est, ³Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi, puta legem charitatis. De qua lege rursus idem: ⁴Si quod est mandatum, in hoc verbo insta-
- 4 Ro. 13. c
- Galat. 5. c

tur:

tur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Et Petrus Apostolus, ⁵ Ante omnia, inquit, mutam in vobisipfis charitatem continuam habetes: quia charitas operit multitudinem peccatorum. Quod charitatis misericordiæq; præstandæ præceptum ac officium, ut est naturæ ac rationi maximè consentaneum: sic ad omnes etiam se porrigit, ut hinc scriptum legamus, ⁶ Vnicuique mandauit Deus de proximo suo. Ita verò mandauit, veluti Christus interpretatur, ¹ Omnia quæcunq; vultis vt faciât vobis homines, ita & vos facite illis. Hæc est enim Lex & Prophetæ.

5 i. Pet. 4. b

6 Eccl. 17. b

1 Matt. 7. b

Lucæ. 6. a

DE VIRTUTIBVS CARDINALIBVS:

I.

Quid sibi vult nomen & ratio Cardinalium virtutum?

Cardinales quædam virtutes idcirco dicuntur, quòd sint tanquam aliarum fontes & cardines, & quæadmodum ostium in cardine, sic omnis honestæ vitæ ratio in illis versetur, ac boni operis vniuersa structura eisdem inniti quodammodo videatur. Eiusmodi verò quatuor numerantur: Prudentia, Iustitia, Temperantia & fortitudo: de quibus ita scriptum extat: ² Sobrietatem & prudentiam docet, & iustitiam, & virtutem:

Prosper d' vita cõttempl. lib. 3. c. 18. & Amb. li. 1. of. si. cap. 24. & sequent.

2 Sap. 8. a

3 Aug. lib. 1
Retract. c. 7.

quib⁹ vtilius nihil est in vita hominibus. Vbi per sobrietatem³ temperantia, per virtutem fortitudo haud obscure designatur, omnesq; illæ nobis ita commendantur, vt ab æterna Sapiëntia, qui Deus est, eas proprie conferri, & ingenti cum fructu humane salutis accipi atque exerceri, certò intelligamus. Quæ virtutes etiam officiales dictæ sunt, quoniam ab ijs, vt Ambrosius¹ annotauit, nascuntur officiorum genera, cunctaq; communis vitæ officia secundum suam cuiusque vocationem deriuantur.

1 Lib. 1. off.
cap. 25.

II.

Quomodo Cardinales virtutes definiuntur?

Definit easdem Au. li. 1. de libero arbit. ca. 13. & li. de morib. eccles. ca. 15. De his in libris officiorum differit Ambrosius. Prosper li. 3. de vita contempt. c. 18. & sequentib. Bernard. ex paruis sermoni. ser. 35.

Prudencia est virtus, quæ secundum honesti rationem quid expetendum, quidue fugiendum sit, homini præscribit. Iustitia est virtus, quæ cuique sua tribuuntur. Temperantia est virtus, voluptatum carnis, quæ gustu atque tactu percipiuntur, moderatrix. Fortitudo est virtus, qua labores mortisq; pericula constanter & suscipiuntur, & perferuntur.

Hæc est nobilis quadriga virtutum, qua in celum vehimur: hæc flumina quatuor paradisi, vt Augustinus² vocat, cuius & hoc dictum extat memorabile: Illa est, inquit,³ humanarum rerum scientia,

2 Lib. 2. de Genesi contra Manich. cap. 10. ite Ambros. in lib. de Paradiso. cap. 3. 3 Lib. 2. contra Academicos. c. 7.

scientia, quæ nouit lumen prudentiæ, temperatiæ
decus, fortitudinis robur, iustitiæ sanctitatem.
Hæc enim sunt quæ nullam fortunam metuêtes, ve
rè nostra dicere audemus.

III.

Quo pacto prudentia nobis sacris literis
commendatur?

PRudenter monet Ecclesiasticus in hunc mo-
dum, ¹ Fili, sine consilio nihil facias, & ¹ Eccl. 32. d
post factum non pœnitebis. Item, ² Sapiens ² Eccle. 3. d
cor & intelligibile abstinebit se à peccatis, &
in operib. iustitiæ successus habebit. Tum fons
omnis sapientiæ prudentiæq; Christus, verus ille
Salomon, ita docet: ³ Estote prudêtes sicut ser- ³ Matt. 10.
pentes, & simplices sicut columbæ: vt intelli- ^{b. & Ibidem}
gamus ad perfectam prudentiam utrumq; coniu- ^{Theoph.}
ctim requiri, columbinã videlicet simplicitatem,
quæ innocentes mitesq; facit: & serpentinam pru-
dentiam, quæ homines cautos ac prouidos reddit,
vt nec fallant ipsi, neq; ab ullo fallantur. Id fiet si
Paulinæ doctrinæ nos accommodemus: ⁴ Videte ⁴ Ephes. 5.
fratres, inquit, quomodo cautè ambuletis: nō ^{d.}
quasi insipientes, sed vt sapientes: redimêtes
tempus, quoniam dies mali sunt. Propterea
nolite fieri imprudentes, sed intelligentes
quæ sit voluntas Dei ⁵ bona scilicet, & be- ⁵ Rom. 12. 2
neplacens & perfecta. Atque huc pertinet di-
ctum Salomonis, ⁶ Qui cum sapientibus gra- ⁶ Prou. 13. d
ditur,

- ditur, sapiens erit: amicus stultorum similis
 2 Prou. 17. d efficietur. 2 Et illud, In facie prudentis luces
 3 Prou. 18. c Sapiencia. Demum quod idem affirmat: 3 Cor
 prudentis possidebit scientiam, & auris sa-
 pientum quæret doctrinam.

IIII.

De Iustitia quid porro Scriptura tradit?

- 4 Prou. 14. d Iustitia 4 eleuat gentem: 5 Iustitia firmatur
 5 Prou. 16. b I solium. 6 Melius est parum cum iustitia,
 6 Ibidem, quàm multi fructus cum iniquitate. Cuius
 quidem iustitiæ officium nobis per Apostolum his
 7 Ro. 13. c. verbis explicatur: 7 Reddite omnibus debita:
 cui tributû, tributû: cui vectigal, vectigal: cui
 timorê, timorem: cui honorem, honorem.
 Huc spectant iusti & beati viri partes, sic in Psal-
 mo 8 decantata: Qui nõ egit dolum in lingua
 8 Ps. 14. a. b sua, nec fecit proximo suo malum, & oppro-
 brium non accepit aduersus proximos suos;
 Qui iurat proximo suo, & non decipit: qui
 pecuniam suam non dedit ad vsuram, & mu-
 nera super innocentem non accepit. Ex quo
 facile constat Iustitiæ nomen contractius hic ac-
 cipi, quàm ubi generatim de Iustitia Christiana
 differimus.

V.

Quo modo Temperatiam Scriptura docet?

- 1 Ro. 13. d A D vitandam intemperantiam hoc Scriptura
 ra nobis iniungit, ne carnis curam in desido-
 rijs

r̄ijs faciamus, ² neue per gulam corda nostra in
 2 Luc. 21. f
 crapula & ebrietate aliquando grauemus. Cete-
 rum ad excitandam temperantiam hortatur, vbi
³ vult nos esse sobrios & vigilare, hoc est, sacris
 3 1. Pet. 5. b
 4 Ephes 4. f
 vigilijs & orationibus aptos esse, vt nullum Sa-
 thanæ locum demus. Monet igitur & Ecclesiasti-
 4 Eccl. 31. b
 cus, ⁴ Vtere quasi homo frugi his, quæ tibi ap-
 ponuntur, vt non cùm manducas multum,
 odio habearis. Neque tacet idē de fugiēda ebie-
 5 Ibidē. d
 tate, ⁵ Vinum quippe multum potatum, irri-
 tationē, & iram & ruinas multas facit. *Quin*
 etiam vt idem ait, ⁶ Vinū & mulieres apostata-
 6 Eccl. 19. a
 re faciunt sapientes. Igitur de potu vini tempe-
 7 Eccl. 31. d
 ratē sumendo hoc etiam addit: ⁷ Exultatio ani-
 mæ & cordis vinum moderatē potatum.
 Sanitas est animæ & corpori sobrius potus.
 Quare alibi quoque scriptum legimus. ¹ Beata
 1 Eccl. 10. d
 terra, cuius principes comedunt in tempore
 suo ad reficiendum, & non ad luxuriam.
² Qui autem abstinens est, adiiciet vitam.
 2 Eccl. 37. d
 Sed hæc temperatiæ virtus etiam latius, quàm ad
 moderatam cibi potusq; sumptionem se porrigit.
 Ioannes ³ Baptista, si quis vnquam alius, tempe-
 3 Matt. 3. a
 12. c
 rantie, abstinentie, immo & continentie omnis
 Marc. 1. a
 exemplum se nobis absolutum præbuit, cùm
 luxum omnem in victu habituq; sibi præcidit, &
 summa frugalitate contentus vitam in eremo
 traduxit.

De fortitudine quid scriptura monet?

AD Hanc colendam satis hortatur, cum timorem improbum nobis adimit, & Christiane mentis fiduciam, alacritatem, constantiam atque

4 Prou. 28. magnanimitatem commendat. 4 Fugit impius nemine persequente, inquit Salomon: iustus autem quasi leo confidens absque terrore erit. Et Petrus de fidei ac pietatis hostibus hoc ad-

5 1. Petri. 3. c. monet: 5 Timorem eorum ne timueritis, neque conturbemini. Quis est, inquit, 1 qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis? Sed & si quid patimini propter iustitiam, beati. Pau-

2 1. Cor. 15. lus verò, cum esset ipse Christi miles inuictus, ad veram & Christianam fortitudinem alios excitat sepe: Fratres, inquit, 2 mei dilecti, stabiles estote & immobiles, abundantes in omni opere Domini semper, scientes quòd labor vester non est inanis in Domino. Ac rursum:

3 Ephes. 6. b 3 Fratres, confortamini in Domino & in potentia virtutis eius, Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare aduersus insidias diaboli, & resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare.

4 Psalm. 55 Fortis viri voces hæ sunt proprie, 4 In Deo speraui, non timebo quid faciat mihi caro.

5 Psal. 26. a 5 Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Si consistat aduersum me castra, non timebit.

mehit cor meum.⁶ Si ambulauero in medio
 umbræ mortis, non timebo mala, quoniam
 tu mecum es.⁷ Quis nos separabit à charita-
 te Christi?⁸ Omnia possum in eo, qui me cō-
 fortat. Hoc est quod Rex fortissimus David ad om-
 nes Dei filios, suosq; commilitones veluti classicū
 canens, dixit: ¹ Viriliter agite & confortetur
 cor vestrum, omnes qui speratis in Domi-
 no.² In Deo faciemus virtutem & ipse ad ni-
 hilum deducet tribulantes nos.

Ea verò demum vita homine Christiano digna
 est, qua prudenter, iustè, temperanter, fortiterq;
 viuatur: hinc aurea mediocritas cōstat, ut ne quid
 nimis, & ne quid minus. Hoc est, quod Scriptura
 loquitur: Ne declines ad dexteram, neque ad
 sinistram.

DE DONIS ET FRUCTI- BVVS SPIRITVS S ANCTI.

I.

Quot sunt dona Spiritus sancti?

EA septem apud Esaiam³ Prophetã & Eccle-
 sia Patres inueniuntur: Spiritus sapientiæ, In-
 tellectus, Consilij, Fortitudinis, Scientiæ, Pietatis,
 Ac demum Spiritus timoris Domini.

Quæ quidem dona, vel Spiritus in Christo Iesu
 Domino nostro⁴ perfectius, quàm in vlllo alio, re-

periuntur

6 Psal. 22. a

7 Rom. 8. g

8 Philip. 4. c

1 Psal. 30. d

2 Psal. 107. d

3 Prou. 4. d

Esai. 11. a &

ibidē. Hier.

Am. 1j. 1. de

Spirit. sãcto

c. 20 Au. ser

209. d rēp. &

17. de Sãctis

Item. li. 1. de

ser. Dom. in

monte ca. 9.

Greg. hom.

19. in Ezech.

& l. 1. moral.

c. 28. Itē. 35.

moral. ca. 7

Ber. in ser.

de donis spi-

ritus sanct.

4 Orig. ho.

3. in Esai. &

homil. 6. in

Num.

5 Ioan. 1. b
Coloss. 2. b.

1 Ioan. 1. b.
1. Ioã. 4. c
3 Rom. 8. b

periuntur. Is enim plenus est gratia & veritate in illo habitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. ¹ De plenitudine eius nos omnes accepimus: * qui & de Spiritu sancto suo dedit nobis. ² Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est eius, si Apostolo credimus.

II.

Quot sunt fructus Spiritus?

3 Galat. 5. c

AB eodem Apostolo ³ Paulo duodecim numerantur.

4 1. Cor. 13
Au. in epist.
Ioan tract. 5.
Et in Euãg.
Ioã tract. 87
de fructibus
Spiritus. vi.
deatur Hie.
Chry. Teod.
& Theoph.
in epist. ad
Galat. Item
Au. tract. 87.
in Ioan.

Primus est CHARITAS, fructus quidem generosissimus, ac radix etiam bonorum omnium: sine qua non possunt prodesse cetera bona, & que ipsa non potest haberi sine ceteris bonis, quibus homo efficitur bonus, ut inquit Augustinus.

Alter fructus est GAUDIUM, hoc præstans ut homo spiritualis alacriter lateque seruiat Deo.

Tertius PAX, que eò spectat, ut in huius mundi procellis animi seruetur tranquillitas.

Quartus PATIENTIA, que in duris ferendis est sita.

Quintus LONGANIMITAS, que magnitudinem animi, in futuris bonis expectandis declarat.

Sextus BONITAS, que nulli nocet, sed bene vult omnibus.

Septimus BENIGNITAS, inuitans ad familiaritatem, dulcis alloquio, moribus temperata.

Octauus MANSVETUDO, quæ omnes iræ motus sedat & mitigat.

Nonus FIDES in proximum, vt fideles, pæstorumq; ac promissorum obseruatores simus.

Decimus MODESTIA, quæ omnem fastus & arrogantie suspicionem excludit.

Vndecimus CONTINENTIA, qua non solum ab escis, sed etiam ab omni nequitia abstinemus.

Duodecimus CASTITAS, quæ mentem castam in corpore casto conseruat.

III.

Quomodo doctrina de donis & fructibus Spiritus ritè vtemur?

ITa videlicet, si gratis animis, vnde illa nobis proueniant, agnoscamus, ac eorundem virtutem & usum in nobis efficacem sentiamus: exprimamus atque conseruemus. Proueniunt certè ab omnis gratiæ fonte Patre¹ illo luminum, qui nobis suam bonitatè & charitatem immensam in his cõmendat, dum per Christum in nos² tam abundè Spiritum suum effundit.³ Charitas enim Dei, vt Apostolus testatur, diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis, secundum hanc gratiam scilicet, septiformem, Christo nobis ita promerente.

¹ Qui credit in me, inquit, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.

¹ Iacob. 1. c

² Tit. 3. b

³ Rom. 5. a

¹ Ioan. 7. f

viuæ. Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum, ut ipse explicat Euangelista: Alioquin absque Christo, sicut Hieronymus² dixit, nec sapiens quis esse potest, nec intelligens, nec consiliarius, nec fortis, nec eruditus, nec pius, nec plenus timoris Dei.

Virtus autem & usus horum donorum spiritualium eò spectat, ut virtutes Theologicæ simul & Cardinales, quas diximus, suam in nobis vim et operationem legitimam expediant, & expedite perficiant. Efficiunt quoque, ut homines prorsus lubentes, & habiles ducem³ Spiritum sanctum ubique sequantur, atque eodem incitati & confirmati, in via mandatorum Dei indefesse procurrant, vereque spirituales & Dei filij efficiantur. ⁴ Qui cunque enim Spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei, Apostolo teste.

De his donis prolixum esset nunc agere singularim: inde porro suauissimi fructus Spiritus consequuntur, qui nos veluti frugiferas¹ arbores in Ecclesie agro commendant atque ostendunt, secundum illud: ² Omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor malos fructus facit. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. Qui fructus etiam illud commodi afferunt, ut homo Christianus aduersus carnis opera, velut spiritali quadam armatura sit instructus et conformatus. Nunquam enim fallat Canon Apostolicus,

que

2 In caput
Esaia. II

3 Psal. 142.
cap. 50. c. &
118. d

4 Rom. 8. c

1 Psal. 51. d

2 Matt. 7. c

qui habet: ³ Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis. Et alibi scriptum est. ⁴ Si Spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.

IIII.

Quæ sunt carnis opera?

EA sunt de quibus Apostolus ita differit. ⁵ Manifesta sunt opera carnis: quæ sunt, Fornicatio, immunditia, impudicitia, Luxuria, Idolorum seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia: quæ prædico vobis, si cut prædixi: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequenter. Et subiungit, ¹ Qui autem Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs. Tū alibi, ² Qui in carne sunt. Ut secundum carnis videlicet desideria ambulent, Deo placere non possunt. Monet igitur idem Apostolus: ³ Nolite errare: Deus non irridetur. Quæ enim seminauerit homo hæc & metet: quoniam qui seminatum carne sua, de carne & metet corruptionem. Qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.

DE OCTO BEATITV-

DINIBVS.

Quæ

Quæ nam sunt euangelicæ legis
Beatitudines?

- 9 Am.in.6. caput. Luca
5 Matt. 5. a. Vide Chryf.
Hier. Theo
ph. in Matt.
Item. Aug.
li. 1. d. ferm.
Domini in
monte ca. 2.
& fequent.
Chromatiū
episcopū in
declamatio
ne de octo
beatitudi
bus. & in 5. c
Matt. Præ
tereā Bern.
in fermou.
1. in feft. om
niū sancto
rum & fer. 4
de aduē. Do
mini.
- I**llæ sane sunt, quas & Dominicas Beatitudi
nes, & Benedictiones Ambrosius⁴ vocat: quæ
apud Mattheum Euangelistam octonario nume
ro recensentur in hunc⁵ modum.
1. Beati pauperes Spiritu: quoniam ipsorum
est regnum cælorum:
 2. Beati mites: quoniam ipsi possidebunt
terram.
 3. Beati qui lugent: quoniam ipsi consola
buntur.
 4. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam:
quoniam ipsi saturabuntur.
 5. Beati misericordes: quoniam ipsi miseri
cordiam consequentur.
 6. Beati mundo corde: quoniam ipsi Deū
videbunt.
 7. Beati pacifici: quoniam filij Dei voca
buntur.
 8. Beati qui persecutionem patiuntur pro
pter iustitiam: quoniam ipsorum est re
gnum cælorum.

II.

Quare hæc de Beatitudinibus
doctrina est ob
seruanda?

Quoniam prima & maxima pars est legis Euan-
gelicæ, quam Christus¹ Legisfer noster in mōte tra-
didit ore suo sacrosancto, ut consideraret omnes,
quid Christiana Iustitia ultra fidem complecta-
tur & postulet: deinde scirent, quomodo iustis co-
rona iustitiæ, ut Paulus² vocat, vel merces plena
³ æternæq; non sine labore obueniatur. Nam hinc
etiam Iacobus affirmat, ⁴ Beatus vir qui suffert
tentationem: quoniam cum probatus fuerit
accipiet coronam vitæ.

1 Esai. 33. d
Matt. 5. 2

2 2. Tim. 4. b

3 2. Ioā. epi.

4 Iacob. 1. b

III.

Quid verò circa hanc de Beatitudini-
bus doctrinam præcipue
notandum est?

PRIMUM quidem obseruari debet, gradus in-
ter eas distinctos esse, ut ex ipso tū numero,
tum ordine perspicitur. Deinde quolibet in gradu
coniunctim duo proponuntur, quorum alterum
ipse sit actus virtutis, seu meritum & Beatitudo
(ut nuncupāt) huius vitæ, alterū verò æternæ vi-
tæ præmiū suo merito cōgruens, quā beatitudinē
patriæ licet appellare. Sicuti autē prior pars labo-
rē et difficultatem offert credētibus: ita posterior
quæ statim in singulis gradibus adiicitur, magni-
tudine propositi præmij cōsolationē admiscet, le-
nitq; labores, sudores et agones in Christiana mi-
litiā omnibus perferēdos. ¹ Non enim coronabi-
tur nisi qui legitimè certauerit. ² Vnusquisq;
propriā

Ber. ser. 1. de
Festo om-
niū sancto-
rum

1 2. Tim. 2. 2

2 1. Cor. 5. b

DE OCTO BEATIT.

3 Galat. 6. b propria mercedem accipiet secundū suū la-
 borē, ³ Quæ seminauerit homo, hæc & me-
 tet, vt cōstanter gentium doctor asseuerat. Quæ-
 1 Heb. 10. e g obrem Dominus priusquam ¹ tremendum se iudē
 Actor. 17. g cem orbis istat, ad expectationem aduētus sui nos
 2 Apoc 22. c omnes his verbis excitat: ² Ecce venio citō, in-
 quit, & merces mea mecum est, reddere vni-
 3 Apoc. 3. d cuique secundum opera sua. ³ Qui vicerit, da-
 Matt. 19. d bo ei sedere in throno meo: quæ demum sum-
 Luc. 22. c ma, æterna & absoluta est Beatitudo. At vana est
 prorsus mundi de beatitudine sententia, quæ per
 multos interim fallit ac perdit. Nā beati ferè vul-
 go putantur diuites, præpotentes, gloria & au-
 thoritate clari, bonis fortunæ affluentes, volupta-
 4 Luc. 6. d tibus indulgentes. Verum Christus ⁴ væ væ istis
 5 Esai. 3. c opponit, & liberè sic Esaias ⁵ acclamat: Popule
 meus qui te beatum dicunt, ipsi te decipiūt,
 & viam gressuum tuorum dissipant. ⁶ Beatus
 6 Psa. 143. c populus, cuius Dominus Deus eius, nimirum
 vt authorem suum bene beateq; viuendo semper
 prædicet.

DE CONSILIIIS

EVANGELICIS.

I.

Quæ dicuntur Euangelicæ
 consilia?

EA videlicet, quæ cum ad salutem consequendam simpliciter necessaria non sint, tamen ut paranda salutis ratio expeditior habeatur ac faciliior, à Christo proponuntur atque cõsuluntur.

Vnde discrimẽ, quod Scriptura inter præcepta & consilia statuit, est sedulo retinendum, ut illa quidem, tanquam obseruata necessaria, præscribi: hæc verò ut perfectam præceptorum obseruationem promouentia suaderi, ac spontè suscipi intelligamus. Hinc Apostolus, quum de obseruando cælibatu docere vellet, ita pronunciat: ² De virginibus præceptum Domini non habeo: Consilium autem do, tanquam misericordiã cõsecutus à Deo, ut firmi fidelis. Quò spectat quod Augustinus perspicuè dixit: ³ Aliud est cõsiliium, aliud præceptum. Consilium datur, ut virginitas conseruetur, ut à vino & à carnibus abstinenceatur, ut vendantur omnia, & pauperibus erogentur: Præceptum verò datur, ut iustitia custodiatur, ut omnis homo diuertat à malo, & faciat bonum. Et rursum: ⁴ Consilium qui libenter audierit, & fecerit, maiorem habebit gloriam: Præceptum qui non impleuerit, nisi pœnitentia subuenerit, euadere pœnam non poterit. Augustino consonat Ambrosius, cum ita scribit: ⁵ Non præcipitur quod supra legem est, sed magis datò suadetur consilio, & quod tutius est, demonstratur. item: Consilium inuitat voluntarios: præceptum etiam ad-

Au. ser. 61. de
tép. & in ca
chir. c. 121

Itẽ li. 1. de adulterinis cõ

iugiss ca. 14.

& li. de sancta virginitate ca. 14.

1. 1. Cor. 7. d
Matth. 19. c

2. 1. Cor. 7. d

Cyp. in sermone de natiui.

Christi.

3. Ser. 61. de tempore.

4. Ibidem.

5. Am. epist.

82. ad Ecclesiã

frãm Vercellensem.

1 Lib. 1. ad
uersus Iou-
nianum.

2 Ad Eusto-
chiū de vir-
ginitate cu-
stodia.

3 Matth. 19.
c. d

Act. 4. g

4 Matt. 19. b
Euf. li. 2. hif.
c. 17. & Nice-
pho. li. 2. c. 16
ex Philone
de vita con-
temp.

5 Lib. 1. ad
vxoꝛē & Au-
li. 30. contra
Fauft. c. 4

6 Matt. 16.
c. d

Luc. 9. c

7 Eccl. 18. d
1 2. Cor. 8. b
Matt. 8. c

2 Efaia. 7. e
Hier. contra

stringit inuitos. Neque aliter sensit Hieronymus,
vt hæc eius verba¹ declarant: Vbi consilium da-
tur, offerentis arbitrium est: vbi præceptum, ne-
cessitas est seruientis. Sed maioris est mercedis, in-
quit,² quod non cogitur, & offertur.

II.

Quot sunt Euangelica consilia?

OMnia enumerare hoc loco non attinet: prin-
cipalia verò tria sunt, de paupertate, Castita-
te & obedientia complectenda, sicut è sacris lite-
ris Patres intellexerunt.³ Paupertas ad eos perti-
net, qui semel omnia relinquunt, vt Christum
exemplo Petri & Apostolorum perfectè sequan-
tur.⁴ Castitas eorum est, qui seipsos castrauerūt
propter Regnū celorū, et vti Tertullianus dixit,
se voluntarios probant spadones.⁵ Obedientiā
verò præstant, qui vt seipsos plenè abnegent, non
solum à cupiditatibus, verum etiam volūtate sua,
quod Scriptura⁷ admonet, prorsus auertuntur,
dum eius, quem sibi superiorem Christi loco ele-
gerunt, voluntati sese totos subijciunt.

Eiusmodi consilia Christus perfectionis Euan-
gelicæ absolutum exemplar, non verbo tantum
docuit, vti mox ostendemus, sed etiam exemplo vi-
tæ suæ sanctissimæ nobis confirmauit, qui¹ cum
diues esset, propter nos pauper factus est, non ha-
bens vbi caput reclinaret: qui Virgo etiam ex vir-
gine² natus, & sanctarum virginum sponsus, &
amator

amator idem castissimus usque perseverat : qui tam sedulus demum in præstanda obedientia fuit, ut ³ matri virgini adeoq; fabro subditus, & ad mortem usque crucis obediens factus, de seipso testetur: ⁴ Descēdi de cælo, nō vt faciā voluntatē meā, sed voluntatem eius qui misit me.

III.

Vbi consilium paupertatis Euangelicæ à Christo docetur.

A pud Matthæum eo in loco ostenditur, qui sequitur diuinorum præceptorum enumerationem: de quibus præceptis unicuique citra exceptionem dictum est: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Ac deinde consilium de voluntaria paupertate sectanda ⁶ proponitur, addita verborū formula singulari, quæ illud capescentes arbitrio relinqueret. Ait enim Dominus: ⁷ Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me. Vbi non solum ita consulit Dominus, verum etiam quasi calcæ addit, & vt homines ad consilium hoc amplectendū lubentiores faciat, præmij proponit magnitudinē quo eos alliciat atque cōsoletur. Sic enim fore promittit, vt qui omnibus propter Christum relictis

P 2 pauper

phat. Chryf. in illud Pauli salutate Priscam & Aquilā ⁷ Ibi dē. 1 Matt. 19. d. & ib. Hier. Euthy. & Ansel. Itē Theophylact. & Beda in 10. c. Mar. Cassian, colla. 24. c. 36 Gregor. hom. 18. in

Le. li. 1. & ad Eustoc. Am. li. 1. epi. 81. & li. 1. de virginibus. ³ Luc. 2. g Philip. 2. b ⁴ Ioan. 6. d

⁵ Matt. 19. c ⁶ Hiero. ad Helio. & Rusticum Iremia c. 1. Matt. & ad Demetriadē de seruanda virg. Quest. 1. ad Hedibiā, & ad Pammachium super obitu Pauli ne. Basil. q. 9. dif fuse explicat Damasc. in hist. Barlaam & Iosaphat.

Ezech. Ber. in declamat. de deserent. facultatib. pauper est, is habeat thesaurum caelo, accipiat¹ centuplum, & possideat vitam eternam, quae diuitibus alioquin aditus est² per difficilis.

2 Matt. 19. c. Huiusmodi paupertatis cultores ac professores³ erant Apostoli, quorum nomine fidenter dixit Petrus ad Christum:⁴ Ecce nos reliquimus

omnia, & secuti sumus te, His accedunt nascentis Ecclesiae Christiani, qui uti Lucas testatur, vdebant possessiones, & pecuniam ex his conflata, in communem usum conferebant, ita ut nemo suum esse diceret aliquid: quoniam indiscreta & communia apud ipsos manebant omnia.

Quae paupertas id demum requirit, ut voluntaria, plenaque sit abdicatio facultatum, quarum nulla proprietatis⁶ retineatur. Atque hic locum habet celebris & antiquis probata sententia: ⁷ Bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare: melius est pro intentione sequendi Dominum in simul donare, et absolutum a sollicitudine, cum Christo egere.

IIII.

Vbi Castitatis consilium commendatur?

Tum in Euangelicis, tum in Apostolicis literis. Laudat ergo¹ Christus illud genus Eunuchorum,

ser. i. de communi vita cler. Item. li. de morib. eccle. cathol. c. 31 Hier. ad Fustio Gre. 4. dial. c. 55. & li. 10. ep. 22 ⁷ Lib. de eccl. dogmatib. c. 71. & Hier. aduersus Vigilant. Prosp. li. 2. de vita cotempl. c. 9. Au. li. de bono coniug. c. 8 ¹ Matt. 19. b. Esai. 56. b. & ibid. Hier. Item. li. 1. aduers. Iou. Basil. de virgini. Epiph. heresi. 58. contra Valerios. Au. de sancta virgi. c. 25. & 26.

rum, qui propter regnum cælorum seipfos castra
uerunt. Et ne præceptum hoc esse magis quam cõ
filiũ putaremus, mox subiicit: ² Qui potest cape
re, capiat. Quæ vox quasi hortantis est Domini,
vt rectè Hieronymus ³ interpretatur, & milites
suos ad pudicitie præmium concitantis; perinde
ac si dicat, Qui potest pugnare pugnet, superet
ac triumphet. Id ille potest, cui ⁴ datum est: datur
autè omnibus qui, vt Hieronymus ⁵ idem testatur,
petierint, qui voluerint, qui vt accipiant, labora=
uerint. Omni enim ⁶ petenti dabitur, & quærens
inueniet, & pulsanti aperietur.

Cui quidem castitati præmium Diuina Scriptu
ra discernit, singulare autem virginum castitati.
Etenim ⁷ qui cum mulieribus non sunt coinquina=
ti, sed virgines permanserunt, sine macula ante
thronũ Dei assistũt, cantantq; nouũ canticũ corã
Deo et Agno, ac sequuntur agnũ quocũque ierit.

Apostolus verò planissime dixit: Bonum est
homini mulierem non tangere. Ac rursum
¹ De virginibus præceptum Domini non ha
beo: consilium autem do, tanquam miseri=
cordiam consequutus à Deo, vt sim fidelis.
Existimo enim hoc bonum esse propter in=
stantem necessitatem; quoniam bonum est

P 3 homini
nem. Au. li. de sancta virginit. c. 27. & sequet. Grego. in. 3. part.
curæ past. adm. 28. 1. Cor. 7. 2 1 Ibidem. d. Vide Hier. li. 1. ad
uersus Ioui. Amb. in. 1. Cor. 7. & ibidem Theodoretum.

2 Ibidem
3 In cap. 19.
Mat. & li. 1.
aduer. Ioui.
Cypr. i tract
de habitu
virginum.
4 Sapiet. 8. d
5 In cap. 19.
Matt. & O
rigen. tract.
7. in Matth.
Au. li. 6. con
fess. ca. 11
Chry. homi.
63. in Matth.
Nazi. i orat.
in dictum
euangelij
6 Matt. 7. b
Luc. 11. b
7 Apoc. 14. 2
Esa. 56. b
Cyr. catech.
4. & 15. illu
min.
Mart. in epi.
ad Tolosan.
cap. 9. & 10.
Hier. in epi.
ad Philemo

Irē eundem
 iā epi. d. i. in.
 deci. e. d. vir
 gini. 1. 1. 1.
 Chry. i. d. i. d.
 virginitate.
 2. Ibidem
 3. Epist. ad
 Syriacū Pāpā
 Legat. de in
 tribus de vir.
 Itō in exhor
 ratione ad
 virg. & insti
 tutione vir.
 Praterēz A
 thanasius, Bā
 silius, Naz
 zian. Augu
 Niss. de vir
 ginitate. 1. 1.
 4. 1. Cor. Ag
 1. Basib. fer. 1.
 exercitame
 torū pietatis.
 & in pra
 ctione consti
 tutionē exerci
 tatoriam.
 Gall. collat.
 14. c. 4. in 1. 1.
 2. 1. Cor. 7. 6
 3. 1. Cor. 7. 9
 Basil. in. P. al
 mu. 44

homini sic esse. Atque iterū de vidua scribens,
 Cui vult, inquit, nubat, tātum in Domino.
 Beatior autem erit, si sic permanserit secun
 dum meum consilium: Puto autem quod &
 ego Spiritum Dei habeam. Apostolo pulchrē
 suffragatur Ambrosius, ubi in hęc³ verba scri
 bit: Iure laudatur bona vxor; sed melius pia virgo
 praesertur, dicente Apostolo:⁴ Qui iungit virgi
 nem suam, bene facit: & qui non iungit,
 melius facit: Hęc enim cogitat quę Dei sunt, illa
 quę mūdi: illa conjugalibus vinculis colligata est,
 hęc libera vinculorum: illa sub lege, ista sub gra
 tia. Bonum coniugium, per quod est inuenta poste
 ritas successionis humane, sed melior virginitas,
 per quam regni cęlestis hęceditas acquisita, et cę
 lestium meritorum reperta successio. Per mulierē
 cura successit, per virginem salus euenit. Ita Am
 brosius.

Requirit autem isthęc Castitas, vt quis consi
 lio deliberato atque constanti, ab omni carnis sor
 de seu Venerea voluptate, incorrupt² viuere stu
 deat, atque vitam cęlibem agit continenter: vt
 sit sanctus,² & corpore & spiritu propter Chri
 stū. Hoc; spectans Apostolus dixit:³ Qui statuit
 in corde suo firmus, non habes necessitatem
 potestatem autem habens suę voluntatis, &
 hoc indicauit in corde suo feruare virginem
 suam bene facit.

V.

Quomodo consilium Euangelicum de obedientia nobis proponitur?

Christus Dominus primum exēplo vitæ sanctissimæ, sicut antè meminimus, deinde verbo suo huius obedientiæ rationem perfectam nobis proposuit atque commendauit. Venit enim nõ suam⁴ facere voluntatem, sed Patris, & eorum, quibus fuisse subditus legitur: venit idem⁵ ministrare, & nõ ministrari, adeò ut humiliarit semetipsum factus obediēs vsq; ad mortem, mortē autē Crucis. Tum ad sui imitationē nos verbo excitās, dixit, ¹ Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Quæ verba, ut generatim ad omnes dicta, rectè quidem possunt accipi, sed peculiariter tamen atque perfectius ad eos pertinent, qui proprio modulo se Christo ita cõformāt, ut nulla in re sui esse iuris velint, et alieno potius, quàm suo arbitrato viuere satagūt, dū alterius, quē Christi loco sibi præposuerūt voluntatē & imperiū ultrò sequuntur. Horum præfectus, uti Basilii² docet, Christi personā obtinet, ac veluti mediator Dei & hominū factus, salutē obedientiū, Deo sacrificat. Vnde quemadmodum ouēs pastori obediūt, ea pergētes via, qua pastor ipse duxerit ita cõuenit huiusmodi pietatis exercitatores suis obedire præfectis, nõ curiosè inuestigādo præcepta, ubi à pec-

4 Ioan. 2. d

Luc. 2. g

5 Matt. 20. d

Luc. 22. c

Philip. 2. b

1 Matt. 16. d

Luc. 9. c

Hier. ad Ru-

sticū mona-

chum.

Basil. ser. 2.

& 5. exercita-

mentorū

pietatis. & q.

96. cõpendio

expl.

Itē incõstitu-

tionib. exer-

citato rijs. ca-

pit. 22

Gre. l. 32. mo-

ral. c. 21. Nice-

ph. l. 11. eccl.

hist. c. 77

2 Basil. c. 22

in constitutō-

exercita-

3 Bern. de
precep. & di
spensatione

cato aliena fuerint: sed cum omni alacritate ac studio explendo ea quæ demandantur. De quo præfatus sic etiam post Basilium Bernardus³ affirmat: Ipsum quem pro Deo habemus, tanquam Deum in his, quæ non sunt apertè contra Deum, audire debemus.

1 Philo in
li. de vita cõ
tepla. & ex
eodem Eu-
sebius & Ni
ceph.

Iosephus. li.
18. antiquit.
c. 2. & li. 2. d
bello Iudai
co cap. 7

Epiph. here-
si. 29.

Hier. ad Eu
stoc. de cust.
virgi.

Item de vi-
ris illust. in
Philone.

Dionys. de
eccl. hierar.

c. 6. Euf. li. 1.

de demonstr.
euan. c. 8. Au

gu. de mori.

eccl. cathol. c. 31.

Huiusmodi autem fideles & excellentes Christi imitatores, qui dictis consilijs obseruandis serio vacarent, uti veteres ostendunt annales, Ecclesia semper¹ habuit, & in his delectos probatosq; cœtus piorum ac Religiosorum hominum, qui supra vulgi morem ac exemplum, abdicatis semel bonis omnibus, & relictis carnis illecebris, ex professo studerent sanctæ obedientiæ: eò videlicet spectantes, ut ad Christi obediētis exemplar, & ad Euangelicæ normæ perfectionem sese totos componerent, nullumq; propriæ voluntati locum relinquerent. Cuius rei testes perquam idoneos habemus Basilium, Augustinum. Hieronymum, Benedictum, Gregorium, Cassianum, Bernardum, aliosq; innumeros Euāgelicæ perfectionis professores, & monastici instituti tum defensores, tum obseruatores integerrimos

VI.

Quid summam de Consilijs Euangelicis est sentiendum?

Hoc

eccl. cathol. c. 31. Cass. collat. 18. c. 4. & sequent. Naz. in vita Basil. Athan. in vita Anton. Sulpitius in vita Martini. Isidor libr.

Hoc² nimirum, quòd sint incitamenta, & sub
sidia quædam commodo admodum, quæ in fir
mis aduersus mundi, carnisq; illecebras arma præ
beant, quæ bonorum conatus in cursu veræ piete
tis ad meliora prouehant: quæ spiritum ad præstã
da Religionis Diuiniq; cultus officia expeditiorẽ
reddant, & quæ insuper, vt ostendimus, ad æter
næ vitæ mercedem, ¹ ac gloriam in celo pleniorẽ
consequendam conferant.

Ac summa quidem Euangelicæ perfectionis in
eo versatur, vt quam maximè possis, ad ² charita
tem contendas, Christumq; ³ imiteris. Imitaris au
tem si Christo ⁴ & pauperi, & virgini, & alijs
subdito, & ad mortem vsque Crucis obedienti,
pro tua virili te studeas conformare: si cum Apo
stolo itidem ⁵ Paulo, neglectis ijs, quæ retrò sunt,
indefesso labore ad anteriora contendas & ad su
pernæ vocationis brauium te extends indies, vo
luntate interim propria in totum, quo ad eius fie
ri potest, abdicata, ac homini propter Deum sub
iecta, vt ⁶ emuleris vsque meliora Charismata,
partemque optimam tum eligas, tum bona fide in
finem vsque conserues.

2. de. off. ec
cle. c. 15. So
zom li. 1. his
c. 12.

Gre in. 2. li:
dial. Chryf.
aduersus. vi
tup. monast.
vitæ. & ho.
16 ad popul.
& seq. Item

hom 14. in 1
ad Timoth.

2 Chryf. in
Matt. 5. cap.

1 Matt. 19 c. d

2 1. Cor. 13. a

1. Ioan. 3. c

Coleff. 3. c

Au. de morf
bus. eccl. ca
thol. ca. 33.

3 Luc. 9. c

4 2. Cor. 8. b
Matt. 8. c

Luc. 2. g
Phili. 2. b
1. Pet. 2. d

P 5 DE 5 Phili. 3. e

6 1. Cor. 12. d Luc. 10. g

DE QUATUOR HOMINIS
NOVISSIMIS.

I.

Quæ dicuntur quatuor hominis
nouissima?

HÆC videlicet: Mors, Iudicium, Infernus
& regnum celorū: dicta quidem nouissima,
quòd inter cætera omnia quæ homini accidere pos-
sunt, extremum planè locum sibi vendicent. Mors
enim, vt dici solet, est ultima rerum linea. Mora-
tem sequitur Iudicium Dei sicut & Paulus his ver-
bis ostendit: ¹ Statutum est omnibus homini-
bus semel mori: post hoc autem Iudicium,
tum singulare scilicet, quod vnusquisque moriens
excipit, tum illud extremum & vniuersale, quod
omnes ad mundi finem exspectat, vt supra indi-
cauimus.

Iudicantur autem alij, quos in mortali peccato
mors opprimit: ² vt poenis apud inferos perpetuis
addicantur: alij, quos ex hac vita migrantes ornat
³ nuptialis illa vestis Caritas, vt ⁴ vita in celesti
regno per beata fruantur. Hoc est quod Euange-
lica veritas asserit: ⁵ Procedent qui bona fece-
runt in vitam æternā: qui verò mala, in sup-
plicium æternum. ⁶ Filius enim hominis vé-
turus est in gloria Patris sui cū Angelis suis:
& tunc reddet vnicuique secundum opera
eius.

Quomo-

1. Heb. 9. g

2. Matt. 25. d

3. Matt. 22. b

Aug. li post
colla. contra
Donatist.

cap. 20. q

Greg. homi.

38. in euang.

4. Matt. 25. d

5. Ioann. 5. a

Matth. 25. d

6. Matt. 26. d

Quomodo Scriptura nos de morte docet?

Sicut¹ per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, ita in omnes homines mors pertransiit, vt Paulus affirmat. Igitur etsi hora mortis nihil sit nobis incertius, Nescit² enim hominem suum: morte tamen ipsa certius nihil esse potest. Vnde scriptum est, & res ipsa quotidie docet: Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur. Idq; confirmans Ecclesiasticus, Et Rex hodie est, inquit, & cras morietur. Cum morietur autem homo, hæreditabit serpentes & bestias & vermes.

Cum verò plurimum referat i quomodo, & quam parati moriamur, toties in Euangelio nobis repetitur illud: VIGILATE. Item, Estote parati: quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet. Parati verò & vigilantes mortem excipiemus, si serio & in omni vita pro se quisq; meditetur quod scriptum est. Ante obitum operare iustitiam, quoniã non est apud inferos inuenire cibum: sicut & Christus dixit, Veniet nox, quando nemo potest operari. Ambulate dum lucem habetis, vt non vos tenebræ comprehendant.

1. Rom. 5. b

2. Eccle. 9. c

3. 2. Reg. 14. c

4. Eccl. 10. b

5. Matt. 15. a

Marc. 13. d

6. Luc. 12. e

7. Eccl. 14. c

1. Ioan. 9. c

2. Ioan. 12. c

Pulchrè autem Propheta inter iustorum malorumq; mortem discreuit. Nam de his quidem dicit,

3 Psal. 33. d

cit, ³ Mors peccatorum pessima, illorum scilicet: qui velut peruicaces Iudæi, in peccato sine penitentia moriuntur, ac proinde sic pereunt, et semper apud inferos cum epulone diuite sint excrucianti. De illis verò testatur, ⁴ Preciosa in

Luce. 16. f. g

4 Psal. 115. a

conspectu Domini mors sanctorum eius. Talibus quippe mors ista corporis nihil est aliud, quàm terrena huius peregrinationis & ærumnarum mortalis vitæ terminus, somnus quietus, & secunda obdormitio, veræ vitæ principium, & optabilis transitus ad beatam immortalitatem: Cuius desiderio Apostolus flagrans, & huius vitæ pertæsus, Cupio, inquit, dissolui & esse cū

5 Philip. 2. c

6 Luc. 12. e

7 Apoc. 14. e.

Sap. 4. b

7

Christo. ⁶ Beati serui illi, quos cū venerit Dominus inuenerit vigilantes. Et ⁷ Beati mortui qui in domino moriuntur: Iustus autem si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.

Quomodo Scriptura de Iudicio

admonet?

Heb. 10. f

1 2. Cor. 5. b

Rom. 14. b

2 Eccl. 12. d

Horrendum est incidere in manus Dei viuentis, Christi q; iudicis, ¹ ante cuius tribunal nos omnes oportet manifestari, & unumquemque rationem pro seipso reddere: ² Cuncta enim, quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro
omni

omni errato, siue bonum siue malum sit.

Quare non modo peccatoribus, sed etiã saepe san-
ctis³ iudicij huius terribilis est expectatio. Ti-
muit hinc Dauid, vt sollicitè roget: ⁴ Ne intres
in iudicium cum seruo tuo Domine. ⁵ Timuit
& Iob quantumuis innocens, suumq; timorem
his verbis ostendit: ⁵ Quid faciam, cum surre-
xerit ad iudicandum Deus? & cum quæfie-
rit, quid respondebo illi? Semper ⁶ quasi tu-
mentes super me fluctus timui Deum & pô-
dus eius ferre nõ potui. ⁷ Verebar omnia o-
pera mea, sciens qd non parceres delinquenti.

Ac verò metuendus est iudex ille, cuius non li-
cet potestatem effugere, sapientiam fallere, æqui-
tatem flectere, iudiciũ retractare. De quo ita scri-
ptum extat: ¹ Zelus & furor viri (Christi iudicis
scilicet) nõ pareet in die vindictæ, nec acqvie-
scet cuiusquã precibus, nec suscipiet pro Re-
demptione dona plurima. Qui de seipso etiam
suoq; iudicio (ne quis sit inscius) hoc omnibus præ-
nunciauit: ² Cum accedero tempus, ego iusti-
tias iudicabo. ³ Ego Dñs scrutans cor & pro-
bans renes: qui do vnicuiq; iuxta viam suã,
& iuxta fructum adinventionum suarum.
⁴ Ego opera eorum & cogitationes eorum
venio vt congregem, cum omnibus genti-
bus & linguis: & venient & videbunt glo-
riam meam.

3 Greg. li. 8.
moral. c. 13.

4 Psal. 142.
2.

5 Iob. 31. b

6 Ibidem. e

7 Iob. 9. c

Vide Chry-
sost. hom. 46
ad pop. cum
sequentib.

Effrem in li.

de iudicio ex-
tremo.

Aug. ser. 67.
de tempore.

Isidor. de
sum. bon. li.

1. cap. 30.

Prosper. lib.

3. de vita cõ-
templ. c. 12.

1 Prou. 6. d

2 Psal. 74. 2

3 Hier. 17. b

4 Esai. 66. f

Sophon. 1. d. Cæterum de Iudicij extremi die, qui & dies
 Ioël. 2. a. g. Domini, dies iræ, dies magnus & horribilis in scri-
 ptura dicitur, Apostolus Petrus docet in hunc
 5. 2. Petr. 3. c. modum: 5 Adueniet dies Domini sicut fur,
 in quo cæli magno impetū transiēt, elemen-
 ta verò calore soluentur, terra autem & om-
 nia quæ in ipsa sunt operā, extrentur. Cum
 igitur hæc omnia dissoluenda sint, quales o-
 portet vos esse in sanctis conuersationibus
 & pietatibus: expectantes & properantes in
 aduentum diei Domini, per quem cæli ar-
 dentes soluentur, & elementa ignis ardore
 tabescant.

Vt verò tunc clementem iudicem Christum,
 1. Lucæ. 22. f. ac diem illum, quo cælum & terra transibunt, no-
 bis letum habeamus, præclarum hoc est consilium
 2. Eccl. 18. c. Sapientis, 2 Ante languorem adhibe medici-
 nam, & ante iudicium interroga teipsum, &
 in conspectu Dei inuenies propitiationem.
 3. 2. Co. 11. g. 3 Si enim nosmetipsos dijudicaremus, non
 4. Eccle. 1. b. vtique iudicemur. 4 Timenti Deum, bene-
 erit in extremis, & in die defunctionis suæ
 benedicetur.

Vide Greg.
 lib. 9. moral.
 ca. 45. & seq.
 Item libr. 4.
 dial. c. 42. &
 sequētib.
 1. fid. de sum.

IIII.

Quid verò de inferno eiusque pœnis?

Vt morte quidem nihil miserabilius, vt iudi-
 cio etiā nihil est terribilius, præsertim filijs
 huius

bo. li. 1. c. 31. & 32. Prosp. li. 3. de vita contēp. c. 12.

huius seculi obstinate peccātibus: sic Inferno eius
 q̄; pœna nihil intolerabilius ac infelicius potest ex
 cogitari. Ibi enim (teste^s Scriptura diuina) fletus
 est & stridor dentium, ibi¹ vermis eorum non
 moritur, & ignis non extinguitur: ² ibi terrate=
 nebrosa et operta mortis caligine: ibi umbramor
 tis & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabi
 tat. ³ ibi pars illorū in stagno ardenti igne & sul
 phure, quod est mors secunda: ibi ⁴ cruciabuntur
 die ac nocte in secula seculorum. Ibi demum verū
 esse comperietur quod omnibus apud inferos tor
 quendis iustus iudex his verbis prædixit: ⁵ Ecce
 serui mei comedēt, & vos esurietis: Ecce ser
 ui mei bibent, & vos sitietis. Ecce serui mei
 lætabuntur, & vos confundemini: Ecce ser
 ui mei laudabunt præ exultatione cordis: &
 vos clamabitis præ dolere cordis, & præ cōtri
 tione spiritus vlulabitis.

Itaque Propheta Regius Reges & principes
 omnes compellat, atque futuras malorum pœnas
 illis proponit cum hac graui admonitione ⁶ Et
 nunc Reges intelligite, erudimini qui iudi
 catis terram (⁷ Fortioribus enim fortior in
 stat cruciatio, & iudicium durissimum in
 his qui præsumt fiet.) Seruite Domino in ti
 more, & exultate ei cum tremore: Ap
 prehendite disciplinam, ne quando ira
 scatur Dominus, & pereatis de via iusta,
 cū

5 Matt. 8. b

13. f. g. 22. b.

24. d. 25. c

1 Marc. 6. g

Eesai. 66. g

2 Iob. 10. d

3 Apoc. 21. b

4 Apoc. 20. e

5 Eesai. 65

6 Psal. 2. e

7. Sap. 6. a

cùm exarserit in breui ira eius. Hinc & Christi-
 1° Lucę. 12. a *stus ipse, dictum omnibus voluit,* 1° Timete eum,
 Matth. 10. c *qui postquam occiderit, habet potestatem*
mittere in gehēnam: ita dico vobis, hunc ti-
mete. Vt enim est momentaneum quod in hac vi-
ta delectat, ita sempiternum est quod in gehenna
excruciat.

v.

De regno Cælorum quid ex scriptura
 dicimus?

2° Mat. 25. e **P**arauit hoc Regnum Deus electis 2° ab origi-
 2° Tim. 4. d *ne mundi, regnum caeleste, regnum æternum,*
 2° Pet. 1. c *regnum beatissimum, de quo Paulus aperte fate-*
 Luc. 14. d *tur: 3° Non sunt condignæ passiones huius*
 Aug. ser. 37. *temporis ad futuram gloriam. 4° Oculus nõ*
 de Sanctis & *vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis*
 lib. 22. de ci *ascenderunt quæ præparauit Deus his qui*
 uit. Dei. ca. *diligunt illum. 5° O sanctam ciuitatem Hie-*
 29. & 30. *rusalem, nouam descendantem de cælo à*
 3° Rom. 8. c *Deo paratam, sicut sponfam ornatam viro*
 4° 1. Cor. 2. c *suo. De qua Ioannes diuinorum optime conscius,*
 Esaia. 64. b *hæc cælitus audiuit & scripsit, 6° Ecce taberna-*
 5° Apoc. 21. a *culum Dei cum hominibus: & habitabit*
 6° Ibidem. a *cum eis: & ipsi populus eius erunt, & ipse*
Deus cum eis erit eorum Deus, & absterget
omnem lachrymam ab oculis eorum, &
mors vltra non erit, neque luctus, neque cla-
mor, neque dolor erit vltra, quæ prima
abierunt.

abierunt. ² Illic auditur vox tubæ magnæ, & sicut vox aquarum multarum, & sicut vox tonitruorum magnorum dicentium, Alleluya: quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens. Gaudeamus & exulemus, & demus gloriam ei quia venerunt nuptiæ agni. Beati, qui ³ ad cenam nuptiarum Agni vocati sunt: beatiore verò, qui ad eam cenam vocati, sub motis impedimentis omnibus accedunt, vestemque ⁴ nuptialem adferunt, ut regno Dei cum Abraham, Isaac & Iacob recumbant. Nec opus est rogare, ⁵ Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? Expedita est responsio: Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam. Aut si verbo Christo magis delectaris, ¹ Qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum. Sancta hæc civitas, & sanctos etiam ciues requirit: ² non intrabit in eam aliquid coinquinatum.

Apoç. 19

Ibidem. b

Luca. 14. d

Matth. 22

Ibidem. b

Psal. 14. a

23. a

Matth. 7. e

Apoç. 21

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Eccle. 1. a

Quis est usus & fructus doctrinæ totius de quatuor novissimis?

Primum hæc ipsa cognoscere ac serio meditari, eò confert, ut à cura, studio & amore illarum rerum, quæ caducæ, fluxæ & vanæ sunt in hoc mûdo, facilius auocemur. ³ Vanitas enim va-

nitatum,

nitatum,

nitatum, dixit Ecclesiastes: vanitas vanitatum,
 4 Ibidem. c. & omnia vanitas: 4 Vidi quæ fiunt cuncta
 sub sole, & ecce vniuersa vanitas & afflictio
 spiritus.

Deinde nõ solum à cogitationibus vanis curisq;
 terrenis hæc animaduersa hominem reuocant: ve-
 rum etiam ab omni peccandi licentia, consuetu-
 dine & procliuitate deterrent. Hinc aurea illa sen-
 5 Eccle. 7. d. tentia: 5 In omnibus operibus tuis memo-
 rare nouissima tua, & in æternum non pec-
 cabis.

Præterea monent sapientem, vt cunctis in re-
 bus nihil temerè faciat, sed extrema primum om-
 1 Deut. 32. nium sibi 1 proponat, sineq; prospecto, via regia
 d. progrediatur, vt neque 2 ad dexteram, neque ad
 2 Prou. 4. d. sinistram à recto deflectat.

Præcipuè verò huiusmodi rerum memoria &
 3 Eccl. 1. b. contemplatio id efficit, vt diuinus timor, 3 qui ve-
 Eccl. 7. c. ræ sapientiæ fons, totius virtutis custos, ac in om-
 Prou. 14. c. ni hominis vita necessarius est Pædagogus, in equi

boniq; studio nos confirmet ac prouehat: Nam 4 ti-
 4 Eccl. 1. c. mor Domini expellit peccatum: & qui sine
 5 Eccl. 1. d. timore est, non poterit iustificari. 5 Qui ti-

ment Dominum, inquirent quæ beneplaci-
 ta sunt ei. præparabunt corda sua, & in con-
 spectu illius sanctificabunt animas suas. De-
 mum qui timent dominum, custodient man-
 data illius, & patientiam habebunt vsque

ad inspectionem illius, dicentes: Si poenitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini.

6 Psal. 4. d
Prou. 25.
Psalm. 13. b

Ceterum filij seculi huius, qui vanitatem diligunt, & quærunt mendacium: qui lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis; ante quorum oculos non est Timor Dei, nihil minus illi quam his de rebus cogitationem suscipiant. ¹ Gēs absque consilio est, & sine prudētia: vtinam saperent & intelligerent atq; nouissima pro uiderent. His videmus, quod Iob sanctus aiebat, quotidie vsuuenire: ² Tenent tympanum & cytharam, & gaudent ad sonitum organi: Ducunt in bonis dies suos & in punctu ad inferna descendunt. Sic ³ risus dolore misce tur, & extrema gaudij luctus occupat.

1 Deut. 32. d.

2 Iob. 21. b

3 Prou. 14. b.

VII.

Quæ est summa eorum, quæ in hoc libro continentur?

Summa totius operis duabus rebus continetur, SAPIENTIA ET IVSTITIA CHRISTIANA. Ad Sapientiam hæc capita, videlicet de Fide & Symbolo Fidei, de Spe & Oratione Dominica, de Charitate & Decalogo referuntur. NAM FIDES, SPES, CHARITAS, illæ virtutes sunt quibus veram hominis sapientiam, vt Augustinus annotauit,

Qz Diuina

Diuina Scriptura cōcludit. Accessit porrò de præceptis Ecclesie, & de Sacramentis tractatio. Sicut enim prædictæ virtutes absque Sacramentis & præceptis Ecclesie rectè obseruatis subsistere non possunt, ita eorum accessione efficaciter nobis inseruntur, insertæ confirmantur, augmentur & perficiuntur. Itaque in ijs, quæ ad Sapientiam referimus, explicãdis, prior libri pars absoluta est.

Posterior quæ circa Iustitiam versatur, duas eius partes tum ad mala¹ fugienda, tum ad bona consecranda spectantes, breuiter enucleat.

Etenim abstinere à malis, Chrysostomo² teste, nõ satis est nobis ad salutem, nisi adsit etiam bonorum possessio & virtutis actio. Vtrique igitur parti capita nonnulla, quæ præcipuè ad malorum bonorumq; discrimẽ obseruandum pertinent, accommodata sunt. Totius autem Iustitiæ vim & amplitudinem Tobias vir æquè sapiens ac iustus, succinctè comprehendit, vbi suum filium, adeoq; in illo filios Dei omnes sigillatim admonet in hæc verba:

Noli timere fili mi: pauperẽ quidam vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene. Ita demum discimus Christiani hominis integrum officium, quòd non modò fidem, sed vitam etiam, quæ secundum Sapientiam, & Iustitiam Christianam instituta sit, omninò requirat. Sapiens autem⁴ cor & intelligibile,

1 Psal. 33. c.
& 36. e

2 In Psal. 4.
Bernar. ser.
34. ea par-
uis serm.
Prosper. sen-
tent. 86.

3 Tob. 4. d

4 Eccl. 3. a

telligibile, *vti Scriptura testatur*, abstinebit se à peccatis, & in operibus iustitiæ successus habebit.

Verùm enim uerò ne institutæ breuitatis termini nos prætereamus, doctrinæ huius ad Christianos, eosq; in primis simpliciores instituendos pertinētis, hic modus & finis esto. Quæ omnia vno Ecclesiasticis verbo, tanquam totius humanæ vitæ illustri sigillo, consignabimus, ita concludentes: ² DEVM ² Eccle. 12. TIME ET MANDATA EIUS OBSER- ^{d.} VA, HOC EST ENIM OMNIS HOMO. ^{Ecccl. 2. d}

Confirma hoc Deus quod operatus
es in nobis.

Psal. 67. f

F I N I S.

Q. 3

CHRISTIANAE
libella in scripturam, oblatio
sacros, in operibus iustis necesse
sacris.

Verum inuenero in iustis promissis terrae
non praesentibus, sed in futuris
et in praesenti iustitiam iustitiam
sacris, in iustis, in iustis, in iustis
sacris, in iustis, in iustis, in iustis

DEVM : Eccles.
d.
ME ET MANDATA ILLIUS ORSER-
d.
HOC EST INIM OMNIS HOMO.
Eccles. d.

Contra hoc Deus quod operatus
est in nobis.

F R M I S

13

INDEX TOTIVS
LIBELLI ORDINEM
ET SYMMAM COM-
PLECTENS.

Christiana doctrina circa Sapientiam & iustitiam versatur.

Ad Sapientiam, quæ ordine sequuntur, & infra tractantur capita, referri possunt.

1. De Fide & Symbolo Fidei.
2. De Spe & Oratione Dominica, cum Angelica salutatione.
3. De Charitate & mādatis Decalogi, Cum Ecclesiæ præceptis.
4. De Sacramentis.

Ad Iustitiæ priorem partem, quæ in malis fugiendis est sita, pertinent hæc capita.

1. De peccatis Septem Capitalibus.
2. De peccatis alienis culpa aliqua nostra ad nos pertinentibus.
3. De peccatis in Spiritum sanctum.
4. De peccatis in cælum clamantibus.

Ad Iustitiæ partem alteram, quæ in bonis faciendis aut consecrandis est posita, rectè referri possunt.

1. Bonorum operum genera triplicia.
2. Opera misericordiæ.
3. Virtutes Cardinales.
4. Dona & fructus Spiritus sancti.
5. Octo beatitudines.
6. Consilia Euangelica.
7. Quatuor hominis nouissima.

Ecclesi. d

*Ad Christianæ doctrine totius summam, unice
coæcu verbo comprehendendam, Ecclesiastici sen-
tentia notatu digna est, qui ait:*

FILLI, concupiscens Sapientiam, conser-
ua Iustitiam, & **D**EVS præbebit illam tibi.

CAR-

Ad iustitiam partem dicitur in maius significat
 ad nos pertinetibus.
 De peccatis in spiritum sanctum.
 De peccatis in celum clamantibus.
 De peccatis septem Capitalibus.
 De peccatis alienis culpa alijs nostris
 ad nos pertinetibus.
 Ad iustitiam partem dicitur in bonis factis
 ad nos pertinetibus est peccata, recte
 referri possunt.
 Bonorum

 CARMEN
DE PRAECIPVIS
HVIVS CATECHISMI
PARTIBVS, IN GRATIAM
STVDIOSORVM AD-
IECTVM.

QUIS verè Christi censendus no-
mine dignus?
Hic, cui iustitia est simul & sapien-
tia cordi.

Quis sapiens? rectè qui credit, spe-
rat, amatque.

Quis iustus? mala qui fugiens bona quæq; capeßit.
Quæ bona? dum refouet miseros, ieiunat & orat:
Nec se, nec quenquã, nec Christum fraudat in villo.

Quinam recta fides? qui firmiter omnia credit.

Quæ credenda iubet Deus, atque Ecclesia dicat.

Quis sperare potest quæ sacra Volumina tractat?

Qui violare timet castissima iussu tonantis.

Et quis amat? nisi qui Christũ super omnia querit;

Et quemcumque hominẽ puro sibi iungit amore.

Sacramẽta quidẽ ceu septem pharmaca mētis.

Instituit Christus, per quæ sua munera confert.

Baptismus scelus omne piat, pœnasq; remittit.

Chrismate firmantur nati tenerique tyrones.

Nos sacra mortales reficit pascitq; Synaxis.
Lapsos restituit Confessio rite peracta.
Vinctio postrema egrotos solatur & armat.
Ordo sacerdotes statuit, qui sacra ministrent.
Coniugium Christo populum conseruat et armat.

Munia Christicole duo sunt: ut crimina vitet,
Secteturq; bonum, dum vitæ postulat vsus.

Cui mēs fixa Deo, subit & præcordia virtus,
Et quantum potis est vitam sine crimine ducit,
Catholicamq; fidem qui semper ubique tuctur.
Et fugit hæreseos toto contagia corde,
Hic quatuor voluit repetitq; nouissima mente.
Cūstāq; perpendit quæ continet iste libellus,
Hic bene succedet cælestis sedibus aula.
Sin minus, haud vnquam poterit sperare salutē.

Laus eterna Deo, perpetuumq; decus.

IESU CHRISTO Crucifixo, qui auctor
atque consummator est sapientiæ
iustitiæq; nostræ, GLORIA
SEMPITERNA.

(?.)

A Pa

APPENDIX DE HOMINIS LA

psu & iustificatione secundum sen-
tentiam & doctrinam Con-
cilij Tridentini.

I.

De statu & lapsu primi hominis.

VM primus homo Adam manda-
tum Dei in paradiso fuisse trans-
gressus, statim sanctitatem & ius-
titiam in qua fuerat constitutus,
amisit, ac præterea per huiusmodi
præuaricationis offensam, iram & indignationem
Dei, atque adeò mortem quam antea comminatus
illi fuerat Deus incurrit, & cum hac ipsa morte
in diaboli, qui mortis deinde habuit imperium, ca-
ptiuitatem incidit, demumq; totus Adam per illam
ipsam præuaricationis offensam secundum cor-
pus & animam in deterius commutatus fuit.

Sessione. 30

II.

De peccato Adæ in omnes homi- nes transfuso.

Negue

NEquæ verò Adæ præuaricatio sibi soli, sed etiam eius propagini & toti posteritati nocuit, ut qui acceptam à Deo sanctitatem & iustitiam sibi nobisq; perdidit: & per inobedientie peccatum inquinatus, non mortem & pœnas corporis tantum, verum etiam peccatum (quod mors est animæ) in omne genus humanum transfudit. Id quod Apostolus confirmans dixit, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerunt.

Vnde Adæ peccatum, quod origine vnum est, & propagatione non imitatione transfusum omnibus, inest unicuique proprium, aliquo remedio expiari necesse est ad vitam æternam consequendam. Nam ex eo immundi, et ut Apostolus, inquit, natura filij iræ tum semē peccati Diaboli & mortis omnes efficiuntur, excepta interim beata & immaculata virgine Maria Deigenitrice, quā, ubi de peccato originali à Patribus agitur, non est existimandum ab eis comprehendi.

III.

De remedio originalis peccati.

Peccatum hoc originis, quod inest unicuique proprium, ut diximus, neque per humanæ naturæ vires, neq; per aliud remediū tollitur, quàm per meritum vnius mediatoris Domini nostri Iesu Christi, qui nos Deo reconciliauit in sanguine

suo;

Rom. 5. b

Ephes. 2. a

2. Tim. 2. b
Rom. 5. b
1. Cor. 1. d

suo, factus nobis iustitia, sanctificatio & redemptio. Huius verò meritum per Baptismi Sacramentum in forma Ecclesie rite collatum, tam adultis quam paruulis applicatur: quia non est aliud nomen sub celo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Vnde illa vox Ecce agnus Dei: ecce qui tollit peccata mundi. Et illa: Quicūque baptizati estis, Christum induistis.

Actor. 4. e

Vnde errant grauitur, qui negant paruulos recentes ab uteris matrum baptizandos esse, etiam si fuerint à baptizatis parentibus orti. Baptizantur certè etiam hi in remissionem peccatorum, ut qui ex Adamo peccatū traxerint originale, quod regenerationis lauacro expiari necesse est ad vitam eternam consequendam, quoniam non aliter intelligendum est: Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt: nisi quemadmodum Ecclesia Catholica vbique diffusa semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei ex traditione Apostolorum etiam paruuli, qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideo in remissionem peccatorum veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione contraxerunt. Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

Ioan. 1. d
Galat. 3. d

Rom. 5. b

Ioan. 3. a

De

De reliquijs originalis peccati in
baptizatis.

P Ræterea confitendum est reatum originalis peccati per Iesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in baptisinate confertur remitti, & in baptizatis totum id quod verã & propriam peccati rationem habet, tolli, non radi tantum aut nõ imputari. In renatis enim nihil odit Deus, quia nihil est damnationis ijs, qui verè confepulti sunt cum Christo per baptisma in mortem, qui non secundum carnem ambulant, sed veterem hominem exuentes, & nouum qui secundum Deum creatus est induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxij, ac Deo dilecti effecti sunt, hæredes quidem Dei coheredes autem Christi, ita vt nihil prorsus eos ab ingressu cali remoretur. Ac interim fateari oportet manere in baptizatis concupiscentiam vel somitem, quæ cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Christi Iesu gratiam repugnantibus non valet: quinimo qui legitime certauerit coronabitur. Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, sancta synodus declarat, Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod verè & propriè in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat.

Rom. 8. a. &
6. a

Coloss. 3. b
Ephes. 4. a
Rom. 8. c

1. Tit. 2. s

Rom. 7. b

De naturæ & legis ad iustificandos
homines imbecillitate.

VT iam proprius ad iustificationis doctrinam Scff 6
 probè & sincere intelligendam acceda-
 mus, illud vnusquisque agnoscat & fateatur o-
 portet, quòd cū omnes homines in præuaricatio-
 ne Adæ innocentiam perdidissent, facti immundi,
 & (vt Apostolus inquit) natura filij iræ, quemad Ephes. 2. 2
 modum in decreto de peccato originali exposuit,
 vsque adeo serui erant peccati, & sub potestate
 Diaboli ac mortis, vt non modò gentes per vim
 naturæ, sed ne Iudæi quidem per ipsam etiam lite-
 rā legis Moy si inde liberari aut surgere possent: Rom. 6
 tametsi in eis liberū arbitrium minimè extinctum
 esset viribus licet attenuatum & inclinatum.

De dispensatione & Mysterio ad-
uentus Christi.

QVO factum est, vt celestis pater, pater mise- 2. Cor. 1. 2
 ricordiarum & Deus totius consolationis,
 Christum Iesum filium suum, & ante legem & le-
 gistempore multis sanctis patribus declaratum
 ac promissum; cū venit beata illa plenitudo tem- Galat. 4. 2
 poris, ad homines miserit: vt & Iudæos qui sub Rom 9. g
 lege erant, redimeret: & gentes quæ non se- Galat. 4. 2
 stabantur iustitiam, iustitiam apprehenderent, Rom. 3. d
 atque omnes adoptionem filiorum perciperent.

1. Ioan. 2. a

Hunc proposui Deus propitiatorum per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris, non solum autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi.

VII.

Qui per Christum iustificentur?

2. Cor. 5. c

Verum & si ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis eius beneficiū recipiūt, sed ij duntaxat, quibus meritum passionis eius communicatur. Nam sicut re vera homines, nisi ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur iniusti: cum ea propagatione per ipsum, dum concipiuntur, propriam iniustitiam contrahant: ita nisi in Christo renascerentur, nunquam iustificarentur, cum ea renascentia per meritum passionis eius gratia qua iusti fiunt, illis tribuatur. Pro hoc beneficio Apostolus gratias nos semper agere hortatur Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, & eripuit de potestate tenebrarum, trāstulitq; in regnum dilectionis suæ in quo habemus redemptionem & remissionem peccatorum.

Coloss. 1. b

VIII.

Descriptio iustificationis impij, & modus eius in statu gratiæ.

Quibus verbis iustificationis impij descriptio insinuatur, ut si translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ in statum gratiæ

tia et adoptionis filiorum Dei per secundum Adā Iesum Christum saluatorem nostrum. Quae quidem translatio post Euangelium promulgatum, sine lauacro regenerationis, aut eius voto fieri non potest, sicut scriptum est: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Ioann. 3. 5

IX.

De necessitate preparationis ad iustificationem in adultis, & unde illa sit.

PRæterea ipsius iustificationis exordiū in adultis à Deo per Christum Iesum præueniēte gratia sumendum est, hoc est, ab eius vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis, vocantur: ut qui per peccata à Deo auersi erant, per eius excitantem atque adiuuantem gratiam, ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eidem gratiæ liberè assentiendo et cooperando, disponantur, ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationē, neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam et abijcere potest, neque tamen sine gratia Dei mouere sed ad iustitiam coram illo libera sua voluntate possit. Unde in sacris literis cum dicitur, Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos: libertatis nostræ admonemur. Cum respondemus: Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur: Dei nos gratia præueniri confitemur. Zachar. 1. 3
Thren. 5. d

Modus præparationis ad iustificationem quis?

Dissonuntur autem ad ipsam iustitiã, dum ex-
 citati diuina gratia & adiuti, fidem ex audi-
 tu concipientes, liberè mouentur in Deum, creden-
 tes vera esse, quæ diuinitus reuelata & promissa
 sunt: atque illud in primis, à Deo iustificari impiũ
 per gratiam eius, per redemptionem, quæ est in
 Christo Iesu: & dum peccatores se esse intelligen-
 tes, à diuina iustitia timore, quo utiliter cõcutiuntur,
 ad considerandam Dei misericordiam se con-
 uertendo in spem eriguntur, fidentes Deum sibi
 propter Christum propitium fore: illumq; tanquã
 omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt: ac pro-
 pterea mouentur aduersus peccata per odium ali-
 quod & detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam,
 quam ante Baptismum agi oportet: denique
 dum proponunt suscipere Baptismum, inchoare
 nouam vitam & seruare diuina mandata. De hac
 dispositione scriptum est, Accedentẽ ad Deum
 oportet credere quia est, & quod inquirenti-
 bus se remunerator sit. Et, Confide fili, re-
 mittuntur tibi peccata tua. Et, Timor Domi-
 ni expellit peccatum. Et, Pœnitentiã Agite,
 & baptizetur vnusquisque vestrum in nomi-
 ne Iesu Christi in remissionem peccatorum
 vestrorum, & accipietis donum Spiritus san-
 cti

Roma 3. d

Heb. 11. b

Matth 9. a

Ecclef. 1. a

Actor. 1. f

cti. Et, Euntes ergo docete omnes gentes. baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos seruire quæcunque mandavi vobis. Denique, Præparate corda vestra Domino.

Matth. 28. d

1. Regū. 7. a

XI.

Quid sit iustificatio impij, & quæ eius causæ?

Hanc dispositionem seu præparationem iustificationis ipsa consequitur, quæ nõ est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renouatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ et donorum: vnde homo ex iniusto fit iustus, & ex inimico amicus, ut sit hæres secundum spem vitæ æternæ.

Tit. 3. b

Huius iustificationis causæ sunt: Finalis quidẽ, gloria Dei & Christi ac vita æterna: Efficiens verò, misericors Deus qui gratuito abluat & sanctificat, signans & urgens Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostræ: Meritoria autem, dilectissimus vnigenitus suus Dominus noster Iesus Christus, qui cum esset inimici, propter nimiam charitatem qua dilexit nos, sua sanctissima passione in ligno crucis nobis iustificationem meruit, & pro nobis Deo patri factis fecit: Instrumentalis item, Sacramentum Baptismi, quod est Sacramentum fidei, sine qua nulli vnquam contigit iustificatio: denique vnica For-

Ephes. 1. e

malis causa est iustitia Dei, non quia ipse iustus est, sed quia nos iustos facit: qua videlicet ab eo donati, renouamur spiritu mentis nostræ, & nō modo reputamur, sed verè iusti nominamur, & sumus, iustitiam in nobis recipientes unusquisque suam secundum mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & secundum propriam cuiusque dispositionem & cooperationem. Quanquā enim nemo possit esse iustus, nisi cui merita passionis Domini nostri Iesu Christi communicantur, id tamē in hac impij iustificatione fit, dū eiusdem sanctissimæ passionis merito per Spiritū sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui iustificantur, atque ipsis inheret. Vnde in ipsa iustificatione cū remissione peccatorū hæc omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christum cui inseritur, fidem, spem et Charitatē. Nam fides nisi ad eam spes accedat & charitas, neque vnit perfectè cum Christo, neque corporis eius viuuum membrum efficit, qua ratione verissimè dicitur, fidem sine operibus mortuā & otiosam esse: & in Christo Iesu neque circumcisionem aliquid valere, neque præputium: sed fidem, quæ per charitatē operatur. Hæc fidē ante Baptismi Sacramentū ex Apostolorū traditione Catechumeni ab Ecclesia petūt, cum petunt fidem, vitam æternā præstantē: quā sine spe & charitate fides præstare nō potest, Vnde & statim verbum Christi audiunt:

Si

Si vis ad vitā ingredi, serua mādata. Itaq; *ve-
rā & Christianā iustitiā accipientes, eā ceu pri-
mā stolā, pro illa quā Adā pro inobediētia sibi &
nobis perdidit, per Christū Iesum illis donatā, cā-
didā & immaulatam iubentur statim renati con-
seruare, vt eā perferāt ante tribunal Domini no-
stri Iesu Christi, & habeant vitam eternam.*

XII.

Quomodo intelligatur impium per fidem,
& gratis iustificari.

CVM verò Apostolus dicit, iustificari homi-
nem per fidem & gratis, ea verba in eo sen-
su intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesie Ca-
tholicæ consensus tenuit & expressit: vt scilicet
per fidem ideo iustificari dicamur, quia fides est
humane salutis initium, fundamentum & radix
omnis iustificationis: sine qua impossibile est place-
re Deo, & ad filiorum eius consortiū peruenire:
gratis autem iustificari ideo, quia nihil eorū que
iustificationē præcedūt, siue fides, siue opera, ip-
sam iustificatiōis gratiā promeretur. Si enim gra-
tia est, iam nō ex operibus: alioquin: vt idem Apo-
stolus inquit, gratia iam non est gratia.

Roma. 3. 2

Hebr. 11. b

Roma. 11. a

XIII.

Contra inanem hæreticorum
fiduciam.

Quanuis autem necessariū sit credere, neque
remitti, neque remissa unquā fuisse pec-

3. et. 111. A

oata, nisi gratia diuina misericordia propter Christi, nemini tamē fiducia et certitudinē remissionis peccatorū suorū iactanti, et in ea sola quiescēte peccata dimitti, vel dimissa esse dicendum est, cū apud hereticos et schismaticos possit esse, imō nostra tempestate sit, et magna contra Ecclesiam Catholicā contētionē predicetur vana haec, et ab omni pietate remota fiducia.

1. 2. ROM. X

Sed neque illud asserendū est, oportere eos, qui verē iustificati sunt, absque vlla omnino dubitatione apud semetipsos statuere se esse iustificatos neminemq; à peccatis absolui ac iustificari, nisi eū qui certō credat, se absolutum, et iustificatū esse, atque hac sola fide absolutionem et iustificationem perfici: quasi qui hoc nō credit, de promissis, deq; mortis et resurrectionis Christi efficacia dubitet.

1. 11. ROM. B

Nam sicut nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito, deq; Sacramentorum virtute et efficacia dubitare debet: sic quilibet dum se ipsum suāq; propriā infirmitatē et dispositionē respicit, de sua gratia formidare ac timere potest. cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum.

XIII.

De accepta justificationis incremento.

Ephes. 2 d
Psalm. 83. b
2. Cor 4 d
Rom. 6. b

Sic ergo iustificati, et amici Dei ac domestici facti, cunctes de virtute in virtutem, renouantur, ut Apostolus inquit, de die in diem, hoc est

mortificatio mēbra carnis suae & exhibendo ea ar-
 ma iustitiae in sanctificationem, per observatio-
 nem mandatorum Dei & Ecclesiae, in ipsa iusti-
 tia per Christi gratiam accepta: cooperante fide
 bonis operibus, crescunt atque magis iustifican-
 tur, sicut scriptum est: Qui iustus est, iustifice-
 tur adhuc. Et iterum: Ne verearis usque ad
 mortem iustificari. Et rursus: Videtis quo-
 niam ex operibus iustificatur homo, & non
 ex fide tantum. Hoc verò iustitiae incrementum
 petit sancta Ecclesia, cum orat. Da nobis Domine
 fidei, spei & charitatis augmentum.

d. e. h. m. m.

Apo. 21. 8.
Eccles. 18. 6

Iacob. 2. d

XV.

De observatione mandatorum,

deq; illius necessitate &

possibilitate.

Nemo autem quantumvis iustificatus, libe-
 rum se esse ab observatione mandatorum pu-
 tare debet, nemo temeraria illa & à Patribus sub
 anathemate prohibita voce uti, Dei præcepta ho-
 mini iustificato ad observandum esse impossibilia:
 Nam Deus impossibilia non iubet, sed iubendo
 monet & facere quod possis, & petere quod non
 possis, & adiuuat ut possis. Cuius mandata graua
 non sunt, cuius iugum suave est, et onus leue. Qui
 enim sunt filij Dei, Christum diligunt: qui autem
 diligunt eum, ut ipsemet testatur, seruant sermo-
 nes eius: quod utique cum diuino auxilio præsta-

Rom. 8. 2

1. Cor. 13. 2

1. Cor. 13. 2

1. Ioan. 3. 2

Matth. 11. d

Ioan. 14. 6

re possunt. Licet enim in hac mortali vita, quantum
 uis sancti & iusti in leuia saltem & quotidiana,
 que etiam venialia dicuntur, peccata quandoque
 cadant, non propterea desinunt esse iusti. Nam in
 storū illa vox est humilis & verax: Dimitte no-
 bis debita nostra. Quo fit, ut iusti ipsi eo magis
 se obligatos ad ambulandum in via iusticie senti-
 re debeant, quò liberati iam à peccato, serui au-
 tem facti Deo, sobrie iuste & piè viuentes, profi-
 cere possunt per Christum Iesum, per quem ac-
 cessum habuerunt in gratiam istam. Deus namque
 sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi ab
 eis prius deseratur. Itaque nemo sibi in sola fide
 blandiri debet, putans fide sola se heredem esse
 constitutum, hereditatemq; consecuturum, etiam
 si Christo non compatiatur, ut & conglorifice-
 tur. Nam & Christus ipse (ut inquit Aposto-
 lus) cum esset filius Dei, didicit ex his quæ
 passus est, obedientiam: & consummatus,
 factus est omnibus obtemperantibus sibi
 causa salutis aternæ. Propterea Apostolus ipse
 manet iustificatos, dicens: Nescitis, quod ij qui
 in stadio currunt, omnes quidem currunt,
 sed vnus accipit brauium? sic currite vt com-
 prehendatis? Ego igitur sic curro, non
 quasi in incertum: sic pugno, non qua-
 si aërem verberans: Sed castigo corpus
 meum & in seruitutem redigo: ne for-
 te

Matth. 9. b

Apost. 1. 1. c
Hebr. 11. 1. d

Rom. 6. e

Tit. 2. d

Rom. 8. g

Heb. 5. d

1. Cor. 8. d

1. Cor. 9. 1.

1. Cor. 9. 2. M

1. Cor. 9. 3. I

tè cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Item princeps Apostolorum Petrus, Sagitate, inquit, vt per bona opera, certam vestram vocationem & electionem faciatis. Hæc enim facientes, non peccabitis aliquando.

1. Pet. 1. b

Vnde constat, eos orthodoxæ religionis doctrine aduersari, qui dicunt iustum in omni bono opere saltim venialiter peccare: aut quod est intolerabilius, poenas æternas mereri: atque etiã eos qui statuunt in omnibus operibus iustos peccare, si in illis suã ipsorum misericordiam excitando, & sese in studio ad currendum cohortando, cum hoc vt in primis glorificetur Deus, mercedem quoque intuentur æternam, cum scriptum sit: Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem: Et de Moysè dicat Apostolus, quod respiciebat in remunerationem.

Psal. 118. c

Heb. 11. c

Prædeterminationis temerariam præsumptionem cauendam esse.

Nemo quoque, quandiu in hac mortalitate viuitur, de arce diuinæ prædestinationis mysterio vsque adeo præsumere debet, vt certò statuat, se omnino esse in numero prædestinatorum: quasi verum esset, quod iustificatus aut amplius peccare non possit, aut si peccauerit, certam sibi resipiscentiam promittere debeat, Nam nisi ex speciali reuelatione sciri non potest, quos Deus sibi elegerit.

XVII.

De perseuerantiæ munere.

Matt. 10. ca.
24. bPhil. 1. a. 2. b
1. Cor. 10. c
Phil. 2. b
2. Cor. 11

Similiter de perseuerantiæ munere, de quo scriptum est: Qui perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit: quod quidem aliunde haberi non potest, nisi ab eo qui potens est, eum qui stat statuere, ut perseueranter stet, & eum qui cadit, restituere, nemo sibi certi aliquid absoluta certitudine polliceatur: tametsi in Dei auxilio firmam spem collocare & reponere omnes debent. Deus enim, nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut coepit opus bonum, ita perficiet, operans velle & perficere. Verumtamen qui se existimant stare, videant ne cadant, & cum timore ac tremore salutem suam operentur, in laboribus, in vigilijs, in elemosynis, in orationibus & oblationibus, in ieiunijs & castitate. Formidare enim debent, scientes quod in spem gloriæ & nondum in gloria renati sunt de pugna quæ superest cum carne, cum mundo, cum Diabolo: in qua victores esse non possunt, nisi cum Dei gratia, Apostolo obtemperent dicenti, Debitorum sumus non carni, ut secundum carnem viuamus. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.

Rom. 8. c

XVIII.

De lapsis & eorum reparatione.

Qui

Qui verò ab accepta iustificationis gratia
 per peccatum exciderunt, rursus iustificari
 poterunt, cum excitante Deo, per penitentiae
 Sacramentum merito Christi amissam gratiam re-
 cuperare procurauerint. Hic enim iustificationis
 modus est lapsi reparatio: quam secundam post
 naufragium de perdita gratiae, tabulam, sancti Pa-
 tres apte nuncuparunt. Etenim pro his qui post
 Baptismum in peccata labuntur, Christus Iesus
 Sacramentum instituit Penitentiae, eum dixit:
 Accipite Spiritum sanctum: quorum remise-
 ritis peccata, remittuntur eis: & quorum reti-
 nueritis, retenta sunt: Unde dicendum est, Chri-
 stiani hominis penitentiam post lapsum multo
 aliam esse à Baptismali: eaq; contineri non modo
 cessationem à peccatis, & eorum detestationem,
 aut eor contritum & humiliatum: verum etiam
 eorundem sacramentalē confessionē saltē in voto
 & suo tempore faciendam, & sacerdotalem ab-
 solutionem, itemq; satisfactionem per ieiunia, elee-
 mosynas, orationes, & alia pia spiritualis vitae
 exercitia: non quidem pro poena aeterna, quae vel
 Sacramento vel Sacramentali voto unā cum cul-
 pa remittitur, sed pro poena temporali, quae ut
 sacrae Literae docent, non tota semper ut in Ba-
 ptismo fit, dimittitur illis, qui gratiae Dei quam
 acceperunt, ingrati, Spiritum Sanctum contri-
 stauerunt, & templum Dei violare non sunt
 veriti.

Rom. 8.
 10. 2. 20. c

Psal. 50. d
 1. Cor. 7. c. 13. b

Num. 14. d
 2. Reg. 12. c.
 24. b

Apoc. 2. b

1 Corin. 7. c

ueriti. De qua pœnitentia scriptum est: Memor esto vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Et iterum Quæ secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem operatur. Et rursus, Pœnitentiam agite, & facite fructus dignos pœnitentiæ.

Matt. 4. a
Luc. 3. b

XIX.

Quolibet mortali peccato amitti gratiam, sed non fidem.

Rom. 16. c

ADuersus etiam hominum quorundam callida ingenia, qui per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium, asserendum est non modo infidelitate, per quam & ipsa fides amittitur, sed etiam quocunque alio mortali peccato, quamuis non amittatur fides, acceptam iustificationis gratiam amitti, diuinæ legis doctrinam defendendo quæ à regno Dei non solum infideles excludit, sed et fideles quoque fornicarios, adulteros, molles, masculularum concubitores, fures, auaros, ebriosos, maledicos, rapaces, ceterosque omnes, qui lethalia committunt peccata: à quibus cum diuinæ gratiæ adiumento obstinere possunt, & pro quibus à Christi gratia separantur.

XX.

De fructu iustificationis, hoc est, de merito bonorum operum, deque ipsius meriti ratione.

Hac igitur ratione iustificatis hominibus, siue acceptam gratiam perpetuo conseruauerint siue amissam recuperauerint, proponenda sunt

Apostoli

Apostoli verba: Abundate in omni opere bono, scientes quòd labor vester non est inanis in Domino. Non enim iniustus est Deus vt obliuiscatur operis vestri & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius. Et, Nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Atque ideo bene operantibus vsque in finem, & in Deo sperantibus proponenda est vita æterna & tanquam gratia filiis Dei per Christum Iesum misericorditer promissa, et tanquã merces ex ipsius Dei promissione, bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddenda. Hæc est enim illa corona iustitiæ, quam post suum certamen & cursum repositã sibi esse aiebat Apostolus, à iusto iudice sibi reddendã: & non solũ sibi, sed & omnibus qui diligunt aduentũ eius. Cum enim ille ipse Christus Iesus tanquam caput in membra, & tanquã vitis in palmites, in ipsos iustificatos iugiter virtutẽ influat, quæ virtus bona eorum opera semper antecepit, comitatur & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo gratia & meritoria esse possent: nihil ipsis iustificatis amplius deesse credendũ est, quò minus plenè illis quidem operibus quæ in Deo sunt facta, diuinæ legi pro huius vitæ statu satisfecisse, & vitã æternam suo etiã tẽpore, si tamen in gratia decesserint, consequendã, verè promeruisse censeãtur, cum Christus Saluator noster dicat: Si quis bibe rit

1. Cor. 15. 8

Heb. 6. b

Heb. 10. g

2. Tit. 4. b

Ioan. 4. b

rit ex aqua quã ego dabo ei, nõ sitiet in æter-
nũ, sed fiet in eo fõs aquæ salietis in vitã eter-
nã. Itaq; neq; propria nostra iustitia, tãquã ex no-
bis propria, statuitur, neq; ignoratur. aut repudia-
tur iustitia dei. *Que. n. iustitia nostra dicitur, quia*
per eã nobis in hærētē iustificamur, illa eadem Dei
est, quia à Deo nobis infunditur p̄ Christi meritũ.

Matt. 10. d

Neque verò illud omittendũ est, q̄ licet bonis
operibus in sacris literis vsq; adeo tribuatur, ut
etiam qui vni ex minimis suis potum aquæ frigide
dederit, promittat Christus eũ nõ esse sua merce:

2. Cor. 4. d

et Apostolus testetur, id q̄ in presen-
ti est momentaneũ et leue tribulationis nostræ, su-
pra modũ in sublimitate eternũ gloriæ p̄dũs ope-
rari in nobis: absit tamem vt Christianus homo in
seipso vel cõfidat, vel gloriatur, & in Dño, cuius

Iacob. 3. a

tãta est erga omnes homines bonitas, vt eorũ ve-
lit esse merita quæ sunt ipsius dona. Et quia in mul-

1. Cor. 4. a

tis offendimus omnes, vnusquisq; sicut misericor-
diã & bonitatẽ, ita seueritatẽ & iudiciũ ante ocu-
los habere debet: neq; seipsum aliquis etiã si nihil
sibi cõsciũ fuerit, iudicare: quoniã omnis hominũ

Ibidem.

vita, nõ humano iudicio examinãda et iudicãda est
sed Dei qui illuminabit abs cõdita tenebrarum, &
manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit
vnicuique à Deo, qui vt scriptũ est, Reddet vni-
cuiq; secũdũ opera sua.

Matt. 16. d

Rom. 2. a

FINIS.

I N D E X.

A. primâ, B. verò secundâ indicat paginam

A.

A Cedia. 80.b
 Adulatio peccatum
 alienum. 83.a
 Aëriani. 60.a
 anabaptistarū error. 40.b
 Avaritia. 78.a

B.

Baptismus quid sit, & an
 omnib. necessarius. 40.a.
 129.a
 Baptismus est paruulis ne
 cessarius. 40.b
 Baptismus paruuloruū tra
 ditio Apostolica. 26. b.
 127.a
 Baptismi aqua prius con=
 secratur. 40.a
 baptisimi ceremoniæ quàm
 antiquæ. 40.a
 Baptismus iterari non de=
 bet. 40.a
 Baptismi verbum, elemen
 tum & minister. 40.b
 Baptismi effectus & se=
 quent. 40. b. 127.a.b
 Baptismi crismate cur
 iungantur. 43.b

Beatitudines octo. 111.a

C.

Ceremoniæ Ecclesiasticæ.
 39.a. & sequent.
 Ceremoniæ baptisimi quâ
 antiquæ. 40.a
 Castitatis cōmendatio. 71.b
 Castitas perpetua. 114.a.
 115.a
 Castitas quomodo obtineri
 potest. 115.a
 à carnibus abstinendum in
 Quadragesima. 99.a
 à carnibus cur abstinent
 Catholici. 98.b
 Carnis opera. 111.a
 Charitatis commendatio,
 quid sit, præcepta, vera
 indicia. 17.a.b
 Fraternalis offic. 24.a
 In charitate consistit sum=
 ma perfectionis euange=
 lice. 118.b
 Christus non Redemptor
 & mediator est tantum
 sed etiam legislator vir=
 tutū exēplar et index. 7.a
 Christi passio & merita

- quibus profint. 4.b
 Christianus quis dicendus. 1.a & sequent.
 Christianus non est qui ex
 tra Ecclesiam degit. 1.a
 Christianus verus omnes
 sectas detestatur. 1.a
 Christianæ doctrinæ com-
 pendium. 1.a. 2.a. 35.b
 Chrisma ex traditione
 Apost. servatur. 27.a
 Chrsimatis sacri usus. 40.
 a. 43.b.
 Ciborum delectus. 55.a
 Clauium potestas. 8.b
 Cœlibat^o cōmēdatio. 114.b
 ad cœlibatum nemo cogi-
 tur, nisi qui eum ultrò
 suscepit. 71.a
 Cœlorum regnum. 75.b
 Communio sanctorum, vi-
 de Sanctorum.
 Communio Eucharist. an-
 nua. 32.b
 Ad dignam communionem
 preparatio. 47.a et seq.
 Communionem frequentē
 suadet Ignatius. 47.b
 Cōmunio vnius speciei à
 Christo usurpata. 45.a
 In cōmunionevnius speciei
 totus Christus, & idem
 fructus percipitur & se-
 quentib. 45. b. 46.a
 Communio alterius speciei
 olim fuit vsitata. 45.a.b
 Communionem vnius speciei
 non infertur communicā-
 tibus iniuria. 50.b
 & sequentib.
 Communionem vnius spe-
 ciei dudum præcepit Ec-
 clesia. 51.a.b
 Cōmunio vtriusq; speciei
 non est præcepta non sa-
 crificantibus. 49.b
 De cōione vtriusque spe-
 ciei digladiantes fructum
 Eucharistiae amittūt. 51.b
 Idem unitatis simbolo ad
 diuisionis symbolumabu-
 tuntur. 51.b
 Concionatorū officii. 83. b
 In concilijs semel definita,
 non sunt vocanda in du-
 bium. 31.a. 87.b
 Conciliorū auctoritas. 30.b
 In cōcilijs generalibus quæ

I N D E X.

- sit episcoporum auctori-*
tas. 30.a.b
concupiscentia in baptiza-
tis non est proprie pecca-
tum. 41.b
concupiscētia cur baptis-
mo non tollitur. 41.b
confessio annua. 32.b
confessio sacerdoti facien-
da. 55.b
confessio Deo facta nō suf-
ficit. 55.b
de confessione testimonia
patrum. 56.a
confirmationis sacramen-
tum. 42.b. & sequentib.
confirmationis elemētum,
verbū & minister. 45.a
confirmationis vsus et fru-
ctus. 44.a
cōiugiū, vide matrimoniu.
coniugium sacerdotum &
monachorum. 70.b
coniugium virginum sa-
crarum. 70.a
conniuentia peccatum a-
lienum. 84.a
consensus peccatum alie-
num. 82.b
consilia euangelica. 113.a
 119.a.
consuetudinis ecclesiasti-
cae quanta vis. 28.a.b
consiliorum & præcepto-
rum discrimen. 113.b
cōsuetudines ecclesiasticæ
unde profectæ. 26.b
consuetudinum ecclesiasti-
carum ratio non omni-
bus perspecta. 40.a
cōsuetudo peccādi. 92.a
consultores mali. 81.b
continentia quibus dona-
tur. 71.b
contritio quid sit & quo-
modo paratur. 54.b. 55.a
correptionis fraternæ o-
missio. 84.b
credenda non ea solū quæ
symbolo expressa sunt.
 9.b. 10.a
crucis signum cur digitis
efformamus. 4.b
crucis signi antiq̄tas. 40.a
crucis signum fronti impri-
micur. 4.b. 44.b
cultus diuinus quis & quo
tuplex. 36.a

- cruels signi utilitas & ef-
 ficacia. 4.b
 D.
 Decalogus & eius expli-
 catio. 18.b. & sequentib.
 decalogus etiã ad Christia-
 nos pertinet. 18.b. 25.a
 præter decalogi præcepta
 etiã alia Christianis sunt
 obseruanda. 25.a
 decretis patrum resistere,
 peccatum in spiritũ san-
 ctum. 87.b
 defensione peccatum alie-
 num incurrimus. 85.a
 defuncti orationibus sacri-
 ficijs & eleemosynis iu-
 uantur. 58.b. 59.a
 defunctorum commemora-
 tio fit in missa. 59.b
 defunctorum commemora-
 tio ab Apostolis sancita.
 47.b. 59.b
 defunctis prodest missæ sa-
 crificium. 47.b. 49.a
 defunctis profunt viuorũ
 opera. 58.b. 59.a
 pro defunctis precari &
 offerre traditio est Apo-
 sto. 13.b
 desperatio peccatum est in
 spiritũ sanctũ. 87.a
 dilectio Dei & pximi. 17.b
 dona spiritus sancti. 109.a
 E.
 Ecclesia quid sit. 28.b
 ecclesia est cõgregatio vi-
 sibilis. 7.a. 28.b
 ecclesia quomodo una san-
 cta & catholica. ibid.
 ecclesia iudex est contro-
 uersiarum. 33.a
 ecclesiæ auctoritas Augu-
 stinum mouit ut euang.
 crederet. 33.a
 ecclesiæ dignitas & aucto-
 ritas. 29.b. 32.b. 59.b
 ecclesiæ nomen hæreticis
 & schismaticis quare nõ
 competat. 28.b
 ecclesiæ nota & signũ est
 successio Põtificum à Pe-
 tro Apost. 28.b. 29.a. 68.a
 ecclesiæ pastor Pontifex
 Romanus. 28.b
 ecclesiæ post Christũ unus
 summus pastor. 7.b
 ecclesiæ pastorum auctori

INDEX:

- tas & potestas. 29.a
 ecclesie quid cōducant Pa-
 stores & doct. 30.b.31.a
 ecclesie potestas in condē-
 dis cano. & in excommu-
 nicando. 33.a
 ecclesie præcepta & tra-
 ditiones quæ fructū affe-
 runt. 33. b. 34. a. & seq.
 ecclesie præcepta partim
 scripta, partim non sunt
 scripta. 25.b.34.a
 ecclesie præcepta præci-
 pua sunt quinque. 32.a
 ab ecclesie unitate disce-
 dens cum hæreticis repe-
 ritur. 35.a
 ecclesiam qui nō habet ma-
 trem, non habebit Deum
 patrem. 8.a
 extra ecclesiam non est sa-
 lus. 8.a
 extra ecclesiã sunt Iudæi
 ethnici, hæretici, schisma-
 tici & excommunicati.
 8.a.28.b
 ecclesiastica hierarchia si-
 milis cælesti. 63.a
 ecclesiastic. potestas maior
 est quàm politica. 31.a
 ecclesiasticæ traditiones
 vide Traditiones.
 ecclesiasticorum præcepto-
 rum obseruantia quem
 afferat fructum. 32.b
 ecclesiasticis et apostolicis
 mandatis parendū. 25.a.b
 eleemosyna quid sit. 102.a
 eleemosyna in scripturis
 quomodo commendata.
 102.b
 eleemosynæ vis. 92.b
 eleemosynæ virtus & fru-
 ctus. 103.a
 episcoporum & pastorū
 in ecclesiã auctoritas.
 30.b.
 eucharistia excellentissi-
 mum est sacramentum.
 44.b
 eucharistia summum est
 & proprium nouæ le-
 gis sacrificium. 48.a
 eucharistia panis est quo-
 tidianus. 12.b
 eucharistia bonam gratiã
 & gratiarum actionem
 significat. 45.a

- eucharistiaviaticū est. 52.a
 eucharistia conficitur per
 verba Christi. 46.b
 eucharistie sacramentum
 adorandum. 47.a
 eucharistie fructus & se=
 quent. 52.a
 per eucharistiā Christo
 incorporamur. 49.a. 52.b
 in eucharistie quavis par=
 ticula totus Christus con=
 tinetur. 51.a
 eucharistie oblatio debet
 fieri subvtraq; specie. 49.a
 eucharistie communio an
 sub vna, an sub vtraque
 specie fieri debeat. 99.a.b
 in eucharistia sub specie=
 bus panis & vini verè
 corpus & sanguis Chri=
 sti cōtinetur. 45.b. 46.a
 in eucharistia panis & vi=
 num in corpus & sangui=
 nem Domini transsubstā=
 tiantur. 46.b
 eunuchi euangelici. 115.a
 excommunicatio. 33.b
 excommunicati. 8.a, 33.b
 exorcismi. 40.a
- externa quid ad pietatem
 conferant. 37.a
 F.
 Festi dies pijs operibus ce=
 lebrandi. 29.b
 festorum dierum celebra=
 tio. 32.a
 festa sanctorum. 20.b
 fides, quid sit. 1.b
 fides quā necessaria. 1.b
 fides sola, nec cum spe qui=
 dem sufficit, si charitate
 sit destituta. 17.a.b
 fides sine charitate. 130.a
 fides rationi aut experien=
 tie non nititur. 2.a
 fides postulat firmum as=
 sensum. 1.b. 2.a
 fidei cōmendatio. 2.a. 17.a
 fidei soli innitentes præ=
 sumptuosi sunt. 86.b
 fidei summa. 12. articulis
 continetur. 2.b
 fiducia inanis hereticorū.
 130.b
 fortitudo, & sequentib.
 108.b
 fructus spiritus. 109.b

INDEX.

- G.
- Gula. 79.b
- H.
- Hereticus quis habendus 28.a
- heretici nō sunt veri Christiani. 1.a
- heretici sunt extra ecclesiam. 8.a
- heretici scripturis omnia confirmare nituntur. 33.a
- heretici ecclesiam non audiunt. 305.a
- hereticorum à Catholicis distinctio. 34.b.35. a
- homicidium voluntarium 89.b
- I.
- Iconoclastæ damnati. 21. a
- iconoclastarum furor & impietas. 8.a
- idolatriæ damnatio. 19.a
- ieiunium Philosophicum. 98.a
- ieiunium magnum & generale quod sit. 98.a
- ieiuniū ecclesiasticū quod sit. 98.a
- ieiunium quare piè suscipitur. 98.a
- ieiunium in scripturis quā magnifice commēdatum 99.b
- ieiunij ecclesiastici meritum & utilitas. 99. a
- ieiunia ecclesiæ libera esse volebat Aërius. 98.b
- ieiunia ab ecclesia indicta obseruanda. 32.a
- ieiunia ecclesiæ ex Apostolorum traditione. 26.b
- ieiunia contemnentes qui nam & quales sint. 99.b
- ieiunandi certa tempora. 98.b.99.a
- imagines non adorāt Christiani tanquam deos. 21.a
- imaginū vsus primo mandato non repugnat. 21.a
- imaginum vsus Apostolica traditio. 21.a.27.a
- imagines crucis, vide Crucis signum.

INDEX.

- imaginum usus vetus ag= iustitiæ nomen generale.
 nouit ecclesia. 21.a 95.a
 in imaginibus eos venera= iusti qui nam in scriptura
 mur quos representant. appellati. 25.a
 21.a iustificatio fit per Christi
 impœnitentia. 88.b 128.b
 inferni pœne. 120.a iustificationis causa. 128.b
 inuidia. 79.b iustificatio quid sit, & ad
 inuidientia fraternæ chari= eam præparatio. 128.a
 tatis. 88.a iustificatio in quo cõsistat.
 ira. 80.a 129.a.b
 irritatio peccatum alie= iustificatio hominis neq; p
 num. 82.b vim naturæ, neq; per legē
 iudicium extremum. 6.a. Moysi fieri potuit. 128.a
 119.a iustificationis fructus. 130.
 iuramenta temeraria. 21.b a.b
 iusio peccatū alienū. 82.a iustificationis incremen=
 iustitia Christiana duabus tum. 131.a
 partibus absoluitur. 1.b. iustificationis incertitudo.
 73.b. 95.a. 122.a 131.a
 iustitia virtus cardinalis. iustificatio quomodo per si
 107.b dē & gratis fit. 130.a.b
 iustitia Christiana circa L.
 quæ bona versatur. 95.a Lapsus hominis in paradi=
 iustitia hominis in hac vi= so. 78.b
 ta ieiunium, eleemosyna lapsorum reparatio. 128.a
 & oratio. 97.a 133.a.b. 134.a
 iustitia interna non impu= latría soli Deo debetur.
 tata tantum. 130.a 19.a. 20.a

INDEX.

laudatio quando peccatū
alienum. 83.a	de Maria virgine patrum
testimonia. 15.b.16.a
liberum arbitrium non est
per peccatū prorsus ex=
tinctum. 128.a	matrimonij sacram. 68.b.
69.a. & sequent.
libertas Christiana. 34.a	matrimonium virginum
sacrarum adulteriū est,
incestus & sacrilegium,
70.a.b
litanie. 33.b	matrimonium nō est permis=
sum monachis, aut ijs
qui ordinib. sacris initia
ti sunt. 70.b.
luxuria. 78.b	matrimonio iuncti an pos=
sint religionem ingredi.
70.a
M.	matrimonium non est per=
missum voto castitatis a=
strictis virginib ⁹ . 70.a.b
Mandata Dei omnibus e=
tiam Christianis commē=
data. 18.a.24.b	matrimonium dissolui non
potest. 69.b
mandatorum Dei facilitas.
19.a	merces bonorum operum.
69.b.97.b.132.b.134.b.
mandatorum Dei necessi=
tas & possibilitas. 132.a	merces operariorum de=
fraudata. 91.a
manuum impositio sig=
num est inuisibilis gra=
tie. 63.a	meritum bonorum operū
97.a.b
Maria Eue aduoca. 15.b	meriti ratio in quo consi=
stat. 134.b
Maria virgo sine peccato.
15.a.126.b	misericordia qd sit. 103.b
Maria virginis inuocatio
& laudes. 15.a.b	
Marie vita omnium est di=
sciplina. 16.a	
Mariam inuocat Athana=
sius, Nazian. & Bernar=
dus. 16.a.b	

- miseri cordiæ commenda-*
tio. 102.a.104.a
miseri cordiæ opera dupli-
cia. 103.b
miseri cordiæ opera corpo-
ralia. 103.b
miseri cordiæ opera corpo-
ralia in scriptura com-
mendata. 104.a.b
miseri cordiæ opera spiri-
tualia. 104.a
miseri cordiæ opera spiri-
tualia in scriptura com-
mendata. 104.b
missæ sacrificium tempo-
re Antichristi abolendū.
 48.a
missæ sacrificium quomo-
do differt à sacrificio in
cruce peracto. 49.b
missæ sacrificiū per sacri-
ficia legis naturæ et Mo-
saicæ præfiguratū. 48.a
missæ sacrificium per sa-
cificium Melchisedech
præfiguratum, & de eo
à Malachia propheta=
tum. 48.a
missæ sacrificium à Chri=
sto institutum, & Apo-
stolis, eorumq; succes-
soribus mandatū. 48.a
missæ sacrificium appro-
batum. 48.a.b
missæ sacrificium prodest
ad huius vitæ mala depel-
lenda, & bona impetran-
da, viuis & mortuis. 47.
 b.48.a
missæ nomē antiquū. 48.b
missæ officium diebus fe-
stis audiendum. 32.a
missæ fructus & utilitas.
 49.a
missæ ceremoniæ & orna-
tus qui adhibentur. 48.b
quæ in missa peraguntur
ex Apostol. traditione de-
scendunt. 27.a.47.b
ministerorum improbitas
Sacramentorum effica-
ciæ nihil obsistit. 39.a
ministri ecclesiæ distincti.
 63.a
monastici instituti antiqui-
tas. 116.b
mors bonorum & malorū
quid discrepet. 118.b

- mors animæ. 76.a
 morientium cum demone
 conflictatio. 61.b
 ad mortē preparatio. 118.a
 mortui. vide defuncti.
 N.
 Necessitas felix quæ ad me
 liora compellit. 71.b
 Nouissima hominis qua=
 tuor. 117.b. & sequent.
 nuptiæ sacrarum virginū,
 vide Matrimonium.
 O.
 Obedientia voluntaria.
 130.b
 obediendū superiori tāquā
 Christo in omnib⁹ quæ nō
 sūt aptē cōtra Deū. 116.b
 obstinatio. 88.a
 operū bonorū meritū. 97.
 a.b. 134. b. vide Meritū.
 operū bonorū fruct⁹. 96.a
 opera bona præcipua sunt
 tria. 97.a
 operibus bonis insistēdum.
 97.a.b
 opera misericordiæ. 103.b
 opera carnis. 111.a
 opera misericordiæ in iudi
 cio examinabūtur. 104.b
 operariorū merces defrau
 data. 91.a
 oppressio pauperum. 90.b
 oratio quid sit. 100.a
 orationis utilitas & com=
 mendatio. 100.a
 orationis vis & efficacia.
 101.b
 orantiū certi gestus. 100.b
 orationis dominicæ sum=
 ma. 11.b. 13.b
 orationis dominicæ expli=
 catio. 11.b
 orationis dominicæ cōmen
 datio. 11.a
 originale peccatū et ei⁹ re
 medium. 74.a. 126.a.b
 ordinis sacramentū. 62.a
 ordinis sacramenti virtus
 & effectus. 67.a
 de ordinis sacramento ve
 terum sententiæ. 64.b
 ordines maiores & mino=
 res qui. 63.b. 64.a
 ordinis confusio quantum
 malum asserat. 67.b
 ordinatio fit per manuum
 impositionem. 63.a

INDEX.

- ordinationes hereticorum
temerarie, leues & incō-
stantes. 66.b
- non ordinati ministri, vt
fures & latrones & lupi
cauendi. 67.a
- ordinandi non quiuis teme-
rè. 63.b
- P.
- Paruulis baptismus neces-
sarius. 40.b.127.a
- paruuli non baptizati pe-
rissent. 40.b
- parentum honor & reue-
rentia. 22.b
- participatione alienū pec-
catum committitur. 84.b
- pastoribus ecclesie obtem-
perandum. 31.b.32.a
- pastorum ecclesie potestas
31.a
- pastores & doctores quid
conducant ecclesie. 31.b
- patrum cōsensio firmū est
veritatis testimoniū. 31.a
- patrum in concilijs aucto-
ritas. 30.a.b
- paupertas euāgelica & vo-
luntaria. 114.a
- paupertatem professi Apo-
stoli. 114.b
- paupertas euangelicæ pro-
prietatem respuit. 114.b
- peccatum quid sit & quo-
tuplex. 74.a
- peccatū originale, mortale
ac veniale. 74.a.b.
- ad peccatum quomodo &
per quos gradus perueni-
tur. 76.b
- peccati labes. 12.b
- peccandi consuetudo. 92.a
- peccatum quare fugiendū,
& quā sit execrandum
malum. 75.a
- peccatum vnū altero gra-
uius. 74.b
- peccato quomodo facillè vi-
tantur. 77.a
- peccatorum longa cathe-
na. 77.a
- peccata quomodo expian-
tur. 92.a
- peccata quā grauius à
Deo puniuntur. 76.a
- 94.b
- peccatorum remissio. 8.b
- 12.b

INDEX.

- peccata minuta & venialia non contēnenda. 94.a
 peccatorum venialium expiatio, 94.b
 peccato mortali gratiam, sed non fidē amitti. 134.a
 peccata venialia post mortem grauant. 133.b
 peccata capitalia septem. 77.b
 peccata in Spiritum sanctum. 85.b
 peccare in patrem & filiū quid sit. 86.a
 peccata aliena. 81.a
 peccata aliena quot modis committantur. 81.b. 82.a
 peccata in celū cla. 89.a
 perseuer. munus. 133.a
 perfectionis euāgelicæ studiosi. 116.b
 perfectionis summa in charitate consistit. Ibidem.
 Petri Apost. primatus. 28.b
 pœnitentiæ sacramentum. 53.b. 92.b
 pœnitentiæ sacramentum relapsis necessarium. 54.a. 92.b
 pœnitentiæ secunda. post naufragium tabula. 54.a
 ad pœnitentiæ sacramentū tria requiruntur. 54.a
 pœnitentiæ commendatio. 60.a
 pœnitentia ante baptismū distincta ab ea quæ post baptismum fit. 134.a
 pœna non semper cum culpa dimittitur. 134.a
 pōtifex summus ecclesiæ. 7.b. 29.a
 pontificis summi in ecclesiā auctoritas. 31.a
 Pontifex Rom. ecclesiæ pastor est. 29.a
 Pontificum Rom. successio vide successio.
 Præcepta Dei decem. 18.a
 præcepta ecclesiæ, vide ecclesiæ.
 prædestinatio incerta est. 133.a
 prædicatorū officiū. 83.a. b
 præsumptio peccatum est in spiritum sanct. 86.b
 præsumptio temeraria prædestinationis. 133.a

INDEX.

- primatus Petri Apost. 29.a
 proprietas esse nō debet a-
 puā pauperes euangeli-
 cos. 114.a.b
 proximus noster omnis ho-
 mo. 17.b
 prudentia quomodo in scri-
 pturis cōmendata. 107.a
 purgatorius ignis. 59.a.
 60.a.93.b
 purgatorius ignis quā gra-
 uis. 94.a
- Q.
- Quadragesima. 32.a.78.b
 Quadragesimæ ieiuniū tra-
 ditio Apostol. 26.b
 quadragesimale ieiuniū ab
 Apostolis institutū. 99.b
- R.
- Rebaptizare catholicū im-
 manissimum scelus. 40.b
 redemptionis humanæ be-
 neficium & fructus. 6.b
 regnum cælorum. 9.b.33.a
 relapsis necessarium sacra-
 mentum pœnitentiæ. 133.a
 religiosorū conuentus ab
 initio ecclesiæ. 116.b
 reliquiæ sanctorum hono-
- randæ. 20.b
 remissio peccatorū thesau-
 rus magnus. 8.b
 remissionis peccatorū qui
 sint capaces. 8.b
 Romanæ ecclesiæ primatus
 28.b.29.a
 Romanā ecclesiā quam ma-
 gnificè cōmendarunt pa-
 tres. 29.a
 renūtiatio facultatū. 114.b
 resurrectio mortuorū. 8.b
 reticentia peccatum alie-
 num. 83.b
- S.
- Sapientia circa quæ versa-
 tur. 1.a
 sacrificium missæ in quo
 differat à sacrificio in cru-
 ce peracto. 49.b
 sacrificium incruentū eu-
 charistia. 49.a & seq.
 sacerdotij dignitas. 62.a
 sacerdotes spirituales qui
 sint. 62.a
 sacerdotes mali qui nā ho-
 norandi & quibus ob-
 temp. 66.b.68.a
 sacerdotes mali nō nocent

INDEX.

sacrament.	39.a	rem Dei promouet.	19.b
sacerdotes non sunt omnes
Christiani.	62.a	sanctorū nomē ad oēs etiā
Christianos pertinet.	19.b
sacerdotum ab episcopis
distinctio.	63.b	sanctorum communio.	7.b
sacerdotum officium.	62.a.b	sanctorum communione e=
tiam mortui nondū salua
ti continentur.	8.a
sacerdotum officium mulie
ribus aut plebæis nō con=
uenit.	62.b	extra sanctorum cōmunio
nem nō est salus.	7.b
sacerdotū nostrū maior in
remittendis peccatis pote
stas quā veteris legis.	53.b	in sanctorū cōmunione nō
continentur Iudæi, Ethni
ci, hæretici, schismatici,
aut excōmunicati.	8.a
sacerdotibus qui successio=
nem ab Apostolis habent
obtemperandum.	66.a	sanctorum reliquie vene=
randæ.	20.b
salutatio angelica, & eius
usus & utilitas.	14.b	propter sanctos multa lar
gitur Deus mortalibus e=
tiam immerentibus.	20.b
sancti in cælo beatissimam
vitam degunt.	19.b	sanctos ab ecclesia non ut
deos coli.	21.a
sancti honorandi & inuoc=
candi.	20.a	sacramētum quid sit.	36.b
sancti à patribus appellan
tur patroni, intercessores
& suffragatores.	20.b	sacramenta quid ad doctri
nam Christianam condu=
cant.	36.b
sancti quæ in terris gerun
tur possunt intelligere, et
de nobis sūt solliciti.	19.b	sacramenta quibus rebus
constent.	37.b
sanctorum festa.	21.a	sacramenta nouæ legis quā
tum distent à veteris legis
sacramentis.	38.a
sanctorum inuocatio hono			

- sacramenta quibus de cau-*
sis instituta. 38.a
sacramēta cuiusmodi signa
sint. 37.a
sacramenta dignè suscipiē
da. 37.b
sacramentorū vis per mi-
nistri improbitatem non
impeditur. 39.a
Sacramentorum ministri
non sunt quiuis promiss-
cuè homines. 39.a
sacramentorum contem-
ptores sacrilegi sunt ha-
bendi. 38.a
sacramētorum nouæ legis
numerus. 37.b
sacramentorum vis & ef-
ficacia. 37.a.38.a.b
sacramētorū inter se cōpa-
ratio et distinctio. 70.a.b
sacramentorum necessitas.
 36.a.38.b
sacramētariorum blasphem-
ia dudum & saepe dam-
nata. 46.a
satisfactionis nomen patri-
bus familiare. 57.b
de satisfactione patrū sen-
tentiæ. 57.b.58.a
satisfactio alia redempto-
ris, alia fidelium pœniten-
tium. 57.a
satisfactioni post mortem
etiam locus est. 58.b.59.a
 94.a
satisfactio nostra Christi
satisfactionem illustrat.
 57.a
satisfactionis opera. 93.a
scripta nō sunt omnia. 28.
 a.33.a.b.34.a
scriptura non in legendo
sed in intelligendo consi-
stit. 33.a
scripturæ sacræ libri ex
Ecclesiæ iudicio æstimari
di. 10.a.33.a
scripturæ sensus & inter-
pretatio ab Ecclesia pe-
tenda. 33.a
scripturis plurimum vtun-
tur hæretici. 33.a.b
securitas hæreticorū. 86.b
Sodomiticum peccatum.
 90.a.b
spadones volunt. 113.b
spes quid sit. 10.a

INDEX.

- spes quomodo comparatur* 10. b
spes efficacia. 10. b. 17. a
spes sine bona conscientia, praesumere est. 10. b. 11. a
spesanda quae nam sint. 11. a
spiritus sancti epitheta. 5. b
spiritus sancti dona. 109. a b. & sequent.
spiritus sancti fructus. 109. b
superiorum honor & reverentia. 21. b
superbia quid sit & quas filias gignat. 78. a
successio pontificum ab Apostolo Petro, illustris est Ecclesiae nota. 29. a. 68. a
successio Romanorum pontificum. 29. a. 68. a
symbolum quid contineat 2. b
symboli auctores Apostoli fuerunt. 2. a
symboli praecipuae partes Trinitati respondent. 3. a
symboli per singulos articulos explicatio. 3. a
symboli articuli. 3. a
symbolo distinguuntur Christiani ab impijs. 2. a

T.

Transsubstantiatio. 46. b. 47. a. & sequent.
de Traditionibus observandis patrum sententiae. 28. a. 34. a
Traditiones ecclesiasticae observandae. 10. a
traditiones contemnunt haeretici. 28. a. 35. a
traditiones ecclesiasticas contemnentes quomodo peccent. 27. b. 28. a
traditiones aliquot Apostolicae recensentur. 26. b
traditiones Apostolicae quomodo cognoscantur. 26. a
traditiones non scriptae retinendae. 27. a
traditiones non omnes eisdem generis sunt. 27. a
traditionibus non succumbendum. 26. a
temperantia. 108. a

V.

Veritatis agnitio impugnatio peccatum in spiritum

INDEX.

sanctum.	87.b	li.	70.a
Vigilātiani hæretici.	20.b	virginitatis votum viola-	
Vigilie.	32.a	re non licere, traditio est	
virtutes theolog. quæ sint.		Apostolica.	ibidem.
1.a		vita æterna.	9.a.120.b
virtutes cardinal. quæ &		unctionis extremæ sacra-	
quot sint.	106.a.b	mentum.	70.b
virgines.	71.a.b	unctionis extremæ mate-	
virginitatis commendatio.		ria, forma & minister.	
115.b		60.b.61.a	
virginitas seruari potest.		unctionis fructus.	61.a.b.
115.a		voluntas propria abnegan-	
virginitas non est æquan-		da.	116.a.b
da aut præferenda coniu-		votorum obseruatio.	30.a
gio.	71.b	vota reddenda.	71.a
virginitatis consiliū.	113.a	voto astrictorum cōiugia,	
virginitatis præmium sin-		vide matrimonium.	
gulare.	115.a	voto virginitatis, vide vir-	
post virginitatis votum ad		ginitas.	
nuptias conuolantes pec-		ad vouendum pigri esse nō	
care tradiderunt Apoſto		debemus.	71.b

SALMANTICAE
 Typis Mathie Gastij.
 Anno 1570.

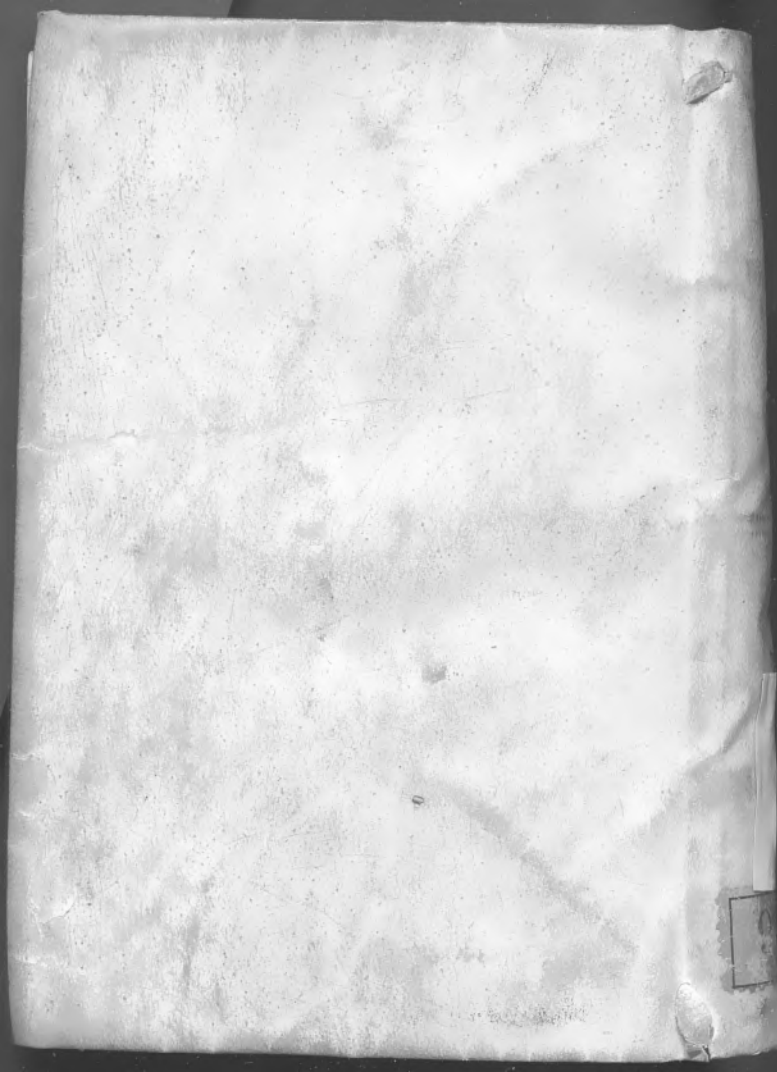

0

vt

1802

G-E 1256

1802